

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ЉИЉАНА Д. ДРАГИЋ

**КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И
НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И
ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ**

докторска дисертација

Београд, 2017

UNIVERSITY OF BELGRADE
FACULTY OF PHILOLOGY

LJILJANA D. DRAGIĆ

**CONCURRENCE OF DIRECT AND
INDIRECT OBJECTS IN SERBIAN AND
ENGLISH**

Doctoral Dissertation

Belgrade, 2017

УНИВЕРСИТЕТ В БЕЛГРАДЕ
ФИЛОЛОГИЧЕСКИЙ ФАКУЛЬТЕТ

ЛИЛЯНА Д. ДРАГИЧ

**КОНКУРЕНТНОСТЬ ПРЯМОГО И
КОСВЕННОГО ДОПОЛНЕНИЯ В
СЕРБСКОМ И АНГЛИЙСКОМ
ЯЗЫКАХ**

Докторская диссертация

Белград, 2017г.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ И ЧЛАНОВИМА КОМИСИЈЕ:

Др Милош Ковачевић, редовни професор за научну област Српски језик и Општа лингвистика; година избора у звање: 1995; запослен на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Др Мирјана Мишковић Луковић, редовни професор за научну област Енглески језик; датум избора у звање: _____ год; запослена на Филолошко-уметничком факултету Универзитета у Крагујевцу.

Др Ивана Трбојевић Милошевић, доцент за научну област Англистика; година избора у звање: 2004; запослена на Филолошком факултету Универзитета у Београду.

Датум одбране: _____

КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Резиме

У раду се, на полазишном корпусу из *Речника глаголских и лексичких допуна у српском језику*, даје анализа транзитивних глагола чији зависни дио је и прави и неправи објекат у српском језику, а затим се врши контрастирање конкурентних објеката са објектима у енглеском језику. У ту сврху изабрали смо зависенцијалну теорију и ради уједначавања критеријума проучавамо не само именичке синтагме него и именичке синтагме са приједлогом и користимо скраћенице у виду ДПО (директног правог објекта), ДНО (директно неправог објекта) и ИНО (индиректног неправог објекта). Анализа има неколико планова: формални, функционални и семантички. За сваки издвојени глагол наведено је специфично значење глагола из рјечника у његовом споју са аниматном или неаниматном именицом у оквиру синтагме (везане или невезане приједлогом), као и додати примјери из српског и енглеског корпуса како би се обухватио што већи број конкурентних објеката и различити функционални стилови.

Контрастирајући конкурентност објеката у семантичко-синтаксичкој анализи, доказано је да је за исправно схватање рекције глагола у оба језика оправдано посматрати не само синтаксу и семантику надређеног члана и зависног члана, који је именица без приједлога или са њим, већ и шта је експлицитно а шта имплицитно приказано на површинском плану реченице. Утврђено је да се мијењањем рекције и валенције не мијења транзитивност глагола без обзира шта је „откривено“ на површинском плану. У ширем смислу, за исправно схватање транзитивности глагола потребно је нагласити да су формално нетранзитивни глаголи због својих имплицитних допуна у ствари транзитивни глаголи. Поређењем објеката у два језика дошли смо до сљедећих резултата:

1) Према оба језика имају исти ред ријечи СВО (субјекат, вербум, објекат), у енглеском језику он је показатељ функције попут приједлога у препозицији именице у споју са глаголом, а ред ријечи у српском језику је слободнијег типа, јер падежи (падежне и приједлошко-падежне синтагме) олакшавају разликовање функција ријечи.

2) Иако српски језик има разноврсније начине од енглеског језика да олакша разликовање функција, у њему се стварају непотребне функционалне дилеме у погледу истих употребом различитих назива за исте или различите функције.

3) Разлика постоји у исказивању субјекта, због тога што се у енглеском језику субјекат увијек мора експлицитно исказати, док исто не важи увијек за српски језик.

4) У енглеском језику индиректни објекат се јавља само са битранзитивним глаголима, односно тровалентним глаголима, док се у српском језику неправи објекат јавља и са монотранзитивним глаголима, односно двовалентним и тровалентним глаголима. У српском језику неправи објекат показује више сличности са правим објектом у поређењу са индиректним у односу на директни објекат у енглеском језику, јер у реченичном моделу гдје индиректни објекат постоји већа је његова сличност са приједлошким објектом због могућности алтернације.

5) Иако два језика показују разлике с обзиром на граматичка рјешења облика, функције и значења глагола као и именица у функцији објеката, видљиво је да су категорија транзитивности и валентности, односно рекције глагола, у једном и у другом језику у великој мјери повезане.

Кључне ријечи: прави објекат, неправи објекат, допуна, депенденцијална теорија, транзитивност глагола, рекција, валентност, контрастивна анализа, српски језик, енглески језик.

Научна област: лингвистика

Ужа научна област: синтакса и семантика, контрастивна анализа

УДК број: _____

CONCURRENCE OF DIRECT AND INDIRECT OBJECTS IN SERBIAN AND ENGLISH

Abstract

In this paper, starting with excerpting verbs from *Rečnik glagolskih i leksičkih dopuna* in Serbian, the analysis of transitive verbs which take both direct and indirect objects is presented along with contrastive analysis of the equivalent verbs and their objects in English. So as to achieve this, we have chosen the dependency theory, as the basis for contrasting and unifying concurrent objects, and focused not only on noun phrases but noun phrases with prepositions, as well. We use the following abbreviations: DPO (direct nominal object), DNO (direct non-prepositional object) and INO (indirect prepositional object). The analysis comprises several aspects: formal, functional and semantic one. The appropriate meaning is given for each excerpted verb in its relation to animate or inanimate nouns within the noun phrase (with or without a preposition), along with example sentences from Serbian and English corpora so as to incorporate concurrent objects as well as stylistic variations.

Contrasting concurrence of objects in the semantic-syntactic analysis we have proved justifiable to observe not only the syntax and semantics of verbs as dominant parts and nouns as their dependent parts too, but also what is being explicitly or implicitly presented on the surface level of a clause. It has also been proved that by changing government and valency of verbs the transitivity of verbs does not change, regardless of what has been explicitly presented on the surface level. In a broader sense, to be able to comprehend transitivity appropriately we have to emphasise that due to their implicit complements formally intransitive verbs are in fact transitive ones. Contrasting objects in two languages, we have come up with the following findings:

- 1) Even though the basic word order of the two languages is SVO (subject, verb, object), in English it is the indicator of the function in the same way prepositions preceding nouns in relation to verbs are, whereas it is of a looser type in the Serbian language, because its flections (cases with or without prepositions) make any functional dilemmas easier.

2) Even though the Serbian language has more diverse ways than English language to facilitate differentiating functions, superfluous functional dilemmas are being created by using different terms for the same functions.

3) There is a difference in expressing the subjects because in the English language it always has to be explicitly stated, whereas it is not always the case with the Serbian language.

4) The indirect object in English is only to be found with ditransitives, i.e. trivalent verbs, whereas the indirect object in Serbian appears with monotransitives, i.e. bivalent and trivalent verbs. The indirect object shows more similarities with the direct object in the Serbian language than the indirect object compared with the direct object in English, because in a sentence module where the indirect object occurs there is a bigger similarity with the prepositional object due to their alternation.

5) Although two languages show explicit differences in the form, function and meanings of their verbs and in nouns functioning as their objects, it is obvious that the category of transitivity and the valency of verbs i.e. government in both Serbian and English are strongly related.

Key words: direct object, indirect object, complement, dependency theory, verb transitivity, government, valency, contrastive analysis, Serbian language, English language.

Field of study: linguistics

Specific field of study: syntax and semantics, contrastive analysis

UDK number: _____

Садржај

I Увод.....	2
1.1. Предмет и циљеви истраживања	7
1.2. Метод истраживања и корпус	14
1.3. Теоријски оквир.....	19
II О граматичкој зависности, теорији валентности, рекцији и транзитивности глагола.....	22
2.1. Ј. Тенијер – оснивач граматике зависности.....	22
2.1.1. Развој и ширење Тенијерових идеја	24
2.2. Дефиниције валентности и рекције	36
2.2.1. Рјечници валентности и рекције глагола	42
2.3. Транзитивност глагола.....	47
2.3.1. Транзитивност и когнитивно-лингвистички приступи граматичкој зависности.....	50
III О објекту у српском и енглеском језику	54
3.1. О правом и неправом објекту у српском језику	54
3.1.1. Семантика објеката у семантичко-синтаксичкој анализи	55
3.1.2. Падеж у српском језику.....	59
3.2. О објекту у енглеском језику	60
3.2.1. О директном објекту	61
3.2.2. О индиректном и приједлошком објекту у енглеском језику	62
3.3. О реду ријечи у српском и енглеском језику.....	68
3.4. Уочене подударности и неподударности у контрастирању објеката у српском и енглеском језику.....	69
IV Контрастивна анализа глагола и именичких синтагми као његових допуна у облику ДПО, ДНО и ИНО у српском и енглеском језику.....	78
IVа) Српски дио као основа за контрастирање	78
IVб) Српско-енглески контрастивни дио.....	127
4.1. Напомене за контрастирање глагола и његових објекатских синтагми у С и Е	129
4.2. Даља истраживања	271
V Закључак.....	272
Литература	310
Додаци	325

I Увод

Предмет истраживања у дисертацији је однос типова правога и неправог објекта у српском и енглеском језику. У општем случају кад је ријеч о објекту, ради се о односу глагола и именичке синтагме као његове допуне. Утолико нам се пружа могућност да овај однос освијетлимо првенствено из аспекта природе именичке синтагме (падежних синтагми или приједлошко-падежних синтагми), или из аспекта глагола гдје је именичка синтагма само његов зависни дио. Међутим, различите природе два језика одредиће и наш угао посматрања овог проблема. Док српски језик има падеж као морфолошку категорију, разликујући седам падежних облика, у садашњем енглеском језику постоји само генитив (и објектни падеж замјеница), па контрастирање ова два језика није могуће вршити према критеријуму падежа, тј. са аспекта падежног облика именичке фразе. Наша пажња ће зато бити усмјерена од глагола према рекцијским конструкцијама и контрастирање ће се заснивати на теорији валентности Л. Тенијера (Lucien Tesnière, франц.) која је настала шездесетих година XX вијека. Л. Тенијер сматра да су ријечи привидно у линеарном низу и да између њих постоје везе (конекције). То значи да постоје регенси и депенденси, односно нека ријеч управља другом ријечју. Дајући примат глаголу над осталим ријечима, француски лингвиста врши подјелу глагола на основу броја остварљивих валенција на авалентне, моновалентне, двовалентне и тровалентне глаголе.

Глагол је центар реченице према Л. Тенијеру, јер један субјекат не може свести све друге ријечи у предикат, чије мишљење и ми дијелимо. Уколико допуна постоји, а може да је и нема (код авалентних глагола), ријеч је најмање о једном, а највише о три аргумента укључујући и субјекат као аргумент. Дакле, осим везе глагола са објектом и облигаторним или факултативним додацима (десна страна), посматра се и веза субјекта са глаголом и објектом, тј. лијева страна рекцијске синтагме. Како у српском језику лице глагола конгруира са субјектом (осим у трећем лицу једнине и множине), субјекат није увијек неопходно исказивати. Напротив, енглески језик нема овакву морфолошку могућност, те смо обавезни да посматрамо и десну и лијеву страну валенце глагола.

Како Л. Тенијер сматра да субјекат спада само у једну од допуна глагола, у центар нашег истраживања можемо ставити глагол и десну валенцу глаголске синтагме као однос регенса (глагола) и депенденса (зависног члана), који може бити лексема или синтагма. Вербативну допуну и клаузу (финитну или нефинитну) као зависне чланове нећемо посматрати.

Поред структурних конекција постоје и семантичке конекције, тј. анафорске конекције које се графички приказују испрекиданим цртама. Увођењем новог термина – нуклеуса, Л. Тенијер објашњава не само структурне већ и семантичке функције дате ријечи, односно интерне регенсе у појединачним синтагмама глагола, као и других самосталних ријечи: именица, придјева и прилога. Вођен традиционалним поимањем о субјекту, глаголу и објекту, француски лингвиста констатује да сваки глагол везује за себе одређени број облигаторних допуна или актаната (примарне, секундарне и терцијарне). Оваква подјела је извршена на основу њихове семантичке функције, што је блиско традиционалном поимању субјекта, директног и индиректног објекта, а актанти су само у облику слободне именичке фразе (без приједлога). Насупрот облигаторних депендената – актаната су факултативни депенденти – циркумстанти. Субјекат у номинативу као носилац радње исказане глаголом је примарни актант, директни објекат у акузативу, што означава онога који радњу трпи – секундарни је актант, а индиректни објекат у дативу, који означава онога у чију корист или на чију штету се радња врши, је терцијарни актант. Како примјећује Ј. Московљевић-Поповић (2007), као проблем се јавља чињеница што је Л. Тенијер посматрао само именичке синтагме као облигаторне депенденте глагола, искључивши циркумстанте као факултативне депенденте, но данас се поуздано зна да „не само именичке синтагме без приједлога већ и именичке синтагме са приједлозима, односно у српском језику падежне и приједлошко-падежне синтагме се морају посматрати као допуне глаголу неопходне за одређивање валентности глагола и реченичке структуре.” Предложићемо произвољне скраћенице за глаголске допуне и додатке у главном дијелу овог рада.

Конкретно, поштујући вербоцентризам полазићемо од глагола према конструкцијама у којима се одређени глагол може појавити и тражити све

варијантне форме допуна као конкурентне парове правог и неправог објекта. Међутим, у енглеском језику се ове алтернације одређују као однос директног, индиректног и приједлошког објекта, па ћемо ради јединственог критеријума за поређење два језика увести почетну подјелу на директне праве објекте, директне неправе и индиректне неправе објекте. Прецизније, према критеријуму директности нуклеуса и зависне фразе претпостављамо да сваки прави објекат у српском језику имаће само функцију директног објекта јер се везује за глагол без приједлога, а неправи објекат имаће функцију индиректног или приједлошког објекта јер се везује за глагол без приједлога или са њим, тј. директно или индиректно. Ради јасноће и јединственог критеријума у контрастирању са енглеским језиком, за све објекатске синтагме у српском језику користићемо сљедећу терминологију са скраћеницама:

директни прави објекат (ДПО),

директни неправи објекат (ДНО),

индиректни неправи објекат (ИНО),

које ћемо поредити са **директним (ДО), индиректним (ИО) и приједлошким објектом (ПО)** у енглеском језику.¹ Колико и под којим условима је исправна наша претпоставка – показаће практични дио овог рада и завршна разматрања након контрастирања.

Сличан приступ посматрања објеката према дистрибуцији објекатског појма и начину укључивања у радњу налази се у монографији *Падежи правог објекта у савременом српском језику* (2012), те ћемо се у одређеној мјери користити методологијом којом се Н. Арсенијевић користи.

Мање сличан али не и различит приступ налазимо у *Нормативној граматици* (2015), гдје се допуне дијеле на глаголске (директне и индиректне) и неглаголске допуне као додатке именицама, придјевима и глаголима. П. Пипер и И. Клајн (2015) у индиректне допуне укључују не само приједлошко-падежне

¹ За енглески језик задржаћемо латинична слова скраћеница (Р. Кверка и др. 1985) у теоријском дијелу из релевантне литературе: DO (*direct object*), IO (*indirect object*), PO (*prepositional object*).

конструкције већ и генитивну, дативну и инструменталну допуну без приједлога, а ми ћемо бесприједлошке допуне називати директним неправим објектима. Да би избјегли класични недостатак граматичких описа, презентоваћемо примјере глагола и њихових допуна из *Речника глагола са граматичким и лексичким допунама* (1989). Додатне примјере ћемо ексцерпирати из доступних корпуса и рјечника српског и енглеског језика који припадају књижевно-умјетничком, научном, публицистичком стилу и сл., јер очекујемо да таквим одабиром издвојимо највећи број конструкција којима се могу обиљежити конкуренти правом објекту (међу којима ће бити могућ и велики број оних које србистичка или сербокroatистичка литература не региструје са тим значењем). На тај начин ће се, корак по корак, објаснити сложеност и специфичност посматраног међуодноса функције и значења правог објекта и његових конкурената као зависних дијелова глагола у контрастираним језицима.

Како је – категорија објекта – у директној вези са категоријом транзитивности глагола као семантичко-синтаксичком категоријом карактеристичном за глаголе, који као дубински предикати повезују два аргумента – субјекат и објекат, у нашем истраживању неопходно је ослонити се и на теорију о синтагматским лексичким односима, односно семантичком слагању ријечи и њиховом синтаксичком односу.² Првенствено ћемо се ослонити на становишта Ј. Апресјана (2007) да у анализи синтаксичког понашања глагола и допуна уведених одређеним глаголима нису битне само морфолошке одлике глагола већ и којој семантичкој класи он припада, тј. и његова семантичка структура. У ту сврху, ослањамо се на класификацију глагола Н. Арсенијевић (2012) обликовану према заједничким семантичким обиљежјима транзитивних глагола у српском језику, па ће се наша анализа у великој мјери ослањати на подјелу којом се она користи. Примјењен методолошки приступ је синхронијски дескриптивни приступ семантичко-синтаксичкој анализи.

Структура тезе одређена је подјелом на теоријски и практични дио, тако да осим уводног и закључног дијела постоје још три поглавља. Друго теоријско поглавље уводи основне поставке о зачетнику вербоцентризма, граматички

² Види Гортан-Премк 1997: 49-58, Прћић 1997: 115-131, Шипка 2006: 93, Апресјан 1995: 155.

зависности и ширењу Тенијерових идеја у другим лингвистичким школама, док је треће теоријско поглавље концентрисано на основне формалне и семантичке карактеристике објекатских синтагми у српском и енглеском језику у релевантној литератури. Четврто поглавље представља срж нашег истраживања – његов практични дио, у којем се посматра веза објекатских синтагми са глаголом чија семантика омогућава појаву обје врсте објеката у српском језику, који се даље контрастирају у енглеском језику. Пето поглавље је завршно поглавље у којем се презентују завршна разматрања у вези са контрастирањем објекатских синтагми два језика.

Значи, теоријски приказавши депенденцијални модел као теоријски оквир, опредјелићемо се за Тенијеров врховни регенс – глагол као центар реченице и извршићемо контрастирање глаголских и именичких рекцијских објекатских синтагми као његових допуна у српском и енглеском језику. Издвајањем рекцијских конструкција из савремених дескриптивних граматика, рјечника и корпуса настојимо провјерити да ли резултати добијени проучавањем валентности глагола у једном језику нужно без изузетка важе и за други језик, тј. у којим примјерима постоје поклапања а у којима не, како бисмо доказали слједеће хипотезе:³

1) Међуодносу функције и значења управног члана, тј. глагола (које ћемо наводити у облику инфинитива како се наводе у рјечницима), као регенаса зависног члана именичких синтагми у функцији правог објекта, одговарају одређени парови рекцијских конструкција са истим или различитим функцијама и значењима у српском и енглеском језику.

³ **Корпуси:**

Дејвис 2008: Mark Davies, *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1990–present*. Доступан на: <http://corpus.byu.edu/coca/>. У даљем тексту: СОСА (КОКА).

Витас, Утвић 2011: Душко Витас, Марко Утвић. *Корпус савременог српског језика (СрпКор)*, Група за језичке технологије Универзитета у Београду. Доступан на: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>. У даљем тексту: ЕЛК.

Рјечници:

Pattern Dictionary of English Verbs (2000-2014). Доступан на: <http://pdev.org.uk>. У даљем тексту: Рјечник патерна (PDEV односно ПДЕВ, скр.).

Петровић, Дудић 1989: Владислава Петровић, Коста Дудић, *Речник глагола са граматичким и лексичким допунама*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Нови Сад: Завод за издавање уџбеника. У даљем тексту: Рекцијски рјечник (Рр, скр.).

2) Постоје семантички еквиваленти у рекцијским конструкцијама моделованих парова правог објекта и његових конкурената у српском и енглеском језику, али и разлике у њиховој граматичкој реализацији.

3) Јасно диференцираним моделованим паровима рекцијских конструкција који су изоловани из два корпуса одговара боље схватање рекције глаголске синтагме, правилније коришћење као и једноставније учење ових облика у посматраним језицима.

1.1. Предмет и циљеви истраживања

Предмет ове дисертације је конкурентност функција српских падежних и приједлошко-падежних синтагми као директних или индиректних глаголских допуна, тј. веза правог и неправог објекта са једне стране и енглеске именичке и приједлошке синтагме у виду директног, индиректног и приједлошког објекта са друге стране у глаголским синтагмама. Ради терминолошког изједначења, како смо објаснили, писаћемо о директном правом, директном неправом и индиректном неправом објекту у српском и контрастирати их са директним, индиректним и приједлошким објектом у енглеском језику.

Релационе елементе (релаторе) неправих објеката чине приједлози и посматрајући синтаксу и семантику приједлога у српском језику, М. Стевановић (1991: 379) дефинише приједлоге као помоћне непромјенљиве ријечи који стоје уз одређене падежне облике именица (замјеница, прилога или неких бројева).⁴ Као допуну овој дефиницији додаћемо да се за приједлоге основано тврди да „означавају и њихов однос са другим ријечима у реченици, ближе их одређујући и прецизирајући тај однос“ (Станојчић, Поповић 2011: 133). Ради јасноће навешћемо листу најчешћих приједлога који се јављају са падежима у српском језику, према избору Мериме Х. Кријези (2012: 29), обрађених приликом

⁴ Од друге половине XIX вијека надаље, проучавањем приједлога у српском језику су се бавили: Ђ. Даничић, С. Новаковић, Љ. Стојановић, Т. Маретић, А. Белић, М. Стевановић, М. Ивић, Љ. Поповић, Ж. Станојчић, П. Пипер, Д. Гортан-Премк, Т. Батистић, М. Радовић-Тешић, Д. Мршевић, И. Клајн, И. Антонић, Н. Арсенијевић, Р. Бугарски, Д. Кликовац, К. Расулић, Т. Ашић, В. Станојевић, З. Манчић и др.

контрастирања значења приједлога у српском и албанском језику, на исти начин како се наводе и у граматицама М. Стевановића (1989) и Ж. Станојчића и Љ. Поповића (2011):

„Номинатив: (самостални падежни облик) – без приједлога;

Генитив: из, с(а), од, до, поред, крај, код, близу, изнад, испод, испред, иза, између, пре, после, након, уочи, усред, око, (из)ван, приликом, због, услед, ради, попут, упркос, против, осим/сем, место, у (архаично);

Датив: к(а), према, упркос;

Акузатив: на, у, о, по, уз, низ, кроз, за, над, под, пред, међу;

Инструментал: с(а), над, под, пред, за, међу;

Локатив: на, у, о, по, према, при.”⁵

У вези са значењем приједлога мора се истаћи да се они слажу са облицима других ријечи у реченици, а њихов узајамни однос се дијели на:

1. просторни однос или однос по мјесту
2. однос по времену
3. узрок
4. циљ или намјера
5. поређење
6. начин
7. заједница и
8. намјена (Стевановић 1991: 379).

⁵ Приједлог *при* (са локативом) није више узуелан у стандардном српском језику према наводу Т. Батистић (1970). Што се тиче вокатива, он се никад не јавља са приједлозима. О појави нагомилавања приједлога у савременом српскохрватском књижевном језику види у истоименом раду Ј. Кашића (1969).

У српском језику разликујемо праве (немотивисане) и неправе (мотивисане) приједлоге.⁶ М. Стевановић (1991: 380) сматра да су приједлози прилошког поријекла, јер поред главног значења које се подудара са падежним обликом, посједују и прилошко значење (нпр. истог облика су сљедећи прилози и приједлози: *близу, испред, иза*), што ће се препознати ријечју која слиједи или претходи, тј. глаголом који претходи или именицом која слиједи. Карактеристика приједлога је да се појављају у оквиру приједлошко-падежне конструкције или синтагме и да изражавају неки однос који остварују, ближе одређују и прецизирају.

Такав однос се у српском језику може исказати и слободним падежима и српске падеже не анализирамо како их је дефинисао Ч. Филмор (Fillmore, 1968), нити само као морфолошку категорију, већ како смо навели у уводном дијелу рада – као синтаксичко-семантичку категорију која „омогућава именичким речима да успостављају различите синтаксичко-семантичке односе у синтаксичко-семантичким јединицама – синтагми и реченици“ (Антонић 2005: 120). Вокатив се не разматра зато што нема синтаксичко-семантичку вриједност, а нема ни еквивалента ни у једној именичкој и приједлошко-падежној конструкцији у функцији објекта. Класификација српских падежа извршена је по моделу представљеном у Ж. Станојчић и Љ. Поповић (1992), а ослања се и на радове М. Ивић (1958; 2005), Н. Арсенијевић (2007; 2008; 2009; 2012), П. Пипера и др. (2005), В. Ружић (2005), И. Антонић (2005), Т. Батистић (1970), К. Фелешко (1995), П. Пипер и И. Клајн (2015), као и на друге специјализоване радове о српским падежима који ће се помињати у нашем раду.

У енглеском језику приједлози су непромјенљива врста ријечи (као и у српском језику) који означавају везу између два ентитета, комплемента приједлогу и другог дијела реченице. Њихове синтаксичке функције у реченици су тројаке:

⁶ Прави приједлози су немотивисане ријечи – једна или више фонема са свим карактеристикама морфеме (*од, до, на, уз, у, из, за, к(а), под, према, над, при...*), а неправих приједлози су мотивисане ријечи, тј. ријечи настале од других врста ријечи, нпр. прилога или именица (Стевановић, 1991; Клајн, 2005). Примат је дат правим приједлозима у српском језику (као и у енглеском језику).

- „1. постмодификација именичке фразе (ИФ=NP, енгл.),
- 2. адвербијална функција (адјункт, субјункт, дисјункт, конјункт) и
- 3. комплементација глагола (и придјева)“ (Кверк и др. 1985: 657). Нпр. *We were looking at his awful paintings* (Гледали смо његове ужасне слике).

Највећи значај за нас има посматрање комплементације глагола и постмодификација именичке фразе под условом да су употријебљени као обавезне допуне и додаци, а не факултативни адвербијали. У комплементацији глагола (а и придјева које не посматрамо) постоји већа везаност приједлога за глагол, него за комплемент који му слиједи (Кверк и др. 1985: 657). У зависности од броја ријечи, приједлози се дијеле на просте и сложене. Р. Кверк и др. их дијеле на једносложне и вишесложне приједлоге ради лакшег уочавања различитог акцента на појединачним слоговима.⁷ Сва значења приједлога су подјељена у групе у зависности од њихове семантике, но за потребе нашег рада поменућемо само најчешћа значења оних који се углавном користе у комплементацији глагола (Кверк и др. 1985: 709):

- „у значењу повезаности са нечим:
about/on (she is lecturing about/on new techniques of management);
- у значењу поређења са нечим:
for, at (that dog is long-legged for a terrier; he is bad at games; I'm a complete dunce for mathematics; she's getting on very well at her job);
- у значењу реакције на нешто:
at, to (laugh/glance/gaze/stare/aim/rejoice at).“

⁷ **Једносложни прости** приједлози су: *as, at, but, by, down, for, from, in, like, near (to), of, off, on, out, past, per, pro, qua, re, round, sans, since, than, through, till, to, up, via, with.*

Вишесложни прости приједлози су: *about, above, across, after, against, along, amidst, amongst, anti, around, atop, before, behind, below, beneath, beside, besides, between, beyond, circa, despite, during, except, inside, into, notwithstanding, onto, opposite, outside, over, pace, pending, throughout, towards, under, underneath, unlike, until, upon, versus, vis-a-vis, within, without.*

Сложени приједлози су: *up against, as per, as for, except for, but for, apart from, aside from, away from, as from, ahead of, as of, back of, because of, exclusive of, inside of, in view of, in terms of, in connection with, in favour of, in line with, in the light of..* (Кверк и др. 1985).

Узевши у обзир чињеницу да падеж у енглеском језику као граматичка категорија не постоји осим јединог падежа – генитива именица као и у врло ограниченој мјери код личних замјеница у функцији објекта (*I – me, he – him...*), управо ће се приједлозима означавати они граматички односи који се у српском изражавају како слободним а тако и приједлошко-падежним синтагмама. Дакле, синтаксичке и семантичке функције које у српском језику имају падежи са приједлозима или без њих, у енглеском језику се изражавају различитим приједлошким конструкцијама, генитивом или облицима објекта код замјеница, као и именичким синтагмама у необиљеженом падежу. Бројне функције падежа остварују се у синтагмама и она мора бити полазиште нашег контрастирања, јер у енглеском језику нема никаквих спољних ознака које би утицале на дистинкцију функција, него се откривају у вези са другим ријечима, тј. у синтагмама.

У српском језику понекад је једино у синтагми могуће разликовати један падеж од другог. На случајеве једнакости облика два или више падежа наилазимо у дативу и локативу једнине, те дативу, инструменталу и локативу множине, као и у номинативу и акузативу једнине код једне групе ријечи, и генитиву и акузативу код друге групе речи.

Истог мишљења је и Мерима Х. Кријези која напомиње да у извјесним случајевима и приједлози имају значајну улогу у одређивању падежа у српском језику. Међу падежним синонимима могу постојати одређене разлике у односу на фреквенцију употребе, па тако одређени глаголски облик захтијева и одређени падеж (уз глагол купити може стајати и акузатив и инструментал – *купити за новац/купити новцем*; уз глагол постати се може употријебити и номинатив и инструментал, али је номинатив чешћи – *постати краљ/постати краљем*), као што постоје разлике у односу на значење. На примјер, иста ауторка констатује да „глагол стидети се може бити допуњен и генитивом без предлога и генитивом са предлогом од, при чему други случај указује да се стид осећа у односу на неки именички појам – *стидео се од мене, стидео се од нас, стидео се од своје фамилије*, док ће први случај указивати да је именички појам разлог за стид – *стидео се свог презимена, стидео се своје судбине, стидео се своје неспретности*” (Кријези 2011: 24).

Колико нам је познато, у научној литератури досад није било покушаја поређења два језичка система с функционалног аспекта, посматрањем објекатских именичких синтагми (падежних и приједлошко-падежних) са приједлозима и без њих, што као једну од последица има и чињеницу да се српски падежи и енглески приједлози доводе у везу најчешће само спорадично и недовољно. Једна од последица је тешкоћа усвајања српских падежних и приједлошко-падежних синтагми говорницима енглеског језика, као и енглеских приједлошких конструкција говорницима српског језика, иако се уопштено говорећи њихове функције подударају.

Једино се у кroatистици Н. Стојан (2011) опсежније бавила тематиком посматрања објеката у „хрватском“ и енглеском језику, премда је њен главни допринос освјетљавање различитих теоријских приступа којим се објашњава појава објеката уз монотранзитивне и дитранзитивне глаголе. Наша анализа није усмјерена ка теоријским приступима, као ни на претходно поменути класификацију и значење приједлога, већ управо на поклапање и непоклапање конкурентних именичких синтагми које се користе у означавању правог и неправог објекта као и одређивању значаја транзитивности, валентности и рекције глагола за контрастирање објеката српских и енглеских конкурената. Стога је првенствени циљ ове дисертације, са функционалног аспекта, контрастирање правог и неправог објекта, тј. српског падежног система (са приједлозима и без њих) у постмодификацији глагола, како би се установило у којим објекатским синтагмама постоје конкуренти тих облика у једном језику, послије чега слиједи контрастирање издвојених синтагми са енглеским језиком.⁸

У енглеском језику у вези са простим приједлозима могућ проблем представља избор између простог приједлога и употребе приједлога са одређеним и неодређеним чланом или без њих (*the definite article, the indefinite article, no article*) у препозицији именичке синтагме, што је једна од највећих тешкоћа

⁸ У обзир су узете само енглеске приједлошке конструкције уведене простим приједлозима, јер су за разлику од сложених приједлога и приједлошких израза они у највећој мјери семантички нетранспарентни, те као такви имају мноштво различитих функција и представљају извор најчешћих грешака код странаца који уче енглески језик као страни. Ово ограничење предмета истраживања проистиче и из тога што би разматрање сложених приједлога и приједлошких израза довело до претјераног увећања обима ове дисертације, због чега га остављамо за нека будућа истраживања.

приликом усвајања енглеског као страног код говорника српског језика. Будући да се наведено не тиче само синтаксе приједлога у оквиру именске синтагме, већ је уско повезано са употребом члана која опет може зависити од контекста читаве реченице или текста, у овој дисертацији нећемо се додатно бавити избором између простог приједлога и приједлога са одређеним (или неодређеним) чланом и именичком синтагмом. И изван оквира контрастивне анализе два језика, овај проблем није довољно истражен у научној литератури, тако да и даље остаје као једна од значајнијих тема за будућа истраживања.

Будући да предмет овог истраживања представљају функционално исте али формално различите појаве које припадају двама језицима, од којих је један типично (али не и искључиво) аналитички – енглески, док у другом језику – српском преовладава синтетичко изражавање, два језичка система пореде се и у погледу (не)постојања могућности аналитичког и синтетичког изражавања одређених функција у сваком од њих. Дакле, додатни општелингвистички циљ ове дисертације јесте да се утврди с једне стране да ли енглески поред аналитичких користи и синтетичка изражајна средства, која су то средства, у којим се условима јављају и у којим контекстима, а с друге стране – које ће се функције у српском моћи изразити аналитички и на које све начине.

На примјер, О. Јесперсен (1922: 364) сматра да су модерни аналитички језици који су настали од синтетичких супериорнији у односу на њих захваљујући свом аналитичком и апстрактном карактеру лакшег изражавања у језику мноштвом различитих комбинација и конструкција које раније нису биле могуће. То потврђује и однос савременог енглеског према староенглеском језику, јер се од пет староенглеских падежа код енглеских именица и замјеница очувао само један – генитив, а само се још код личних замјеница у врло ограниченој мјери разликују облици за номинатив, датив и акузатив. Имајући у виду његову тврдњу (1922: 324) да је „на вишем степену развоја онај језик који са што мање средстава,” тј. помоћу што једноставнијег механизма може да изрази што више значења, могло би се претпоставити да је према њему енглески на вишем степену развоја или супериорнији у односу на староенглески, а да ли би се таква тврдња могла односити и на српски, који је претежно синтетички језик, покушаћемо увидјети у практичном дијелу рада.

Имајући у виду све што смо написали, наш главни циљ није да у овој дисертацији поређењем два различита језика покушамо да дођемо до општијих закључака у вези са функционалношћу и изражајним могућностима типично аналитичких или синтетичких језика, већ да одредимо постојање конкурентних објекатских синтагми и њихову зависност од семантике глагола, као и сличности и разлике у њиховој граматичкој реализацији, што ће посредно довести и до лакшег схватања и правилнијег кориштења именичких и приједлошких облика у српском и енглеском језику.

1.2. Метод истраживања и корпус

У четвртом поглављу ове дисертације, примјеном контрастивне семантичко-синтаксичке анализе, падежне и приједлошко-падежне синтагме (ППК) посматрају се у функцији правог и неправог објекта, тј. директног, индиректног и приједлошког објекта као аутономни и равноправни облици, уз кориштење термина директног правог, директног неправог и индиректног неправог објекта за српски језик и директног, индиректног и приједлошког објекта за енглески језик.⁹ Према је полазишни језик – српски, контрастивна анализа није само једносмјерна, већ је повремено и двосмјерна како би се добили што потпунији подаци, јер се промјена смјера сматра исправнијим и цјелисходнијим методолошким поступком (Ђорђевић 2000: 80).

Поглавље бр. 4 функционално је структурирано према српском језику и семантичкој подјели глагола као регенаса на акционе, процесуалне и релационе глаголе и њихове подгрупе (Арсенијевић, 2012) како би се открило постојање или непостојање конкурената објекатских синтагми. Објекатске синтагме су именоване српским падежима са својим синтаксичким и семантичким функцијама онако како је то уобичајено у поглављима о синтакси једнојезичних српских

⁹ Како смо истакли, у *Нормативној граматици* (2015) наводи се да су глаголске допуне – допуне глаголу, тј. објекти и такве допуне се дијеле на директне и индиректне допуне, а у неглаголске допуне се рачунају оне које су допуне пријевима, именицама и прилозима. Под индиректним допунама аутори сматрају све падежне и приједлошко-падежне конструкције које нису у функцији правог објекта. Ми се у раду придржавамо наших скраћеница ради контрастирања са енглеским језиком. Имајући у виду разлике у односу на норму, скраћенице ДНО и ИНО спадају у индиректне глаголске допуне, а ДПО у директне глаголске допуне.

граматика, тј. као слободни падежни облици и ППК,¹⁰ након чега слиједи контрастивна анализа енглеских преводних еквивалената српских глагола са именичким и приједлошким фразама као њиховим допунама. За сваки српски примјер анализирани су само они транзитивни глаголи који имају варијативну реакцију, тј. конкуренте правих и неправих објеката као и могуће алтернације, могућност ротације допуна – једног од постојећих критеријума глаголске поткатегоризације (Московљевић-Поповић, 2007), односно „основни валентни принципи: редукција, екстензија, варијација и контракција чија важност се огледа не само у стварању базичних валентних модела већ као и помоћни критеријум рангирања реченичних чланова на обавезне и слободне допуне и додатке“ (Алановић, 2010).

Српски примјери су у највећем броју презентовани као изоловане именичке или приједлошке синтагме у функцији објеката, тј. нису контекстуализовани. Осим глагола и објекта који је исказан именичком или приједлошком синтагмом, има се у виду и субјекат као вољан и свјестан агенс који је неопходан за потпуно разумијевање дате радње и по потреби ће се навести шири контекст, претежно у енглеском језику (понегдје и за српски језик).

Будући да један од споредних циљева ове дисертације подразумијева и поређење два језика у погледу могућности аналитичког и синтетичког изражавања, за сваки тип српских приједлошких конструкција код којег је могуће и аналитичко изражавање наведени су и одговарајући начини у српском језику, као и контекст и услови у којима је такво преобликовање могуће. Слично овоме, код енглеских еквивалената утврђује се да ли се иста функција може изразити на оба начина, у ком контексту и под којим условима.

С обзиром на то да, највећим дијелом, једнојезичне граматике и монографије српског језика обилују управо функционално класификованим примјерима различитих употреба падежа самостално или у вези са приједлозима, српски примјери у овој дисертацији преузети су великим дијелом из њих (поред главне ексцерпције из Рр), а њихова тачност и валидност ће се провјерити и (могуће) допунити примјерима из доступних рјечника и корпуса, како за српски тако и за енглески језик.

¹⁰ Како је уобичајено, ППК је скраћеница за приједлошко-падежну конструкцију.

За дефинисање глаголских лексема користићемо једнојезични рјечник савременог српског језика, односно *Српску дигиталну библиотеку* на интернету,¹¹ који је након регистрације доступан за свакога ко проучава и воли језик, а основна јединица ексцерпције и анализе биће глагол са одређеним значењем у датој синтагми (већина су полисемични).

Као контролни корпус послужиће електронски *Корпус српског језика* који одржава проф. др Душко Витас с Математичког факултета у Београду, у чијем саставу су текстови различитих функционалних стилова и чији укупан обим броји 113 милиона ријечи.¹²

Од највећег значаја за српски језик ће нам бити *Речник глагола са граматичким и лексичким допунама* аутора В. Петровић и К. Дудић (1989) за контрастирање именичких и приједлошких синтагми као допуна ексцерпираним глаголима који имају варијативну рекцију. Велики број примјера преузет је из корпуса КОКА (СОСА, енгл. – *Corpus of Contemporary American English*), односно *Корпуса савременог америчког енглеског језика* који садржи 520 милиона ријечи са текстовима из периода од 1990-2015, као једног од највећих и најрепрезентативнијих корпуса за проучавање савременог писаног енглеског језика. У њему су заступљени књижевни, новински и стручни текстови, тако да он обухвата све регистре који су од значаја за потребе ове дисертације. Не правимо разлику између „британског“ и „америчког“ енглеског језика.

Осим поменути два корпуса користићемо *Pattern Dictionary of English Verbs*, тј. *Рјечник патерна енглеских глагола* у издању Универзитета у Волверхемптону (Wolverhampton, енгл.). Његов инвентар чини 1350 потпуно обрађених глагола сакупљених у периоду 2000-2014 са илустративним примјерима и потпуно објашњеном синтаксом и семантиком значења у свим могућим конструкцијама. Поменути рјечник је доступан свим корисницима и без регистрације на интернету. Узете су у обзир само оне функције српских падежних и приједлошких конструкција које постоје у савременом стандардном језику, а

¹¹ Доступно на: <http://www.srpskijezik.com> [приступљено 1.11.2016. г.]. *Речник српског језика* (на овој адреси) биљежи 307.000 ријечи и преко 11.000.000 облика ријечи, а урађен је на основу осамнаест томова *Речника Српске академије наука и уметности* и три посљедња тома *Речника Матице српске*.

¹² Интернет адреса је наведена у уводном дијелу.

занемарене су оне које припадају старом језику или нестандардним регистрима, јер нису предмет овог синхронијског истраживања.

Енглески еквиваленти српских примјера су наш слободни превод.¹³ Стога многи од њих представљају само једно од могућих решења, али не и једино и најбоље рјешење. У највећем броју случајева одлучили смо се за оне енглеске еквиваленте који по структури и функционално више одговарају српским примјерима, иако би, стилски посматрано, у многим случајевима другачији превод био адекватнији.

Остали српски примјери синтагми преузети су највећим дјелом из Н. Арсенијевић (2012), М. Ивић (1958; 2005), Д. Гортан-Премк (1868), Т. Батистић (1970), М. Стевановић (1991), Ж. Станојчић, Љ. Поповић (1992), М. Ковачевић (1992), Пипер и др. (2005), В. Ружић (2005), И. Антонић (2005), К. Фелешко (1995), Мразовић, Вукадиновић (2009), М. Алановић (2007; 2010; 2012), П. Пипер и И. Клајн (2015) и дјелимично из других специјализованих радова у „хрватском језику”, нпр. М. Самарције (1986), Н. Стојан (2011; 2012; 2013), Е. Барић и др. (1989).

Уз Рекцијски рјечник као основни извор послужила је монографија *Падежи правог објекта у стандардном српском језику* (2012) од Н. Арсенијевић, чија семантичка подјела глагола на акционе, процесуалне и релационе и њихове подгрупе је важна нит централног поглавља наше контрастивне анализе. Рад М. Ивић (1958) на освјетљавању семантичких обиљежја српских падежних и ППК, критички приказ депенденцијалне теорије и систем допуна у „хрватском језику” М. Самарције (1986), класификовање параметара глаголске поткатегоризације Ј. Московљевић-Поповић (2007) и валентни принципи М. Алановића (2010) су увелико олакшали разумијевање ове теме.¹⁴

¹³Кориштени енглеско-српски рјечници су: 1) Хлебец 2003: Борис Хлебец, *Основни енглеско-српски, српско-енглески речник*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; 2) Оксфорд Рјечник: *Oxford English-Serbian Student's dictionary* (englesko-srpski rečnik sa srpsko-engleskim indeksom), (2006, 2014, 2015, 2016, 2017), Oxford: Oxford University Press.

¹⁴ Види значајне радове и осталих лингвиста о проблематици субјекта, обради предиката у настави српског језика, рекцији глагола (именица и придјева), валентности, транзитивности, префиксацији, реченичној кондензацији и рјечницима колокација, нпр. Ајдановић (2007а; 2007б), Васић, Лазич-Коњик (2012), Вујовић (2012), Грицкат (1958), Грковић-Мејдор (2008), Драгићевић (2008), Дражић (2007; 2012), Ђукановић (2011), Звекић-Душановић (2007; 2012), Јоцић (2007), Киш (2007; 2012), Кликовац (2006; 2008), Ковачевић (1987; 1992), Кунзман-Милер (2008), Марковић, Ђукановић (2012), Миличевић (2012), Мирић (2007), Павловић (2007), Петровачки

Овдје користимо термин српски језик, иако су присутни различити политички називи за стандардне језике Србије, Хрватске, Црне Горе и Босне и Херцеговине, из простог разлога што они са лингвистичког гледишта представљају варијанте једног истог језика. Не узимају се у обзир особине анализираних конструкција карактеристичне за варијанте које се користе ван Србије, а које би можда у неким од наведених случајева довеле до резултата другачијих од наших. Пошто на неким мјестима цитирамо ауторе који исти језик називају „српскохрватским”, „босанским”, „хрватским”, те термине користимо равноправно с термином српски (С, скр.), онако како их помињу цитирани аутори. Дакле, анализирани глаголи и објекатске синтагме у овој дисертацији припадају стандардном српском језику штокавског нарјечја ијекавског изговора уз напоредно навођење термина „српскохрватски”, „хрватски језик”, „босански језик”, у зависности из чијих дјела су преузети. Сви примјери који су у изворном облику писани екавицом остаће у истом облику, премда је за највећи дио рада наше опредјељење – ијекавица. Што се тиче енглеског језика нећемо правити разлику између „британског” и „америчког“ енглеског језика и посебно истицати незнатне разлике међу њима. Као скраћеницу за енглески језик у практичном дијелу рада користићемо ознаку Е и за српски С.

Дакле, наше контрастивно проучавање је интерлингвално, јер ћемо анализу вршити између два језика;

- према лингвистичком моделу је структурално са акцентом на семантичко-синтаксичкој анализи;
- према приказу језичких појава је микролингвистичко, системско, тј. синтагматско;
- према техници је субјективно и објективно (рад са корпусом и двосмјерни превод);
- према ширини – парцијално и представља једну системску контрастивну анализу која се врши у једном и у оба смјера, тј. једносмјерна (С – Е) и двосмјерна контрастивна анализа (због промјене смјера Е – С), чији ће резултати у скромном облику допринијети теоријским и примјењеним циљевима контрастивног проучавања (Ђорђевић 2000: 83-115).

(2007; 2012), Прћић (2008), Радовановић (1978; 2008), Ружић (2005; 2012), Савова (2012), Степанов (2012), Тополињска (1996; 2002; 2008), Хлебец (2008), Штасни (2007; 2012), Штрабац (2006; 2012).

1.3. Теоријски оквир

У анализи падежних и ППК аутори једнојезичних граматика српског језика првенствено разликују њихове синтаксичке функције (тј. структурну употребу падежа) и значења (семантичку употребу падежа), а затим даље дијеле њихове функције унутар синтагме или реченице (нпр. на објекте, прилошке допуне и одредбе итд.) и значења (нпр. именичко, придјевско и прилошко, које се затим дијели на просторно, временско, начинско, узрочно итд.).

П. Пипер (2005: 575) тврди сљедеће: „Два основна приступа синтакси, а шире посматрано – граматици и језику уопште, један са тежиштем на проучавању облика а други с тежиштем на проучавању значења и функција, узајамно се допуњују и тек узети заједно (идући од форме ка садржају и од садржаја ка форми) омогућују релативно потпуно сагледавање цјелине синтаксичког система и правила његовог функционисања. Синтаксичка форма и синтаксички садржај су суштински различите језичке појаве, али су чврсто повезане, због чега се не могу проучавати синтаксички облици уз потпуно занемаривање њиховог садржаја, нити обрнуто.“

Управо ова Пиперова тврдња представља темељно полазиште нашег семантичко-синтаксичког истраживања. Синтаксичке и семантичке категорије и категоријални комплекси (нпр. социјативност, инструменталност, спацијалност, темпоралност, квалификативност итд.) су у раду В. Петровић и К. Дудића (1989) наведени као прилошки детерминатори одређеног типа, чији рјечник је главни извор практичног дијела овог рада, те ћемо предност дати њиховим скраћеницама. Приликом класификације и описа функција српских падежа ослањамо се превасходно на ауторе: Станојчић и Поповић (1992), те М. Ивић (1958), Д. Гортан-Премк (1968), Т. Батистић (1970), К. Фелешко (1995), В. Ружић (2005), И. Антонић (2005), М. Ковачевић (1992), јер њихове драгоцене анализе акузатива, датива, генитива, инструментала, локатива са осталим падежима, неконгруентних атрибута и сл. у потпуности одговарају првенственом циљу ове дисертације – да се српски падежи и приједлошко-падежне конструкције и енглеске именичке и приједлошке конструкције упореде управо са функционалног становишта објекатских синтагми.

Од једнојезичних граматика енглеског језика највише ћемо користити резултате Р. Кверка и Р. Хадлстона, ипак дајући превагу Р. Хадлстону и Г. Паламу (2002) чија мишљења и ми дијелимо у опису ових конструкција. Наиме, проблем у овим граматицама енглеског језика је различито поимање термина ДО, ИО и ПО. Резултати и сазнања (о објектима) Б. Левин (1993), Ц. Хериман (1995), Р. Ђорђевић (1997) и Н. Стојан (2012) ће увелико потпомоћи правилно схватање контрастираног дијела о енглеском језику.

Како Р. Ђорђевић (2000: 71) упозорава, контрастирање језика не би се могло спровести ако се не изврши избор једног лингвистичког модела или лингвистичке теорије, нити ако се изабере различити модели за контрастирање једне језичке појаве у контрастираним језицима. Иако многи анализатори овај проблем ријешавају на еклектичан начин, јер ниједан модел није прикладан за све врсте анализа, у новије вријеме се предлаже да се за контрастивна проучавања усвоји један интегративан приступ, један комбинован модел који би обухватао и теорију језичког знања и теорију језичког понашања (Ђорђевић 2000: 73). Дајући примат глаголу, определијели смо се за семантичко-синтаксичку анализу по угледу на зависенцијални теоријски оквир и његовог творца, француског структуралисту Л. Тенијера, чијим стопама ће кренути њемачки поборници који ће га додатно усавршити. Ослонивши се само на открића зависенцијалне лингвистике није могуће дати све одговоре у овом раду, али у неком будућем истраживању чека нас сложенија дисциплина – когнитивна лингвистика која је оправдано у пуном развоју и успјешно ријешава многе дилеме. Свакако у ту сврху ће нам послужити недавно објављена *Kognitivna gramatika hrvatskog jezika* (2014) од Б. Белаја и Г. Танацковић-Фалетара.

Као присутан проблем јавља се то што Л. Тенијер (1959) није објаснио постојање приједлошких објеката и што њих није сврстао међу примарне, секундарне и терцијарне актанте, премда је био свјестан пропуста што их својом дефиницијом сврстава у факултативне зависенте глагола. Како Ј. Московљевић-Поповић уочава, Л. Тенијер сналажљиво проналази рјешење реченицама са три актанта узимајући у обзир „...комбинацију формалног и значењског критеријума но ипак не успева да допринесе кохерентности и јасноћи“ (Московљевић-Поповић, 2007). Такође, иста ауторка констатује да француски лингвиста

валентност глагола одређује тестом изостављања конституената што води до погрешних закључака, јер изостављање факултативне допуне уз глаголе типа *читати, писати, шити* не значи мијењање транзитивности глагола, премда је мијењање валенце и рекције, тј. њено повећање или смањење броја њихових аргумента уз глаголе присутно и могуће.

До почетка осамдесетих година XX вијека број идентификованих параметара синтаксичке поткатегоризације се усталио и не узимајући у обзир број варијетета и подтипова, „скуп регистрованих појава за супкатегоризацију глаголских класа укључује: неергативност и неакузативност, детранзитивизацију, деагентизацију, инверзију (ротацију) допуна, дистрибуцију комплементизатора, субјекатско и објекатско подизање субјекта, субјекатску и објекатску контролу и подизање негације” (Московљевић-Поповић 2007: 118). Према схватању Ј. Московљевић-Поповић, „потпуно тачан преглед граматике захтева издвајање великог броја категорија и поткатегорија глагола, које се у савременим синтаксичким теоријама дедуктивним приступом само илуструју, без побројавања, спецификовања и разврставања у одговарајуће лексичке хијерархије. У различитим језицима, досадашња испитивања сведоче да су ови параметри универзалног карактера и да одражавају заједничка својства природних језика” (Московљевић-Поповић 2007: 118).

Како предлаже Ј. Московљевић-Поповић (2007: 118), будући радови глаголске супкатегоризације у свим језицима треба да буду усмјерени на утврђивање системских односа између аргументске структуре глагола с једне стране и валентних карактеристика са друге стране, уз објашњење и прецизирање варирања ове појаве. Заједно са наглашавањем предности интеграције форме и значења наглашава се и важност лексикона. Развој формалних механизма обезбиједио би да глаголи и све што они везују буде обједињено у истом граматичком модулу и створио би се систем језичког описа гдје нема редувантности. Узевши у обзир наведене препоруке и смјернице Ј. Московљевић-Поповић (2007), наша семантичко-синтаксичка анализа на објекатским синтагмама представља један покушај налажења конкретнијих резултата у домену глаголске рекције контрастирањем два језика.

II O граматички зависности, теорији валентности, рекцији и транзитивности глагола

2.1. Ј. Тенијер – оснивач граматике зависности

Иако депенденцијално поимање сеже од Панинија, старогрчких, латинских и средњовјековних арапских граматичара, те холандских граматичара, о чему пишу многи аутори (в. нпр. Мразовић, 1979; Самарџија, 1986; Демо, 2007), француском структуралисти Ј. Тенијеру припада заслуга за јасно утемељење депенденцијалне граматике (граматике зависности) постхумним објављивањем његове књиге *Elements de syntaxe structurale* (1959).¹⁵

Према тумачењу хрватског лингвисте М. Самарџије (1986), дистрибуционализам и трансформативно-генеративна теорија су заслужне за поновно преиспитивање моноцентричности или бицентричности реченице у традиционалној граматички, тј. реафирмацији ове двојности, при чему је већи број аутора који су мишљења да реченица не може постојати ако не постоје два члана, тј. субјекат и предикат. Ј. Тенијер је јасно истакао да непостојање односа зависности између ова два члана, као и недовођење у везу ријечи једних са другима у једнодимензионалном линеарном низу, искључује постојање икаквих услова за настајање реченице.

Иза једнодимензионалног површинског ланца скрива се такав однос зависности вишедимензионалне структуре коју он назива конексијом и графички приказује вертикалним цртама. Појмови којима се Тенијер користи су: чвор (*node*, франц.) као структурални центар и нуклеус (*nucleus*, франц.) који је семантичка страна структуралног центра. Нагласивши зависност већег броја нижих чворова од само једног вишег чвора, Ј. Тенијер глагол назива централним чвором свих чворова, који обезбјеђује јединство стеме и не корелира са редослиједом елемената у говорном ланцу. Разликује двије конексије: структуралну (пуне црте) и семантичку конексију (испрекидане црте), која се не поклапа са структуралном, а која му је неопходна да би објаснио повезаност ријечи. Исто толико важно

¹⁵ Књига је преведена на бројне језике, а за нас је најдрагоцјенији превод – на енглеском језику, из 2015. године.

поменути је да су три синтаксичке релације обрађене у његовој теорији: „конекција (хијерархијски однос међу речима), јункција (синтаксичка релација између међусобно независних елемената на истом синтаксичком нивоу) и транслација (превођење једне класе речи у другу класу речи)“ (Мразовић 1979: 21-27).

Депенденцијалне граматике се разликују од граматика методе конституентне анализе, јер су концентрисане на однос дио : дио, а не дио : цјелина или Мељчуковим ријечима: „успостављањем бинарних релација насупрот укључивању у скуп.“ Линеарни поредак конституената фразне структуре није од важности за анализу јер су те информације саставни дио лексикона, а „депенденција је мање апстрактна и депенденцијалним дијаграмом се приказују различити структурни односи што дијаграми фразне структуре не могу приказати“ (Московљевић-Поповић 2007: 27).

Користећи се терминологијом Р. Микуша, како М. Самарција (1986) наводи, Л. Тенијер је постао „жртва фетишизма глагола“, за разлику од аутора који су „жртве фетишизма именице“. Попут М. Самарције, ни ми се не слажемо са оваквом констатацијом Р. Микуша, јер је Л. Тенијер сасвим оправдано дао примат глаголу, а изостанком везе између субјекта и предиката не може постојати ни реченица. Глагол успоставља највећи број веза са осталим ријечима, а доводећи у питање примат глагола, што многи аутори аргуентују, довели бисмо у питање читаву његову теорију која је неоспориво била и остала плодносно тло за настанак првих граматика и рјечника валенце, систематичније обраде просте реченице, великог интересовања за глаголе и утврђивања разлике између допуна и додатака у ужем смислу, а допринијела је и развоју контрастивне анализе, теорије превођења и анализе грешака у посматраним језицима у ширем смислу (в. Самарција, Мразовић, Алановић, Московљевић-Поповић и др.).

Поред заслуга које се приписују Л. Тенијеру као оснивачу вербоцентризма, поменути аутори истичу и мањкавости његове теорије. Иако примарно истакавши непостојање реченице без односа између глагола и његових депендената, како М. Алановић образлаже у раду *Основни валентни принципи у структурирању реченице* (2010), спорно је што је француски лингвиста превише пажње посветио

разврставању актаната и циркумстаната на основу њихове форме и на тај начин занемарио значење реченичних чланова као и семантичку структуру реченице, што не може бити поуздан показатељ синтаксичко-семантичког статуса. Такође је оправдано постојање критике П. Мразовић (1979) у вези са Тенијеровом теоријом, највише због ограничавања допуна на падежне синтагме, искључивши облигаторне приједлошко-падежне синтагме са појединим глаголима, као и извршене подјеле на актанте и циркумстанте према чисто морфолошком критеријуму. Стога, Ј. Московљевић-Поповић (2007) и П. Мразовић (1979) сасвим оправдано констатују да изостављање факултативне допуне уз поједине глаголе не значи мијењање транзитивности глагола, као што ни мијењање валенце, тј. њено повећање или смањење са неким глаголима не утиче на транзитивност глагола. Тенијерово превиђање може се и оправдати, јер је немогуће на самом почетку ријешити све касније уочене пропусте. Велики је број лингвиста који су поборници његове теорије, о којима ћемо нешто више писати у наредном сегменту.

2.1.1. Развој и ширење Тенијерових идеја

а) Код Нијемаца: Још од В. Хумболта (1767-1835) њемачки граматичари сматрају глагол најважнијим дијелом реченице од кога зависи не само структура реченице већ и њен садржај. Експлицитно или имплицитно назначен депенденцијални модел нашао је своје мјесто у бројним дјелима њемачких лингвиста и лексикографа.

У поменутој књизи *Ogledi o glagolskoj potkategorizaciji* (2007), Ј. Московљевић-Поповић пише о поткатегоризацији глагола у Њемачкој школи депенденцијалне граматике сумирајући заслуге и мањкавости њемачке депенденцијалне граматике, односно саме депенденцијалне граматике, од којих ћемо навести само оне најважније, које сматрамо неопходним за разумијевање нашег истраживања. У наставку овог дијела рада размотрићемо кључне ауторкине закључке о најзначајнијим представницима депенденцијалне граматике: П. Гребеа, И. Ербена, У. Енгела и Г. Хелбига.

П. Гребе (1973) задржава традиционалну подјелу реченице на субјекат и предикат, али примат над осталим ријечима даје глаголу уводећи термин глаголска валенца. Разликује основни и споредни план реченичне структуре према синтаксичком критеријуму, тј. броју, врсти допуна (као и њиховом облику) и дистрибуцији које назива директно и индиректно зависне допуне од глагола. **И. Ербен (1972)** такође даје централну улогу глаголу, а субјекат сврстава у једну од шест допуна у њемачком језику и добија низ од четири велике групе реченица. Једна, двије, три или четири допуне се даље групишу у двије подгрупе према семантичком критеријуму у зависности од тога да ли глаголи означавају вршење радње или стање, добивши број од 44 основне реченичне структуре. **Ј. Московљевић-Поповић (2007)** сматра да је његова подјела недовољно јасна јер користи синтаксичке, формалне и семантичке критеријуме у опису, те се не може закључити кад и који формални елемент скупа има или нема свој семантички парњак. **У. Енгел (1977)** дијели мишљење П. Гребеа да је субјекат само једна од допуна и експлицитно се опредјељује за депенденцијални модел као најјелисходнији граматички модел. Центар фразе је нуклеус који има своје допуне (сателите) облигаторног или факултативног карактера, као и додатке. Уочава важност семантичког критеријума за објашњење појма валентности, али га сматра превише компликованим и даље га не посматра. Исти број допуна (десет врста допуна) као и П. Гребе (и Г. Хелбиг) У. Енгел разликује у њемачком језику (уз знатне разлике у односу на допуне поменутих аутора) у тридесет најважнијих реченичних образаца са облигаторним или факултативним допунама. **Г. Хелбиг** јасно тврди да је валентност структурни феномен, тј. апстрактан однос глагола према облигаторним и факултативним допунама којим он отвара мјеста и које зависе од њега. Осим додатака јављају се и одредбе, тј. слободни додаци који су независни од глагола и који се могу изоставити из реченице. Поред одредби, факултативне допуне се могу изоставити из реченице, те Г. Хелбиг овај проблем објашњава угледајући се на трансформационо-генеративно схватање граматичара, тј. допуне припадају чвору глаголске фразе, а одредбе су непосредни конституенти чвора реченице. Претпоставља се да се једино допуне јављају у дубинској структури и оне су увијек обавезне, док се одредбе уопште не појављују у њој. Као и наведени њемачки граматичари (Ербен, Гребе и Енгел),

десет облигаторних и факултативних допуна разликују Г. Хелбиг и Ј. Буша. Након тога издвајају 97 основних реченичних образаца, са укљученим свим могућим реализацијама као посебним варијантама. Глаголске одреднице приказују на три нивоа: број облигаторних и факултативних глаголских допуна, њихову врсту и облик уз важна семантичка обиљежја. Овај тростепени модел ће након двије деценије замијенити шестостепеним моделом. Ипак, њихова подјела на поткласе обухвата несродне глаголе и сам одабир параметара је недовољно мотивисан па стога и недовољно примјенив, што наводи Ј. Московљевић-Поповић (2007) да закључи да потешкоће са којима се сусрео Г. Хелбиг и остали њемачки лингвисти приликом дефинисања одредаба и допуна (факултативних или облигаторних) су истовремено потешкоће и мањкавости њемачке депенденцијалне граматике, као и саме депенденцијалне граматике (Московљевић-Поповић 2007: 33-40).

Осим Ј. Московљевић-Поповић (2007), и М. Самарџија (1986) критички анализира рад њемачких депенденцијалиста и закључује да се најдетаљнији систем глаголске супкатегоризације налази се у раду Г. Хелбига (познатом по првом рјечнику и првој граматици њемачког језика која се заснива на глаголској валенци) на чији модел, како сам аутор експлицитно наводи, највећи утицај су имале три граматике: Тенијерова граматика зависности, Харисова структурална граматика и генеративна теорија Чомског. Ипак, М. Самарџија (1986) бира Енгелов систем допуна као најцјелисходнију основу за стварање система допуна у „хрватском језику”.

б) код Руса: У словенском свијету посебно се истиче Апресјанова школа, која је нашла одјека код многих наших лингвиста. **Ј. Апресјан (1967)** створио је модел „смисао-текст” и у опису језика наглашава нераскидиву везу између синтаксичких и семантичких својстава језика. Он разликује три аспекта рекције: семантички, синтаксички и морфолошки. Попут Л. Тенијера и поменутих депенденцијалиста Ј. Апресјан поставља глаголску фразу у центар својих истраживања. Категорије и поткатегорије семантичких класа глагола и аналитичко тумачење глагола као регенаса и носилаца продуктивности условљавају структуру семантичких актаната. По узору на Апресјанов модел **И. Мељчук (1974)** сматра да рекцију чини: број и састав семантичких актаната

глаголске лексеме, опис еквивалентности семантичких и синтаксичких актаната и опис слагања семантичких актаната и начина њиховог унутрашњег лексикоморфолошког изражавања. **Т. Дорофејева (1986)** разликује синтаксичку и лексичку спојивост, као и активну и пасивну спојивост надређених и подређених ријечи. Кад говори о валентности ауторка указује на важност посматрања и лијеве и десне стране аргумената, а кад говори о спојивости раздваја облигаторну и факултативну спојивост (Панајотис 2015: 49-50).

М. Самарџија констатује да совјетски аутори проширују потенцијалну повезаност елемената, укључујући и морфеме и фонеме, како би се резултати могли користити и за машинско превођење. Због истакнутог опсега „овакво виђење руских лингвиста остаје теоријски узлет који нема практични досег” (Самарџија 1986: 39).

в) код Американаца и Енглеца: У америчкој лингвистичкој литератури **Н. Чомски** (Noam Chomsky), познат као отац модерне лингвистике, посебно се истиче у оквиру своје трансформационе граматике (а не депенденцијалне граматике) покушавањем да издвоји критеријуме за раздвајање граматичких реченица од неграматичних. Појава фразних структура у оквиру генеративне граматике помирила је оштре разлике, често истицане између депенденцијалне граматике и граматике која је заснована на конституентној анализи, уводећи системско разликовање управног члана и његових депендената (в. Чомски, 1981). Многи аутори (Хејз, Гејфман, Емонз, Алертон, Хадсон и др.) су покушали примјенити депенденцијални модел и теорију валентности на опис енглеских глаголских класа, а међу њима се највише истиче **Д. Алертон** као самопрокламовани депенденцијалиста, чији је утицај много мањи (према Ј. Московљевић-Поповић, 1997) од достигнућа поборника генеративне граматике. О важности коју је Д. Алертон придавао депенденцијалној граматичкој и валентности јасно свједочи навођење хрватског лингвисте Ш. Дема (2008: 20) који га цитира: „валенцијски односи морају имати своје мјесто за сваки потпуни опис језика.“¹⁶

¹⁶ Овај хрватски лингвиста, дајући преглед валентности глагола у хрватским граматикама латинског, на 340 страница писаног текста констатује да се „валенцијски модели у последњих 30 година све више усмјеравају ка укључивању семантичке и изванјезичке стварности у опис валенције, као вид реакције на синтаксни формализам који је десетинама вијекова владао

Према мишљењу Ј. Московљевић-Поповић (2007: 49),¹⁷ највећа заслуга Д. Алертона је његова свијест о значају истицања системских односа различитих валентних структура, тј. глагола са дуплим објектом, као и употреба глагола у активним и пасивним конструкцијама. Д. Алертон сматра да не постоји однос једнакости између семантичких улога и синтаксичких функција и предлаже три нивоа читавања валентне структуре глагола: ниво семантичких улога и процеса, ниво валентне структуре и ниво површинске структуре, који се доводе у међусобну везу преко лексикона. Према томе, постоје и три различита субјекта и објекта. На основу једанаест допуна, Д. Алертон издваја 31 класу глагола чија валентност варира од 0 до 4. Мора се поменути да је овај лингвиста приједлошки објекат сматрао индиректним објектом (јесте актант али није ИО) за разлику од свих депенденцијалних теоретичара који су допуне класификовали према категоријалној припадности управног члана (Московљевић-Поповић 1997: 49).

г) код Хрвата: Како сазнајемо од М. Самарције (1986), у кроатистици велики утицај су имале Енгелове идеје и његов систем од десет допуна, тј. код П. Микића (1983), Ж. Матулине (1983) и С. Жепића (1975). Посљедње поменути лингвиста истиче потребу класификовања већег броја допуна у саставу приједлошке допуне. Хрватски лингвиста М. Самарција (1986: 3) одлучио се писати о валентности глагола у „хрватском језику” због три чињенице: „сажете и недовољне обраде просте реченице; недовољне лексикографске обраде синтаксичких обиљежја глагола у хрватским и српским рјечницима (за разлику од семантичких обиљежја) и због уочених потешкоћа у усвајању хрватског као страног језика.” Опсежно попут неких аутора (в. нпр. Мразовић, 1979; Московљевић-Поповић, 2007; Демо, 2008), и М. Самарција (1986: 38) објашњава почетке теорије зависности и термин зависности односа прије Л. Тенијера и то код лингвиста картезијанске лингвистике, лингвиста средњовјековне схоластичке

језикословљем.“ Види његову дисертацију *Valentnost glagola u hrvatskim gramatikama latinskoga* (2008).

¹⁷ Ј. Московљевић-Поповић (2007: 46-51) објашњава свој критички став према његовој теорији и констатује да је Д. Алертон у жељи да своју терминологију учини прецизнијом, увео обиље нових термина или мијењао значење старим терминима. Како иста ауторка објашњава, он је увео термин глаголског елаборатора који обухвата све врсте допуна и предикатива (укупно 13), а по страни оставио клаузалне елабораторе. Она сматра нејасним разлоге због чега се посљедње три допуне Д. Алертона сврставају у прилоге јер оне имају само прилошко значење, док је један од наведених прилога саставни дио фразалног глагола и уопште се не може издвојити као допуна, а првих осам допуна се одређују према категоријалној припадности њиховог лексичког центра.

логике, те о поимању Фрегеа, Шахтера, Хелбига и др. (који само посредно упућују на однос валентности за разлику од Л. Тенијера). Према М. Самарцији (1986: 38) Тенијерови сљедбеници Херингер и Бринкер подржавају Л. Тенијера у давању примата глаголу, с том разликом што први лингвиста сматра да је такво увјерење немогуће емпиријски утврдити, а други поменути аутор у прилог томе додаје да је глагол једини елемент прве реченичне диобе и према томе заузима највише мјесто у систему зависности. Исто као П. Мразовић (1979) и Ј. Московљевић-Поповић (2007), и М. Самарција (1986: 19) истиче пропуст француског лингвисте о искључивању одређених циркумстаната јер постоје глаголи који отварају мјесто и њима, нпр. стављати (тривалентан глагол) и становати (двовалентан глагол). М. Самарција даље уочава проблем у виду неразликовања глагола или предиката као структурног средишта теорије валентности и помиње теоретичаре валентности који дају свој допринос (в. нпр. Бринкер, Херингер, Хелбиг, Шенкел, Енгел, Адмони) што га наводи да закључи да је „валентност везана за сам глагол који не мора нужно бити финитни облик” (Самарција 1986: 23).

М. Самарција (1986: 32) анализира четири питања „о суштини термина валентности:

1. Који ниво је везан за валентност, синтаксички, семантички или логички?
2. Које ријечи су валентне, само глаголи, и именице и придјевни, све ријечи, или се може говорити и о валентности на морфемској или фонемској основи?
3. Какав је однос валентности и рекције, и валентности и дистрибуције?
4. Како морају или могу бити празна мјеста попуњена?”

Анализирајући прво питање, М. Самарција (1986: 41) констатује да је унутар језика оправдано говорити и о синтаксичкој и о семантичкој валентности, а изван језика, на спони између језика и ванјезичке збиље, и о логичкој валентности, тј. синтаксичкој, семантичкој и логичко-семантичкој валентности. Не може се полазити од семантике, јер „структуралисти и генеративни

семантичари нису подробно описали све значењске карактеристике, а за синтаксу семантика је неизбјежна.¹⁸ Даље, подијеливши ауторе у четири групе према њиховом схватању опсега валентности појединачних ријечи (примат само глаголу, глаголу са именицама и придјевима, свим врстама ријечи или свим језичким јединицама), М. Самарџија долази до закључка да основна питања остају неразјашњена. Ријешавајући трећи проблем, исти аутор тврди да се теоретичари углавном слажу да се празна мјеста попуњавају на начин како захтијева глагол као синтаксички и семантички регенс читаве реченице. Актанти су облигаторни и факултативни, а циркумстанти су слободни додаци. М. Самарџија (1986: 65) одлучује се за термин комплементи и за њихову даљу подјелу на допуне и додатке. Не постоји један тест за разликовање допуна од додатака, о ономе шта је облигаторно или факултативно, као ни шта је нужно или ненужно. Хелбигови тестови су се показали корисним и празна мјеста могу попуњавати само сви нужни чланови. Брзо је примјећено да нису сви синтаксички елементи једнако условљени валентношћу глагола и постоје „двје скупине реченичних чланова с обзиром на чврстоћу повезаности са глаголом:

1. они којима је глагол отворио мјесто и који су валенцијски везани за њега, тј. допуне и
2. они који су синтаксички бројчано неограничени и због тога су по вољи испустиви и готово у сваку уклопиви“ (Самарџија 1986: 66).

Објашњавајући статус допуна и додатака, М. Самарџија истиче важност три пара: допуне и додаци, обавезан и факултативан пар, нужан и ненужан пар (тј. испустив према У. Енгелу), при чему обавезне или факултативне допуне на комуникативном нивоу не морају бити нужне комбинације. По Г. Хелбигу допуне су облигаторне и факултативне и не могу не бити ненужне. Најважнији Хелбигов тест је тест елиминације, тј. проба испуштања којом се разјашњава обавезност допуна. На овај начин немогуће је разграничити факултативност допуна и

¹⁸ Уз овакву тврдњу, М. Самарџија (1986: 42) наводи примјере: *Младић груне у плач и Груне гром иза горе*. Ради се о различитим значењима истог глагола, различите валентности (двовалентног и једновалентног). Такође наглашава да промјена значења не мора промијенити валентност глагола нпр. 1. *Пред зору је стала киша.* и 2. *Станемо пред неком радњом.* Глагол стати значи 1. *престати* и 2. *зауставити се, не ићи даље*. Како исти аутор уочава, у оба примјера глагол стати је једновалентан глагол.

додатака, примјећује М. Самарџија (1986: 70), и нуди рјешење истичући да „ако је комплемент могуће преобликовати у приложну реченицу посриједи су додаци, а ако није могуће – онда су то факултативне допуне.” М. Самарџија (1986) помиње и друге Хелбигове тестове за провјеравање статуса допуна и додатака, а неки од њих су: испушивост је везана за додатке а не за факултативне допуне без утицаја на граматичност реченице, а помоћу глагола парафразирања додаци су уклопиви у другу реченицу (*und zwar*, њем. = и то, срп.); додаци нису валенцијски везани па се могу слободно припојити разним глаголима; обавезне и факултативне допуне су бројчано ограничене и не могу се понављати и асиндетски додавати, за разлику од допуна итд. Ред ријечи и положај негације су неупотријебљиви тестови провјере статуса допуне или додатака за „хрватски језик“, а у реченицама у којима субјекат има улогу агенса значајни су: дијалогски тест (Ј. Панева, Ј. Сгала) као и проучавање синтаксе и семантике путем постављања питања и давања одговора Р. Конрада (Самарџија 1986: 72). Након опсервације анализа различитих њемачких депенденцијалиста, М. Самарџија констатује да се већина теоретичара валентности слажу да је „језичка интуиција или компетенција изворног говорника од водећег значаја за одлуку шта је граматично или неграматично, а тиме и граматички нужно и ненужно,” истичући да је „у хрватском језику структурно нужно јављање именице у акузативу или генитиву (словенском или партитивном) у функцији правог објекта, као и неправи објекти уврштени приједлогом које глагол синтаксички захтијева” (Самарџија 1986: 81-82).

Како М. Самарџија тврди: „Грамматика зависности чији је саставни дио теорија валентности почива на двије хипотезе: глагол је средиште реченице и остали реченични дијелови су подређени глаголу и они могу бити валенцијски условљени и валенцијски неусловљени језички елементи,“ што илуструје примјерима:

„Влатко је слегнуо рамена – обавезна и неиспустива (нужна допуна).

Лежи (нпр. на нечему) – обавезна и испустива (ненужна допуна),

Мартина чита књигу – факултативна и неиспустива (нужна допуна ако је комуникацијско тежиште на њој),

Мирко доручкује – факултативна и испустива (ненужна допуна)¹⁹
(Самарџија 1986: 86).

Приказавши корисне тестове за разликовање допуна и додатака као и развој Тенијерових идеја код њемачких депенденцијалиста, М. Самарџија (1986: 93-101) угледа се на учење У. Енгела (посредно и Хелбига), као и на традиционално разликовање ријечи на допуне и додатке, и саставља модел допуна у „хрватском језику“, што ћемо представити табелом.¹⁹

Табела 1) Модел допуна (D, латинична скр.) код Енгела, Жеџића, Мразовић, Микића, Матулине и Самарџије (преузето и обједињено из М. Самарџија, 1986)

D	Engel (1971: 164-175)	Žepić (1975:26)	Mrazović (1980)	Mikić (1983:27)	Matulina (1983:130)	Samardžija (1986:101)
D 0	nominativna dopuna	nominativ	dopuna u nominativu	dopuna u nominativu	dopuna u nominativu	nominativna dopuna)
D 1	akuzativna dopuna	akuzativ	dopuna u akuzativu	dopuna u akuzativu	dopuna u akuzativu	akuzativna dopuna
D 2	genitivna dopuna	genitiv	dopuna u genitivu	dopuna u genitivu	dopuna u genitivu	genitivna dopuna
D 3	dativna dopuna	dativ	dopuna u dativu	dopuna u dativu	dopuna u dativu	dativna dopuna
D 4	prepoziciona-lna dopuna	prepozicio-nalna dopuna	prepozicio-nalna dopuna	prijedložna dopuna	prijedložna dopuna	instrumen-talna dopuna
D 5	situativna dopuna	statička priloška oznaka	situativna dopuna	priložna dopuna	dopuna za položaj	prijedložna dopuna
D 6	direktivna dopuna	priloška dopuna smjera	direktivna dopuna	dopuna pravca	dopuna za pravac	priložna
D 7	supsumptivna dopuna	imenica kao predikativ	supsumptivna dopuna	imenska dopuna	imenska dopuna	imenička dopuna
D 8	kvalitativna dopuna	pridjev kao predikativ	kvalitativna dopuna	pridjevska dopuna	pridjevska dopuna	pridjevska dopuna
D 9	verbativna dopuna	glagolska dopuna	verbativna dopuna	glagolska dopuna	glagolska dopuna	infinitivna dopuna
D 10		instrumental	instrumen-talna dopuna	dopuna u instru-mentalnu		

¹⁹ Ради обухватнијег прегледа, осим допуна Енгела, Жеџића, Мразовић, Микића, Матулине, уврстили смо и допуне М. Самарџије за „хрватски језик“. Локативна допуна није уврштена под овим називом, јер је локатив падеж који је обавезно везан приједлогом, који спада у поље препозиционалне допуне. Овај приказ је писан латиничним писмом, као у оригиналу.

Резултати хрватског лингвисте М. Самарције (1986) су од изузетне важности за било какво истраживање под окриљем депенденцијалне теорије. Одговоривши на четири питања о бити валентности и представивши систем допуна у „хрватском језику“, аутор нуди и корисна лексикографска рјешења (необходност квантитативне и квалитативне етапе) и истиче важност посматрања односа валентности и семантике, односно промјене и валентности и значења глагола или само једне или друге од њих, тј. указује на важност биљежења семантичких мијена глагола.

д) код Срба: Валентношћу се, како Г. Штрбац (2006: 73-103) наводи у раду *О валентности глагола емоционалног садржаја у српском језику*, „српска лингвистичка наука слабо бавила у другој половини XX века за разлику од деценија које следе, осим П. Мразовић која следи учење У. Енгела.“ П. Мразовић и З. Вукадиновић, ауторке *Граматице српско-хрватског језика за странце* (1989; 2009), сматрају себе поборницима депенденцијалне теорије у синтаксичком дијелу описа. Поменуте ауторке дијеле глаголе у три групе: самосталне, несамосталне и функционалне. Остале подгрупе несамосталних глагола су: помоћни, модални и модалитетни глаголи. Критички анализирајући њихов рад, Ј. Московљевић-Поповић (2007: 45) примјећује „да се мешају критеријуми при подели глагола, јер се ауторке не придржавају строго дистрибутивног критеријума, и наводе морфолошки критеријум за групу повратних глагола које сврставају у посебну класу глагола, као што бивају недоследне у даљем тексту, издвајајући подгрупу фазних глагола уз модалитетне глаголе.“ Мијешају се различити нивои анализе уз непрецизност спецификација језичких чињеница, што Ј. Московљевић-Поповић тумачи чињеницом да ауторке погрешно наводе дефиниције за разликовање модалних и модалитетних глагола, као и функционалних глагола које зову глаголском перифразом. Поменуте сљедбенице учења У. Енгела у савременом српском језику стварају модел од десет врста допуна (облигаторне и факултативне),²⁰ али не објашњавају услове њихове реализације. Разликовање десет врста допуна (са илустративним примјерима) обавља се тестом анафоризације који чини 46 група глагола и још већи број реченичних образаца. Ј. Московљевић-Поповић констатује да су присутне многе

²⁰ Види Табелу 1).

недоумице у тачности одређења допуна, разграничавања глаголских поткласа и реченичних образаца, што систем поткатегоризације глагола чини неадекватним и несагласним са језичким чињеницама, о чему она детаљније пише у *Ogledima o glagolskoj potkategorizaciji* (Московљевић-Поповић 2007: 40-45).

Иако само имплицитно, примјена депенденцијалног модела је саставни дио *Граматице српског језика* (1992) од Љ. Поповића и Ж. Станојчића.

Како смо поменули на више мјеста, у књизи *Ogledi o glagolskoj potkategorizaciji* Ј. Московљевић-Поповић (2007) наводи значај депенденцијалне граматике за опис језика и сумира њене бројне заслуге, премда већина параметара лексичко-синтаксичке поткатегоризације глагола (побројаних у уводном дијелу нашег рада) остаје ван домаћаја депенденцијалних граматика. Поменута ауторка ову чињеницу објашњава кориштењем индуктивног приступа који онемогућава генерализације језичких појава, како у дескриптивним тако и у депенденцијалним моделима граматичког описа. Ауторкиним ријечима: „Покушавало се на све начине, тако да су традиционалисти вредновали семантички и/или морфолошки критеријум који су довели до опсежних али непрецизних резултата, тако да се савремена дескриптивна лингвистика одлучује за граматички, тј. лексичко-синтаксички критеријум. Разлог за овакав избор и превагу синтаксичког над семантичким критеријумом је потпуно оправдан јер дистрибуција ријечи, синтаксичке функције, различита окружења ријечи, као и морфолошка својства речи пружају већу јасноћу и уводе већи ред у обиље разноликих категорија, што никако не значи да се може доћи до потпуног решења искључивањем семантичких и/или морфолошких критеријума.“ Лингвисти се увелико слажу (в. Шахтер, Кален, Московљевић и др.) да због уочених великих сличности у дистрибуцији и функционалном опсегу ријечи, као и у категоријама у које се сврставају, мора се наставити са даљом поткатегоризацијом скупова ријечи у потпуно спецификоване поткласе, чиме би се разјаснио овај проблем у цјелини у извјесној будућности. Ј. Московљевић-Поповић одаје признање Н. Чомском, америчком структуралисти XX вијека, који је направио револуционарни корак у лингвистичкој анализи, јасно исказујући својом генеративном синтаксом да треба раздвојити граматичке од неграматичких низова коначног броја реченица уз

испитивање њихове структуре, што је допунио осам година касније (1965. године) тврдњом да је изводљивост оваквог циља остварљива уз прецизно издвајање елаборираног система синтаксичке поткатегоризације језичких јединица и формулацију коначног скупа параметара неопходних за подјелу глаголских лексема. Како Ј. Московљевић-Поповић тврди, „за успешну супкатегоризацију морају се испитати постојеће разлике у валентности лексичких јединица унутар исте синтаксичке категорије као и разлике у броју и природи елемената у комбинацији са другим синтаксичким јединицама, нарочито супкатегоризациона припадност одређеног глагола који најнепосредније утиче на структуру клаузе“ (Московљевић-Поповић 2012: 117-121).

Крајем XX вијека и почетком XXI вијека наши бројни лингвисти пишу о валентности, и то не само глагола, већ и придјева, именица и других ријечи (нпр. В. Ружић, М. Алановић, М. Ђорђевић, Д. Шипка, С. Р. Степанов, Љ. Е. Петровачки, Ж. С. Марковић, М. П. Ђукановић, Д. С. Звекић-Душановић, Н. Арсенијевић, И. Антонић, Г. Штрбац, Г. Р. Штасни, В. М. Васић, И. Лазих-Коњик, Д. С. Вујовић, Д. В. Савова, Ј. Н. Дражић, Н. Б. Киш, Јелена Т. Ајџановић, Маја П. Миличевић и др.²¹

У једном од својих радова *Основни валентни принципи у структурирању реченице* М. Алановић (2010), ослонивши се на теорију валентности, увиђа да се разлике између различитих реченичних модела које исти глагол конституише могу објаснити преко четири активна валентна принципа (редукције, екстензије, варијације и контракције). Уз исти глагол као носиоца валентности могу се појавити „различити морфосинтаксички ликови допуна (*узети коме/од кога шта*), а и различит број (*јавити коме шта/по коме*).“ Полазећи од базичне валентности глагола исти аутор објашњава да „...постојање различитог обима и броја допуна зависи од модификације глаголског значења, те од промене концепта саме радње, а неретко и од значења и категоријалних обиљежја допуна глаголу, чиме се регулише њихова међусобна селекција, тј. компатибилност (нпр. *посвађати браћу / брата са сестром / брата и сестру*)“ (Алановић 2010: 126).

²¹ О морфосинтаксичким, семантичким и прагматичким аспектима валентности опширније у зборнику *Валентност речи и израза* (2012).

2.2. Дефиниције валентности и рекције

Као што се може уочити у претходном дијелу, појмови валентности и рекције различито се дефинишу у зависности од тога о којој се школи ради.

Класична дефиниција валентности, како је даје Д. Кристал (2008: 507), гласи: "The number and type of bonds that syntactic elements may form with each other."

Према навођењу П. Мразовић (1979), Г. Хелбиг под валентношћу сматра „способност глагола да у реченици отвори одређени број празних места, која морају или могу бити попуњена“ (Хелбиг-Буша 1996: 248, 249), а рекцију дефинише као „способност глагола да предодреди специфичан морфолошки облик своје номиналне допуне, предикативне или објекатске.“ Слично њему, У. Енгел сматра да се глаголи међусобно разликују и по броју и по врсти елемената које могу за себе да вежу, због чега се они дијеле на више супкласа. У. Енгел назива рекцију тих супкласа валентност, тј. валентност је рекција ограничена на супкласе лексема, а рекција је општа особина класа језичких елемената који захтијевају јављање других елемената и управљају њима (регенс управља депенденсима). „Све аутосемантичне класе елемената једног језика, глаголи, именице, придеви и предлози имају рекцију и валентност“ (Мразовић 1979: 18).

У србистичкој синтакси такође преовладава мишљење да глаголи диктирају именским ријечима два типа зависних односа – допунске и детерминативне везе. Под допуњавањем подразумијева се „однос који се успоставља између глагола и именског израза, тако да управо глагол својим лексичко-семантичким потенцијалом отвара мјесто номиналној допуни како би се њоме употпунио, допунио или проширио његов садржај” (Ружић 2005: 483). В. Ружић (код Пипер и др. 2005: 517) дефинише валентност глагола као „посебну класу речи које окупљају, групишу, везују за себе друге речи у реченици, пре свега именске речи и изразе на синтаксичко-семантичком плану, чије удруживање речи се заснива на лексичко-семантичкој вези међу њима, као и на граматичким правилима која важе за сваки језик посебно.“ Рекција се дефинише као „посебан, граматикализован, облик зависног односа који се првенствено сагледава на

синтагматском нивоу, између две пунозначне речи. Једна граматички доминантна ријеч – глагол, именица или придев, без обзира у ком је облику употребљена, управља датом везом, а друга је регирана“ (Ружић 2005: 536). Према В. Петровић (1992: 126), на основу функционалних и структурних критеријума постоје двије врсте допуна: лексичке и граматичке. Лексичке допуне су мање самосталне од граматичких допуна јер је конституент који допуњавају непунозначан глаголски елемент. Иста ауторка разликује „допуне са објекатским значењем, допуне са прилошким значењем, допуне са значењем саучесника у радњи и допуне са значењем својства, стања, ранга.”

П. Мразовић и З. Вукадиновић дефинишу рекцију као „општу способност неког елемента да за себе веже други елемент,“ док под валентношћу подразумевају „супкласно специфичну рекцијску способност неке врсте речи“ (Мразовић-Вукадиновић 1990: 34).

У кроатистици, М. Самарџија (1986: 41) разликује „синтаксичку и семантичку валентност унутар језика, а изван језика на спони између језика и ванјезичке збиље и логичку валентност, тј. синтаксичку, семантичку и логичко-семантичку валентност.“

М. Алановић (2010) полази од базичне валентности (в. Агел 2000: 131), термина који је уведен седамдесетих година прошлог вијека као најчешћи тип морфосинтаксичке спојивости глагола са одговарајућим допунама, на основу које се могу утврдити реченични модели једног језика. Да би се утврдила базична валентност глагола, нужно је знати валентни статус његових аргумената, тј. допуна и додатака који се могу објаснити преко активних валентних принципа за структурирање реченице. М. Алановић сматра да је валенца шири појам од рекције због укључивања лијевог аргумента, као категоријално неспецифичне допуне чија форма „није резултат лексичке рекције већ категоријално одређене способности глагола“ (С. Р. Степанов 2011: 21).

Ж. Станојчић и Љ. Поповић (1992: 209) разликују једновалентне, двовалентне и тровалентне глаголе са којима се јављају три конституента. Реченични конституенти имају различите синтаксичке функције и различиту

улогу у формирању реченичне перспективе. Ови аутори разликују лијеву и десну валенцу, од којих је лијева валенца субјекат, а десна је објекат/објекти. Ако су присутна два објекта, један је тјешње везан за глагол, а други се надовезује на глагол и претходну допуну. Значи, глагол окупља око себе и повезује друге реченичне конституенте, због чега говоримо о валенци глагола. „Појава да нека реч тражи као допуну именичку јединицу у одређеном облику (у одређеном падежу или ППК) назива се рекција“ (Станојчић, Поповић 1992: 222).

У погледу чињенице да је валенција теорија која се базира на успостављању односа међу ријечима, примјењује се у синтакси и специфично у анализи хијерархијског распоређења лексичких структура, синтагме, фразе и сложене реченице. Према томе, А. Панајотис у одбрањеној тези *Рекција глагола у грчком и српском језику* (2013) констатује да је сасвим оправдано што је тумачење валентности усклађено са одређеним падежним облицима који имају функцију глаголских допуна (комплемената), темпоралних, локалних или других ознака и додатака (суплемената). Од својстава секундарног значаја зависи да ли ће се они обавезно или факултативно употријебити. Према његовом мишљењу, Г. Хелбиг (1982: 68-84, 1990: 57-72) са правом тврди да синтаксичка, семантичка и прагматичка раван валентности (различити типови валентности) употпуњују језички опис, од којих је оквир семантичке и прагматичне валентности универзалног домена, а синтаксичка валентност је специфична за сваки појединачни језик (А. Панајотис 2013: 46).

Имајући у виду различите критеријуме (морфолексички, препозицијски, квантитативни, квалитативни) наведене у раду *О трима двојезичним валенцијским/рекцијским речницима* (2012), Страхиња Р. Степанов класификује различите „типове рекције по различитим критеријумима:

- 1) критериј врсте речи која је у позицији нуклеуса (регенса): а) приглаголска, б) приименичка, в) припридевска и г) приприлошка;

2) критериј непосредности (директности) између нуклеуса и депенденса: а) директне (беспредлошке) и б) индиректне (предлошке);²²

3) према броју депендената једног регенса (нуклеуса): а) нулта реакција (не постоји депенденс), б) монореакција (један депенденс), бирекција (два депенденса), триреакција (три депенденса);

4) критериј јачине реакције: јака и слаба реакција где регенс уколико јако регира, тј. управља зависним чланом, предодређује и граматичка и лексичка својства своје допуне, док су у случајевима слабе реакције само лексичка својства допуне предетерминисана значењем регенса” (Степанов 2012: 77).

Из литературе о валентности зна се да се валентност глагола утврђује на основу броја учесника именских израза који су носиоци исказане ситуације са различитим семантичким улогама, али сва остварљива мјеста у реченици не морају бити попуњена аргументским изразима (што зависи од других нелингвистичких момената), те тако се говори о обавезној и факултативној валентности. Од валентности предиката зависи формална структура реченице, њен структурни лик или састав реченице, тј. број чланова у позицији аргумената који се повезују са глаголским предикатом (агенси, коагенси, пацијенси, бенефицијари, оруђа). Како се зна из литературе, провјера обавезног учешћа првог, другог, трећег и четвртог аргумента се потврђује постављањем одговарајућих питања, нпр. ко, с ким, од кога, шта, кога, коме, за кога, за шта, чиме (Ружић 2005: 518).

На основу валентности предиката могу се издвојити реченични модели у српском језику које гради глагол као пунозначна лексема и као структурни центар реченице, самостално или заједно са именским аргументима. Према броју предикатских аргумената, реченица је једночлана или вишечлана, а према структури, предикатска или аргументско-предикатска, без аргумената или са једним, два, три и са четири аргумента, тј. од једночлане до петочлане структуре реченице, у којој непрелазни и прелазни глаголи окупљајући наведене аргументе

²² Наша подјела објеката на ДПО, ДНО и ИНО је подударна са оваквим тумачењем, као и дефиницији валентности и реакције како се даје у *Синтакси савременог српског језика* (2005).

моделирају основне структурне типове просте реченице српског језика. Ради јасноће, навешћемо преглед основних реченичних модела са глаголима различите валентности како се наводе у *Синтакси савременог српског језика* (Ружић 2005: 518) у наредној табели:

Табела 2) Основни реченични модели у српском језику (преузето из Ружић 2005: 518)²³

A.1. S=P θ Impers[←VIntranz]
B.2. S=Arg1[←NNom]+P1Pers[←VIntranz]
B.3. S=Arg1[←NNom]+P2Pers[←Tranz]+Arg2[← θ N]
Г.4. S=Arg1[←NNom]+P3Pers [←Tranz]+Arg2[← θ N]+Arg3[←NPadež]
Д.5. S=Arg1[←NNom]+P4Pers[←Tranz]+Arg2[← θ N]+Arg3[←NPadež]+Arg4[←NPadež]

Једночлана, двочлана и петочлана аргументска структура нису од интересовања за наш рад, јер прва се односи на авалентне глаголе који означавају атмосферске појаве у природи, а двочлану чине непрелазни глаголи. Ни једна ни друга не укључују објекте, тј. једночлана ни експлицитно ни имплицитно, а двочлана само имплицитно у дубинској структури. Што се тиче петочлане аргументске структуре, познато је да најмањи број глагола улази у њен оквир, што важи и за једночлану аргументску структуру реченице. Ипак, двочлана аргументска структура ће се спорадично помињати са транзитивним глаголима који су употријебљени нетранзитивно, тј. без објекта, и у којој семантика глагола носи значење које се директним објектом исказује. За такве глаголе се каже да посједују синтаксичку непрелазност а семантичку прелазност глагола. Трочлана (евентуално и четворочлана) аргументска структура ће бити од највеће важности за нашу анализу. Овакво ограничење се морало спровести с обзиром на чињеницу да је тежиште овог рада конкуренција правог и неправог објекта у монорекцији

²³ Како се наводи у објашњењу, велика слова А, Б итд. су ознаке за реченичне моделе, а бројеви упућују на број реченичних чланова заједно са предикатом. Ознака (S) односи се на клаузу, Arg1 означава први субјекатски аргумент у облику номинатива (NNom), P је ознака за предикат (нетранзитивног или транзитивног глагола), θ N означава именицу у облику акузатива без приједлога, [←NPadež] означава приједлошке или бесприједлошке именице у одговарајућем падежном облику.

глагола и поређење истих са енглеским језиком. У *Синтакси савременог српског језика* (2005: 523) се образлаже да у трочланом предикатском изразу са двовалентним предикатом налазе се прелазни глаголи који отварају мјесто и субјекатском и објекатском аргументу, чија валентност је условљена лексичком семантиком и посебним категоријалним обиљежјем глагола (нпр. *Посетиоци разгледају изложбу; Студент полаже испит*).

Предикат је структурни центар реченице, а осим субјекта, понекад се и објекат не мора увијек експлицирати, тј. онда када је аргумент инкорпориран у садржај предиката.²⁴ Такви предикати су заправо факултативно двовалентни предикати, чије поменуто остварење је контекстуално условљено (нпр. *Девојчица од шест година чита; Млади прозивају; Време разара...*).²⁵ Трочлани или, чешће, формално двочлани реченични подмодел је без аргументског изрази у позицији субјекта. Уобичајени редослијед ријечи је субјекат – предикат – објекат, без обзира што дистрибутивно објекат може бити и испред и иза глагола, јер падежни облик јасно показује његову функцију.

Како многи аутори примјећују, међу њима и С. Р. Степанов (2012), валентност се у новије вријеме посматра као примјењено-лингвистички појам, јер основни проблем у настави страних језика, превођењу, грађењу различитих база знања, тестирању и сл. представља разлика у валентности циљног у односу на одредишни језик и више него пожељно је њено навођење у било ком квалитетном лексикографском пројекту. Нека од постојећих конкретних лексикографских рјешења представимо у наредном сегменту.

²⁴ Изузетак од правила да се глагол мора употријебити у личном глаголском облику као конституентни елемент предикатског изрази представљају реченице без глагола, нпр. *Ево ти оца, ето ти мајке, ето нам невоље*, као и елиптичне реченице сведене на именски изрази, или прилог, узвик и уопште неглаголске ријечи, нпр. *Победа; Овамо; Ах!* (Пипер и др. 2005: 308-309).

²⁵ Примјери су преузети из монографије *Падежи правог објекта у стандардном српском језику* (Арсенијевић, 2012).

2.2.1. Рјечници валентности и рекције глагола

У раду *Valentnost glagola u jednom srpsko–nemačkom rečniku* М. Ђорђевић (2012: 26) разликује рјечнике – по својој концепцији у зависности од примјене методологије и аспекта од којег аутори полазе. Већина рјечника су превасходно конципирани као приручници који се користе за рецепцију текста, а не као помоћна средства за продукцију текста, што представља превасходни циљ учења. Како исти аутор образлаже, за говорнике српског језика може бити довољно информација што се код глагола у рјечницима српског језика уз инфинитив наводе облици за презент, облици за друге глаголске категорије (род, вид и сл.), као и подаци о значењу са примјерима који илуструју наведену варијанту значења, што није случај за корисника рјечника који српски учи као страни језик. „Он мора знати који су лексички спојеви дозвољени, шта се с чим може спојити, као и који елементи су неопходни за формирање синтаксички и семантички коректних реченица. Не постоји поуздан и теоријски утемељен модел за прецизно одређивање реченичних компонената у ужем и ширем контексту.“ Управо из тог разлога експериментише се са разним методологијама, нарочито од друге половине прошлог вијека, па према томе је појави рекције, односно обухватнијој валентности поклоњена посебна пажња – као оној појави која означава „способност појединих речи да отварају места за нове речи унутар реченице“ (Ђорђевић 2012: 27).

Већ смо поменули да су прве рјечнике валенције писали њемачки депенденцијалисти – Г. Хелбиг и В. Шенкел (1969, 1991), те У. Енгел и Н. Х. Шумахер (1976, 1978) (в. Ђорђевић 2012: 27). Нарочито по угледу на посљедње наведене ауторе, настали су двојезични лексикони валентности за друге језике, нпр. њемачко-румунски, њемачко-пољски, њемачко-италијански. У српском језику почетак стварања научних радова по узору на модел депенденцијалне граматике почео се примјењивати седамдесетих година прошлог вијека и то најдосљедније у *Контрастивној граматици немачког и српско-хрватског језика* у редакцији У. Енгела и П. Мразовић. У хрватској средини Р. Филиповић највише се бавио контрастирањем „српско-хрватског“ и енглеског језика и у Загребу је под његовим руководством 1971. године одржана Загребачка конференција о

енглеским контрастивним пројектима (*Zagreb Conference on English contrastive projects*) (в. Филиповић 1971: 31-80).

Један модел контрастивно конципираног лексикона у ком се примјењују синтаксичка и семантичка обиљежја језичког знака у њемачком и српском језику представљен је у српско-њемачком рјечнику *Worterbuch zur Valenz Serbisch-Deutsch*. Према навођењу М. Ђорђевића (2012: 28), израда овог рјечника је већ 2012. године била при крају. Полази се од глагола као структурног центра реченице који одређује допуне (обавезне и факултативне), односно слободне додатке или комплементе. Факултативне допуне се стављају у округле заграде, а слободни додаци у угласте заграде и масним словима се штампају мијењајући значење реченице, премда и без њих је реченица граматички исправна. Детаљно је приказано око 750 најфреквентнијих српских глагола и око 900 њемачких глагола као њихових преводних еквивалената, гдје су под истом одредницом наведени и повратни глаголи, што укупан број глагола чини много већим. Већина глагола има више значењских варијанти, а сходно томе и различиту валенцију, односно различит реченични план. Додат је и извјестан број мање фреквентних глагола.

Као један од главних извора за тај рјечник послужио је *Речник валенце немачко-босанског, хрватског и српског језика (Wörterbuch zur Verbavalenz Deutsch-Bosnisch / Kroatisch / Serbisch, њем.)* у редакцији М. Ђорђевића и У. Енгела, објављен четири-пет година раније (в. Ђорђевић, 2012). У њему су прво приказани њемачки глаголи са својим синтаксичким и семантичким особинама као и адекватним примјерима у виду реченица на српском језику, који најчешће покривају само један дио широког спектра значења њемачких глагола, те се не може говорити о потпуном опису свих значењских варијанти у оба језика. Врста, број и облици допуна се мијењају, али један од новијих прегледа из 2009. године обухвата листу сљедећих обавезних и факултативних допуна њемачког и српског језика: „субјекат, акузативну допуну, генитивну допуну, дативну допуну, предлошку допуну, ситуативну допуну, директивну допуну, експанзивну допуну, модификативну допуну, предикативну допуну и вербативну допуну у немачком језику“ (11 допуна у табеларном приказу), „а у српском језику је додата још инструментална допунa (12 допуна), што указује на велику подударност

посматраних језика“ (Ђорђевић 2012: 32). Већина лексема има бар двије врсте значења: инхерентно и комбинаторно значење, од којих у ово друго значење спадају релационо и категоријално значење, нпр. за глагол *издати* наводи се облик презента у свршеном и несвршеном облику, његово значење, облици грађења ријечи, реченични план, семантички план са илустративним примјерима, могућност пасива и напомена (Ђорђевић 2012: 43). Семантички односи који постоје између глагола и његових аргумената изражавају се уз помоћ релатора који се зову и семантичке улоге, функције, семантички падежи. Глагол одређује који се елементи могу јавити у функцији вршења радње, пацијенса, онога који је на било који начин захваћен радњом, инструмента, мјеста, збирног појма одређене класе и др. Такви семантички односи постоје независно од семантичких релација у површинској структури и детерминишу се различитим семантичким обиљежјима. Централни глагол конституише семантички оквир у који се морају уклапати поједине функције или улоге. Бројни аутори оперишу великим бројем улога (нпр. Филмор 1968/1971, Поленц 1988), а у овом рјечнику се сматра да је боље користити мањи број релатора, те се аутори служе са четири главна релатора „агентив, афектив, локатив, класификатив“, који се могу даље спецификовати (Ђорђевић 2012: 34). Између глагола и његових сателита мора постојати семантичка конгруенција. Семантичка селекција се увијек одвија у категоријама, па се говори о категоријалном значењу: нешто је материјално, нематеријално и остало – што се не може прецизно дефинисати. Међусобна зависност допуна и глаголског значења показује да су синтаксичка и семантичка валентност „само две стране једне јединствене особине или конкретније способности која се у савременој лингвистици назива валентност,” закључује М. Ђорђевић (2012: 43).

Двојезични обосмјерни српско-енглески едукациони рјечник (2014) је један конкретан модел широко схваћене валентности, који је сачинио Д. Шипка, намијењен особама на почетном и средњем (број 1) нивоу стицања знања ових језика. Д. Шипка (2012: 50), описујући његову структуру у раду *Валентност речи и израза у двојезичном речнику*, објашњава да се у њему валентност приказује граматичким етикетама, илустративним примјерима, директним напоменама и вишерјечним комбинацијама. Његов рад показује важност обраде валентности у сваком двојезичном рјечнику, а прелиставајући исти, уочавамо да би у

едукационом рјечнику обрада валентности морала бити још темељитија, јер разлике у валентности представљају могући извор грешака у продукцији не само на страном језику, већ и у матерњем језику. Како аутор предлаже: „Обрада валентности треба бити средство повезивања лексема изворног језика са језиком који се учи, а не циљ, као што треба водити рачуна да информације о валентности буду што мање упадљиве, а то посредно зависи не само од лексикографа већ и од графичких уредника речника“ (Шипка 2012: 54).

Поред контролних корпуса, најширу обраду у нашем истраживању од поменутих рекцијских рјечника чини једнојезични рекцијски *Речник глагола са граматичким и лексичким допунама* (1989), чијим ауторима је као извор послужио *Минимални речник српскохрватског језика, српскохрватски–словачки* из 1980. године (аутора Ј. Јерковића и Р. Перинца). Овај рекцијски рјечник броји око 600 несвршених прелазних глагола, јер су узети у обзир они прелазни глаголи који имају допуну правог објекта али и допуну са неправим објектом, иако је број посматраних глагола у њиховом рјечнику већи. Наведена су различита значења глагола као и патерни допуна са примјерима изолованих реченица. Глаголи су наведени по азбучном реду а не по рекцијским типовима, што би по мишљењу аутора било свеобухватније и разумљивије. Ко год да се прихвати сличног задатка, у енглеском језику као полазишна основа треба да послужи књига Б. Левин – *Verb classes and their alternations* (1993) и њена семантичка подјела глагола на класе и њихове синтаксичке алтернације, премда ни постојећем *Pattern Dictionary of English verbs* не можемо наћи ниједну замјерку. У српском језику незаобилазне су двије монографије Н. Арсенијевић: *Транзитивност и надежи правих објеката у савременом српском језику* (2012) и *Акузатив с предлогом у савременом српском језику* (2003), поред постојећег *Речника глагола са граматичким и лексичким допунама*, за који наша замјерка (поред оне коју сами увиђају и коју смо навели у једном од ступаца навише) је у томе што није најјасније да ли само побројани свршени глаголи имају исту рекцију са несвршеним глаголима (јер се понекад наводи различита рекција свршених глагола у напомени) и да ли неки примјери представљају стандардну употребу савременог српског језика (јер такви подаци нису забиљежени, нпр. у *Речнику српског језика Српске дигиталне библиотеке*). Било би више него корисно

обогатити такав један рјечник додатним тумачењима, у смислу временског оквира појављивања „новог“ значења глагола, као и навести који су рекцијски облици фреквентнији и ком стилу језика презентовани примјери припадају. Актуелни радови лингвиста морају се редовно пратити и установити у ком временском периоду се морају вршити допуне постојећих издања. Електронска верзија је више него пожељна, у коју је најлакше редовно биљежити било какве промјене. Сасвим је јасно да такав подухват, уз непроцјењиво (објављено) знање лингвиста, захтијева напоран рад великог броја лингвиста, лексикографа и графичких уредника рјечника који треба да буду упознати са сличним пројектима у свим дијеловима свијета и да остваре неки вид сарадње са њиховим руководиоцима.

У *Рекцијском речнику*, како ћемо га наводити у овом раду или скраћено Рр, глаголи су екавског и ијекавског облика. Уз поједине глаголе се наводи и западна лексичка варијанта (кроатизми), нпр. *интересирати*. Само је посматрана рекција глагола несвршеног вида (уз спорадично помињање различите рекције са глаголима свршеног вида) и наведене су скраћенице за вид глагола и род именица. Префиксирани перфектизовани глаголи су посебно навођени, јер је њихова рекција у односу на основни облик по правилу другачија (што није увијек случај). Свака одредница садржи глагол у основном инфинитивном облику, наставке за презент и прозодијска обиљежја. Уколико је у питању дублет дају се оба акцента равноправно, а не други у загради, из чисто техничких разлога.

Страхиња Р. Степанов (2012: 89) предлаже у раду *О трима двојезичним валенцијским/рекцијским речницима: обележја лексикографских проседеа* да би „наши стручњаци требало да више обрате пажњу на прагматичке аспекте валенце што захтева опсежније истраживање и интердисциплинаризацију, чији резултати ће бити корисни и ширем аудиторијуму.“

2.3. Транзитивност глагола

У уводном дијелу монографије *Падежи правог објекта у стандардном српском језику* (2012: 16) Н. Арсенијевић указује на различито дефинисање појма транзитивности у традиционалним граматикама и дефинише транзитивност као „семантичко-синтаксичку категорију карактеристичну за глаголе који као базични предикати повезују два различито хијерархизована аргумента – једног агентивног који изазива, контролише и усмерава радњу и другог пасивног који је директно или индиректно у њу укључен.“ При анализи типологије објекта посматра се однос предиката и два аргумента, субјекта и објекта, а да би се избјегли неспоразуми морају се испитати семантичко-синтаксичка обиљежја глагола, као што су директност/индиректност, обухватност/управљеност, комплементност/парцијалност, које детаљно објашњава М. Ивић у *Lingvističkim oglecima* (1995).

Лингвисти различито посматрају прелазност и непрелазност глагола и неки сматрају да сви они глаголи који имају субјекатско-објекатски однос треба да се зову прелазним глаголима, наводећи примјере глагола кретања, који су иначе непрелазни и процесом перфективизације постају прелазни (*претрчати стазу, препливати ријеку*). М. Стевановић (1981: 325) разликује директно-транзитиван и директно-интранзитиван однос (прави прелазни и неправи прелазни глаголи, који се углавном због немогућности пасива и сматрају непрелазним глаголима), док други аутори (Катичић 1986: 84, 98; Станојчић, Поповић 1992: 223, 224) посматрају само прави пацијативни однос означен акузативом као одлику транзитивности, а све остале падежне и приједлошко-падежне видове везују за непрелазне (нетранзитивне) рекцијске глаголе (Арсенијевић 2012: 9).

По узору на З. Тополињску (1996), у поменутој монографији Н. Арсенијевић (2012: 8) наводи да проучавање транзитивних конструкција истовремено значи „посматрање двају категорија – глаголског рода и падежа, тј. номинативно-акузативне опозиције како би се систематизовало и прецизирало објекатско значење“ због тога што се „транзитивност не може тумачити ни само објектом нити објекат транзитивношћу глагола.“ Транзитивност (спојивост

глагола са објекатском допуном) на нивоу глаголских лексема нема посебно морфолошко обиљежје, па се непрецизно посматрала унутар или ван граница категорије глаголског рода, што онемогућује њено јасно дефинисање. Н. Арсенијевић у свом истраживању примјењује постулате антропоцентричне теорије (в. Тополињска, 2002: 1-13), граматичког оквира номинатива као агенса и акузатива као пацијенса, који укључује и корелацију номинатива са другим падежним облицима (квалитативна промјена), а промјене у хијерархији компонената на синтаксичком плану се разумију као резултат „промоције аргумената неке друге семантике на рачун примарног вршиоца” (Арсенијевић, 2009). Већина граматичара је формализују транзитивним обликом именског аргумента, али нужно је, осим комбинабилности глагола с именицом у акузативу без приједлога (в. Белић, Милошевић, Арсенијевић), посматрати и попуњеност објекатске функције у реченици у којој је глагол предикат (Арсенијевић 2012: 18).

У књизи *Linguistic Categorisation* Џон Р. Тејлор (2007: 231) сматра транзитивност једном од најпродуктивнијих категорија у језицима, додавши да је немогуће објаснити је у неколико ријечи, што не значи ни да је претјерано сложена. Посматрајући синтаксички критеријум, аутор прецизно и јасно констатује да је транзитивни глагол окружен са двјема именичким фразама, од којих је прва – субјекат, а друга – објекат. Глагол мора бити *realis*, односно потврдни облик индикатива прошлог или садашњег времена. Угледа се на Лејкофову анализу (1977) као и анализу П. Ј. Хопера и С. А. Томпсон (1980) и наводи барем 12 својстава транзитивне конструкције са прототипским обиљежјима, што ћемо навести у табеларном приказу:

Табела 3) Основна својства транзитивних конструкција (према Тејлору 2012: 232, 233)²⁶

а) Постоје два учесника – субјекат и директни објекат.	д) Догађај је тренутни, тј. небитно је временско трајање.	з) Долази до директног физичког контакта и утицај на пацијенса је тренутан.
б) Потребна је идентификација С и ДО који означавају специфичне ситуације.	ђ) Два учесника су индивидуализована и разликују се.	и) Догађај има каузативну компоненту, тј. радња агенса узрокује да пацијенс трпи промјену.
в) Субјекат – као агенс иницира догађај.	е) Након њиховог повезивања, пацијенс је у другом стању од оног прије дешавања те радње, што је примјетно посматрачу.	ј) Субјекат и објекат нису јасно диференцирани појмови и често стоје као ентитети који се допуњавају.
г) Агенс – као типично аниматни учесник дјелује свјесно и вољно, те на тај начин контролише радњу.	ж) Агенсовом намјером нека промјена се дешава у вези са објектом који је типично неаниматни учесник, али то није неопходно.	к) Догађај је реалан, тј. није измишљен, хипотетички нити контрафактиван.

Презентована својства са илустративним примјерима (у поменутој књизи) конкретно показују да нису сви семантички критеријуми увијек испуњени, што значи да постоје маргинални и централни чланови транзитивности, као и њихов прелазак у идиоматизоване облике. Још конкретније, како исти аутор објашњава (2007: 233-244), понекад субјекат није аниматни агенс, нити је радња смјештена у датом тренутку. Исто тако, могуће је да пацијенс не доживљава никакву промјену и у неким ситуацијама је дио агенса. Не постоји увијек узрочно-последични однос између агенса и пацијенса, односно радња се не дешава вољом и намјером субјекта већ и објекта, због чега неки аутори и не сматрају такве конструкције – транзитивним конструкцијама. У реченици *I watched the movie* боље је рећи да је субјекат експеријенсер него агенс, а директни објекат је стимулус, а у примјеру *The movie fascinates me* стимулус се налази у позицији субјекта. Кад глагол означава ментално стање, чини се да недостаје иницирање од стране субјекта, нпр: *I like John; I regret the incident; I've forgotten his name*. Када се каже *The book costs 20 pounds* говори се о својству књиге и не може се тврдити за објекат да је

²⁶ Ради се о нашем преводу са енглеског на српски језик. Кориштене скраћенице у табели су: С (субјекат) и ДО (директни објекат).

пацијенс. Метонимијом институције постају субјекти, као и справе, а постоје и локативни или темпорални субјекти, тј. долази до метафоричког проширења. Неочекивано је што се исправност прототипа најбоље може уочити у компаративним студијама и контрастивној анализи различитих језика, те Џ. Тејлор пореди два германска језика – енглески и њемачки. Након кратког приказа контрастирања ова два језика, аутор закључује да „само изразито централни чланови енглеске конструкције имаће транзитивне еквиваленте у њемачком језику“ и тврди да нема много поклапања (Тејлор 2007: 242).²⁷

У завршном дијелу ове књиге исти аутор констатује да је генеративни модел предвидио само прототипичне представнике и само потпуно продуктивне конструкције. Почевши са Н. Чомским седамдесетих година прошлог вијека, као и посљедњих деценија, почела се смањивати улога структуре фразе и правила трансформисања, а повећао се значај лексикона. О томе колико је оправдана наша семантичко-синтаксичка анализа у оквиру синтагме, као и провјера у рјечницима и корпусима, потврђују и ријечи Џ. Тејлора: „Потребно је говорити о транзитивним конструкцијама, тј. синтакси и семантици два члана заједно, а не одвојено” (2007: 244).

2.3.1. Транзитивност и когнитивно-лингвистички приступи граматички

Когнитивни и конструкцијски приступ у анализи структуре клаузе полази од појединачног аспекта посматрања клаузе као конструкције и оне се посматрају као симболичке јединице које посједују облик и значење. Основна констатација когнитивиста је да граматичке структуре и категорије имају искуствену и концептуалну основу, па тако говоримо о концептуализацији радњи и догађаја. Р. Ланакер (1990: 209-211, 1991: 13-14) когнитивне појмове радњи и догађаја пореди са моделом билијарске кугле и позорнице, тј. конкретним објектима који се могу кретати и остваривати интеракцију са другим објектима узрокујући њихово дјеловање или недјеловање, односно постоји интеракција енергије учесника у

²⁷ У изворном облику на енглеском језику: "Thus, only the more central members of the English construction have transitive equivalents in German."

одређеном окружењу, чиме се најлакше може објаснити веза између облика и значења.

Синтаксички посматрано, Џ. Тејлор (1995: 198) констатује да конструкцијска шема представља једну формулу која се састоји од попуњених мјеста у низу. Клаузе као конструкцијске шеме су обично попуњене финитним глаголом који је глава и структурни центар реченице, једним или два номинала као главним учесницима у догађају и другим произвољним елементима који су секундарни учесници или који сугеришу о неким аспектима окружења. Клаузе се међусобно разликују према броју експлицитних учесника. Узевши у обзир учеснике у окружењу, конструкцијске шеме се могу образовати на више начина, нпр. према броју предиката (предикат 1, предикат 2 итд.), синтаксичким улогама (субјекат, објекат, предикат), синтаксичким категоријама (именица – номинатив, именица – акузатив, глагол – 3. лице једнине), или лексички (*Claudia, Octavium, amat*, лат. – *Клаудија воли Октавија*, срп.) (Гарсија-Мигел 2007: 765).

Важност било чега се може оспорити, али Р. Ланакер (1987, 1991) сматра исправним говорити о природи важности синтаксичких улога (функција) и у потпуности искључује чисто синтаксичку дефиницију субјекта и објекта, констатујући да се граматика састоји од семантичких структура, фонетских структура и симболичких веза међу њима као и припадности одређеним категоријама. Иако искључује синтаксичку дефиницију субјекта и објекта, он не искључује њихову концептуалну карактеризацију постојања и користи обличке ознаке ових основних концепата. Слично овоме, В. Крофт (2001: 54) дошао је до закључка да синтаксичке улоге нису само специфичне у појединачним језицима већ и у конструкцијама истог језика, нпр. субјекат транзитивне клаузе у енглеском језику се разликује од субјекта нетранзитивне клаузе (в. *Clause structure and Transitivity* J. M. Garcia-Miguel и *Complementatation* M. Achard у *The Oxford Handbook of Cognitive linguistics*, 2007).

Основни смисао транзитивне конструкције у било ком језику је да агенс врши радњу и на тај начин утиче на пацијенса изазивајући његову промјену. Оваква семантичка концепција варира и транзитивност се објашњава као однос два учесника уз истицање важности појма динамике силе, тј. *force dynamics* (в. Л.

Талми, 2000). Опширније о когнитивној лингвистици у књигама: *The Oxford Handbook of Cognitive linguistics* (2007); *Cognitive Grammar*, R. Lanacker, 2008; *Toward a Cognitive Semantics*, L. Talmy, 2000.

У раду (*In*)*tranzitivnost glagola u engleskom i hrvatskom jeziku* (2013) Н. Стојан објашњава објекат кроз призму теоријске основе когнитивне лингвистике, која је настала седамдесетих година двадесетог вијека на темељу везе језика и мишљења. Позивајући се на Р. Ланакера иста ауторка констатује да је граматика основни дио спознаје која нам уједно омогућава разумијевање спознајних процеса. Према појму предочавања (*construal*, енгл.), како наводи Н. Стојан, ми смо способни да схватимо исту ситуацију на различите начине, односно на два начина – профилирањем и повезивањем трајектора и оријентира, при чему је најистакнутији субјекат – трајектор, а објекат се описује као оријентир профилираног односа.

Прецизније, дитранзитивност је когнитивна категорија чија је прототипична шема: *A* преноси *B* до *C* (*NPVNPNP*).²⁸ Успјешан пренос пацијенса од агенса до реципијенса је прототипична шема која укључује и друге глаголе, нпр. глаголе стварања (*make, bake, build, cook*) који не означавају такав пренос. Дитранзитивност се не може само формално посматрати, те традиционални појмови дескриптивне и функционалне граматике се морају употпунити когнитивном компонентом. Чин преноса може бити кодиран на два начина: дитранзитивном конструкцијом и конструкцијом узрокованог кретања (са приједлошком фразом у постпозицији директног објекта). Кретање и пут нису везани само за простор већ и за апстрактне концепције (*deed the ranch to sb, engl.*) (Стојан 2012: 320).²⁹

²⁸ Како смо назначили у уводном дијелу, за опис енглеског језика користићемо латинична слова. Скраћенице означавају: NP – именичка фраза (ИФ); V – глагол; А, В, С – аргументи; SVIODO – субјекат, глагол, индиректни објекта, директни објекат и SVDOPD – субјекат, глагол, директни објекат, приједлошки објекат (реченични модели).

²⁹ Како ауторка констатује, „хрватски језик“ се разликује од енглеског језика због тога што посједује падежне облике који одговарају функцији у реченици, те се индиректни објекат са глаголом поклонити не може замијенити приједлошком фразом као у енглеском језику (*to give, engl.*). Нпр. „Само је исправно *Ана је поклонила хаљину сестри*, а неисправно је **Ана је поклонила хаљину ка сестри, према сестри, у сестру, на сестру и сл.* У енглеском језику IO се јавља само уз DO, међутим у другим језицима, као и у „хрватском“ не мора бити тако и није тако, тј. постоје

P. Ланакер (1991) ову појаву објашњава постојањем семантичких улога. Реченица се најбоље схвата помоћу одређених архетипских схватања ланца радњи и њиховог међудјеловања, које обухвата пренос енергије од једног до другог учесника. Он описује IO као активног искуситеља у циљном домену са глаголима *tell, show*, а са глаголима преноса попут *give* има улогу реципијенса. IO је сличан PO, јер се у односу на субјекат налази ниже у ланцу радњи у неком апстрактном току енергије, напомиње Н. Стојан (2012), али није суштински важан за профил реченице, па се повезује косо са ланцем радњи од извора до циља. Поредак *SVIODO* се сматра основним ланцем радње, а поредак *SVDOPPO* споредним ланцем радњи на чијем је крају њен искуситељ – приједлошка фраза, односно приједлошки објекат (Стојан 2012: 313-325).

У закључку одбрањене дисертације *Објект у енглеском и хрватском језику* Н. Стојан (2011) констатује да, попут аутора *Хрватске граматике* на које се позива, хрватски глаголи који су класификовани као интранзитивни се могу класификовати као транзитивни, јер радња на одређени начин прелази и на индиректни објекат. Разлика постоји у семантици DO и IO (у односу на позицију, пасивизацију и семантичке улоге) у контрастираним језицима, а у „хрватском језику“ постоји разлика и формалне природе именичких синтагми за разлику од енглеског. „Традиционална тумачења су била везана за појединачне језике, али иновативни описи когнитивне граматике доносе универзално примјенљиве семантичке дефиниције граматичких структура са акцентом на два појма, профилирање и повезивање трајектора и оријентира, те субјекат и директни објекат сматрају главом, односно крајем ланца радњи а IO се повезује косо са ланцем радњи, чиме се објашњава иста семантика IO и PO” (Стојан 2012: 231-241).

глаголи који имају само индиректни објекат, те се индиректни објекат не може описати као терцијарни реченични лик, поред примарног и секундарног учесника” (Стојан, 2012).

III O објекту у српском и енглеском језику

3.1. O правом и неправом објекту у српском језику

Опште прихваћена чињеница је да је транзитивност семантичко-синтаксичка категорија карактеристична за глаголе који као дубински предикати повезују два аргумента – субјекат и објекат. Навешћемо дефиниције објеката у српском језику и у енглеском језику.

„Објекти су рекцијске допуне глагола, тј. именичке јединице којима се допуњавају прелазни и непрелазни рекцијски глаголи и који стоје у облику условљеном (предодређеном) рекцијом глагола“ (Станојчић, Поповић 1992: 225).

Традиционална подјела објеката је на праве и неправе објекте, наводи Н. Арсенијевић (2012: 16), а М. Стевановић (1979) изједначава појмове правог и директног објекта, неправог и индиректног објекта код правих транзитивних глагола и неправих транзитивних глагола. У литератури су присутни и други називи подјеле објеката и то: прави или типични и неправи или нетипични код П. Пипера и др. (2005); директни (објекат првог реда) и индиректни (објекат другог реда) код И. Клајна (2005) и Силић, Прањковић (2005), као и типични и нетипични објекат код В. Петровић (2000). Детаљније, аутори *Синтаксе савременог српског језика* (2005) сматрају да прави пацијативни однос, тј. експлицитно-имплицитна контактна веза важи за прави објекат, а код индиректног објекта је присутна интеракција која почива на релацији од објекта ка субјекту и обрнуто, и учешће објекатског партиципанта није увек пасивно већ је изазивачко, дјелотворно или је у питању усмјереност субјекта ка објекту (нпр. *Дао ми је књигу – He gave me a book*).

Неправи објекат се разликује од правог објекта функционално, али и по обиљежју аниматности, као и по чињеници да се глагол може јавити без неправог објекта (што се односи и на прави објекат у неким случајевима). Неправи објекат у српском језику се исказује слjedeћим падежима: приједлошким генитивом, слободним и приједлошким дативом, приједлошким акузативом, слободним и приједлошким инструменталом, и приједлошким локативом. У новијој

лингвистичкој литератури према непосредности или посредности остваривања објекатског значења, у поменутој *Нормативној граматици* (2015: 306) на примјер, разликују се глаголске и неглаголске допуне од којих су прве (што смо већ поменули) – директне или индиректне глаголске допуне, тј. директни или индиректни објекти, а неглаголске допуне су допуне именици, придјеву или прилогу.

У класификацији М. Ивић (1983: 202 према Јакобсоној и Курулиновићевој класификацији падежа) падежни облик је индикатор објектности, а да би се прецизно одредили падежи у односу на објектност, мора се посматрати хоризонтални низ – према дистрибуцији објекатског појма (директна укљученост и индиректна укљученост) и вертикални низ – према начину укључивања у радњу (обухватност и усмјереност).

Према критеријуму падежа „анализа објекатских синтагми у српском језику указује да је генитив падеж директно парцијално (не)обухваћеног и потпуно необухваћеног објекта, датив – падеж директног објекта према којему је радња усмерена, акузатив – падеж директног потпуно обухваћеног објекта, предлошки акузатив у корелацији са дативом бива у радњу укључен као падеж индиректног објекта према којему је радња усмерена, инструментал је падеж индиректног потпуно обухваћеног објекта и локатив представља падеж индиректног и парцијално обухваћеног објекта” (Арсенијевић 2012: 17).

3.1.1. Семантика објеката у семантичко-синтаксичкој анализи

Зна се у релевантној литератури да је данашњи акузатив у српском језику резултат низа синтаксичких промјена насталих од праиндоевропског стања до данас. У почетку „био је адвербијални падеж дифузне семантике, са значењем места, времена, узрока, циља, па долази до промене језичког типа, и настају инваријантне форме двају падежа номинатив и акузатив, тако да настаје субјекатско-објекатски однос са различитим дубинским улогама, од којих је акузатив типична улога пацијенса“ (в. Грковић-Мејџор 2001: 47-48). Зависним падежима је изражено неправо објекатско значење које јаче или слабије

интерферира са неким другим значењем. Такође је познато да акузатив, поред номинатива, спада у централне падеже и појављује се у сва четири структурна лика, тј. као слободни падежни облик, приједлошки падежни облик, падеж везан обавезним детерминатором и падеж истовремено везан приједлогом и обавезним детерминатором. Својим обиљежјем директивности/усмјерености, акузатив се повезује са дативом из групе периферних падежа. Акузатив је падеж контакта, јер се њиме конкретизује природа контакта који предикација успоставља с појмом обиљеженим падежном формом, и повезује се са дативом везаним приједлогом и локативом, а супроставља генитиву и инструменталу као падежима конекције.

„Прави објекат је други аргумент и он је најчешће изражен или је садржан у контексту реченице или се може реконструисати из ситуације, нпр. *чекати некога, користити нешто/неког, донети нечега/нешто, саветовати некога, трести нешто* итд.“ (Арсенијевић, 2012). У српском језику падежи правог објекта су слободни акузатив и слободни генитив, који имају исту функцију, али су поред тога различитог облика и различите семантике јер је акузатив падеж потпуне обухватности/необухватности, а генитив је падеж дјелимичне обухватности или необухватности. Степен обавезне експликације допуне условљен је семантиком самог прелазног глагола и контекстом или ситуацијом у којој се радња реализује. Објекти су најчешће неживи појмови, али могу бити и живи појмови. Обавезно се реализују уз глаголе чији семантички потенцијал укључује широк круг могућих објеката. Семантика управних глагола има регулативну улогу у погледу природе објекатских допуна, тако да се неки искључиво комбинују са неживим појмовима. Понекад на то утиче и глаголски вид, па перфективни глагол издржати захтијева неаниматни објекат, а имперфективни глагол издржавати захтијева аниматни објекат. „Семантиком глагола условљен је и множински облик објекатског појма, нпр. *разделити поклоне, набројати имена*. Веза са неким појмом остварује се успостављањем физичког контакта са једним његовим делом који код неких предмета има управо такву намену, а у језичком смислу ово место физичког контакта као заступник целине екстрахује се и смешта у објекатску позицију“ (Арсенијевић 2012: 44).

Што се тиче семантике објекатског појма у акузативу, Н. Арсенијевић (2012) наводи примарне објекте као објекте изразите пасивности, нпр. објекат локализације (*бацити лопту*), локализатор (*истрести лулу, прескочити друга*), објекат конверзије (*послати писмо, узети капу*), форматив (*отворити врата*), дезинтегратив (*поцепати хаљину, убити човека*), креатив (*правити кућу, родити дете*), објекат у значењу форме (*свирати сонату*), квалификације (*смислити лукавштину*) и сл.

На релацији ка агенсу остварује се улога дјелимичне ангажованости у вези са семантичким објектом са значењем инструмента (*свирати клавир, слушати радио*), изразитије дејство у случају каузатора (*вољети младића*), живог извора звука (*слушати певачицу*), све до појмова који су самоактивни и из контекста се имплицира улога аутора (*свирати Хајдна*), субексперијенсера (*обрадовати оца*), субагенса (*журити дете*), коагенса (*сретати колеге*). Детаљније о овоме се може прочитати у раду *Синтаксичке улоге дубинског објекта у српском језику* (2009). Према објашњењу Н. Арсенијевић семантички објекат се, осим у примарној улози синтаксичког објекта, појављује и у улози реченичног субјекта, предиката, адвербијалног детерминатора, или остварује улогу у синтагмама различитих функција, а такве површинске манифестације објекта зависе од намјере говорника (Арсенијевић 2009: 179-188).³⁰

Као најлакши начин превазилажења проблема препознавања објекатске улоге у односу на неке друге улоге које пасивни појам може имати уз неки глагол (као што су улоге локализатора, средства и сл.), врши се „својеврсна синтаксичко-семантичка анализа којом се проверава:

- а) да ли је предикат комбинован или другачијом перспективизацијом реченице може бити комбинован са синтаксичким објектом,
- б) да ли се семантички објекат с радњом управног глагола повезује на директан или индиректан начин,
- в) који морфолошки облик има његов номинални заступник,

³⁰ Због наслова теме, у овом раду тежиште је на синтаксичком објекту и адвербијалним детерминаторима.

г) каква је семантика објекатске допуне,

д) каква је семантика дате глаголске лексеме – степен семантичке транзитивности,

ђ) каква је семантика субјекта – степен агентивности (врста субјекатско-предикатског односа у конкретном случају)” (Арсенијевић 2012: 16). Ове драгоцене смјернице ће нам бити од великог значаја у контрастирању конкурената српских објеката.

У дисертацији Д. Гортан-Премк – *Акузативне синтагме без предлога у српско-хрватском језику* (1968), прави објекат је онај објекат којим се именом у акузативу без приједлога означава појам који се глаголским процесом, непосредно и у цјелини, ангажује као пасиван или је у пасивној улози. Према врсти односа којим је објекат везан за управни глагол, постоје двије основне категорије акузативних синтагми: „синтагме са правим падежним објекатским значењем и синтагме са адвербним значењем. Право падежно значење остварује се у двијема врстама акузативних синтагми: синтагме објекатских односа и синтагме двоструких објекатских односа“ (Гортан-Премк 1968: 13). Прецизније, опште објекатске синтагме разликују три основна типа процеса: 1. синтагме са објектима конкретних односа (управни глагол означава физичко или какво друго дејство којим се обухвата објекат – реалан или какав други појам), односно, под чијим утицајем се објекат мијења, мијењајући свој квалитет и квантитет, или мијењајући положај у простору, нпр. *зидати кућу*, *градити илузију*, *померати књигу*; 2. синтагме са објектима апстрактних односа (управним глаголом се казује однос субјекта према објекту – реалном предмету или каквом појму), и објекат се не мијења, већ се само управним глаголом обиљежава у каквом је односу објекат према субјекту), нпр. *има кућу*, *воли друга*, *жели срећу*; 3. синтагме са објектима просторних и временских односа (сличне првој групи, али због просторног и временског значења спадају у посебну врсту и имају значење прелажења, пролажења, проживљавања нечега), нпр. *проћи планину*, *провести празник* (Гортан-Премк 1968: 13).

У нашем истраживању одредјелили смо се за семантичку подјелу глагола Н. Арсенијевић (2012) на три групе (акционе, процесуалне и релационе) као регенаса директног правог објекта, директног неправог објекта и индиректног неправог објекта које контрастирамо са директним, индиректним и приједлошким објектом у енглеском језику. Прецизније, акциони глаголи обухватају глаголе манипулације, глаголе акустичке презентације и глаголе каузативности, од којих први манифестују транслокативни однос, локативни однос и модификациони однос; други по реду – вербативно-информативни и интерпретативни; а трећи – каузативно-манипулативни, каузативно-интелектуални и каузативно-емотивни однос. Процесуални глаголи се дијеле на двије подгрупе: глаголе перцепције и глаголе когниције, од којих први могу бити са објекатским синтагмама са перцептивом анимације или перцептивом ефекта и даље показују визуелно-перцептивни однос, аудитивно-перцептивни однос и остале перцептивне односе, а други су са когнитивно-креативним или когнитивно-оперативним објекатским синтагмама, исказујући декларативни, процедурални однос и извјесне вјештине. Посљедња група релационих глагола показује шест врста односа са објекатским синтагмама: емоционални, интерперсонални, верификативни, каузативно-детерминациони, интенциони и посесивни однос (Арсенијевић 2012: 26-28).

Након главне ексцерпције транзитивних глагола као акционих, процесуалних и релационих транзитивних глагола са издвојеним конкурентним објекатским синтагмама из *Речника глагола са граматичким и лексичким допунама*, слиједи контрастирање са енглеским језиком.

3.1.2. Падеж у српском језику

Различити морфемски наставци српског језика (флективни језик) упућују на седам падежа једнине и множине. Значи, падеж је морфолошка категорија и у овом раду ће се помињати најчешће шест падежа у једнини и множини, слободни акузатив највише, као и генитив, датив, инструментал и локатив, поред номинатива као централног падежа у функцији субјекта, док се вокатив уопште неће помињати.

Након што смо истакли основна обиљежја падежа у односу на објекатске синтагме на семантичком плану, синтаксички посматрано прихватамо да директни прави објекат може бити само у бесприједлошком акузативу и бесприједлошком генитиву, директни неправи објекат у бесприједлошком дативу, бесприједлошком генитиву и бесприједлошком инструменталу, а индиректни неправи објекат у приједлошком дативу, приједлошком генитиву, приједлошком акузативу и приједлошком локативу. Дистрибуција није од пресудног значаја за српски језик и депенденси могу мијењати мјеста, јер падежни наставци јасно показују о каквој врсти односа се ради. Ипак, уобичајен ред ријечи је СВО (SVO, енгл.).³¹

3.2. О објекту у енглеском језику

Енглески језик разликује три врсте објеката: директни објекат, индиректни објекат и приједлошки објекат који је најчешће везан приједлогом *to*, али и *against*, *at*, *for*, *from*, *of*, *on*, *upon*, *with*. Веза глагола и објекта представља једну „егзоцентричну конструкцију директивног типа у којој је глагол смерница, а објекат је оса“ (Ђорђевић 1997: 581).

Функцију објекта могу вршити именичке фразе, приједлошке фразе и клаузе (нефинитне и финитне). За потребе контрастирања са српским језиком у овом раду нас интересују именичке фразе и приједлошке фразе које образују директне, индиректне и приједлошке објекте. Приједлошке фразе (и клаузе, које не посматрамо) су приједлошки објекти у којима се, поред именичких фраза, јављају герундивна клауза, инфинитивна клауза и релативна клауза (Ђорђевић 1997: 583).

³¹ Скраћеницу СВО ћемо користити ради изједначења са енглеским језиком, гдје је вербум латинска ријеч за глагол, тј. предикат.

3.2.1. О директном објекту

У поређењу са субјектом, који се синтаксички дефинише као именичка фраза или клауза са номиналном функцијом, у позицији испред глаголске фразе са слагањем у лицу и броју, колико је могуће (а семантички као агентив, живо биће, вршилац радње или неживи референт као узрок глаголске радње, погођен самом радњом код непрелазних глагола, са улогама реципијента, локативног, темпоралног и догађајног субјекта, али и семантички празан субјекат са *it* и *there*), директни објекат је новија информација од субјекта и није познат из контекста (Хериман, 1995).

Као што анализе бројних аутора (в. Кверк, Јохансон, Свартвик, Сагер) потврђују, у енглеском језику директни објекат има сљедеће формалне карактеристике: типично је именичка фраза или клауза са номиналном функцијом, налази се само са прелазним глаголима и то одмах послије глаголске фразе, може да му претходи индиректни објекат, а ако га нема, може да му слиједи приједлошки објекат (Хериман 1995: 208).

Ако се ради о личним замјеницама, оне су у облику објекта. *DO* преузима улогу пасивног субјекта у пасиву, а може бити и задржани директни објекат (*retained object*, енгл.) под условом да се индиректни објекат налази на првом мјесту у улози субјекта (Китић 2011: 55).

Семантички посматрано, најчешћа функција директног објекта је функција погођеног партиципијента, аниматног или неаниматног учесника на којег утиче радња или је директно укључен у радњу а да није субјекат или реципијент, нпр. *paint the house*. У другим случајевима, може се говорити о резултативном, произведеном објекту чији је референт резултат радње означене глаголом, нпр. *paint a self-portrait*. Мање чести су мјесни (локативни) објекти и објекти средства, који имају значење које се приписује адвербијалима, нпр. *The horse jumped the fence* (Китић 2011: 56).

Ови глаголи, уз које стоје мјесни објекти и објекти средства, могу да стоје и са приједлошким фразама као адвербијалима. Није сасвим јасно да ли се

поменути објекти заиста сматрају директним објектима, а исто важи и за објекте мјере (*weigh over a hundred tons*). Ове клаузе изгледају као синтагме са директним објектом, не дозвољавају пасивну парафразу и одговарају на питање колико (*how much, how many*) прије него на питање шта (*what*) (Бајбер и др. 1999: 127).

У неким случајевима директни објекат нема улогу пацијенса, већ се односи на појам глагола. Ово важи за експликативне објекте (когнат објекте, тј. *cognate objects*, енгл.) који дијелом или у потпуности понављају значење глагола, нпр. *sing a song* (Китић 2011: 56). Глаголи који се комбинују са експликативним објектима су типично нетранзитивни и обично се не експлицирају директни објекти. Објекат садржи именицу која је настала од истог глагола, а именица најчешће подлијеже некој промјени која носи нову информацију (попут значења адвербијала у горњим примјерима).

Девербативне именице су такође карактеристика догађајних (*eventive*, енгл.) објеката, али за разлику од експликативних објеката, гдје глагол и објекат „појачавају“ значење један другог, догађајни објекат се комбинује са семантичким глаголима непотпуне предикације (*light verbs*, енгл.), као што су *have* и *take*, нпр. *have a look, have a sleep, take a walk* (Китић 2011: 56).

3.2.2. О индиректном и приједлошком објекту у енглеском језику

Индиректни објекат се налази само са дитранзитивним глаголима. Типично је именичка фраза, те лична замјеница у облику објекта, али повремено је финитна именичка клауза и то само релативна (*wh-clause*).³² Објекат замјеница се најчешће налази испред директног објекта и може се задржати као објекат у пасивној парафрази или субјекту, а парафраза је често са приједлозима *to* и *for*. Неки аутори (нпр. Гивон 2001: 141) индиректним објектом сматрају све приједлошке фразе које допуњавају значење глагола, нпр. *He put the book on the table*, што није тачно, како се наводи и у тези Н. Стојан (2011: 28).

³² *Wh-clause*, тј. релативна клауза која се уводи релативним прилозима: *where, when, why...*

Семантичке улоге индиректног објекта као пацијенса (пасивног учесника радње) су да је реципијент који има парафразу са приједлошким објектом и приједлогом *to*, као и да може бити датив користи који има парафразу са приједлогом *for*. „Погођени индиректни објекат (affected IO, енгл.) стоји са семантички непотпуним глаголом (*give, pay, owe*) и директним објектом који означава радњу, а његово значење одговара значењу DO (*I paid her a visit – I visited her*)“ (Китић 2011: 56).

Проблематиком индиректног објекта у енглеском језику се највише бавила Швеђанка Џ. Хериман (J. Herriman) у књизи *The Indirect Object in present-day English* (1995). У једном од поглавља те књиге, у вези са динамиком комуникације и стилистичким варијацијама, наводи се да IO може постати субјекат пасивизацијом, а парафразирањем са приједлозима постаје приједлошка фраза. Избор индиректног објекта или приједлошке парафразе зависи од семантике одређеног глагола, од којих је већина чешћа у активу него у пасиву, премда постоје неки који су чешћи у пасиву. Према навођењу ауторке, неки граматичари (нпр. Фирбас, Халидеј и Кверк) констатују да се информација поруке представља говорнику како би је он најлакше процесуирао, тј. прво нешто познато, па непознато. Посебна наглашеност и дужи низ ријечи припада финалној позицији. Ипак, није најјасније дефинисано у литератури шта је познато а шта није. Према корпусним подацима у њеном истраживању, „највише IO је нађено у белетристици а најмање у научним текстовима, што значи да је IO обиљежје неформалног стила. Пасив је чешћи у формалном стилу као и приједлошка парафраза,“ закључује Џ. Хериман (1995: 175).

Џ. Хериман (1995) уочава као основну разлику између индиректног и директног објекта немогућност преласка у приједлошку фразу и чешће изостављање без нарушавања граматичности реченице. Оно што разликује индиректни објекат од других функција је да је он номинал, тј. именица а није глагол. Најчешће је именичка фраза и може имати пасив, а ако се ради о замјеници – она је у облику објекта који се може изоставити или постати приједлошка фраза. Анализирајући примјере из два милионска корпуса енглеског језика, *LOB – Lancaster Oslo/Bergen corpus* (Ланкастер Осло/Берген корпус) од

милион ријечи британског енглеског језика и *Brown corpus* (Браунов корпус), тј. корпус од приближно милион ријечи америчког енглеског језика, поменути ауторка је издвојила једанаест различитих класа индиректних објеката. „Сви они други објекти, како их неки граматичари зову, нису индиректни објекти ако се не могу обрисати и замијенити алтернацијом са приједлогом и именичком фразом“ је констатација којом ауторка ријешава бројне дилеме.³³ Разликујући директни и индиректни објекат, ауторка закључује да од значења транзитивног глагола, фактора стилистике и потреба комуникације зависи да ли ће се појавити индиректни објекат или парафраза са одређеним приједлогом (Хериман 1995: 232).

Значај анализе Ц. Хериман (1995) је и у томе што она у уводном дијелу даје кратак преглед проучавања објеката компаративно-историјском методом, те традиционалним, структуралним приступом и приступом генеративне граматике. У главном дијелу рада Ц. Хериман посматра семантички, формални (категоријални статус и флексија) и функционални критеријум (позиција, могућност пасива, изостављање и могућност преобликовања у приједлошку парафразу). У закључку се наводи да у зависности од теоријског приступа анализи, граматичари повезују IO са великим бројем различитих структура, што утиче на различитост дефиниција. Заједничка карактеристика у свим тим различитим дефиницијама је да се IO везује за именичке и приједлошке фразе. „И субјекат и директни објекат су аниматни, не само индиректни објекат,“ тако да Ц. Хериман не узима аниматност као критеријум за статус IO.³⁴ Оно што се сви аутори слажу – објекти нису глаголи, само је предикат финитни глагол, а објекти су именичке и приједлошке фразе, које нису само објекти већ могу бити и адвербијали као и комплементи субјекта и објекта. Семантичка обиљежја нису прецизно и детаљно објашњена, тако да не користе приликом дефинисања индиректног објекта. Једино је оправдано говорити – о разлици наспрам глагола, тј. објекат је представљен номиналним елементом, а глагол се већином посматра као финитни глагол, закључује иста ауторка (Хериман, 1995).

³³ Наш превод.

³⁴ У објашњавању форме и семантике неправог објекта, Р. Ђорђевић (1997) констатује да су индиректни објекти аниматни појмови.

Одлучивши се за семантички, формални и функционални критеријум, поменута ауторка је класификовала битранзитивне глаголе који могу ступити у везу са индиректним објектом и имати парафразу са алтернативном приједлошким фразом у једанаест класа (она не посматра РО као трећи тип објекта, него само као парафразу IO са одређеним приједлозима). Слиједи табеларни преглед:

Табела 4) Једанаест класа глагола са индиректним објектима и њиховим приједлошким алтернацијама према класификацији Ц. Хериман (1995)

Приједлози у парафрази индиректних објеката (класе глагола од 1-9):	<i>to, to, for, to-for, at, on, with, of; to, for, against, towards</i>	<i>for</i>	<i>for</i>
Реченични модел:	<i>SVOO</i> ³⁵	Различит патерн	Различит патерн

IO у прве двије класе показује алтернацију са приједлогом *to*, а глаголи из прве и друге класе се разликују због понашања DO. Трећа класа има парафразу са *for*, четврта може имати парафразу са оба ова приједлога, тј. *to* и *for*. Класе (5-9) обухватају различите приједлоге као парафразу IO – *at; on; with; of; to, for, against, towards*; а десета и једанаеста класа се препознају по парафрази са приједлогом *for* у различитом реченичном моделу (не *SVOO*).³⁶

Како смо већ поменули, Сплићанка Н. Стојан (2011) се детаљније бавила проблематиком индиректних објеката у „хрватском“ и енглеском језику. Да би објаснила различито виђење индиректних објеката у битранзитивној комплементацији, Н. Стојан анализира Кверков модел, који обухвата три типа дитранзитивне комплементације, тј. комбинацију IO и DO, DO и PO, IO и PO. Р. Кверк и др. приједлошку фразу сматрају приједлошким објектом који допуњава значење глагола у дитранзитивном реченичном моделу. Супротно од овога, Р. Хадлстон сматра да дитранзитивна комплементација укључује двије именичке фразе у функцији IO и DO, а ако постоји приједлошка фраза, не ради се више о дитранзитивној комплементацији са приједлошким објектом већ о монотранзитивној комплементацији. „Код двије релевантне граматике енглеског

³⁵ Скраћена ознака патерна *SVOO* = Субјекат, Глагол, Индиректни објекат, Директни објекат. Појединачна ознака за приједлошки објекат у енглеском језику је РО.

³⁶ У практичном дијелу рада, у вези са ротацијом допуна, биће још говора о поменути класама индиректних објеката исте ауторке.

језика постоји одмак од традиционалног описа граматичких и семантичких функција у језику, јер су традиционалисти сматрали приједлошке фразе IO због семантичке улоге реципијенса која је типична за IO. Ради се о истој семантичкој улози али различитим морфолошким облицима, те приједлошку фразу и није требало сматрати IO“ (Стојан 2011: 25-29).

Р. Хадлстон и Р. Кверк и др. не слажу се ни у вези са функцијом аниматне именичке фразе испред приједлошког објекта. Р. Кверк и др. сматрају да је она IO, док Р. Хадлстон аниматну именичку фразу сматра DO у комбинацији са PO што илуструје примјером: *Mary told John about the secret*. У потрази за исправним рјешењем, Н. Стојан нуди тумачење Р. Хадсона како би објаснила функцију именичке фразе у тој реченици. Индиректни објекат битранзитивне употребе глагола може постати пасив као и директни објекат монотранзитивне употребе глагола, а пасивизацију DO битранзитивне употребе глагола у клаузи *Ann gave the children those sweets* не сматрају сви лингвисти граматички правилном (?**Those sweets were given the children by Anne*), као што није могућа ни пасивизација свих индиректних објеката који су синонимни са приједлошким фразом с приједлогом *for*, нпр.:

"They must have found the visitors some food.

*The visitors must have been found some food" (Стојан 2012: 316).

Р. Хадсон тврди, даље наводи Н. Стојан, у већини случајева када се DO налази са глаголом који може имати један или два објекта, такав DO има исту семантичку улогу као и објекат монотранзитивне употребе глагола. Таква алтернација је могућа код глагола чији се DO подудара са *for* приједлошким фразом или са *to* фразом, као код глагола *give*. Клауза *We gave the children* не може се схватити као *We gave the children something*, али „код глагола *teach, show, tell*, објекат монотранзитивне употребе глагола може имати исту улогу као објекти у дитранзитивној употреби глагола, којих нема много (*We told the children fairy stories*)“ (Стојан, 2012). Индиректни објекат се разликује од DO као и од објекта монотранзитивне употребе глагола, јер се налази са различитим типовима глагола. По узору на Р. Хадсона, Н. Стојан прихвата тумачење Р. Хадлстона и сматра да је

Ю именичка фраза која се јавља само са DO (између глагола и директног објекта) у дитранзитивној комплементацији која може постати субјекат пасивних клауза. Не слаже се са Р. Кверком и др. који именичку фразу у комбинацији са РО сматрају Ю само због семантичке улоге реципијенса, не узимајући у обзир остала прототипична својства индиректног објекта.

Посматрајући индиректни објекат у „хрватском језику“, Н. Стојан наводи дефиницију Ј. Силића и И. Прањковића (2005: 301) о нетранзитивним глаголима који су без објекта или глаголи који отварају мјесто једном или двама индиректним објектима. Наводи дефиницију Е. Варић и др. (1997) који глаголе дијеле на објектне и апсолутне, у зависности од тога да ли отварају или не отварају мјеста допунама разликујући директну и индиректну транзитивност (тј. праве транзитивне глаголе и неправе транзитивне глаголе), а објекти су прави, неправи и приједлошки објекти. Попут Ј. Силића и И. Прањковића, Н. Стојан сматра да је индиректна допуна глагола с рекцијом у генитиву, дативу, инструменталу и акузативу, мислећи на приједлошки акузатив, али се не наводи локативна допуна. Н. Стојан прави разлику између „хрватског“ и енглеског јер индиректни објекти у хрватском језику не могу постати субјекти пасивних реченица. Н. Стојан се слаже са мишљењем Е. Варић и др. (2005) који истичу да присуство индиректних објеката се може схватити одређеном врстом транзитивности (тј. индиректна транзитивност), што и ми прихватамо. Прецизније, за разлику од осталих нетранзитивних глагола без икаквих објеката, радња на одређени начин прелази на индиректни објекат иако немају могућности пасивизације, као и сличности са осталим транзитивним глаголима који означавају мјесто радње или количину (директно не мијењају природу саме радње и нису укључени директно у радњу) (Стојан, 2012).

3.3. О реду ријечи у српском и енглеском језику

У лингвистичкој типологији енглески језик има сљедећи ред ријечи: СВО (субјекат, вербум, објекат), тј. у његовој структури реченице субјекат долази на прво, глагол на друго и објекат на треће мјесто (Китић 2000: 29-54 према Гринбергу). На узорку од тридесет језика, од приближно 4000 језика колико је познато да постоје, Џ. Гринберг (Joseph Greenberg) успоставља језичку типологију основног реда ријечи на основу три основна функционална дијела реченице у шест група, смјештајући српски и енглески у исту групу – СВО (SVO, енгл.).³⁷ Српски језик, уистину, припада овом типу по стилски неутралном или необиљеженом типу реченице, мада су у маркираним конструкцијама или неформалном језику, тј. језику стилско-семантичке дистинкције и сви остали редослиједи могући (Китић 2000: 30 према Јонкеу и Лалевићу), због чега сматрамо да, као и С. Китић, српски језик има много слободнији ред ријечи у поређењу са енглеским језиком. Према ријечима С. Китић: „енглески језик има стриктну СВО типолошку класификацију, а српски језик је језик промењиве, нефиксиране типолошке припадности“ (Китић 2000: 32).

Енглески језик (за разлику од српског језика) не може да мијења ред ријечи, јер тада мијења и функцију реченичких елемената. Међутим, дозвољено је користити ОСВ поредак у одређеним књижевним стилевима, нпр. поезији. Ред ријечи се често мијења и да истакне одређени дио реченице или да промијени нијансу значења. Он се може промијенити у питањима, у релативним клаузама, у емфазии или кад је субјекат тематски фронтан или постпониран, са негативним прилозима, што доводи до инверзије помоћног глаола и субјекта према утврђеним граматичким правилима.

Узевши све у обзир, енглески језик има само један начин да означи однос између главних елемената, тј. дистрибуцију (ред) реченичких елемената, а српски има два начина, морфолошки и синтаксички, при чему је ред ријечи од мањег значаја (Китић, 2000).

³⁷ Могући поретци ријечи: СВО, СОВ, ВСО, ВОС, ОСВ и ОВС (Ђорђевић 2000: 122).

3.4. Уочене подударности и неподударности у контрастирању објеката у српском и енглеском језику

У нашем истраживању примат је дат матерњем српском језику који разликује двије врсте објеката – прави и неправи објекат, за разлику од енглеског језика који има три врсте објеката – директни, индиректни и приједлошки објекат. Извршиће се анализа ексцерпираних глагола из *Речника граматичких и лексичких допуна* (уз навођење семантичких обиљежја према Н. Арсенијевић, 2012) и то само монотранзитивних несвршених глагола, повратних несвршених глагола и именичких синтагми као њихових допуна у функцији правог и/или неправог објекта на које радња глагола директно и/или индиректно утиче. У једној од табела навешће се транзитивни глаголи чија је прва допуна прави објекат, а друга допуна неки детерминатор, тј. адвербијал према значењу. Именичке синтагме у функцији објеката обиљежене су падежима који су индикатори објектности и према томе посматрамо хоризонтални низ – према дистрибуцији објекатског појма (директна укљученост и индиректна укљученост) и вертикални низ – према начину укључивања у радњу (обухватност и усмјереност). Од обавезних или факултативних актаната у виду допуна глаголима као регенсима, како их наводе П. Мразовић и З. Вукадиновић (2009), бирамо да посматрамо све допуне осим вербативне допуне и предикативне допуне, иако ћемо посљедње наведену допуну спорадично поменути.

Што се тиче учесталости појединих падежа, уз најучесталији акузатив у функцији правог објекта, можемо опрезно извести закључак (на основу једне наше табеле прелазних глагола из Рр) да се врло често јавља допуна слободним дативом, приједлошким акузативом, слободним инструменталом и локативом. Нема много примјера глагола гдје је акузативна допуна замијењена партитивним генитивом. Поновићемо, и на овом мјесту, експлицитне закључке М. Ивић (1958: 160-161) у *Систему предлошких конструкција у српскохрватском језику* да је „генитив са предлогом највише проширио поље употребе као и датив са предлогом, а инструментал се најмање променио.“

Семантички посматрано, примарни објекти су објекти изразите пасивности, нпр. објекат локализације, локализатор, објекат конверзије, формативи, дезинтегративи, креативи, објекат у значењу квалификације и сл. Синтаксички посматрано, прави објекат је именичка синтагма, други аргуменат који је најчешће изражен или се може схватити из семантике глагола, и чине га најчешће појмови неживе природе, а могу се наћи и примјери појмова живе природе. Објекат се најчешће налази иза глагола, али се рјеђе може наћи и испред њега или на почетку реченице у маркираној позицији, но флексивна природа језика и падежни облици јасно показују о којој се функцији ради. За разлику од два објекта у српском језику, енглески језик разликује три врсте објеката иако постоје различита тумачења (в. нпр. Хериман 1995; Кверк и др. 1995, Хадлстон 2002, Гивон 2001). У енглеском језику не постоје падежи (осим генитива), те дистрибуција ријечи има највећи значај, а директни објекат ће се једноставно препознати као именичка синтагма послије глагола на коју радња глагола директно прелази.

У енглеском језику није уобичајено мијењање мјеста објекта, осим у изузетно ријетким ситуацијама кад се ради емфазе ставља у иницијалну позицију. И у српском језику могуће је мијењање мјеста објекта ради емфазе, без већих промјена осталих чланова реченичне структуре. Оба језика имају исти ред ријечи – СВО, само што је слободнији ред ријечи присутнији у српском језику због посједовања падежа као показатеља функције реченичних чланова.³⁸

Субјекат се обавезно наводи у енглеском језику, јер је првенствено аглунитативни језик. У српском језику он се не мора увијек наводити зато што субјекат конгруира са глаголом. Што се тиче облика објеката у енглеском језику, већа је сличност директног и индиректног објекта који су бесприједлошке именичке синтагме послије глагола (не рачунајући семантику) него ових објеката у српском језику чији су супститути бесприједлошки и приједлошки облици, односно директни прави објекат је представљен са два различита падежна облика без приједлога (различитих значења не укључујући словенски генитив), а неправи

³⁸ Види рад МекДаулија “English as a SVO language” (1970). О појму реда ријечи, досадашњем проучавању реда ријечи у „српскохрватском“ језику, као и распоређивању информативно пуноврједних реченичних чланова опширније у Поповић (2004).

објекат може бити и именичка и приједлошка фраза (већински различитих значења).

Разлика између језика које контрастирамо је у томе што субјекат не мора увијек бити изражен у српском језику, већ се према наставцима лица одређује о коме се ради (осим у трећем лицу једнине и множине гдје се мора навести), а када се помене субјекат искључиво је тако због емфазе.³⁹ Са друге стране, енглески језик мора да има изражен субјекат и не може се на основу наставка глагола одредити о коме/чему се сигурно ради, због неистовјетности лица глагола са субјектом (у неким лицима је и видљива конгруенција појединачних временских облика). Енглески језик представља језик граматичког реда ријечи, а српски – прагматичног и стилистичког реда ријечи. Оваквом констатацијом јасно видљиве експлицитне формалне разлике имплицитно истог значења међу субјектима као агенсима у нашој анализи неће се посебно наглашавати, јер је примат интересовања у вези са објектом.

Зна се да је, код синтетичког језика као што је српски, ријеч од примарног значаја, а код аналитичких језика, као што је енглески, важност се даје реченици. Констатација С. Китић: „Због тога је оправдано посматрати језичке нивое као неодвојиве целине у било каквој лингвистичкој анализи” (Китић 2011: 47 према Палмер, Курме и др.) само је још једна потврда за оправданост семантичко-синтаксичке анализе објекатских синтагми за наше истраживање.

У србистици се не користи термин приједлошки објекат (за разлику од кроатистике и енглеског језика), јер (поред правог објекта) српски језик разликује неправи објекат који обухвата не само падежне већ и приједлошко-падежне синтагме. Стога, у српском језику користимо термине директни прави, индиректни прави и индиректни неправи објекат, који ће се контрастирати са

³⁹ О проблематици субјекта, његовом исправном дефинисању и уврштавању несинтаксичких критеријума види опширније у *Problematika subjekta – Opći i kontrastivni aspekti*. Б. Кунзан-Милер (2008) пореди субјекат „хрватског језика“ са субјектима несловенских језика, прецизније са њемачким и енглеским језиком, а поред истицања разлика у његовој обавезној или необавезној експликацији, наглашава важност и синтаксичких и семантичких критеријума за исправно посматрање субјекта. У србистици Јован Н. Ђукановић разматра проблематику субјекта у раду *Subjekat kao problem* (2011), и предлаже да се глаголско језгро реченице, чак и у облику глаголског комплекса, схвати као јединствена цјелина од кога ће субјекат синтаксички зависити, док конгруенцији у лицу и броју припада другоразредни значај.

енглеским преводним еквивалентима глагола и постојећим објекатским синтагмама. У рјечницима енглеског језика у склопу сваке дефиниције глагола експлицитно се наводи да ли се ради о транзитивној, интранзитивној, или о транзитивној и интранзитивној употреби глагола. Исто тако, наводе се фразални и фразално-приједлошки глаголи, чије значење је у највећем броју случајева идиоматизовано са разликом од основног значења глаголске лексеме (в. нпр. *Cambridge Dictionary*). У енглеском језику, кад се индиректни објекат јави, он са приједлошким објектом семантички показује исто значење, али се формално и функционално разликује од њега. Индиректни објекат се само налази са битранзитивним глаголима, док се приједлошки објекат налази са транзитивним глаголима без партикула у монотранзитивној и дитранзитивној употреби, као и са фразалним глаголима најчешће у монотранзитивној употреби. У српском језику чак и иста функција правог објекта бесприједлошких именичких фраза семантички може да не показује исто значење (у акузативу или партитивном генитиву, али не и у словенском генитиву), а једна функција неправих објеката (премда формално различитих облика, тј. бесприједлошки и приједлошки облици), нема толико сличности у поређењу са истозначним и замјењивим индиректним и приједлошким објектима, јер семантички различити падежни наставци и приједлози показују различита значења. Ради јасноће слиједи табеларни приказ.

Табела 5) Приказ објеката у српском и енглеском језику заједно са нашом терминологијом објеката

ОБЈАШЊЕЊЕ	СРПСКИ ЈЕЗИК	Критеријум уједначења објеката	ЕНГЛЕСКИ ЈЕЗИК	ОБЈАШЊЕЊЕ
акузатив без приједлога, партитивни генитив, словенски генитив	прави објекат	директни прави објекат	директни објекат	друга именичка синтагма на коју радња глагола директно прелази у монотранзитивној, дитранзитивној и сложено- транзитивној комплементацији глагола
генитив датив инструментал	неправи објекат без приједлога	директни неправи објекат	индиректни објекат	прва именичка синтагма послије дитранзитивних глагола на коју радња индиректно прелази, увијек у комбинацији са директним објектом који је факултативне природе, за разлику од већине директних објеката
генитив са приједлозима, датив са приједлозима, акузатив са приједлозима, инструментал са приједлозима, локатив	неправи објекат са приједло- зима	индиректни неправи објекат	приједлошки објекат	именичка синтагма са приједлозима

Из теоријског дијела о објектима и табеларног приказа објеката са додатним објашњењима постаје јасније да ће наше скраћенице највише користити у српском језику, ради ефикаснијег проналажења конкурената у погледу различитог облика. У енглеском језику (првенствено разлике индиректног објекта који се јавља само у битранзитивном моделу реченице) ове скраћенице не могу се примијенити за истовремено налажење конкурената у једном језику и контрастивну анализу различитог облика функција у другом језику, због чега се настављамо користити Кверковим скраћеницама DO, IO и PO. Методом покушаја и погрешке увидјели смо неопходност контрастирања објекатских синтагми појединачно у српском језику ради налажења конкурената, како би их накнадно контрастирали са енглеским језиком и извели закључке. Контрастирањем рекције глагола показале се постојање или непостојање подударности експлицитних објекатских синтагми, првенствено двовалентних, тј. монорекцијских глагола.

Неопходно је додатно протумачити наш одабир. Како се види у теоријском дијелу овог рада, у српском језику ДНО и ИНО се јављају у трочланом моделу реченице без ДПО (правог објекта), у четворчланом са правим објектом и у петочланом моделу реченице тамо гдје лексичко-семантичка природа глагола дозвољава, а у енглеском језику индиректни објекат увијек се мора наћи уз директни објекат и то одмах после дитранзитивних глагола (не монотранзитивних и комплексно сложених глагола), тј. прије директног објекта и факултативног је карактера, а семантички показује исто значење са одређеном групом приједлошких објеката гдје је могућа ротација допуна. Резултати поткатегоризације глагола Ј. Московљевић-Поповић у српском језику упућују на закључак да је ротација допуна примарно лексичко-синтаксички феномен, како показују различите синтаксичке реализације глагола сличног а понекад и синонимичног значења. Издвојено је девет група глагола (по ријечима Ј. Московљевић-Поповић има их и више) у дитранзитивном моделу реченице посматрањем ротације допуна и интринзичних значењских својстава појединих глаголских лексема. С обзиром да наша тема није само семантичко-синтаксичка анализа већ и контрастивна анализа, морали смо ограничити њен обим на монорекцијске глаголе и, дјелимично, бирекцијске глаголе. За неко даље истраживање, резултати које добијемо анализом монотранзитивних глагола и њихових објекатских комплемената послужиће нам као основа за истраживање дитранзитивних глагола уз неопходно ослањање на открића Ј. Московљевић-Поповић (2007), Ц. Хериман (1995) и, највише, Б. Левин из књиге *English Verb classes and alternations* (1993).⁴⁰

⁴⁰ Укратко, по ријечима многих рецензента, та књига је сигурно једна незаобилазна књига поред савремене граматике Р. Кверка и др. Извршена је класификација преко 3000 глагола који су груписани у односу на алтернације у оквиру дијатезе у првом дијелу књиге, а други дио књиге представља класе глагола са сличним значењем. Једна од највећих заслуга су библиографске референце (преко 700 њих), мноштво илустративних примјера, као и примјера недозвољене примјене које прате драгоцјени коментари. Групе глагола прати извјесно описно значење, као нпр. глаголи промјене власништва, а понекад се Б. Левин одлучује да назове читаву групу према једном глаголу као припаднику те групе, нпр. *clear verbs*. Полазишна основа је семантика, а потом синтакса и група приближних синонима може се издвојити на основу истих семантичко-синтаксичких својстава. По ријечима Б. Левин, њено дјело представља једно прелиминарно обухватно истраживање, и није исцрпан и свеобухватан инвентар енглеских глагола. Ово посљедње се односи нарочито на глаголе које прате комплементи у виду клауза (Левин, 1993).

Према категорији глаголског рода, осим подјеле на транзитивне и нетранзитивне глаголе, постоје и повратни глаголи. У српском језику, како је познато, због енклитичке замјенице *се* они неће ни моћи имати допуне у облику ДПО већ само ДНО и ИНО, док у енглеском језику једина допуна која ће пратити овај рјеђе кориштени тип глагола је приједлог и именица, тј. ИНО, о чему више у наредном поглављу. У српском језику постоји и група повратних глагола који могу бити и неповратни облици.

Акциони, процесуални и релациони глаголи као регенси објекатских синтагми својим значењским потенцијалом одређују постојање падежних или приједлошко-падежних синтагми као облика конкурентности правог и неправог објекта у српском језику, од којих према истраживању Н. Арсенијевић (2012) само процесуални – не показују алтернацију акузатива и генитива. Наиме, у српском језику посматраћемо сљедеће ситуације појавних облика конкурентности објекатских синтагми:

1. Конкурентност исте функције (правог објекта), различитог облика (акузатива и генитива) и различитог значења именичких синтагми као зависних чланова у монорекцији транзитивних глагола;
2. Конкурентност акузатива/партитивног генитива и приједлошких и бесприједлошких облика у истој/различитој функцији у бирекцији транзитивних глагола;
3. Конкурентност падежних и приједлошко-падежних облика исте/различите функције као зависних чланова у монорекцији повратних глагола;
4. Конкурентност падежних и приједлошко-падежних облика исте/различите функције као зависних чланова монорекцијских синтетичких и аналитичких глагола;
5. Конкурентност детерминатора различитог облика и значења који су допуне правом објекту код транзитивних глагола.

Конкретније, извршивши семантичко-синтаксичку анализу српских конкурената објекатских синтагми (форме и значења), превешћемо изабране глаголе, који имају као конкуренте и праве и неправе објекте, на енглески језик и

контрастивном анализом извешћемо одређене закључке у смислу да ли је свака функција директног правог објекта из српског језика иста и само таква у енглеском језику, односно код којих глагола се падежне или приједлошко-падежне синтагме поклапају са директним, индиректним или приједлошким објектом, које смо назвали директно правим, директно неправим и индиректно неправим објектима у српском језику.

Покушавамо да нашим истраживањем потврдимо констатацију Ј. Московљевић-Поповић (2007) о непостојању потпуне корелације аргументске структуре и синтаксичке дистрибуције, односно да је синтаксичка супкатегоризација одређена значењем глагола, али да се не може свести на њега, што ћемо, између осталог, показати у главном дијелу рада.

Табела 6) Допуне у српском језику (према П. Мразовић и З. Вукадиновић) у односу на нашу подјелу објекатских и необјекатских допуна

Д0	допуна у номинативу	субјекат
Д1	допуна у акузативу	ДПО
Д2	допуна у генитиву	ДПО и ДНО ⁴¹
Д3	допуна у дативу	ДНО
Д4	препозиционална допуна	ИНО (Г, Д, А, И, Л)
Д5	ситуативна допуна	ИНО (тј. АНО)
Д6	директивна допуна	ИНО (тј. АНО)
Д7	супсумптивна допуна	Именички предикат ⁴²
Д8	квалитативна допуна	Придјевски предикат
Д9	вербативна допуна	Инфинитив као допуна глаголу
Д10	инструментална допуна	ДНО

Конкретније, од наведених допуна П. Мразовић и З. Вукадиновић, нас првенствено интересују: допуна у акузативу, субјекат као агенс који конгруира са глаголом, допуна у генитиву, допуна у дативу, препозиционална допуна (у коју спада и локатив), ситуативна допуна, директивна допуна, инструментална допуна (осам) и евентуално супсумптивна допуна која није објекат.

⁴¹ ДНО у функцији неправог објекта ће се јавити само са повратним глаголима, а не и са неповратним глаголима у монорекцији у истој функцији, што се види у практичном дијелу рада.

⁴² Квалитативну и супсумптивну допуну нисмо детаљно посматрали јер **немају** функцију правог или неправог објекта, као ни функцију прилошких допуна, а њихова детаљна разрада би могла бити тема неког новог истраживања. Како смо навели, допуне других аутора (заједно са допунама П. Мразовић и З. Вукадиновић) су презентоване у табели 1).

Табела 7) Изједначење падежних облика са нашим скраћеницама објеката (ДПО, ДНО, ИНО)

Падеж	ДПО	ДНО	ИНО
А	+	-	+
Г	+	+	+
Д	-	+	+
И	-	+	+
Л	-	-	+

Табела 8) Упрошћен приказ падежних и приједлошко-падежних допуна са нашим скраћеницама

Акузатив: ДПО/ИНО
Генитив: ДПО/ДНО/ИНО
Датив: ДНО/ИНО
Инструментал: ДНО/ИНО
Локатив: ИНО

IV Контрастивна анализа глагола и именичких синтагми као његових допуна у облику ДПО, ДНО и ИНО у српском и енглеском језику

IVa) Српски дио као основа за контрастирање

а) Конкурентност облика исте функције у монорекцији глагола

Табела 9) Транзитивни глаголи са ДПО (А//Г) у монорекцији⁴³

Прави прелазни глаголи	Падеж/и:	Облик и Функција:	Именичка/е синтагма/е:
вечерати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. сланине, сира и кајмака (1а. јогурт и јаје)
заслуживати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. батина//батина (1а. добру жену, награду, пензију, прекор, казну)
извољевати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. колаче//колача (1а. вашу поруубину, туршију)
имати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. ситнину//ситнине, слух//слуша, укус//укуса, разумевање//разумевања (1а. сина, викендицу, велики кашаљ, бујну црну косу, добар положај, неку слабост, моћ запажања)
набављати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. кафу//кафе (1а. приплодна грла, огрев)
пити	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. млеко//млека, чај//чаја (1а. сокове, белу кафу, бозу)
ручавати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1 //супе, //меса, //кромпира (мусаку од кромпира)
сакупљати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. папир//папира, жирове//жирова (1а. Аж/н – множ.зн.:ученике, плодове; снагу)
скупљати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. камење//камења, сено//сена (1а. козе, стару хартију, чланарину, мед, прашину, сукњу, уста, снагу)
узимати	Ан//Гн	ДПО/ДПО	1б. со//соли, лук//лука (1а. коке-носиље, коцку шећера, стручни часопис, лекове, такси, гарсоњеру, адвоката)

⁴³ Кориштени симболи, ознаке и скраћенице, које користимо приликом навођења рекције глагола за потребе нашег рада, су преузети из Рр са занемарљивим измјенама (в. Додатак Б). То су: I, II... (значењски лик глагола (први, други...)), 1, 2...(значење глагола (прво, друго...)), а, б, в, г...(подзначење глагола: а, б, в, г...), несвр.(несвршени вид глагола), свр. (свршени вид глагола), / (и/или), // (однос алтернације), ж (живо), н (неживо), кол. (колектив), колокв. (колоквијална употреба), Лекс (лексема као лексички центар синтагме са непунозначним глаголима), Дет мод (детерминатор модалности), Дет сит (детерминатор ситуативности), Дет лок (детерминатор локације), Дет циљ (детерминатор циља), Дет–циљ (детерминатор без циљне компоненте значења) и Дет абл (детерминатор аблативности) итд.

У првој табели презентовани су примјери рекцијских конструкција транзитивних глагола из *Речника глагола са граматичким и лексичким допунама* (Петровић и Дудић, 1989) ексцерпирани према различитом падежном облику и истој функцији у трочланом реченичном моделу.⁴⁴ Посматрамо глаголе као регенсе у оквиру основне субјекатско-предикатске перспективе (дата радња је поступак неке особе као агенса који свјесно и вољно обавља неку радњу), док ће његове допуне као депенденси представљати фокус (информативно тежиште реченице). Издвојено је десет глагола (10) у облику инфинитива, тј. нефинитног облика (како се глаголи наводе у рјечницима), чија је допуна именичка синтаagma у облику слободног акузатива или слободног генитива. Горе наведени глаголи су: вечерати, заслуживати, извољевати, имати, набављати, пити, ручавати, сакупљати, скупљати и узимати, који спадају у акционе и релационе глаголе.

Ова два падежна облика (ДПО) имају функцију директног правог објекта са различитим значењем. Лексичка семантика глагола утиче на алтернативну употребу партитивног генитива и акузатива. Акузатив означава појам потпуне обухватности објекта, а генитив партитивне обухватности објекатског појма. Хрватски аутори (в. Барић и др. 1997) називају партитивни генитив још и дијелни генитив у функцији изравног (правог) објекта, којим се жели нагласити да је радњом глагола обухваћен дио појма или твари (не и бројивих предмета) који је у једнини или у множини. Основни услов да се употреби генитив умјесто акузатива је обухватање дијела појма а не цјелине, што не значи да се исти генитив поново може замијенити акузативом без промјене значења. Када се јави уз другу именицу која означава цјелину, такав генитив је именички атрибут у генитиву којим се исказује припадање дијелу а не цјелини, као у примјеру *Ево вам и чаша вина* (в. Е. Барић и др. 1997: 559: А. Г. Матош).⁴⁵ Дакле, глаголи су

⁴⁴ Преузети примјери у табелама се наводе у изворној екавици, а приликом наше анализе у издвојеним синтаagmaма служићемо се ијекавицом за објашњење истих примјера.

⁴⁵ В. *Хрватску граматику* (1997: 559) у којој њени аутори (Е. Барић, М. Лончарић, Д. Малић, С. Павешкић, М. Пети, В. Зечевић, М. Зника) наводе илустративне примјере: *мољакати круха од пролазника, по авлијама има бунарева на коло и др.* Именички атрибут у генитиву је присутан у следећим примјерима: *ставити у торбу тврди комад јечмене бубице и шаку сувих смокава, наћи се у Славонији четице војника без господара, ископцати се из гомиле старих врећа, надоћи јато топлих вјетрова и сл.* Важно поменути за наше истраживање је да поменути аутори разликују три врсте објеката: прави објекат, неправи објекат и приједлошки објекат (тј. што је у српској литератури познато као ППК, а у нашем тексту ИНО). О именичким атрибутима, тј. неконгруентним атрибутима опширно и конкретно у раду М. Ковачевића (1992).

регенси именичких јединица у акузативу или у генитиву са различитим значењима.

Што се тиче вида глагола, сви глаголи су наведени у несвршеном виду. Њихови видски парови свршеног вида су: вечерати,⁴⁶ заслужити, извољети, набавити, попити, поручати, сакупити, скупити, узети, који се, за разлику од несвршених глагола, могу употребљавати само у прошлим или будућим временима.

О релационом посесивном глаголу имати који је несвршени релациони глагол и о његовом одричном облику немати ће бити говора накнадно у раду, када се буде говорило о другим ријечима које стоје у преобликованим одричним реченицама и кад га будемо контрастирали са енглеским релационим глаголом у потврдном и одричном облику – *have/not to have* (имати/немати, срп.).

Синтаксички посматрано тестом испуствости глаголи, нпр. вечерати, ручавати и пити (због свог значења) често остају без допуне у функцији правог објекта, што је њихов базични валентни модел, но не мијења се транзитивност ових глагола, иако је рекција промијењена у зависности од потреба комуникације, тј. на чему је информативно тежиште реченице.

Насупрот лијевог аниматног појма у субјекту (као вољног и свјесног агенса) који обавља радњу у препозицији глагола у личном глаголском облику (лице и број глагола стоје у односу конгруенције са субјектом), налази се десна страна глагола са именичким јединицама које су неаниматне природе и које првенствено посматрамо. У глаголској синтагми *вечерати сира и кајмака* са двије координиране именичке јединице повезане саставним везником *и* не ради се о два различита аргумента, већ о једној координираној именичкој конструкцији у функцији правог објекта коју регира глагол вечерати. Исто тако, у ову табелу није уврштен свршени глагол напунити (*напунити двадесету годину, напунити пет година радног стажа*) који, као допуну, осим акузатива може имати генитив као супститут именичког појма, само са детерминатором у препозицији. Традиционално се генитивне синтагме с допунама бројева у граматицама

⁴⁶ Глагол вечерати употребељава се као свршени и као несвршени вид глагола.

посматрају као паукалне конструкције (в. Пипер и Клајн 2015: 307), а аутори Рр за слободни генитив у другој горенаведеној синтагми користе ознаку детерминатор квантификативног типа (Дет квант.). Именичка синтагма у генитиву није директна допуна глаголу напунити јер смо у овој табели наводили примјере са једним аргументом без додатне модификације, а разлика постоји и у функцији у поређењу са осталим презентованим примјерима глаголских допуна. Иначе, зна се из литературе, чим постоји модификација објекатског појма, мора се употријебити генитив у партитивном значењу.

Слично овоме, рекцију транзитивног глагола напунити (СДБ: учинити пуним, попунити, испунити нечим набијајући, насипајући, наливајући и сл.)⁴⁷ чине два аргумента у постпозицији, тј. *напунити нешто нечим*. Исти глагол различитог значењског лика (испунити, прекрити) може имати и један аргумент – у функцији правог објекта (акузативни супститут) који не стоји у односу алтернације са генитивом, те га не уврштавамо у табелу (јер све остале набројане глаголе прати само један аргумент у односу алтернације акузатива и генитива).

У овој табели нема конкурената према функцији правог објекта (иста функција у монорекцији глагола), али постоје конкуренти падежних облика према облику и значењу. Њихови супститути су различити падежни облици у монорекцији које глагол регира потпуно или парцијално, обухватајући објекатски појам у акузативу, односно генитиву.

Конкуренција облика и значења:

Број: један	Облик: различит	Функција: иста	Значење: различито
-------------	-----------------	----------------	--------------------

б) Конкурентност према облику и функцији у бирекцији

Табела 10) Транзитивни глаголи са ДПО (А/Г) и још једном одговарајућом допуном у виду падежне или приједлошко-падежне конструкције различитих функција у бирекцији

⁴⁷ Доступно на: <http://www.srpskijezik.com> [приступљено 21.1.2017.]. Како смо објаснили у уводном дијелу рада, за сваку издвојену синтагму навешћемо одговарајући семантички опис глагола из *Речника српског језика Српске дигиталне библиотеке*, за који користимо произвољну скраћеницу – СДБ.

Глаголи (на српском језику):	Падежи:	Облик и Функција:	Именичке синтагме:
давати	Ан//Гн+Дж	ДПО//ДПО+ДНО	1б. давати воће//воћа првацима
додавати	Ан//Гн+Дж	ДПО//ДПО+ДНО	1б. свеже воће//свежег воћа првацима, квасац//квасца тесту
замолити***	Ан//Гн+одГж	ДПО//ДПО+ИНО	со//соли од излетника
затражити***	Ан//Гн+одГж	ДПО//ДПО+ИНО	1б. благослов//благослова од свештеника воду//воде од конобара
послати	Ан//Гн+Дж	ДПО//ДПО+ДНО	1б. сир//сира жени
припремати	Ан//Гн+Дж	ДПО//ДПО+ДНО	1б. сено//сена коњима
слати	Ан//Гн+Дж	ДПО//ДПО+ДНО	1б. чварке//чварака деди
стављати*** ⁴⁸	Ан//Гн+Дет+/-циљ (уА, наА)	ДПО//ДПО+ИНО	1б. шећер//шећера у чај прашак//прашка на рану
узајмљивати***	Ан//Гн+одГж	ДПО//ДПО+ИНО	2б. кекс//кекса од брата

У другој табели (из истог извора) презентовани су примјери рекцијских конструкција глагола ексцерпирани према алтернативном односу акузатива и генитива различитог значења (исте функције) и са још једном одговарајућом допуном глаголу различитих функција у бирекцији. У презентованим синтагмама прави објекат не може се изоставити. Свих девет (9) глагола навели смо у облику инфинитива. Шест глагола (давати, додавати, припремати, слати, стављати и узајмљивати) су несвршеног вида, а три глагола (замолити, затражити и послати) су свршеног вида.

У поређењу са претходном табелом и групом глагола са објекатским синтагмама присутна је разлика због тога што смо овдје посматрали различит број аргумената, тј. бирекцију (а не монорекцију) глагола. Иако наше произвољне скраћенице су достатан полазишни критеријум уједначења облика објекатских синтагми, увиђамо да проблем у С (српском језику) представља што сви приједлошко-падежни облици (ИНО) немају само функцију неправог објекта, а и у литератури постоје различити називи за функције ових ППК, нпр. уз глаголе замолити, затражити, узајмљивати и стављати у нашој табели.

⁴⁸ Три звјездице (***) су ознака за додатно тумачење које на неки начин одступа од основне нити презентовања.

Наиме, у презентованим реакцијским конструкцијама – *стављати шећер//шећера у чај, стављати прашак//прашка на рану* глагол стављати прате два аргумента на десној страни, тј. први је акузатив//генитив неаниматног појма у облику ДПО (прави објекат) као глаголска допуна и други је прилошка допуна (Пипер и др. 2005) односно детерминатор мјесног типа у значењу циља који је исказан приједлошким акузативом (са приједлогом *у* или *на*), како их В. Петровић и К. Дудић (1989) зову у Рр, или ситуациони детерминатор према Н. Арсенијевић (2012). Семантички посматрано, то је допуна у адвербијалном значењу циља и нема функцију неправог објекта!⁴⁹ По нашем мишљењу, најјасније објашњење значења падежних и приједлошко-падежних синтагми нуди М. Ковачевић (1992), који овакве синтагме назива мјесно-финалним у оквиру категорије финалности и намјене. Како он констатује: „Подређеним чланом синтагме обиљежен је један дио материјалне садржине управног глагола, а други је обавезно у ближем објекту ако је експлициран и таква материјална садржина уједно је и циљ ради којег се подузима и на који се своди радња манипулативног глагола.” Премда након оваквог објашњења нема дилеме у вези са значењем, проблем представља одлучити се за прикладан термин и уједначену функцију.

Вративши се на табелу уочавамо да глаголи који поред објекта (у акузативу//генитиву) имају неспорно још једну глаголску допуну која је неправи објекат су: *давати, додавати, послати, припремати, слати*,⁵⁰ а глаголи који поред обавезног правога објекта имају још једну неглаголску допуну су: *узајмљивати,*

⁴⁹ У нашем раду приједлошко-падежне конструкције смо означили са ИНО, што не значи да су по функцији увијек неправи објекти, већ су и обавезне али ненужне прилошке допуне неког адвербијалног значења, нпр. одредбе мјеста (в. Ж. Станојчић, Љ. Поповић) односно детерминатори ситуационог типа (в. Н. Арсенијевић) или у Рр (из кога ексцерпирамо примјере) – детерминатори мјесног типа (локациони-статични, нециљни-динамички, аблативни), темпорални, квантификативни у ужем смислу и у временском смислу, модални и ситуативни. Посљедње наведену ознаку – детерминатора ћемо задржати у овом раду и увести нову скраћеницу АНО ради разликовања од објекатске функције, а таква функција није ништа друго него обавезни додатак (термин М. Алановића), који је у потпуности одговарајући по нашем мишљењу. Нашим избором не желимо рећи да су други термини мање исправни, те ћемо због различите терминологије једне те исте функције и лакшег контрастирања са енглеским језиком користити нашу произвољну скраћеницу АНО. Значи, оне прилошке допуне које су једним дијелом условљене лексичком семантиком глагола, тј. ППК у значењу прилошких одредаба означаћемо скраћеницом АНО, а прилошке одредбе које нису условљене валентношћу и реакцијом глагола (које се не анализирају у овом раду) означаћемо скраћеницом АО, која ће одговарати адвербијалима у енглеском језику (тј. АДВ).

⁵⁰ Видски пар *слати-послати* је одвојено анализиран у Рекцијском рјечнику, иако имају исту реакцију у овој синтагми. Хтјели смо се држати оригиналног навођења глагола у рјечнику, а и проверити да ли видски парњаци имају или немају исту реакцију.

стављати, замолити и затражити. Најадекватнији термин који М. Алановић предлаже је обавезни додатак (мада и такав термин традиционално подсјећа и упућује на одредбе, тј. додатке који нису условљени рекцијом глагола). Ипак, у нашем раду користићемо термин који смо назвали адвербијални неправи објекат, који ћемо у даљем тексту појашњења функције наводити пуним називом или с помоћу скраћенице АНО, али не нужно и приликом презентовања облика (ИНО).

Глаголе узајмљивати, замолити и задржати прати аниматна допуна у облику аблативног генитива, док глагол стављати прати неаниматна допуна. Издвојимо их из табеле:

а) замолити соли од излетника (замолити излетникову со, замолити соли коју излетник има, замолити соли од излетника за себе, замолити излетнику соли, замолити излетнику соли за своју породицу/за неког другог)

б) затражити благослова од свештеника (затражити свештеников благослов, затражити благослова који свештеник даје за себе)

в) узајмљивати кекса од брата (узајмљивати братов кекс, узајмљивати кекса од брата за себе)

*г) стављати шећера на рану (*стављати ~~ранин~~ шећер)*

У прве три синтагме друга аниматна допуна која је аниматни појам у облику и значењу аблативног генитива (одвајање каквог објекта од његовог имаоца) има функцију неправог објекта (в. Алановић 2010: 136). Валентном варијацијом могуће су и другачије синтагме, нпр. *замолити за некога, замолити некоме*, као што је могуће и контракцијом од бирекцијског глагола направити монорекцијски глагол, нпр. *затражити свештеников благослов*. Субпропозициони садржај је футурски орјентисан, што непарадигматично употребљен презент потврђује (в. Алановић 2010 према Војводићу). Контракцијом могуће је преобликовати прве три синтагме са другом аниматном допуном у монорекцијски модел, што није могуће учинити у четвртој синтагми са ППК уз глагол стављати. Друга неаниматна допуна је у облику ППК и она је детерминатор мјесног типа.

Конкретније, у овој табели се пореде два аргумента, односно двије именичке јединице без приједлога или са њима – ДПО са ДНО и ДПО са ИНО код којих је неоспориво први аргумент акузатив или партитивни генитив у функцији правог објекта, а други аргумент у облику аниматног слободног датива и аблативног генитива је у функцији неправог објекта, а код глагола стављати је неаниматна акузативна допуна у функцији прилошке допуне. Пошто смо издвојили двије групе глагола са сличним обиљежјима, можемо закључити да је у посматраним синтагмама исти број аргумената који се пореде и да су они конкурентни према облику, функцији и значењу.

Број: исти (два) ДПО+ДНО /ДПО+ИНО и ДПО+АНО	Облик: различит ДПО+ДНО (датив), /ДПО+ИНО (аблативни генитив) ДПО+АНО (детерминатори)	Функција: различита објекти (прави и неправи) и прилошке допуне (обавезни додаци)	Значење: различито ДПО+ДНО (пацијенс и бенефицијент) ДПО+ИНО (пацијенс и аблативни генитив) /ДПО+АНО (пацијенс и допуна са одговарајућим адвербијалним значењем)
---	--	---	---

С обзиром да је наслов тезе контрастирање објекатских синтагми као конкурената у функцији правог и неправог објекта, ова табела служи само као потврда оправданости ограничења на монотранзитивне глаголе, јер увиђамо да представља проблем истовремено посматрати различите функције именичких синтагми, као и различит број аргумената, тј. монорекцију и бирекцију глагола, те их накнадно контрастирати са истозначним синтагмама у енглеском језику. Да би се пронашли апсолутни конкуренти објекатских синтагми потребни за контрастирање са енглеским преводним еквивалентима, сматрамо неопходним посматрати одвојено монорекцију од бирекције према постојању падежних или приједлошко-падежних конструкција у функцији правог и неправог објекта уз објашњење исте/различите функције. Прецизније, апсолутна конкурентност, по нашем схватању, присутна је кад постоји конкурентност према различитом облику и функцији (у истом броју и значењу), те сходно овоме апсолутна неконкурентност је – кад она изостаје, а дјелимична конкурентност је присутна, која ће се и јављати у највећем броју случајева, кад постоји барем једна различитост у односу на облик и функцију (или и броја и значења) чланова реченичног модела. Идејно рјешење наше терминологије у вези са

конкурентношћу инспирисано је називима односа који се трансформационим правилима успостављају у контрастирању језика (в. Ђорђевић 2000: 90).

Још прецизније, прве двије табеле нас доводе до закључка да апсолутна конкурентност правог и неправог објекта не може бити између исте функције различитих падежних облика у монорекцији глагола нити између различитих функција (објеката и обавезних додатака) „истог“ облика у бирекцији глагола, те ћемо у наставку рада примат дати монорекцији глагола и глаголима који везују падежне и/или приједлошко-падежне допуне као конкуренте правом објекту.⁵¹ Такве конкурентне облике ћемо и даље у раду означавати са ДПО, односно ДНО или ИНО уз додатна објашњења кад говоримо о различитим функцијама, тј. функцији неправог објекта као глаголској допуни и функцији прилошких допуна, тј. обавезних додатака које ми произвољно зовемо адвербијални неправи објекати (АНО), јер према обавезности јављања подсјећају функционално на директно праве/директно неправе/индиректно неправе објекте, а према облику и значењу на адвербијалне додатке (АО).⁵² На тај начин се функција обавезних додатака неће занемарити, али због природе теме јој неће бити посвећено исто толико пажње као функцији правог и неправог објекта.

Прије него што презентујемо главну табелу анализираћемо укратко и повратне (рефлексивне) глаголе са објекатским синтагмама.

⁵¹ Конкретно, поменуте ситуације су у вези са монорекцијом глагола, кад глагол веже само једну именичку синтагму, и са приједлогом и без приједлога, тј. има функцију и правог и неправог објекта. За неко друго истраживање (пожељно: већег броја аутора) ваљало би испитати два аргумента у бирекцији који су замјењиви једним правим или неправим објектом. Тада би се морало истаћи да постоји комбинација и алтернација ДПО+ДНО/ИНО/АНО//ДПО/ДНО/ИНО/АНО уз објашњење какви су глаголи употребљени, тј. прелазни, непрелазни или рефлексивни глаголи са објекатским допунама или обавезним адвербијалним додацима. Исто тако, морао би се одвојено посматрати свршени и несвршени вид глагола, статичка или динамичка компонента значења, присутна у семантичком потенцијалу глагола, као што би се морало нагласити кад се ради о семантичкој прелазности, синтаксичкој прелазности или синтаксичкој непрелазности глагола. Не би требало ни изоставити посматрање синтаксичке прелазности са именицом у акузативу (дативу или генитиву) у функцији логичког субјекта, која се разликује од објекатске функције. Даље, у сврху планираног истраживања у будућности, посматрали смо (додуше само штуро) и прелазне глаголе који имају само један објекат, тј. гдје конкурентност не постоји, јер и такви глаголи постоје у српском језику, но нисмо их могли уклопити у основну структуру рада како не бисмо непотребно увећавали обим овог истраживања.

⁵² У табелама наводимо ознаку детерминатора (јер остајемо досљедни њиховом навођењу у Рр) и прихватамо оба посљедње наведена термина које паралелно користимо са нашим – адвербијалним неправим објектом (АНО).

в) Конкурентност облика (ДНО и ИНО) и функција у монорекцији рефлексивних глагола

Због обавезног облика *се* ови глаголи неће ни моћи везати акузатив/партитивни генитив (ДПО) у функцији правог објекта, тако да, и без посматрања примјера у рјечнику и корпусу, зна се да постоје само падежни облици без акузатива, партитивног генитива и словенског генитива, као и номинатива и вокатива, тј. однос облика које смо означили са ДНО и ИНО са одређеним функцијама у синтагмама (*ДПО и ДНО, *ДПО и ИНО).

Табела 11) Рефлексивни транзитивни глаголи (формално непрелазни а семантички прелазни глаголи са морфемом *се*) у монорекцији са ДНО и/или ИНО⁵³

Повратни глаголи (у српском језику):	ДПО (-)	ДНО	ИНО
бојати се	-	Гж,н оца, вука, ватре, мрака	одГж,н од оца, од вука, од ватре, од мрака
везивати се	-	Ин ужетом	заАн за дрво заАж,н (бити привржен коме, чему) за течу, за науку
завијати се	-	Ин ручником	//уАн у ручник
играти се	-	II 2 Гн (изводити одређену игру) жмурке, рата II 3 Гж (правити се киме у игри или ван ње) доктора, каубоја, саветодаваца	I (забављати се са неким) саИж са пријатељем II 1 саИн (олако се односити према чему) са животом, са здрављем
извињавати се	-	Дж мајци, публици	предИж (колокв. – пренес.) *пред колективом
молити се	-	Дж богу	заАж,н за сина, за добар род
опраштати се	-	II Гн болести, стидљивости	I 2 одГж,н (заувек прекинути везу с ким, с чиме) од нашег друга/на сахрани;/ од дечјих игара, од својих пара
ослањати се***	-		I (подупрети се) а. Дет циљ наА, оАж,н на чудисту, на дедино раме, на столицу, о штап

⁵³ Пошто обавезни додаци имају исти облик као и ИНО (неправи објекти) оставићемо у табели такву скраћеницу, али, у објашњењу, обавезне додатке ћемо скраћивати са АНО и прецизирати о којој функцији се ради. Приликом контрастирања објеката у српском језику са објектима у енглеском језику паралелно ћемо користити наше скраћенице са енглеским скраћеницама: ДО (тј. DO), ИО (тј. IO) и ПО (тј. PO).

			П (наћи подршку, потпору у коме, чему) наАж,н на искуснијег радника, на неке чињенице, на памћење
ослобађати се	-	Гж,н напасти	Гж,н од напасти, од притиска (ретко)
плашити се	-	Гж,н бубе, смрти	заАж,н (бринути, страховати) за дете, за судбину, за исход; ЕЛК: од мене; од њега (народа); ⁵⁴
правити се (непотпун)* **	-	Н лекс Ном/Адј јунак, важан	лекс Ном/Адј у инструменталу јунаком, важним
придржавати се	-	П Гн (прихватити шта, поступати у складу са чим-несврш.) упутстава, правила игре, текста	І заАж,н (ухватити се за што) за друга, за врата
пријављивати се	-	Дж портиру, станици милиције	у,на А н (кол.н), за н. у амбасаду, у војску, на конкурс, за амбасадора, за мис
решавати се	-	П Гж,н (ослободити се кога, чега) досадног човека, сувишне бриге	І наАн на тужбу, на селидбу
сматрати се (непотпун)* **	-	Иж (Лекс Н/Адј) добрим стручњаком	заАж за доброг стручњака
спасавати се	-	Гн напасти, смрти, беде	одГн од напасти;
тући се	-	Ин тољагама	заАн за парче земље
уплашити се	-	Гж,н учитеља, звона	одГж,н од учитеља, од звона П заАж,н за деду, за свој положај
упућивати се***	-		І а. Дет циљ премаДж,н (кренути некуд) према новинару, према парку б. у,наАн у кино, на обалу в. кодГж (пренес.) код лекара П у,наАн (упознати се с чиме, научити што) у виноградарство, у тему; на стручну литературу
хвалити се	-	Дж другу	предИж, пред Икол. (прен.) пред пријатељем, пред колективом
чувати се	-	Гж,н паса, аутомобила	одГж,н од паса, од аутомобила
штитити се	-	І б. Ин кишобраном	І а. одГж,н од бесног пса, од ветра

У овој табели презентовани су повратни глаголи (из истог рјечника) који имају конкуренте именичких синтагми у виду директне и индиректне везаности за

⁵⁴ Иако са овим глаголом није наведена ППК (од+генитив) у Рр, забиљежене су три клаузе у ЕЛК: *(Не плаши се од мене; Онај који воли свој народ и не плаши се од њега, бесмртан је и његов вечни лидер и вођа; Не плашите се од мене, добри човече!)*.

глагол у одређеним функцијама. Од 127 посматраних повратних глагола, именичке синтагме 18 несвршених глагола (не рачунајући правити се, сматрати се – посебна табела; бринути се, борити се, наслањати се, приближавати се, разумијевати се, удруживати се, уједињавати се, чистити се; као ни враћати се, ослањати се и упућивати се) показују способност конкурентности према различитом падежном облику у посматраној монорекцији тих глагола. Како смо назначили и за прелазне глаголе, облици свршених повратних глагола (који се користе само у прошлим и будућим временима) само се наводе у рјечнику, док се њихова рекција посебно не посматра, осим спорадично уз објашњење различите рекције у односу на несвршене облике глагола истозначне основе. Сви они везују именичке синтагме без приједлога (ДНО) које су конкурентне са именичким синтагмама са приједлогом (ИНО). Пошто се ради о формалној а не семантичкој непрелазности глагола, јер ови глаголи посједују „нераскидиви“ облик *се* (који је исто што и акузативни трансформ *себе*, само код правих повратних глагола), јасно је зашто падеж који слиједи мора бити у облику неког слободног падежа а не акузатива, што искључује поменуто поређење облика и функција у виду ДПО у монорекцији (само ДНО и/или ИНО), односно ДПО и ДНО, ДПО и ИНО у бирекцији (само ДНО и ИНО). Још једном, конкурентност правог и неправог објекта не може се посматрати код повратних глагола јер не постоји, већ само различити облици (ДНО и/или ИНО) исте/различите функције.

Дакле, у првој табели ексцерпирани глаголи су: бојати се, везивати се, завијати се, играти се, извињавати се, молити се, опраштати се, ослобађати се, прати се, придржавати се, пријављивати се, ријешавати се, спасавати се, тући се, уплашити се, хвалити се, чувати се и штитити се, од којих је само глагол уплашити се наведен у свршеном виду глагола.⁵⁵ Нема маркираности према обиљежју аниматности именичких синтагми у функцији допуна, јер се и живи и неживи појмови користе у конекцији са глаголима. На лијевој страни валенце посматрају се само субјекти као аниматни појмови (без обзира што субјекти могу бити рјеђе и неаниматни појмови којима слиједи облик *се* код непрелазних

⁵⁵ Свршени парњаци глагола су: прибојавати се, изборити се, везати се, завити се, поиграти се, извинити се, навозати се/провозати се/извозати се, опростити се, ослободити се, опрати се, придржати се, пријавити се, решити се, спасити се, истући се, похвалити се, сачувати се и заштитити се.

повратних глагола или нпр. у пасиву који тад и нису неповратни глаголи, већ партиципски или рефлексивни пасиви). Именичке синтагме имају облик слободних падежа: генитива, датива и инструментала, од којих генитив има најчешћу фреквенцију употребе (у посматраним примјерима). Једини примјер алтернације допуна, што представља минимални семантички пар, наводи се са повратним глаголом помјерања – завијати се, и то алтернације допуне у облику инструментала и приједлошког акузатива (*завијати се ручником//завијати се у ручник*). Именичке синтагме (као индиректне глаголске допуне) имају сљедећи облик ППК: генитива (од, код), акузатива (у, на, за), инструментала (пред), а нису нађени примјери (у Рр) приједлошког датива и (увијек) приједлошког локатива, без обзира што постоје повратни глаголи који везују ППК у тим падежним облицима (нпр. *упућивати се према нечему; искалити се на некоме, заснивати се на нечему*) у функцији неправог објекта (в. Станојчић, Поповић 1992: 224-225).

Што се тиче класификације повратних глагола у изолованим синтагмама (в. Пипер, Клајн, 2015), напомињемо да су хвалити се, чувати се, штитити се и чистити се прави повратни глаголи; играти се и тући се су узајамно повратни неправи глаголи; борити се, бојати се, извињавати се су апсолутно повратни неправи глаголи; везивати се, завијати се, молити се, опраштати се, ослањати се, ослобађати се, плашити се, уплашити се, правити се, придржавати се, пријављивати се, ријешавати се, сматрати се, спасавати се, упућивати се, наслањати се, приближавати се, враћати се су медијални неправи глаголи; а бринити се је примјер глагола који се може тумачити као неправи повратни глагол и као неповратни глагол. Бојати се је једини глагол који се не може посматрати као неповратни глагол са аниматним појмом (**бојати некога*); остали наведени – могу, неки са аниматним и/или неаниматним појмовима, у модификованом или различитом значењу од рефлексивних глагола. Након извршене анализе објекатских синтагми ради проналажења конкурената у српском језику увјерићемо се (и детаљније приликом контрастирања са енглеским језиком) колико су и да ли су уопште семантичке границе подјеле рефлексивних глагола заиста стабилне.

Даље, у највећем броју примјера допуне у облику ИНО су или модификованог значења истог значењског лика у поређењу са обликом ДНО или потпуно промијењеног значења у односу на примарно значење глаголских лексема, што је првенствено условљено значењским потенцијалом глагола и његовом реакцијом, а посредно и значењем падежа, приједлозима који имају своја значења у оквиру падежних и ППК, врстама именичких синтагми и њиховом посебном модификацијом, аниматношћу/неаниматношћу именичких јединица (у виду падежних или ППК), префиксацијом глагола (што се зна из литературе, а додатно не посматра) као и видом глагола (в. глагол придржавати у другом ступцу ниже).

Конкретније, ако је један падеж у слободном облику, а други у оквиру ППК – долази до модификације значења. У глаголској синтагми: *пријављивати се портиру* ДНО је пацијенс у облику датива који је директно везан за глагол, а у синтагми *пријављивати се за амбасадора ИНО* (у облику приједлошког акузатива) има значење објекта намјене, као и у примјерима *пријављивати се у војску, на конкурс и сл.* У овим синтагмама значење глагола је модификовано различитим приједлозима и именичким јединицама, док глагол остаје у истом значењском лику.

Потпуно промијењен значењски лик глагола јавља се у глаголској синтагми придржавати се у монорекцији који веже допуну у облику ППК у акузативу (живи и неживи појмови) или у генитиву у облику ДНО (неживи појмови). Са акузативом као супститутом значење је ухватити се за што (*ухватити се за врата*), а са генитивом има значење прихватити шта, поступати у складу са чим (*придржавати се упутстава*) уз напомену аутора (Станојчић, Поповић, 1992) да само несвршени вид глагола је могућ са таквим значењем. То значи да видски парњак придржати се (свршени вид глагола) ће се моћи употријебити само са приједлошким акузативом (ИНО – заАж,н) и тад неће ни постојати конкурентност различитог облика именичких синтагми истог несвршеног глагола.⁵⁶ Ово је само још једна потврда да занемаривањем вида (чак

⁵⁶Наше истраживање је фокусирано на несвршени вид глагола, јер су свршени облици глагола само набројани у Рр. Ново истраживање је потребно за свршени вид осталих глагола чији

и повратних глагола) не може се исправно сагледати конкурентност допуна у оквиру глаголске рекције и да правила која важе за један вид глагола не морају да важе за његов свршени видски парњак. Утицај префиксације на значење синтагме пожељно је детаљно испитати у неком сличном истраживању.⁵⁷

Глаголи типа бојати се, плашити се, уплашити се, спасавати се имају као допуне именичке синтагме исказане падежним обликом генитива без приједлога и генитива са приједлозима. Модификација значења постоји јер разлика постоји у облику наведених синтагми: *уплашити се некога (неко/нека особа ме плаши)* и *уплашити се од некога (осјећам страх према некоме)*. Већ смо у теоријском дијелу поменули ове синтагме (в. Кријези 2011: 24), те аналогно њеном тумачењу значења глагола можемо рећи да учитељ представља разлог за страх у првој бесприједлошкој синтагми, а у другој приједлошкој синтагми осјећање страха је присутно у односу на именички појам.⁵⁸ Дакле, значење глагола плашити се употребљеног као формално непрелазни облик открива да постоји семантичка прелазност глагола, нпр. *Плашим се – Имам осјећање страха*.

Исто тако (а што апсолутно повратни глаголи не могу, нпр. бојати се), неправи повратни глаголи се могу јављати као неповратни облици са допуном или допунама од којих ће обавезно једна допуна бити у облику акузатива и функцији правог објекта, што зависи од семантичког потенцијала глагола и његове валенце. Пуни облик повратне замјенице *се*, тј. *себе* могућ је у сљедећем примјеру: *Плашим себе да нећу успјети, те учим редовно*, што је истог значења као *Плашим се свог неуспјеха, те учим редовно*. Ако је објекат неповратног глагола особа која се разликује од субјекта као агенса посматране предикације, онда се његово значење не може изједначити са значењем повратног глагола (нпр. Плаши њу својом љубомором). Клауза као допуна није тема овог рада, али напоменућемо да субјекти не морају бити исти у првој и другој клаузи (уп. нпр. *Плашим се(бе) да нећеш доћи, тј. Плашим се твог недоласка и Плашим њу да он неће доћи, тј.*

је облик само презентован у Рјечнику глаголских допуна и без навођења њихове рекције, осим у пар напомена када се наводи разлика рекције свршеног од несвршеног облика глагола.

⁵⁷ Види рад М. Ковачевића (1987) о тој теми.

⁵⁸ У *Хрватској граматици* (1997) наводи се да објекат у генитиву вежу глаголи који значе неугодно осјећање: плашити се, бојати се, препастати се, стидјети се, гнушати се, гадити се, срамити се.

Плашим је његовим недоласком – што може бити тема једног новог истраживања).⁵⁹ Плашити се (као несвршени глагол који означава некакво непријатно осјећање) се може употријебити у прошлом, садашњем и будућем времену, док његов свршени парњак уплашити се не може да се употријеби у садашњем времену (уп. *Плашила сам се мрака, Плашим се мрака, Плашићу се нечега/некога; Уплашила сам се нечега, Ако се будем уплашила..., Уплашићу се нечега, *Уплашим се* и сл.)

Семантичком анализом само једне глаголске синтагме плашити се са генитивном допуном различитог облика која је потребна за реализацију дате радње, не можемо закључити да ће значењски лик код свих осталих глагола остати приближно исти кад су допуне исти падежи именичких синтагми употребљени као глаголске допуне са приједлозима или без њих. Узмимо за примјер синтагму *опраштати се од некога*, у којој је значење глагола заувјек прекинути везу са неким, нпр. *опраштати се од друга /на сахрани/* (могу и неаниматни појмови: *опраштати се од својих пара*), а у синтагмама *опраштати се болести, опраштати се стидљивости*, глагол има значење ослободити се нечега. Приједлошки генитив означава неодређено временско трајање (у овом случају вјечност), док слободни генитив означава лишавање нечега што важи за одређени период у времену, тј. не ради се о модификовању истог значењског лика, већ о два различита значењска лика глагола. Фреквенцију постојећих конкурената посебно не посматрамо јер би нас још више удаљила од основне нити презентовања. У вези са претходним, најисправније је закључити да се никад не ради о потпуно истом значењу (чак и кад је употребљен исти падежни облик са релатором или без њега – модификовани значењски лик), а да ли је значењски лик глагола само модификован или промијењен – поставши различит значењски лик, треба сваки пут посебно испитати и досљедно навести.

Семантички посматрано а прије контрастирања издвојених повратних глагола и њихових одговарајућих допуна са енглеским језиком, сматрамо корисним навести другачију подјелу значења ексцерпираних повратних глагола у *Хрватској граматизи* (1997: 436-442). Хрватски аутори детаљно наводе само

⁵⁹ Посљедње наведене реченице са глаголом плашити нису ексцерпирани из Рр, већ смо их смислили ради јасноће.

слободне падежне облике именичких синтагми као изравне (праве) и/или неизравне (неправе) објекте у саставу значења неповратних (и повратних) глагола, а ППК које називају приједлошким објектима нису детаљно објашњене, као што нису наведени ни типови глагола који се са њима најчешће користе.

Глаголи са генитивном допуном су: бојати се, играти се, опраштати се, ослобађати се, плашити се, придржавати се, ријешавати се, уплашити се и чувати се. Сви њих можемо сврстати у појединачне семантичке подгрупе са одређеном семантиком у *Хрватској граматици*. Бојати се, плашити се и уплашити се спадају у глаголе који значе неугодно осјећање. Играти се је глагол који означава некакво играње. Опраштати се, ослобађати се, ријешавати се и чувати се означавају глаголе који значе одвајање. Придржавати се означава глагол који значи дотицање.

Глаголи који везују објекатску допуну у дативу су: извињавати се, молити се, пријављивати се и хвалити се. Угледајући се на семантичку подјелу поменутих аутора, семантички би се повратни глагол извињавати се могао смјестити у подгрупу глагола који означавају неко осјећање; молити се означава глагол покоравања неке или нечему као и глагол саопштавања неке; пријављивати се означава глагол попуштања неке или нечему. Повратни глагол хвалити се није наведен међу глаголима који имају дативну допуну, али би се могао уврстити у подгрупу глагола саопштавања неке (заједно са тужити се, жалити се, захваљивати се, клети се, молити се, јавити се и др.). Хрватски аутори овај глагол наводе на другом мјесту, у подгрупи глагола са инструменталном допуном којима је предмет радње захваћен неком дјелатношћу субјекта (хвалити се, клети се, занимати се и сл.).

Глаголи који вежу инструменталну допуну су: везивати се, завијати се, правити се (непотпун глагол), сматрати се (непотпун глагол) и тући се. Везивати се и завијати се спадају у подгрупу глагола који означавајугибање, а правити се и сматрати се су непотпуни глаголи код којих инструментална допуна чини лексичко језгро предиката и има функцију допунског предикатива. Глагол тући се је глагол допуњен инструменталном допуном као предметом радње захваћен

неком дјелатношћу субјекта (нпр. *тући се тољагама*), а може да се користи и као узајамно повратни (неправи) глагол.

Табела 11а) Рекција повратних глагола: правити се и сматрати се

Повратни глаголи	ДНО	ИНО ⁶⁰
правити се	Лекс (Нж//Иж) јунак//јунаком	/
сматрати се	Лекс (И//заАж) добрим стручњаком//за доброг стручњака	Лекс (И//заАж) добрим стручњаком//за доброг стручњака

Као прво, анализирајући облик и функцију допуна, тврдимо да ниједна допуна повратним глаголима (са нераскидивим *се*) не може бити допуна у акузативу због морфеме *се*, што искључује могућност да се ради о правом објекту. Друго, с обзиром да не вежу акузативну допуну у функцији правог објекта, такви глаголи се могу назвати непрелазни глаголи, што је општепозната чињеница. Међутим, они вежу друге допуне – глаголске допуне са/без приједлога и правилније их је звати формално непрелазним јер су семантички прелазни глаголи. Треће, искључивши акузатив (а не рачунајући вокатив), слободни падежи који се јављају са повратним глаголима у посматраним синтагмама су у облицима генитива, датива и инструментала, тј. у свим могућим осталим падежним облицима без приједлога (једино се непунозначни глагол правити се јавља са номинативом//инструменталом). Кад се појави генитив као у синтагмама: *бојати се вука, играти се доктора, опраштати се стидљивости, ослобађати се напасти, плашити се бубе, придржавати се упутстава, ријешавати се досадног човека, спасавати се напасти, уплашити се звона и чувати се паса* ради се о неправим објектима чији је супститут генитив аниматног и/или неаниматног појма. Алтернација слободном падежу је ППК односно аблативни генитив, који такође има функцију неправог објекта са модификованим значењем (нпр. са глаголима: *бојати се, опраштати се, ослобађати се, плашити се, спасавати се, уплашити се, чувати се*).

⁶⁰ ДНО и ИНО су само ознаке форме именичких синтагми, али не и функције објеката са овим глаголима.

Када се појави именичка синтаagma са супститутом у дативу као допуна глаголима у синтагмама: *извињавати се мајци, публици; пријављивати се портиру, станици милиције;* и *хвалити се другу* уочавамо да су све именичке синтагме аниматни појмови или метафорички употребљене именице као институције у којима раде људи и такве глаголске допуне несумњиво имају функцију неправог објекта.

Међутим, за разлику од аниматних појмова у дативу као и слободног инструментала неаниматне именичке синтагме у значењу спроводника радње у функцији неправог објекта, аниматна допуна са глаголима правити се, сматрати се (нпр. *добрим стручњаком*) је допуна у функцији допунског предикатива. Код глагола правити се номинативна и инструментална допуна су у односу алтернације, а код глагола сматрати се – инструментална и акузативна допуна. И код неповратног облика сматрати инструментална допуна има функцију допунског предикатива. Такав глагол (као и рефлексивни) има двојну рекцију (уп. *сматрају га добрим стручњаком* и *сматрају га за доброг стручњака*).

Ради илустрације и јасноће навешћемо неколико додатних примјера неаниматних инструменталних допуна:

а. *Везивати се ужетом.*

а1. *Она се везује ужетом о столицу/за столицу (како уијењивачи не би открили ништа сумњиво).*

б. *Тући се тољагама.*

б1. *Они се туку тољагама/помоћу тољага/*тољага/*у тољагама за казну.*

в. *Штитити се кишобраном.*

в1. *Штитим се кишобраном од сунца/кише/града/насилника.*

Проширивши сљедеће синтагме одговарајућим проширцима (валентним принципом екстензије) по смислу слагања са семантиком глагола, сагледавање функције именичких синтагми постаје мање компликовано. Наиме, у примјерима а, б, в кад се појави инструментал као неаниматна допуна повратном глаголу у

монорекцији, он има функцију неправог објекта (као и глаголи служити се, користити се, бавити се, занимати се, одушевити се).⁶¹

Ако је једна од допуна инструментална допуна и то по правилу неаниматни појам (како смо учили у Рр), а друга ППК у неком другом падежу, нпр. аниматни појам у генитиву као у синтагми *штитити се кишобраном од насилника*, инструментална допуна има функцију обавезног адвербијалног додатка оруђа (може се препричати – помоћу кишобрана), а аблативни генитив има функцију неправог објекта (не може се препричати) који се не може изоставити а да се не наруши граматичност реченице. Исто важи и за примјере синтагми б1 и в1, тј. инструменталне допуне са глаголима тући се и штитити се.

Инструментална допуна у функцији неправог објекта у монорекцији може бити и аниматни појам са глаголима који изричу друштво, нпр. оженити се лијепом женом,⁶² окружити се правим пријатељима.⁶³

Значи, слободно употребљени падежни облици генитива аниматних и неаниматних појмова, код којих постоји алтернација аблативним генитивом, као и датива аниматних појмова као допунама повратним глаголима, имају функцију неправог објекта, док инструментална допуна неаниматних појмова у бирекцији глагола нема функцију неправог објекта већ адвербијалног додатка (оруђа, инструмента, средства и сл.) за разлику од инструменталне допуне (неаниматна или аниматна именица) у монорекцији глагола која има функцију неправог објекта.

Глаголи правити се и сматрати се су непотпуни глаголи чија семантика зависи од семантике именичке лексеме у облику инструментала који алтернира са номинативом, односно инструментала који алтернира са приједлошким

⁶¹ В. табелу неправих објекта у *Граматици српског језика* (1992: 225).

⁶² Нарушавањем књижевнојезичке норме и „лутањем у рекцији“ се сматра употреба акузатива као допуна повратном глаголу *женити се*, *оженити се* јер тад не значе *наћи коме жену* (као у синтагми *оженити сина*) и само је бесприједлошка инструментална допуна исправна – тј. *оженити се девојком (наћи себи жену)* (в. Пипер, Клајн 2015: 191). Исто је забиљежено и у *Хрватској граматици* (1997: 442).

⁶³ Инструментална допуна није увијек прихватљива са повратним глаголима, мада се срећу такви примјери употребе са глаголима: означити, оквалификовати, оцијенити, окарактерисати, у значењу доношења неког става о нечему/некоме и тада је једино правилно употрежити модални детерминатор, тј. обавезни адвербијални додаток: као + номинатив именице (в. Барић и др. 1997: 191).

акузативом и имају функцију допунског предикатива. Пошто они могу бити и неповратни глаголи, потребно их је додатно објаснити.

У глаголској синтагми *сматрати се нечим/за некога* који је наведен у Рр као непотпун глагол који веже именичку или придјевску јединицу у својству лексичког језгра предиката (Лекс у Рр) јавља се слободни инструментал или акузатив са приједлогом *за* који није у функцији неправог објекта. Желимо напоменути којим се термином хрватски аутори, нпр. Барић и др. 1997: 436 користе за означавање функције именске ријечи у инструменталу са неповратним глаголом *сматрати* кад он везује два именичка појма. Наиме, они истичу да неки глаголи (*сматрати, држати, налазити, осјећати, видјети, знати, схваћати, узимати, звати, називати, прозвати, прогласити, приказати, признати, означити, чинити, учинити, направити, створити, родити, третирати, именовати, изабрати, поставити*) везују два аргумента у бирекцији од којих је први аргумент објекат у акузативу, а други – именска ријеч у инструменталу који они зову проширком и наводе следећи примјер: *Суд те сматра велеиздајником* (в. Барић и др. 1997: 436: Ј. Кушан). Умјесто проширка у инструменталу могу се употрејибити ППК са приједлозима *као* и *за* (*осјећати нешто као терет, изабрати некога за посланика*) који у пасивним реченицима или безличним реченицама морају задржати проширак у инструменталу (*будем проглашен чудаком; и то ми се зове племићем*). Такође, исти аутори наводе да је у старом језику проширак уз те глаголе био у акузативу (нпр. *мене узми господара; бог га је зла створио*) што није одлика савременог стандардног језика. У синтагми *сматрати некога нечим/за нешто*, ППК има функцију допунског предикатива, у којој именичка јединица као допуна глаголу *сматрати* (прелазни неправи копулативни глагол) стоји или у облику инструментала или у ППК за + акузатив која конгруира у роду и броју са објектом, нпр. *сматрати некога за чудака/чудаком*, а не **сматрати некога за чудацима/чудацима* (в. Станојчић, Поповић 1992: 228). Слично овоме, вративши се на наш изоловани примјер (*сматрати се добрим стручњаком*) непотпуна семантика (непунозначног) глагола *сматрати се* има двојаку рекцију и мора везати за себе именичку синтагму која чини лексичко језгро предиката (у облику инструментала или приједлошког акузатива) и функција таквих допуна је допунски предикатив. Ако се изостави субјекат, могућа је двосмисленост у

тумачењу примјера са повратним глаголом (сматрати се добрим стручњаком), јер се може схватити као имперсонална (безлична реченица) и субјекат као анонимизирани агенс (уп. *Људи (а не он сам себе) га сматрају добрим стручњаком и Сматра се (себе) добрим стручњаком*).

Да закључимо, што се тиче облика ППК као допуне повратним глаголима у монорекцији, уочавамо употребу приједлошког генитива, акузатива, датива и инструментала без примјера приједлошког локатива, што не значи да се локативна допуна не може употријебити у функцији неправог објекта са повратним глаголима (нпр. *заснивати се на нечему*).

Узевши све у обзир, слободни или приједлошки инструментал аниматних или неаниматних појмова у монорекцији повратним глаголима у нашим изолованим синтаagmaма има функцију неправог објекта, а у бирекцији је неаниматна инструментална допуна најчешће у функцији адвербијалног (обавезног) додатка – оруђа или понекад и допунског предикатива кад се ради о неправим копулативним глаголима.

Табела 11б) Конкурентност ДНО и ИНО/Дет (неправи објекат и обавезни додаток) у монорекцији повратних глагола

враћати се	Дж (поново успоставити контакт с ким) мајци; кући (својој породици)	Дет циљ некамо (поново заузети некакав простор) уА, наА у стан, на трг
ослањати се		I Дет циљ на,оАж,н (подупрети се) на џудисту, на столицу II (наћи подршку, потпору у коме, чему) наАж,н на искуснијег радника, на памћење
упућивати се		I а. Дет циљ премаДж,н (кренути некуд) према новинару, према парку б. у,наАн у кино, на обалу в. кодГж (пренес.) код лекара II у,наАн (упознати се с чиме, научити што) у виноградарство, у тему; на стручну литературу

Да познати тестови провјере функције (елиминације, варијације, контракције и сл.) нису једини показатељи за рјешење исправне функције, већ је неопходно знати значење глагола показују и глаголи из табеле 11б. Повратне

глаголе ослањати се и упућивати се не може пратити именичка јединица у слободном падежу, већ само ППК. Када се употреби са приједлошким акузативом, нпр. несвршени глагол упућивати се у промијењеном значењском лику – *узнати се с чиме, научити што: упућивати се на стручну литературу, упућивати се у виноградарство*, именске лексеме имају функцију неправог објекта, јер смо тестом елиминације објекта утврдили потребу дате лексеме за граматичност реченице. У примарном значењском лику (кренути некуд) са детерминатором циља, нпр. *упућивати се према парку, упућивати се према новинару* парафразом се могу разумјети као *упућивати се у правцу новинара, ка новинару* што значи да семантички имају обиљежја прилошке одредбе за циљ. У семантичком смислу, адвербијални додаци су такође допуне лексичког садржаја глагола без којих би била нарушена граматичност реченице, на исти начин као што не може ни већина прелазних глагола да се реализује без објекатских допуна.

Сличне реакцијске способности глагола упућивати се има и глагол ослањати се, а глагол враћати се, за разлику од њих (само ППК), везује за себе допуне у виду аниматног или неаниматног ДНО метафоричне употребе, који су у истој функцији – неправог објекта (уп. *враћати се мајци и враћати се кући*).

Повратни глаголи као што су: *бринути се, борити се, наслањати се, приближавати се, разумијевати се, удруживати се, уједињавати се и чистити се* нису уврштени ни у једну од претходних табела с обзиром да немају конкуренте у различитим облицима објекатских функција, већ само у оквиру истог облика, тј. ДНО или ИНО. Дакле, они показују разлике у облицима падежа (само бесприједлошки или само приједлошко-падежни облици), аниматности/неаниматности појмова, те модификованом значењу истог значењског лика (*приближавати се, уједињавати се*) или промијењеном значењском лику (*разумијевати се*). С обзиром да смо ограничили опсег посматрања рефлексивних глагола само на оне који могу имати и директни неправи објекат, као и индиректни неправи објекат, глаголе само са бесприједлошким, односно само са приједлошким синтагмама даље не анализирамо.

Глагол чистити се (у наредној табели 11в) осим тога што не показује конкурентност објеката према облику, функцији нити значењу, допуне које везује нису ни у различитим падежима, већ се ради о ненамјерној штампарској грешки у Рр – обје именичке синтагме су у облику аблативног генитива (приједлог *од*) с тим што је у једној употребијен неаниматни појам (пепео), а у другој аниматни појам (инсекти). Слиједи поменути табеларни приказ:

Табела 11в) Конкурентност према облику (ДНО или ИНО) и значењу у оквиру функције неправог објекта у монорекцији глагола

Повратни глаголи	ДНО	ИНО
бринути се (бринити се: СДБ)	-	оЛж,н,кол. (трајније водити рачуна о коме, о чему) о младима, о дечјој исхрани *окоГж,н око послуге, око организовања приредбе (нестандардни облик) заАжн (страховати) за своје дете, за судбину младих талената
борити се	-	саИн (одупирати се чему) са неписменошћу, са застарелим схватањима; заАн за слободу; за титулу првака света, за црни појас
наслањати се	-	наАж,н на друга, на дрво 'наАн на научну теорију
приближавати се	І Дж,н (примаћи се коме, чему у просторном или временском смислу) убици, телефонској централи Г' непунозн. постати близак с ким, ближи чему Дж,кол.н девојци, развијеним земљама Г'' (непунозн. бити близу открића) Дн решењу математичког проблема	-
разумевати се	-	І уАн (познавати што, несврш.) у сликарство, у аутомобиле ІІ (схватати се) уЛн у браку, у игри
удруживати се	-	уАн у сложеноу организацију ІІ противГж, кол. против моћника
уједињавати се	-	І б. уАн кол у заједничку државу І в. уЛн у тежњама ка бољем животу
чистити се***	-	одГн од снега, од пепела; од инсеката *одАж (штампарска грешка у Рр: треба исправити – од+генитив, тј. одГж)

Након контрастирања повратних глагола и презентовања допуна глаголима у монорекцији, доносимо следеће закључке. Од 127 рефлексивних глагола који се сматрају формално непрелазним али не семантички непрелазним глаголима, само 18 њих су значајни за однос конкурентности објекатских синтагми у нашем истраживању. Главни критеријум посматрања и презентовања глагола у табелама био је различит облик и број именичких јединица без приједлога или са њим тј. ДНО и ИНО заједно са навођењем различитих детерминатора (премда су и они ИНО) у ознаци Дет (како се и наводе у Рр) због лакшег уочавања функције у монорекцији глагола. Издвојивши такве глаголе, због морфеме *се* јасно је да се не може посматрати конкурентност ДПО и ИНО као ни ДПО и ДНО, већ само конкурентност ДНО и ИНО према облику и функцији различите везаности за монорекцијски глагол. Обавезно јављање морфеме *се* искључује постојање падежних облика у функцији правог објекта (тј. акузатива, партитивног и словенског генитива). Именичке јединице као допуне глаголима су у облицима свих осталих зависних падежа са приједлозима или без њих. Објекатску функцију од функције обавезних додатака (АНО) и допунских предикатива није увијек једноставно разликовати, јер се исти облици (са приједлогом или без њих) могу користити за именовање истих, а као најкориснији показатељ о којој је функцији ријеч, осим теста елиминације, парафразе или препричавања допуна, постављања питања, асиндетског повезивања, облигаторности или факултативности, нужности или ненужности (испустивости) је значење и рекција, тј. лексичка семантика пунозначног или непупнозначног глагола са именским лексемама у датој синтагми. Монорекција и бирекција глагола не смију се поистовјетити, као ни посебна спецификација објекатских синтагми, јер би се тад морале имати на уму и неглаголске допуне, неконгруентни атрибути или допунски предикативи. У анализираним синтагмама уочили смо да допуне повратних „условно прелазних“ глагола у монорекцији глагола могу имати функцију неправог објекта и функцију обавезних додатака, а са непотпуним глаголима и функцију допунског предикатива. Нису нађени примјери неконгруентних атрибута као посебне спецификације допуна који би усложнили проблем разликовања функција, те их нисмо додатно ни анализирали.

Да резимирамо, посматрајући ДНО и ИНО као допуне повратних глагола у монорекцији, у првој табели смо уочили да ДНО као репрезенте има именичке синтагме у виду генитива, датива и инструментала, а приједлошко-падежне конструкције (ИНО) су у виду приједлошког генитива, приједлошког акузатива и приједлошког инструментала без нађених примјера синтагми у приједлошком дативу или локативу у овим глаголима (иако су могуће). У једној од табела смо показали да постоје повратни глаголи који као допуну имају објекатске синтагме различитог облика (ДНО и ИНО) у различитим падежима али истој функцији – допунског предикатива. Трећа по реду табела повратних глагола је помоћно средство за разликовање објекатских синтагми од детерминатора који су по значењу адвербијали. Такође смо уочили да се вид глагола не смије занемарити уколико хоћемо да исправно проучимо постојање или непостајање конкурентности именичких синтагми, као и њихово разликовање. Семантички посматрано, у зависности од приједлога, падежа именице, као и саме врсте именичке лексеме са обиљежјем аниматности или неаниматности, глагол ће модификовати своје значење у оквиру истог значењског лика или ће потпуно промијенити значењски лик и никада неће остати у истом значењском лику у саставу различитог оквира синтагме (модификација значења), а функција у монорекцији рефлексивних глагола може бити објекатска функција, функција обавезног додатка и функција допунског предикатива. У бирекцији заједно са објекатском допуном јавља се и функција обавезног додатка. С обзиром да повратни глаголи у српском језику не могу везивати прави објекат (само неправи објекат без приједлога или са њима), могло би се рећи да ни адвербијалне одредбе не остају потпуно „имуне“ према регенсу, јер поједини њени чланови чак и у монорекцији морају да уступе дио свог значења пунозначним повратним глаголима који ће на тај начин „расцвјетати“ своје значењске нијансе у циљаном смјеру.

Број: исти (један/два, тј. у монорекцији се посматра један објекатски аргумент, у бирекцији – два)	Облик: исти/различит (различити облици допуна: ДНО и ИНО/АНО)	Функција: иста и различита (неправи објекат, допунски предикатив, обавезни додаток)	Значење: модификовано или различито (никад исто) ако су ДНО или ИНО/АНО у различитим падежима
--	---	---	---

Сљедеће три табеле ће представљати конкурентност именичких синтагми ДПО и ИНО, ДПО и ДНО, ДНО и ИНО у монорекцији као и ДПО/ДНО/ИНО (објекатска функција) и АНО (обавезног/ненужног додатка у облику ИНО) у четвртој табели.

Табела 12) Конкурентност именичких синтагми у функцији правог објекта (ДПО) и функцији неправог објекта (ДПО и ИНО) у монорекцији глагола

Транзитивни прелазни глаголи	ДПО	ИНО
бити (тући)	I Аж неваљало дете, напасника	II (муз.: ударати у што производећи при том звук) уАн у добош поЛн по струнама
бранити	I Аж, кол.н оптуженог (правн.), домовину, своја уверења, дипломски рад	4 заА кол. за репрезентацију, за ФК „Будућност”
гледати	Ia (посматрати кога, што: бити усмерен, усредсређен на што) Аж,н путника, излог	1б уАж,н у саобраћајца, у будућност 2 (пазити на кога, што, водити рачуна о чему) наАж,н на дете, на сат
говорити	Ia Ан (нешто, свашта, ружне ствари – проп. и лексеме које могу да замене реченичне садржаје) ----- I’ (излагати напамет научено; знати неки језик) Ан стихове Жак Превера, шпански, пет језика	1б оЛн о стварању књижевног језика негиран глагол бити у завади са неким Иж не~са пријатељицом
губити	I а. Аж,н читаоце, ствари, поверење I б. Ан//у,наЛн тежину//у тежини, висину//у висини; на округлости, на озбиљности	1в. наЛ на картама, на парадајзу
држати	Ia. Аж,н пиле/у руци/ 3(у вези са именицом као допуном која је носилац значења) Ан говор, час енглеског језика	4 доГж,н до себе (идиом.), до угледа, до старих обичаја
жалити	I (осећати сажаљење према коме) удовицу, несрећног човека	2 (туговати за умрлом особом или нечим што је изгубљено, пропуштено) заИж,н
заборављати	Ia. (не сећати се, потпуно изгубити из вида кога, шта) Аж,н саборца, стихове	2 наАж,н на болесног друга, на ручак да+презент//Р
завршавати	Ia. Ан гоблен, школу, занат	1б. Ан//саИн писање романа//са писањем романа, испите//са испитима
затезати	Ia. Ан струне, узде, шатор I’ (заоштрити) Ан међусобне односе, дијалог	2 (одуговлачити –несврш.) саИн са плаћањем, са одговором//Р Затежу да плате.

знати	1а. Аж,н њену професорку, правопис, шпански језик	3 (уз негиране глаголе: не марити за сина, за тај случај, за шалу
играти	Г 1 (спорт, друштвене игре, карте) а) Ан шах, одбојку, реми Г' (плесати) Ан коло, модеран балет	Г 1г. заАкол.,н за Војводину, за првенство државе
изгубити	1а. Аж,н дете/у парку/, путну торбу, боју (избледети), зубе, косу, рат, меч, такт, самопоуздање, апетит, годину/на факултету/	2 (штетовати у чему) на,у Лн на тежини, на брзини, у елану, на узгоју стоке
јахати	Г 1 Аж коња//наЛн	Г 1 наЛн//Аж на мазги
јурити	П (гонити кога – само несвршени вид) Аж играча, миша	Г б. заИж,н за фудбалером, за лоптом ----- Г аа. заИн за зарадом вв. уАн у пропаст
кидати	Г 1а. Ан цвеће, конач, месо	2 (прекидати са чим) саИн са традицијом
лупати	Г 1 (ударити, тући кога) Аж дрског возача ----- Г' (ударити се, разбити што) Ан главу, вазу ДНО: П снажно ударити нечим Ин вратима, ногом	П в. у,наАн у добош, на врата
навијати	Г 1 Ан пређу, сат, радио	2а. (залагати се за што, бодрити кога, несврш.) за Аж, кол., н за Клеја, за Динамо, за екскурзију
нагињати	Г 1 Ан ведро, колевку, главу ДНО: 2 (бити наклоњен коме-несврш.) Дж сину	3 (имати склоност ка чему-несврш.) Дн//кДн сликарству, пићу/к пићу
настављати	Г 1 непунозн.гл. Ан//саИн игру//са игром 2 (учинити дужим што) а. Ан ногавице	саИн//Ан школовање//са школовањем//Р
одбијати	Г 1 (не прихватати кога, шта) Аж,н просиоца, поклон//Р (да+презент)//Инф	П (обично императив у значењу одмаћи се, колокви.) одГ'ж,н од моје сестре, од мог аутомобила
одговарати	3 (школ. говорити што за оцену, несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво) ДНО: 4 (противречити коме-несврш.) Дж мајци	5 (правн.: сносити одговорност, несврш.) заАн за грешку, за злоупотребу положаја
одлучивати	1а. Ан//Р (прон.) Савет школе је одлучио да награди све предложене ученике. 2 (бити пресудан за нешто) Нн+Ан (Зл.сг. и пл.) Тај нокаут је одлучио борбу.	1б. оЛн (ретко) о нечијој судбини

окретати	<p>1 1 (померањем променити коме, чему положај) а) Аж,н 1' (придобити кога, занети) Аж слабића, течу, младића 1'' (почети говорити или радити нешто друго, променити понашање) а) Ан//Инф италијански//говорити италијански, окретати партију покера//играти покер (карт.) окретати народно коло//играти народно коло окретати један круг /о пићу// пити вино</p> <p>ДНО: 1 1''' (управљати чиме тако да се чему промени правац или тако да то доноси добит) Ин//Ан колима//кола, имањем//имање</p>	<p>1 1б. у,на Ан//Инф у смех//смејати се, на шалу (идиом.)//шалити се</p> <p>3 (извртати, измишљати нешто, несврш.) на Ан//Ан речи, смисао, на свадбу</p>
пазити	1 (чувати кога, што, бринути се о коме, о чему) Аж,н братову децу, родитеље, кућу, врт	2 (мотрити на кога, на што) Аж,н на васпитанике, на ред, на ручак
погледати	1 Аж,н/у,на Аж,н морнара, пацијента, купатило, у календар, у хладњак	2 пазити, обазирати се на нешто на Аж,н на малолетног делинквента, на врата
показивати	2 испољити какво осећање а. Ан нешто – разумевање, страх, нетрпељивост ДНО: 4 у претњама – колокви. Дж Показаћу ја теби!	обично гестом посебно назначити кога, што на Аж,н на незнанца, на слику
полагати	3 дати испит–школ., свечано се обавезати–војн. Ан возачки испит, заклетву	4 придавати чему важност-несврш. на Ан-на свој изглед
прекидати	1а. Ан жицу 2 учинити чему крај Ан//саИн//Р (да+) студије//са студијама//да студира 2б. Ан састанак, тишину 3 упасти у чији говор Аж саговорника	2 учинити чему крај Ан//саИн//Р (да+) студије// са студијама//да студира 2в. саИж,н са девојком, са традицијом
приповедати	1а. Ан бајке	1г. оЛ о Тројанском рату, о животу старих Римљана
причати	1а. Ан свашта, приче, вице	1г. оЛ о својим згодама и незгодама, о својим плановима
причекати	1а. Аж зубара	1б. наА на одлуку//Р (да+презент) 2 одложити какву активност на извесно време саИн са објављивањем говора
радити	1а. Ан ручни рад, обрачун, земљу	2 бити ангажован на неким пословима наЛ (н.пренес.) на пројекту, на књизи
рецитовати	1а. Ан молбу, спор, загонетку, ребус	1б. Ан+Дж//предИ ж,кол.-пренес. стихове Косте Рацина гостима//пред гостима предИж
сазнавати	1а. Ан истину	1г. заАн за твоје откриће, за проневеру//Р
сањати	1а. Аж,н професора, шуму	2 маштати оЛн о слави, о успеху//Р

свирати	1 1а. Ан повечерје 2 обучавати се, свирати на каквом музичком инструменту Ан клавир, хармонику	2б. у,наАн у гајде, на фрулу 2в. наЛн на виолини, на харфи
слушати	1а. Аж,н старијег, плоче, предавање	1в. оЛн о подвизима тих ратника
ударати	4 поставити што, наметнути што а. Ан темеље, печат, високе дажбине	3 напасти кога, што наАж,н на непријатеља, на утврђење 5 непунозн. почети што, предати се осећању, акцији Лекс у Ан у нешто, у плач. у песму, у вино б. Лекс поЛн по сланини
уживати	1 Ан углед, повластице, старосну пензију	2 осећати задовољство формално непр. у Лн у природним лепотама, у јелу
уједињавати ⁶⁴	1 Аж–множ. зн. два народа, две земље//Аж, кол.+саИж, кол. сељаке са радницима, један регион са другим	1б. уЛкол. у савез 1в. уЛн у борби за слободу
узимати	1а. Аж,н дете /у наручје/ коке-носиље, стручни часопис, лекове, такси 1б. Ан//Гн лук//лука, со//соли	4 примити кога, изнајмити што, регрутовати Аж,н +Лекс (у,на,заА) ученика на пробни рад, земљу у закуп
учити	1а. Ан немачки језик, рецитацију, историју средњег века, глуму 2 подучавати кога а. Аж+Ан//Ин (ређе) ученика математику, глумца правилном изговору, сина пожртвованости	3 школовати се за шта Лекс заА за машин-бравара, за столара
чувати	1 држати кога, шта, пазити Аж,н затворенике, дете, кућу, стоку, успомене, тајну	чинити да шта остане коме, да што послужи чему Ан+Дж//заАж накит кћери//за кћер, ловачку пушку сину//ловачку пушку за сина
чути	1 Аж,н гуслара, звоно, галаму 2 сазнати што а. Ан најновије вести	2г. за Аж,н за тог научника, за тај филм 2д. оЛн о томе/нешто
штедети	1а. Ан струју, сапун, снагу, време 1' штипати кога, шта а. Аж,кол.,н баку, здравство, жито	1д. наЛн на материјалу, на пићу

Из истог извора (Рр) издвојили смо 45 глаголских лексема у одређеном значењу, тј. сублексема са конкурентима правога и неправог објекта у облику

⁶⁴ Према је у Рр забиљежена монорекција глагола уједињавати са локативном допуном, не ради се о монорекцији, већ бирекцији глагола са имплицитним правим објектом (уједињавати (народ) у борби за слободу), те овај глагол није ни требало сврставати у ову табелу. Као конкурент правом објекту неповратног глагола могао би бити повратни глагол са једном допуном, али повратне глаголе нисмо уврстили у ову табелу. Ипак, остављамо га у табели, јер спада у глагол који веже именичке лексема у множинском значењу.

именичких јединица који су/нису везани приједлогом за њих. Осим сублексема погледати и чути, сви глаголи су наведени у несвршеном виду глагола. У првој колони именичке синтагме су у облику слободног акузатива живих, неживих појмова или колектива као институционализованог скупа људи у функцији директног правог објекта. Уочавамо да су именичке синтагме у функцији правог објекта најчешће живи или неживи појмови, а само са глаголом бранити и штедјети (поред ознаке аниматности и неаниматности) јавља се ознака колектива, нпр. *бранити домовину, штедјети здравство*. Са искључиво аниматним појмовима у облику ДПО су глаголи: бити (у значењу глагола тући), жалити, јахати, јурити, уједињавати (ж. и кол.) и причекати, а већи број глагола се јавља са неаниматним појмовима у функцији ДПО: говорити, завршавати, затезати, играти, кидати, навијати, нагињати, настављати, одлучивати, показивати (у измијењеном значењском лику: испољити какво осјећање), приповиједати, причати, радити, рецитовати, сазнавати, свирати, ударати (у значењу поставити што, наметнути што), уживати и учити. Код осталих глагола нема маркираности у погледу аниматности/неаниматности уз напомену да семантика глагола уједињавати захтијева множинско значење именичког појма, нпр. *уједињавати два народа, уједињавати две земље*, али овај глагол не посједује конкурентне објекатске синтагме у монорекцији глагола (в. фусноту 62). Што се тиче облика падежа, сви су у акузативу у функцији правог објекта без могућности алтернације, осим наведеног глагола узимати и акузатива који је у односу алтернације са генитивом (нпр. *узимати лук//лука, со//соли*). Ови падежи имају исту функцију, а различито значење (обухватност и партитивност). Код глагола говорити који се јавља са неаниматним појмовима присутна је варијација основног значења (*говорити нешто, свашта, ружне ствари: све замјенице и лексеме које могу да замјене реченички садржај*) у ново значење: излагати напамет научено, знати неки језик, нпр. *говорити стихове Жак Превера, говорити шпански и сл.* У синтагми *говорити пет језика* употријебљен је рекцијски облик – партитивни генитив у паукалној синтагми. Осим алтернације различитих падежа, акузатива и генитива исте функције (облик ДПО) са модификованим (приближно истим) значењем, јавља се алтернација различитих падежа, различитог облика и функције (ДПО, ДНО), али такође директно везаним за глагол (уп. *Луцио је врата* и *Луцио је*

вратима, лупио је ногом). Именички појмови у облику слободног инструментала који има значење спроводника радње функцијски се посматрају као неправи објекти. У таквој синтагми глагол лупити мијења свој значењски лик у значење снажно ударити нечим (а не ударити се, разбити што, ударити кога). Слична ситуација се јавља и у примјеру окретати имањем//имање, окретати колима//кола само што су овдје инструментал и акузатив алтернативни падежни облици, различитих функција (неправог и правог објекта) са промијењеним значењским ликом (управљати чиме тако да се чему промијени правац или тако да то доноси добит). Кад се говори о акузативно-инструменталном паралелизму уобичајено је да се првим падежом наглашава модификација објекта, а другим сам циљ извршења радње исказаним појмом у инструменталу (нпр. нагињати, владати, управљати), али код неких синтагми циљна компонента може и изостати (*вртјети очи//очима, завртати доњи дио тијела//доњим дијелом тијела*), што је случај и са нашим примјерима: *окретати имањем//имање, окретати колима//кола*. Осим наведених слободних падежа, тј. генитива у истој функцији, инструментала у различитој функцији, поменућемо и датив (ДНО) у различитој функцији у поређењу са акузативом (ДПО) са глаголима нагињати (бити наклоњен коме – само у несвршеном облику) у примјерима *нагињати сину* и *одговарати мајци* (противрјечити коме – само у несвршеном облику). Промјеном падежа мијења се значењски лик у односу на примарни (са акузативом) и занимљиво је што се не могу свршени облици глагола употријебити у овом значењу, тј. *одговорити мајци* (*дати одговор некоме*) и они су неприхватљиви облици – **нагнути сину* (не може са аниматним појмом без приједлога, само са: ведро, колијевку, главу), **одговорити мајци* (нема значење глагола одговарати)⁶⁵. Може се рећи *нагнути се некоме, нагнути се према/ка некоме, на некога*, али повратни глагол није исто што и неповратни глагол нагнути. У рјечнику су забиљежене синтагме *нагињати сликарству//к сликарству, нагињати пићу//к пићу* у значењу имати склоност ка чему и тада постоји алтернација слободног датива и ППК у дативу, којим је промијењен његов значењски лик (само са неаниматним појмовима).

⁶⁵Звјездицом (*) обиљежавамо не само неприхватљив облик већ и граматички облик промијењеног значења синтагме.

Примјери из ЕЛК: ⁶⁶
...узе цедуљицу и наже своју лепу главу док је читала стиснутих усана...
Нагнула је главу према њему и рекла...
Он се окрете капији, нагну се на њу и горко заплака.
Вокорбеј, не одговарајући, нагну се Гујиу...
Када је дошао до реке, загазио је до колена и нагнуо ухо над воду...
...у овом часу – пароброд! Па како се приближавао, он смањи брзину, захвати средину улице, наже десним боком што је могао више, па заокрете великим замахом...

У другој колони са ИНО, коју посматрамо као конкуренте ДПО из прве колоне, уочавамо да се јављају сви зависни падежи, тј. сљедеће ППК: *до* + генитив, *к* + датив, *у* + акузатив, *на* + акузатив, *пред* + инструментал, *са* + инструментал, *за* + инструментал, *на* + локатив, *у* + локатив, *о* + локатив и *по* + локатив. Углавном се ради о промијењеном значењском лику у односу на акузатив, али то не мора бити правило. Присутно је пар алтернација: *јахати коња* и *јахати на коњу* (акузатив и локатив), непунозначни глагол *настављати игру* и *настављати са игром* (акузатив и инструментал//Р), *прекидати студије* и *прекидати са студијама* (акузатив и инструментал//Р). ППК (на+акузатив) у синтагми *причекати на некога* показује алтернацију са акузативом – *причекати неког*, а могућа је и употреба приједлошког инструментала – *причекати са нечим* (одложити какву активност на извјесно вријеме) у промијењеном значењу глагола. Исто тако, негација се мора посматрати за правилно схватање значења глагола, што посредно утиче и на реакцију. Глагол говорити у одричном облику и инструменталу са приједлогом са мијења своје значење у односу на примарно, нпр. *не говорити са пријатељицом* што значи бити у завади са пријатељицом.

Слиједи неколико примјера потпуно промијењеног значењског лика у односу на примарно значење:

Рр: уп. бити дете и бити у добош (ударати, лупати)
гледати путника и гледати на дете (пазити)
губити карте и губити на картама
држати говор и држати до угледа
заборављати ручак (изгубити потпуно из вида) и заборављати на ручак (потиснути кога, шта из сећања на извесно време)
сањати шуму и сањати о шуми (само неаниматни појмови садржани у значењу маштати су са локативом, а са акузативом и једни и други).

⁶⁶ ЕЛК, скр. (Електронски корпус Математичког факултета).

Неки глаголи, без обзира што су пунозначни прелазни синтетички глаголи, уз поједине именичке синтагме као допуне понашају се као непунозначни, тј. ударати у нешто (нпр. *у плач, у пјесму, у вино*), у којима објекатска синтагма чини лексичко језгро предиката. Такве су и глаголске синтагме: *узимати ученика на пробни рад, земљу у закуп и сл.*

Уочавамо алтернацију датива и ППК (*за*+акузатив) са два објекатска аргумента у бирекцији глагола, тј. А+Д, нпр. *чувати налит кћери//за кћер*, као и датива са ППК (*пред*+инструментал), нпр. *рецитовати стихове Косте Раџина гостима//пред гостима* (Рр).

Табела 12а) Конкурентност ДПО и ДНО (12 глагола)

Прелазни глаголи	ДПО	ДНО
завијати	I 1а. Ан руку; рану завијати брк	II в. Ин путељком, раменом АНО: II (скренути некуд) Субјекат (ж,н-превозно средство) Дет+/-циљ II а. изаГн иза куће II б. у,на,за Ан у виноград, на ливаду, за угао
избегавати	I (клонити се кога, чега) а. Аж,н директора, непријатан сусрет//Р 1б. Ан//Дн казну//казни, освету//освети	1б. Ан//Дн казну//казни, освету//освети
лупати	I 1 (ударити, тући кога) Аж дрског возача 1' (ударити се, разбити што) Ан главу, вазу	II снажно ударити нечим Ин вратима, ногом
мицати	I 1а. Аж,н говедо, камен, фигуре 2 (чинити покрете деловима тела) Ан//Ин прсте//прстима I 4 (убити некога, само сврш.) Аж убицу	I 2 Ин//Ан прсте//прстима
нагињати	1 Ан ведро, колевку, главу	2 (бити наклоњен коме, несврш.) Дж сину 3 (имати склоност ка чему-несврш.) Дн//кДн сликарству, пићу
одговарати	3 (школ. говорити што за оцену, несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво)	4 (противречити коме, несврш.) Дж мајци

окретати	I 1 (померањем променити коме, чему положај) а. Аж,н 1' (придобити кога, занети) Аж слабића, течу, младића 1'' (почети говорити или радити нешто друго, променити понашање) а. Ан//Инф италијански// говорити италијански окретати партију покера// играти покер (карт.) окретати народно коло//играти народно коло окретати један круг /о пићу/// пити вино	I 1''' (управљати чиме тако да се чему промени правац или тако да то доноси добит) Ин//Ан колима//кола, имањем//имање 3 (извртати, измишљати нешто-несврш.) наАн//Ан речи, смисао, на свадбу
подражавати	1 Аж комичара, кукавину (птицу)//Дж некое некога/нешто	1 Аж комичара, кукавину (птицу)//Дж некое некога/нешто
помагати	2 чинити да се чије материјално стање поправи а. Аж,кол. сиромашног рођака, земље у развоју	1 пружити свесрдну помоћ коме а. Дж,кол. повређеном детету, учеснику квиза, институту за физику
судити	1 (оцењивати кога) Аж младића 3 (у спорту) Ан меч Хајдук-Звезда	1 Дж,кол. фалсификатору, фудбалској организацији
тргати	I 1а. Аж,н уснулог младића, путника (за рукав), руку, ташну, опасач IIб. Ан//Ин узде//уздама	IIб. Ан//Ин узде//уздама
трести	1 а. Аж,н дете (дрмусати), орах, шљиву, крпу, тепих	2 мицати делом тела Ан//Ин главу//главом, рамена//раменима

Посматрањем различитог облика и функције директне везаности за глагол, тј. ДПО и ДНО у монорекцији, издвојено је 12 транзитивних глагола (од 993 из Рр, гдје је свршени вид глагола само наведен без рекције), који су у директној вези са именичким синтагмама различитих функција. Сви глаголи су несвршеног вида: завијати, избјегавати, лупати, мицати, нагињати, одговарати, окретати, подражавати, помагати, судити, тргати и трести. Као супститути ДНО јављају се два падежа: датив и инструментал.

Глаголе вечеравати, зарађивати, заслуживати, извољевати, имати, исхрањивати, набрајати, набавити, пити, ручавати, сакупљати, скупљати и узимати смо већ анализирали у монорекцији (у првој табели практичног дијела рада) и помињемо их као примјере глагола који не могу везивати ДНО и ИНО (у функцији неправог објекта у монорекцији) у поређењу са осталим глаголима у табели.

завијати	Па Ан руку, рану, сарму	П в. Ин путељком, раменом П (скренути некуд) С (ж,н–превозно средство) Дет+/-циљ П а. изаГн иза куће П б. у,на,за Ан у виноград, на ливаду, за угао
----------	-------------------------	---

По дефиницији несвршени глагол завијати има примарно значење: 1. умотавати у нешто, заштићивати омотом, паковати; заклањати, заштићивати тканином, дијелом одјеће, нпр. *преко главе су имале тулбент, којим су читаво лице завијале* (СДБ). Из семантике глагола и наведених именичких синтагми (тулбент, којим су... – инструментал; читаво лице – акузатив) закључујемо да базична валентност глагола је проширена ненужном допуном, тј. завијати нешто нечим. Његова рекција не спада у опис глагола са једним правим објектом или једним неправим објектом, те овај глагол даље не посматрамо у овом значењу, јер се ради о бирекцији.

Наведене синтагме из Рр, тј. *завијати руку, завијати рану* такође нису адекватни примјери за наше истраживање, јер се подразумијева присуство још једног обавезног члана, као ни *завијати брк* са различитим значењем глагола (увидати, увртати, коврцати). Различито значење се помиње у другој колони наше табеле (нпр. скренути некуд) и глагол тад има динамичну компоненету значења са приједлошким акузативом, односно кретање је усмјерено ка одређеном циљу, а са инструменталом и генитивом циљна компонента изостаје (нпр. *завијати путељком, завијати иза куће, завијати у виноград, завијати на ливаду*).

избегавати	І (клонити се кога, чега) а. Аж,н директора, непријатан сусрет//Р	Іб. Ан//Дн казну//казни, освету//освети
------------	--	--

Глагол избегавати у значењу клонити се (нпр. *директора*, ради се о непријатном сусрету) комбинује се и са аниматним и неаниматним појмовима који имају функцију правог објекта (облика ДПО), чија алтернација може бити клауза. Као алтернација акузативу неаниматних појмова може се јавити и датив неаниматних појмова у функцији неправог објекта (облика ДНО), што илуструјемо следећим примјерима: *избегавати казну/избегавати казни*,

избјегавати освету/избјегавати освети. У првих 100 примјера из ЕЛК нисмо пронашли примјере датива већ само акузатива (*нпр. војску, додир, моје питање, мој поглед, састанке, кућу, плаћање, све замке и сл.*), али СДБ биљежи један примјер: *(она) је настојала да избегава и њиховим погледима.* Ради се о варијативној рекцији гдје се употреба датива схвата као директна усмјереност ка нечему, а могуће је да глаголска синтагма има сљедећи облик: *избјегавати погледе људи* (тј. акузатива са неглаголском допуном). На основу једног примјера (*избјегавати њиховим погледима*) у СДБ можемо опрезно извести закључак да је употреба датива мање фреквентна, а већи број примјера би потврдио да ли датив може да стоји у алтернацији са акузативом са још неким неаниматним именицама и колико су прихватљиве синтагме типа *избјегавати свим замкама, избјегавати плаћању*, тј. употреба бесприједлошког датива са неаниматним именицама као алтернација акузативу.

лупати	I 1 (ударити, тући кога) Аж дрског возача I' (ударити се, разбити што) Ан главу, вазу	II снажно ударити нечим Ин вратима, ногом
--------	--	--

Семантички посматрано, несвршени акциони глагол лупати везује аниматне појмове у значењу ударити, тући кога, *нпр. дрског возача* (у облику ДПО и функцији правог објекта – локализаторски однос) и неаниматне појмове у измијењеном значењу разбити што (*вазу*) кад долази до елиминације објекта. У промијењеном значењском лику (*снажно ударити нечим*), природа глагола ударати допушта да се било који орган или предмет може појавити у спроводничкој улози: „може се ударати главом, руком, чекићем, штапом, лоптом, ножем, а не помоћу ноге”, тј. како М. Ивић (2005) образлаже: „много је већи број појмова у поређењу са глаголом сећи који носи у себи одређенију представу о спроводнику (оштар предмет).“ Слична семантичка обиљежја у поређењу са глаголом ударати показују сљедећи глаголи и глаголске синтагме *окретати, подизати руком, ногом, штапом, граном, виљушком итд.* који по природи свога значења не захтијевају нарочитог спроводника специјално предодређеног за одговарајућу ситуацију.

мицати	I 1а. Аж,н говедо, камен, фигуре 2 (чинити покрете деловима тела) I 4 (убити некога – само сврш.) Аж убицу	I 2 Ин//Ан прстима//прсте
--------	--	------------------------------

За реализацију глагола мицати, који је несвршени глагол манипулације, потребно је успоставити допунски однос са објекатским синтагмама аниматних и неаниматних појмова у функцији правог објекта (нпр. *говедо, камен, фигуре*). За лингвистичку анализу није битно што је мобилност тијела ограничена њиховом фиксацијом за тијело, те се јављају као именичке синтагме и дијелови тијела. Семантички опис глагола је: чинити покрете дијеловима тијела. У том смислу акузатив и инструментал су замјенљиви облици. Правилно је рећи *мицати прсте//мицати прстима*, од којих је инструментал у функцији неправог објекта (ДНО). Потпуна елиминација објекта се јавља употребом свршеног вида овог глагола, тј. глагола макнути са аниматним појмовима у синтагми промијењеног значењског лика глагола – убити некога.

нагињати	1 Ан ведро, колевку, главу	2 (бити наклоњен коме, несврш.) Дж сину 3 (имати склоност ка чему, несврш.) Дн//кДн сликарству, пићу
----------	----------------------------	--

Глагол нагињати везује неаниматне именичке појмове (*ведро, колијевку, главу*) у функцији правог објекта. Са неаниматним појмовима, семантика (само) несвршеног вида глагола се мијења (имати склоност ка чему) и тада везује именицу у дативу са и без приједлога *к*, нпр. *нагињати пићу//к пићу, нагињати сликарству//к сликарству*. У функцији неправог објекта (ДНО) јавља се датив и са аниматним појмовима у значењу бити наклоњен коме (*нагињати сину*), док се свршени глагол нагети не може употријебити у овом значењу.

одговарати	3(школ. говорити што за оцену, несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво)	4 (противречити коме, несврш.) Дж мајци
------------	---	--

Глагол акустичке презентације одговарати (у значењу говорити шта за оцјену) везује за себе неаниматне појмове (*лекцију, историју*) који имају функцију правог објекта, а са аниматним појмовима значење је промијењено (противречити коме) када глагол мора везати облик датива у функцији неправог објекта (ДНО). У

синтагми *одговарати мајци* значење глагола је противрјечити само кад се ради о несвршеном виду глагола, док свршени глагол одговорити (дати одговор) не јавља се у истом значењу и има другачију рекцију.

окретати	<p>I 1a (померањем променити коме, чему положај) Аж,н рањеника, волан 1' (придобити кога, занети) Аж слабића, течу, младића 1'' (почети говорити или радити нешто друго, променити понашање) а Ан//Инф италијански// говорити италијански окретати партију покера// играти покер (карт.) окретати народно коло//играти народно коло окретати један круг /о пићу// пити вино</p>	<p>I 1''' (управљати чиме тако да се чему промени правац или тако да то доноси добит) Ин//Ан колима//кола, имањем//имање (извртати, измишљати нешто – несврш.) наАн//Ан речи, смисао, на свадбу</p>
----------	---	--

Несвршени глагол манипулације окретати у примарном значењу (померањем променити коме, чему положај: СДБ) комбинује се са именичким јединицама неаниматне природе у акузативу у функцији правог објекта. У истом значењском лику, али са аниматним појмовима (*слабића, течу*), долази до модификације значења глагола (придобити кога), што ћемо илустровати примјерима: *окретати слабића, окретати младића*. Именичке синтагме су у функцији правог објекта. Природа неаниматних појмова додатно модификује значење глагола, нпр. у синтагми *окретати италијански* значење глагола је синонимно са глаголом акустичке презентације, тј. говорити, почети говорити или радити нешто друго, промијенити понашање. У синтагми *окретати партију покера* посматрани глагол има значење синонимно са значењем глагола когниције – *играти покер*. Исто тако, *окретати народно коло* значи играти народно коло; *окретати један круг пића* значи пити пиће. Наведене именичке синтагме су у функцији правог објекта (облика ДПО). Са ППК (*у, на* + акузатив неаниматних појмова) у примјеру *окретати на смијех* могућ је алтернативни рефлексивни облик смијати се. Варијација значења такође се јавља са неаниматним појмовима када су именичке јединице у облику инструментала (ДНО) замјенљиве акузативом чиме се модификује значење (управљати чиме тако да се чему промијени правац или тако да то доноси добит), о чему свједоче сљедеће синтагме: *окретати колима//кола, окретати имањем//имање*.

Присутни су примјери промијењеног значењског лика само са несвршеним видом глагола (извртати, измишљати нешто, несврш.), нпр. *окретати ријечи, смисао* (наАн//Ан), гдје акузатив и приједлошки акузатив чине минималан семантички пар. Свршени облик окренути нема такво значење.

судити	2 (оцењивати кога) Аж младића 3 (у спорту) Ан меч Хајдук-Звезда	1 Дж,кол. фалсификатору, фудбалској организацији
--------	--	---

Несвршени глагол судити у примарном значењу јавља се само са једним аргументом у монорекцији глагола у Рр и то са аниматним појмовима (ДНО) у функцији неправог објекта: *судити фалсификатору, фудбалској организацији*. У промијењеном значењу истог глагола судити, тј. *оцењивати младића*, именички појам је у функцији правог објекта (као и у синтагми *оцењивати меч, спортски регистар*). Сличне реакцијске могућности показују глаголи лагати, савјетовати, помагати, служити, сметати.

Д. Гортан-Премк (1968) наводи сљедеће синтагме са глаголом судити: *судити Енглеze, судити нас по добрим делима* (постоји бирекција), *судити њезин живот, судити Томине поступке, судити сам себи, слике треба судити*. Иста ауторка овакву појаву варијативне реакције у монорекцији као и бирекцији (бирекција није забиљежена у Рр) сматра нормативном и наводи извјесне разлике у семантици и фреквенцији употребе на основу примјера из корпуса. Наиме, како Д. Гортан-Премк тврди, чешћи је акузатив него датив са глаголом судити у значењу осуђивати некога. Како ауторка образлаже, кад судити нешто има значење осуђивати као рђаво чешћи је акузатив, а у значењу разматрати преступ у судском поступку датив је обичнији у корпусу.⁶⁷

⁶⁷ Д. Гортан-Премк (1968) анализира глагол судити на сљедећи начин. Наиме, у синтагми *судити нешто/нечему*, гдје је семантика глагола процјењивати нешто, доносити суд о нечему, датив је риједак, и углавном се допуне облика *о*+локатив и акузатива користе, од којих је локативна допуна фреквентнија (нпр. *судити и о другоме, судити и о приватним споровима, судити о Клаудију, судити о томе, судити о тим људима*).

И у другим словенским језицима (према тумачењу Д. Гортан-Премк) губи се датив уз судити још у најстаријим споменицима. „Појава двојне реакције је последица општесловенске тенденције сужавања дативског семантичког спектра, или сужавања сфере употребе беспредлошких конструкција. Развијање објекатског односа из наменског значења посебне врсте једна је од

Примјери из ЕЛК:	
...зар да се мени суди? и ко да ми суди	Само ако судите по застарелим уџбеницима историје...
Судили су им истог дана	...да ће нам судити по свим гресима нашим.
Крив сам, крив сам, судите ми	СРЈ мора одаслати јасну поруку да ће судити својим ратним злочинцима или их изручити Хашком суду.
...а умро у кревету; Барчреа који је, судећи краљу, осудио себе.	Њима ће народ судити својим судом.
Судити заверенике, то је судити целу Србију.	Данашњи сусрет ће судити Турчин Кесератар.
Он га није корео, није судио његове поступке.	Тебе не зову на разговор, а суде о твојој глави.
Ако је судити према изјавама француских званичника...	...а сутра ћемо ти судити за понашање недостојно једног црвеноармејца.
...у финишу је судити према најновијим анкетама и истраживањима, дала уочљиву предност овим другима.	Њима ће народ судити својим судом!

У Корпусу (ЕЛК) су присутни примјери именичких јединица у дативу и у акузативу са глаголом судити, од којих је прва у функцији неправог објекта (ДНО), а акузатив (ДПО) у функцији правог објекта. Не можемо са сигурношћу говорити о већој фреквенцији једног или другог бесприједлошког објекта. Једино што се може примјетити је присутност неглаголских допуна уз ДПО што би могло дати превагу ДПО над ДНО у дативу, као и чињеница да не постоји маркираност појмова са акузативом, јер именичке јединице су аниматне, неаниматне и колективне природе са акузативом (*заверенике, поступке, целу Србију*), док су у бесприједлошком дативу само аниматни појмови (*краљу, ратним злочинцима*). Једнакост морфосинтаксичког облика (али не и падежа), функције и значења ППК у дативу са приједлогом *према* и приједлогом *по* са локативом је присутна у примјерима (*судити према анкетама, судити по уџбеницима*) у значењу „изводити закључак из чега” (СДБ, прво значење). Поређењем Рр (наводи се само монорекција) у ЕЛК уочавамо већи број реакцијских обиљежја глагола судити, јер се помиње и бирекција. Свршени облик глагола осудити прати именичка јединица у акузативу а не у дативу, а у бирекцијској синтагми несвршеног облика *судити*

специфичних особина српско-хрватског језика (унутрашњи разлози, балканска средина уопште),” закључује Д. Гортан-Премк (1968).

нешто некоме присутна су оба падежа. Свршени глагол пресудити јавља се и са ДПО (*пресудити њима*) и са ППК (*за + акузатив*) (*пресудити за тужитеља или туженог*) у значењу изрећи пресуду, одлуку. Свршени глагол досудити јавља се са два аргумента: *досудити нешто некоме* (нпр. *досудити смртну казну саучесницима, досудити правду тужитељки*). Његов видски парњак је досуђивати.

тргати	I 1а. Аж,н уснулог младића, путника (за рукав), руку, ташну, опасач	I 1б. Ан//Ин узде//уздама
трести	I а. Аж,н дете (дрмусати), орах, шљиву, крпу, тепих	2 мицати делом тела Ан//Ин главу//главом, рамена//раменима

Несвршени глагол тргати не показује маркираност именичких појмова у примарном значењу, јер се јавља и са аниматним и неаниматним појмовима који су у функцији правог објекта (ДПО). Само са неаниматним појмовима постоји корелација акузатива и инструментала у функцији неправог објекта (ДНО: *тргати узде//тргати уздама*).

Глагол трести у значењу дрмусати јавља се и са аниматним и неаниматним појмовима у функцији правог објекта (облика ДПО), а промијењен значењски лик (мицати дијелом тијела) је видљив у алтернацији акузатива и инструментала са именичким синтагмама које означавају дијелове тијела, од којих је инструментал у функцији неправог објекта (облика ДНО).

Табела 12б) Конкурентност именичких синтагми у функцији директног неправог објекта и функцији индиректног неправог објекта (ДНО и ИНО)

Глаголи у српском језику:	ДПО	ДНО	ИНО
веровати		I (имати поверење у кога) Дж лекару, другарици (на реч)	2 (полагати наду у кога, шта) уАж,кол.,н у тебе, у наше снаге, у правду, у бога (религ.)
лупати	I 1 (ударити, тући кога) Аж дрског возача I' (ударити се, разбити што) Ан главу, вазу	II снажно ударити нечим Ин вратима, ногом	II в. у,наАн у добош, на врата

нагињати	1 Ан ведро, колевку, главу	2 (бити наклоњен коме – несврш.) Дж сину 3 (имати склоност ка чему – несврш.) Дн//кДн	3 (имати склоност ка чему, несврш.) Дн//кДн сликарству, пићу/к пићу
одговарати	3 (школ. говорити што за оцену-несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво)	4 (противречити коме-несврш.) Дж мајци	5 (правн. сносити одговорност, несврш.) заА за грешку, за злоупотребу положаја
окретати	1 1 (померањем променити коме, чему положај) а) Аж,н 1' (придобити кога, занети) Аж слабића, течу, младића 1'' (почети говорити или радити нешто друго, променити понашање) а) Ан//Инф италијански// говорити италијански, окретати партију покера// играти покер (карт.) окретати народно коло//играти народно коло окретати један круг /о пићу/пити вино	1 1''' (управљати чиме тако да се чему промени правац или тако да то доноси добит) Ин//Ан колима//кола, имањем//имање (извртати, измишљати нешто- несврш.) наАн//Ан речи, смисао, на свадбу	1 1б. у,наАн//Инф у смех//смејати се, на шалу (идиом.)//шалити се
поверовати		1в. Дж,н метеорологу, својим чулима	1а. уАн у твоју причу
показивати	2 испољити какво осећање а Ан нешто – разумевање, страх, нетрпељивост	4 у претњама – колокв. Дж Показаћу ја теби!	3 обично гестом посебно назначити кога, што, о наАж,н на незнанца, на слику
трговати		1 а. Иж,н белим робљем, фармерицама, златом	1б. саИж са препродавцем, са другом државом
управљати	***	1а. Икол.,н народом, задругом	1б. надИкол. над народом

Посматрајући рекцијска обиљежја глагола у горњој табели уочавамо да четири глагола (вјеровати, повјеровати, трговати и управљати***) везују само именичке јединице у функцији неправог објекта (ДНО и ИНО), али не и правог објекта (ДПО).

Табела 12в) Само ДНО и ИНО у функцији неправог објекта код посматраних монорекцијских глагола

Глаголи:	ДПО	ДНО	ИНО
веровати	-	1 (имати поверење у кога) Дж лекару, другарици (на реч)	2 (полагати наду у кога, шта) уАж,кол.,н у тебе, у наше снаге, у правду, у Бога (религ.)
поверовати	-	1в. Дж,н метеорологу, својим чулима	1а. уАн у твоју причу
трговати	-	1а. Иж,н белим робљем, златом	1б. саИж са препродавцем, са другом државом
управљати***	(СДБ)** * Акол., н 2 народ, лађицу 3 поглед	1а. Ин кол.н народом, задругом	1б. надИкол. над народом

Повјеровати је једини глагол свршеног вида, док су остали глаголи несвршеног вида. У функцији неправог објекта (облика ДНО) јавља се датив у значењу пацијенса са глаголима вјеровати и повјеровати, док трговати и управљати везују као допуну именичку синтагму са супститутом у слободном инструменталу (ДНО).

Из ЕЛК наводимо још неке неаниматне именичке јединице уз глагол трговати (*оружјем, обвезницама, акцијама, компјутерским софтвером, лошом робом, новцем, подацима, стоком, дуваном, дрогом, шверцованом робом и сл.*), док се са аниматним појмовима јавља социјативни инструментал, нпр. *са лоповима, са светом, са Шиптарима* (ЕЛК).

Глагол управљати везује колективне именице и неаниматне именице чији су супститути инструментал (ДНО) или приједлошки инструментал (над + инструментал) у функцији неправог објекта (ИНО).

Релациони глагол вјеровати јавља се само са аниматним појмовима у облику датива, а са приједлошким акузативом нема маркираности именичких појмова и мијења се значењски лик глагола (полагати наду у кога/шта). Његов свршени парњак повјеровати везује именичке јединице аниматних и неаниматних

појмова у облику датива, док се само неаниматне именице јављају у облику приједлошког акузатива.

Д. Гортан-Премк (1968: 74) наводи примјер са акузативом *управљати самостане*, чиме се потврђује да се акузатив јавља у функцији ДПО. Позивајући се на тумачење М. Решетара, ауторка наводи да се акузатив појављује уз глаголе истог значења (нпр. *reggere, governare*) у италијанском језику, а слаже се са Ломтевом када тврди да је појава акузатива утицај руског језика. Глаголи сличне семантике су владати, руководити, господарити, цесаровати, ратовати (са допуном у акузативу у старом „српскохрватском језику“). У СДБ налазимо синтагме типа *управљати* (владати, руководити) *народ*, *управљати лађицу* и значење је промијењено – давати правац, водити. Појмови су неаниматне природе и колективне именице. У ЕЛК преовлађују неаниматне и аниматне синтагме у облику ДНО (инструментал) у значењу руководити, а у значењу усмјерити налази се акузативни супститут (нпр. *управљати поглед на предмете*, *управљати поглед горе*). У Рр нису наведени примјери употребе акузатива у функцији правог објекта, али ћемо и њих уврстити у нашу табелу (12в).

У претходним табелама (12а, 12б, 12в) уочавамо да највећи број глагола регира допуне у облику ДПО или ИНО, те ДПО или ДНО, и на крају, најмањи – ДНО или ИНО. Посматрањем ових објектских синтагми издвојила се једна мања група глагола који могу имати сва три облика, односно и ДПО, и ДНО и ИНО. Ти глаголи су: лупати, нагињати, одговарати, окретати и управљати. Углавном се ради о промијењеном или модификованом значењском лику глагола у завиисности који је супститут објектског појма заступљен, некад је употреба ограничена само на свршени вид глагола, а некад се односи и на колоквијалну употребу језика. Исто тако, уочено је да су дативна и инструментална једине допуне којима одговара наш облик ДНО. Генитивна допуна, са посебном детерминацијом или без ње, под условом да је глаголска допуна, има функцију правог објекта, којој одговара облик ДПО.

Сљедећа табела ће представљати детерминаторе различитог типа (облик ИНО, тј. АНО) са правим објектом (ДПО).⁶⁸ Посматрањем рекцијских обиљежја глагола из Рр, уочавамо да од бесприједлошких падежа само се именичка јединица у облику акузатива (рјеђе генитива) може комбиновати са детерминаторима који су његова обавезна допуна (у облику ДПО и Дет.)⁶⁹ То значи да неће постојати табела глагола са објекатским синтаagmaма и њиховим допунама ДНО + Дет (АНО), нити ИНО + Дет (АНО), већ само ДПО + Дет (АНО). Да би се боље уочило и потпуније описало синтаксичко окружење прелазних глагола, у Рр су уврштени сљедећи детерминатори:

- *детерминатори мјесног типа*
- *темпорални детерминатори*
- *квантификативни детерминатори у ужем смислу и у временском смислу*
- *модални детерминатори*
- *ситуативни детерминатори.*

Како је већ истицано у литератури и у уводном дијелу Рр, највише се гријешу у употреби мјесног акузатива и мјесног локатива и као основни критеријум разликовања детерминатора тог типа аутори, као помоћна средства за обиљежавање циља кретања, уводе прилоге *некуд, некамо, докле* (А) и прилог *негдје* (Л) за обиљежавање лоцираности. Инструменталом без приједлога и другом групом приједлога *уз, низ, кроз* са акузативом обиљежава се кретање по датом мјесту које није усмјерено ка циљу и користи се ознака Дет–циљ (минус циљ, тј. изостанак циљне компоненте – само кретање) у Рр. ППК коју чине приједлози *од, из, са* и генитив обиљежавају почетну тачку кретања и називају се мјесни аблативни детерминатори. Генитив (који обухвата највећи број приједлога) са осталим приједлозима обиљежава мјесто на разне начине.

⁶⁸ У Додатку А.

⁶⁹ У другој табели овог (практичног) дијела рада (тј. табели 9а) су издвојени глаголи у којима постоји алтернација акузатива и генитива у функцији правог објекта са још једним аргументом, које на овом мјесту не помињемо.

д) ДПО+Дет мод/Дет сит/Дет лок/Дет циљ/Дет абл (тј. ДПО+АНО)⁷⁰

У посљедњу групу глагола издвојили смо оне транзитивне глаголе који захтијевају објекатске и адвербијалне обавезне додатке.⁷¹ Исказивање основних семантичких категорија (мјесто, вријеме, квантитет и квалитет) обавезно је само ако су те значењске компоненте неспецификоване у њиховом значењском потенцијалу (в. Пипер и др. 2005: 499). Анализирањем именичких синтагми које су означене као детерминатори модификационог, ситуационог, локативног, циљног и аблативног типа, уочили смо да највећи број глагола (34) везује поред именичке синтагме у акузативу (глаголске допуне у функцији правог објекта) и ППК као детерминаторе циља (функција обавезног додатка, тј. неглаголске допуне). Потребно је поновити и на овом мјесту да, када се у комбинацији са правим објектом нађу детерминатори адвербијалног значења они чине обавезне допуне, али и ненужне допуне, јер њиховим изостављањем реченица је и даље граматична, само промијењеног смисла глагола (несвршеног у свим временским оквирима, и свршеног само у прошлом и будућем). Ова провјера се може извршити тестом испуствости и тестом постављања питања. Глаголи који поред нужне акузативне допуне у функцији правог објекта везују детерминаторе циља, јер таква значењска спецификација није садржана у семантичком потенцијалу глагола, су: бацати, завијати, јурити, написати, обиљежавати, окретати, паркирати, повести, подвлачити, подизати, позивати, полагаати, послати, пратити, превозити, проводити, пуштати, сакривати, селити, сипати, склањати, слати, слушати, смјештати, спроводити, спуштати, стављати, тјерати, товарити, уводити, ударати, уписивати, ухватити и хватати. ППК које се јављају су: у+А, на+А, за+И, код+Г, под+А, до+Г, о+А, кроз+А. Нпр. *селити сусједа у нови стан, написати број на папир, повести сина код доктора, подвлачити руку под јакну, превозити познаника до града, ударати песницом о сто; проводити туристе кроз катакомбе* (изостаје циљна компонента, присутно само кретање). На основу

⁷⁰ Види табелу 11г у Додатку са илустративним примјерима из Рр.

⁷¹ Обавезни додаци (у нашем тексту АНО), за разлику од факултативних прилошких одредаба (у нашем тексту у виду ознаке АО) појављују се у зависно условљеној синтаксичкој позицији и везани су само за оне глаголе чији садржај треба да употпуне. Прилошке одредбе (АО) јављају се уз било који глагол. Прилошке одредбе су испуствиве, а обавезни прилошки додаци (тј. обавезни додаци) се не могу елиминисати из исказа. Међутим, оне се могу свести на копулативну предикацију, нпр. *Борави на селу/На селу је* (Пипер и др. 2005: 499).

конкретних примјера из Рр, увиђамо да су од падежа присутни сви приједлошки падежи, осим датива и локатива.

Глаголи (8) са детерминаторима ситуативности су: опажати, описивати, подржавати, посматрати, примјећивати, слушати, сређивати и хватати. ППК које се јављају су: на+Л, за+И, у+Л, по+Л. Нпр. *описивати жену за клавиром, описивати извиђаче на логоровању, подржавати друга у невољи, сређивати књиге по књижевним родовима и годинама издања, хватати жену у невјерству*. На основу конкретних примјера из Рр, увиђамо да су од падежа најчешће присутни приједлошки локатив и приједлошки инструментал. Тестом испуствости провјерамо обавезност и нужност ових допуна, од којих је прва допуна увијек облигаторна.

Глаголи (7) са детерминаторима аблативности су: прецртавати, пресељавати (Дет абл+Дет циљ), пуштати, свлачити, тјерати, тргати, уклањати и украсти. ППК које се јављају су: из+Г, са+Г, од+Г. Нпр. *свлачити столњак са комодe, тргати мач из корица, уклањати трагове из свих предмета*. Анализом конкретних примјера из Рр, уочавамо искључиво јављање приједлошког генитива са различитим приједлозима, а ако се у комбинацији у оваквим глаголским синтагмама налази и аргумент који означава детерминатор циља – може имати облик приједлошког акузатива, генитива или инструментала са одговарајућим приједлозима. Тестом испуствости увиђамо да су ове допуне обавезне, а да ли ће се јавити или неће са детерминаторима аблативности зависи од потреба комуникације.

Глаголи (6) са детерминаторима локације су: написати, остављати, писати, постављати, паркирати, проводити, становати и тражити. ППК које се јављају су: у+Л, пред+И, под+И, на+Л, по+Л, у+Л, испред+Г, код+Г, напред+Г. Нпр. *написати реченицу на табли, остављати дијете у кади, писати графите по зидовима, постављати војнике испред касарне; становати у центру (један аргумент)*.⁷² Најчешће ППК су у облику локатива, генитива и инструментала.

⁷² Глагол становати се разликује од осталих јер веже само једну допуну без икакве детерминације (као ни објекта). М. Самарџија (1986: 118) зове ППК уз глагол становати приложном допуном што објашњава постојањем парадигматских односа, нпр. *становати код родитеља, на Тргу Републике и сл.* Тестом испуствости закључује да се ради о обавезној

Тестом испушивости увиђамо да се ради о обавезној и ненужној прилошкој допуни ако је прва допуна прави објекат, а са глаголом становати једина ППК је нужна допуна.

Глагол (1) са детерминатором модалности је: проводити. ППК која се јавља је: у+Л, нпр. *проводи* дан у игри, *проводи* мјесеце у раду. Заступљени падеж је у облику локатива. Тестом испушивости увиђамо да се ради о обавезној и нужној прилошкој допуни.

У посљедњој табели овог истраживања глаголи вежу два аргумента у четворчланом реченичном моделу, осим глагола становати које веже само једну прилошку допуну, која не само што је обавезна, већ и нужна допуна за разлику од већине других детерминатора.

приложној допуни, јер реченица постаје неграматична, за разлику од „лавирања“ глагола лежати чија приложна допуна може бити обавезна или не (уп. *Загреб лежи на Сави и Лежим (на палуби) и гледам у небо*). Овакве значењске мијене глагола лежати само потврђују немогућност одјелјивања синтаксе од семантике у прочитавању валентности глагола, упозоравајући да лексикографска обрада мора водити бригу и о семантичким обиљежјима глагола. Прилошке одредбе су замјенљиве прилозима, а ППК као објекатске допуне у функцији приложне допуне – личним замјеницама.

IV6) Српско-енглески контрастивни дио

Табела 13) Списак српских глагола из издвојених глаголских синтагми за контрастирање са одговарајућим енглеским еквивалентима у енглеском језику

Издвојени глаголи на српском језику:

ДПО (прави објекат)	Повратни глаголи	ДПО или ИНО		ДПО + АНО
вечерати	ДНО или ИНО	бити (тући)	сазнавати	бацати
заслуживати	бојати се	бранити	сањати	завијати
извољевати	везивати се	гледати	свирати	јурити
имати	завијати се	говорити	слушати	написати
набављати	играти се	губити	ударати	обиљежавати...34 глагола (Дет циљ)
пити	извињавати се	држати	уживати	
ручавати	молити се	жалити	узимати	опажати
сакупљати	опраштати се	заборављати	учити	описивати
скупљати	ослањати се	завршавати	чувати	подржавати
узимати	ослобађати се	загезати	чути	посматрати...8 (Дет сит)
	плашити се	знати	штедјети	
ДПО + ДНО; ДПО + ИНО; ДПО + АНО; ⁷³	правити се	играти		прецртавати
давати	придржавати се	изгубити	ДНО или ИНО	пуштати
додавати	пријављивати се	јахати	вјеровати	свлачити
замолити	ријешавати се	јурити	повјеровати	тјерати...7 (Дет абл)
затражити	сматрати се	кидати	трговати	
послати	спасавати се	лупати	*управљати	остављати
припремати	тући се	навијати		писати
слати	уплашити се	нагињати		постављати...6 (Дет лок)
стављати	упућивати се	настављати	ДПО или ДНО	
узајмљивати	хвалити се	одбијати	завијати	проводити...1(Дет мод)
	чувати се	одговарати	избјегавати	
	штитити се	одлучивати	лагати	
		окретати	лупати	
ДНО или Дет	ДНО или ИНО	пазити	мицати	
враћати се	бринути се	погледати	нагињати	
ослањати се	борити се	показивати	одговарати	
упућивати се	наслањати се	полагати	окретати	
	приближавати се	прекидати	подражавати	
	разумијевати се	приповиједати	помагати	
	удруживати се	причати	сметати	
	уједињавати се	причекати	судити	
	чистити се	радити	тргати	
		рецитовати	трести	

⁷³ Девет глагола из овог низа (давати, додавати, замолити, затражити, послати, припремати, слати, стављати и узајмљивати) смо распоредили у одговарајуће семантичке класе глагола према подјели Н. Арсенијевић (2012) у сврху њиховог контрастирања са енглеским језиком. Нпр. стављати је акциони глагол манипулације који везује за себе објекатске синтагме транслокативног моционог односа. Давати, додавати, послати, припремати, слати и узајмљивати су акциони глаголи манипулације који успостављају конверзни однос са објекатским синтагмама. Замолити и затражити су глаголи акустичке презентације који са објекатским синтагмама комуникационог односа успостављају вербално-каузативни однос.

Табела 14) Семантички оквир издвојених глагола (из табела 12а, 12б, 12в: Рр) као акционих, процесуалних и релационих глагола са објекатским синтагмама (према моделу у: *Падежи правог објекта у стандардном српском језику* (Арсенијевић, 2012))

I Транзитивност акционих глагола		
Објекатске (О.) синтагме са глаголима манипулације		
О. синтагме транслокативног односа	О. синтагме локативног односа	О. синтагме модификационог односа
моциони: <i>ударати, бити (тући)</i>	конекциони: <i>држати, узимати</i>	моционо-формативни: <i>затезати, лупати, навијати, нагињати, окретати</i>
сепаратно-моциони: <i>кидати</i>	локализаторски:	трансформативни:
стимулативно-моциони:		-деструктивни процеси-
конверзни:		дезинтеграција објекта:
компензациони:		елиминација објекта:
		-креативни процеси:

I Транзитивност акционих глагола	
Објекатске синтагме са глаголима акустичке презентације	
Објекатске синтагме комуникацијског односа	Објекатске синтагме интерпретативног односа
вербално-информативни: <i>говорити, одговарати, причати</i>	
вербално-каузативни: <i>показивати</i>	
вербално-квалификативни:	

I Транзитивност акционих глагола
Објекатске синтагме са глаголима каузације
Каузативно-манипулативни однос:
Каузативно-интелектуални однос:
Каузативно-емотивни однос:

II Транзитивност процесуалних глагола			
Објекатске синтагме са глаголима перцепције		Објекатске синтагме са глаголима когниције	
О. синтагме са перцептивом анимације	О. синтагме с перцептивом ефекта, форме перцептивног садржаја	О. синтагме когнитивно-креативног односа	О. синтагме когнитивно-оперативног односа
визуелно-перцептивни: <i>гледати, погледати</i>	<i>сањати</i>	<i>учити, јахати, играти, полагати, рецитовати, свирати</i>	декларативни: <i>знати, заборављати</i>
аудитивно-перцептивни: <i>слушати, чути</i>			процедурални: <i>приповиједати, сазнавати</i>
остали перцептивни односи:			

III Транзитивност релационих глагола					
емоционални: <i>жалити, уживати</i>	интерперсонални: <i>бранити, одбијати, одлучивати, чувати</i>	верификативни: <i>штедјети</i>	каузативно-детерминативни:	интенциони: <i>јурити, причекати</i>	посесивни: <i>губити, изгубити</i>

4.1. Напомене за контрастирање глагола и његових објекатских синтагми у С и Е

Ради јасноће поновићемо да смо у српском језику користили скраћенице за облике именичких синтагми у виду падежних и приједлошко-падежних конструкција (ДПО, ДНО и ИНО). Ако су допуне у акузативу или генитиву у функцији правог објекта, означили смо их са ДПО. Остали слободни падежни облици директно везани за прелазни (и условно прелазни) или повратни глагол су обиљежени са ДНО (генитив, датив, инструментал), а ППК које су индиректно везане за глагол су означене помоћу скраћенице ИНО. Партитивни и словенски генитив има ознаку ДПО јер означава прави објекат, а бесприједлошки генитив **само** са рефлексивним глаголима има ознаку ДНО и функцију неправог објекта. Приједлошки генитив у функцији детерминатора адвербијалног значења спада у оквир ИНО. ДНО и ИНО имају функцију неправог објекта или детерминатора адвербијалног значења. Неглаголске допуне као допуне објекту и посебна детерминација излазе из оквира овог рада, тако да неконгруентни атрибути се не анализирају. Обавезни додатак у бирекцији, било да се ради о нпр. мјесном, временском, начинском, ситуативном или квалификативном детерминатору је у облику ИНО, који смо само у објашњењу означили са АНО како бисмо разликовали адвербијалну од објекатске функције,⁷⁴ а прилошке одредбе, нпр. мјеста, узрока, социјативности и сл. које нису условљене рекцијом смо означили са АО, јер оне нису релевантне за наше истраживање (*adverbial*, енгл.).⁷⁵

У односу на подјелу Л. Тенијера субјекат је примарна допуна и у српском језику (без обзира што се може изоставити, прави објекат у виду слободних именичких синтагми без приједлога је секундарна допуна, али неправи објекат је секундарна или терцијарна допуна, у зависности да ли се посматра у монорекцији или бирекцији. Прилошке додатке, тј. адвербијале, који нису обавезни додаци зовемо Тенијеровим термином – циркумстанти.

⁷⁴ П. Мразовић наводи да се ситуациони додаци наводе овим редом: узрок, допуштање, погодба или посљедица, вријеме, мјесто, намјера, околност (Мразовић, Вукадиновић 1990: 575).

⁷⁵ У даљем тексту скраћеница АО=ADV у вези са енглеским језиком.

У енглеском језику, како је уобичајено у релевантној литератури за енглески језик, именичке синтагме у функцији правог објекта ћемо означити латиничном скраћеницом DO, индиректни објекат који постоји само са директним објектом ћемо означити са IO, а за приједлошки објекат који се јавља у постпозицији DO или самостално са приједлошким и фразално-приједлошким глаголима користићемо ознаку PO.

Табела 15) Допуне и додаци у српском и енглеском језику (покушај уједначења критеријума посматрања именичких синтагми према облику и функцији):

Функције	Прави објекат	Неправи објекат	Неправи објекат	Обавезни додаци	Прилошка одредба
Српски језик	ДПО (А и Г)	ДНО	ИНО	АНО	АО
Енглески језик	DO	IO	PO	C (Complement)	ADV
Критеријум уједначења	ДПО (А, Дет+Г (ДПО) Г(парт. и слов.)	ДНО (само Д, тј. ако је беспр. датив са акузативом/ генитивом у бирекцији)	ИНО= (приједлог и + Г,Д,А,И,Л)	АНО=С (обавезни адвербијални додатак)	АО=ADV (факултативни адвербијални додатак)

Из датог прегледа увиђамо да није могуће користити исте скраћенице објекатских синтагми које су у фокусу пажње за енглески језик, јер енглески језик разликује три врсте објеката DO, IO, PO наспрам дихотомне подјеле у српском језику, тј. правог и неправог објекта. Енглески директни објекат једнак је нашем ДПО (слободном акузативу, партитивном генитиву, словенском генитиву) уз мање разлике и индиректни објекат једнак је нашем ДНО само у дативу у бирекцији глагола. Конкретније, значење партитивног генитива у српском језику одговара у енглеском језику употреби обавезног квантификатора и именице у необиљеженом падежу у истој функцији правог објекта. Енглески индиректни објекат једнак је само слободном дативу кога смо означили са ДНО у бирекцији глагола, тј. када се налази и друга именичка синтагма у функцији правог објекта, а није једнак слободном дативу, слободном генитиву и слободном инструменталу у монорекцији. Енглески приједлошки објекат (приједлог и именица) једнак је ИНО, али не само приједлогу са необиљеженом именичком синтагмом као у енглеском језику, већ и ППК у генитиву, ППК у дативу, ППК у акузативу, ППК у

инструменталу и ППК у локативу. Што се тиче обавезних додатака, њих изједначавамо са комплементима (С) у енглеском језику. Стога, сматрамо оправданим након овог објашњења користити за енглески језик уобичајене енглеске скраћенице, тј. DO за директни објекат, IO за индиректни објекат, PO за приједлошки објекат, а ознаку комплемента С за функцију обавезног додатка (док факултативни адвербијали, тј. ADV нису од интересовања за посматрање рекције глагола).

- а) Контрастирање глагола (и њихових преводних еквивалената на Е) са конкурентним објекатским синтагмама према облику и значењу

Из прве табеле (српски контрастивни дио) поредимо осам српских глагола: вечерати, заслуживати, извољевати, имати, набављати, пити, ручавати, сакупљати, скупљати, са енглеским преводним еквивалентима: *to have dinner, to deserve, to feel like, to have, to provide, to drink, to have sth for lunch/to have lunch/to lunch, to collect, to gather*.⁷⁶

(1) вечеравати/вечерати vs to have supper

Пр: вечерати сланину/сланине	have bacon/some bacon for supper ⁷⁷
В+ДПО	V+DPO+INO (V+C+Det)
вечерати ракије и бонбона (Арсенијевић 2012: 132) (тј. бомбона)	We're having a vegetable stir-fry for supper tonight. (CD ⁷⁸ , to have sth for supper) I'm having beans on toast for supper. (CD, to have sth for supper) ¹

Видски пар вечеравати/вечерати нешто/нечега одговара значењу енглеског глагола *to have sth for dinner*.⁷⁹ У Пр нађени су примјери *вечерати сланину/сланине, вечерати сир и кајмак/сира и кајмака*.

⁷⁶ Енглеске преводне еквиваленте српских глагола означаћемо курзивом, као и примјере синтагми српског и енглеског језика, а глаголе на српском језику нећемо писати курзивом.

⁷⁷ Ради јасноће поновићемо да се ради се о нашем преводу глаголских синтагми на енглески језик.

⁷⁸ Како смо навели у уводном дијелу, латинична ознака CD је скраћеница за *Cambridge Dictionary*. За стотину издвојених синтагми наводићемо семантички опис глагола како се даје у овом рјечнику (на интернету), као и у пар посљедњих синтагми презентовати одговарајућу дефиницију глагола у посматраној синтагми из *Колинс Кобилд Рјечника (Collins Cobuild Dictionary*, енгл.). За други поменути рјечник користићемо скраћеницу *CC*.

По дефиницији глагола вечеравати из СДБ, овај глагол се налази најчешће без објекатске допуне, тј. као синтаксички непрелазан глагол, али се подразумева семантичка прелазност овог глагола. Са допунама су пронађени примјери облика *вечерати каву* и *вечерати ракију* (са именичким синтагмама у акузативу), гдје семантика именице која не означава оброк мијења значење овом глаголу у значење *пити каву*, *пити ракију*, односно *не вечерати храну*, него *пити неко пиће*.

Нађено је 60 реченица у корпусу (ЕЛК) са лексемом вечерати и у свим примјерима глагол је синтаксички непрелазан, нпр. *Ја морам вечерати*; *Нећу вечерати код куће*. Не мора се наводити објекатска допуна (из значењског лика глагола се зна да се поменути глагол комбинује са градивним именицама које означавају храну). Користећи терминологију М. Самарције (1986) констатоваћемо да је допуна факултативна и ненужна. Исто тако, на основу корпусних података закључујемо да се прелазни глагол вечерати чешће употребљава као синтаксички непрелазан облик.

Што се тиче Е, у *Кејмбриџ Рјечнику* (CD) забиљежени су сљедећи примјери: *to have beans for supper*, *to have a vegetable stir-fry for supper*.

Корпусни примјери су: *to eat supper*, *to have supper* (BNC). У другом корпусу (СОСА) се исто тако у највећем броју примјера не наводи одређена врста хране. Овај аналитички глагол (*to have supper*) према значењу и облику личи на декомпоноване предикате у С, јер се састоји од глагола *have* и именице која је лексичко језгро предиката и комплемент предикату (в. Ђорђевић 1997: 293). Међутим, пошто не постоји замјена одговарајућим синтетичким предикатом (**to supper* је неграматични облик), већа је сличност са семикопулативним аналитичким предикатима у српском језику. Упоредићемо сљедеће парове синтагми према форми, функцији и значењу:

⁷⁹ Према Р. Ђорђевић (1997: 293), у колоквијалном стилу најчешће се јављају комбинације глагола DO, GET, GIVE, HAVE и MAKE, а и других глагола са именицом која је комплемент предикату, а не објекат. Такве комбинације именица са аналитичким/групним глаголима се сматрају конкретнијим и јачим од синтетичких глагола.

(1) вечерати – have (eat) dinner

(1a) вечерати сланину/сланине vs have bacon/some bacon for dinner

(1б) вечерати код куће vs have supper at home.

У синтагми 1a уочавамо да транзитивни глагол вечерати (који може бити и свршени и несвршени) прати прави објекат у акузативу или генитиву, тј. ДПО, а у енглеском језику користи се аналитички глагол *have sth for dinner*, тј. аналитички предикат, наспрам синтетичког глагола вечерати у С. Нема подударности ни облика ни функције. Ако би се жељела истаћи семантичка разлика коју С показује употребом генитива, у Е би се обавезно морао употријебити квантификативни детерминатор у значењу партитивне обухватности објекта, што бесприједлошки генитив и без детерминатора показује у српском језику. Морало би се казати: *to have some/a bit/little/a little bacon for dinner* и у том случају би се значења ових објекатских синтагми поклапала.

У синтагми 1б, кад је српски глагол вечерати употријебљен без објекатске допуне, значи као формално непрелазан облик, у истом значењу у енглеском језику би се поново употријебио аналитички глагол, тј. *to have dinner*. Нема поклапања ни према облику, нити функцији. Једина сличност је у томе што корпусни подаци показују већу фреквенцију употребе овог глагола као синтаксички непрелазног облика и у српском и у енглеском језику (без навођења obroka за вечеру, уп. *have dinner vs have sth for dinner*).

Глагол *have* у синтагми *have dinner* (премда је и пунозначни релациони глагол) је семантички непотпун глагол коме је потребна именичка синтагма да би се реализовала радња глагола и разумјела семантика глагола. Својом структуром он подсјећа на декомпоноване предикате у српском језику типа: *имати могућност, имати предосјећање, имати саосјећање, имати сажаљење, имати утицаја на некога, имати зараду*, али разлика постоји у томе што се наведене синтагме могу замијенити синтетичким предикатима у српском језику, док у енглеском језику у овој синтагми не могу. Такве синтагме у енглеском језику су исто што и семикопулативни аналитички предикати у српском језику. Именица је лексичко језгро предиката.

Узевши све у обзир, глагол вечерати и глагол *to have dinner*, као ни објекатске синтагме *вечерати нешто* и *have sth for dinner* не поклапају се ни према форми ни према функцији.

Глагол вечерати везује за себе допуне различитих падежних облика, тј. има конкуренте облика у истој функцији, а енглески језик не показује такву могућност самом употребом именичке синтагме, већ би се морао употријебити квантификатор с помоћу кога би такво значење било омогућено (што је могуће и у српском језику, нпр. *вечерати мало сира*).

За уочене објекатске синтагме *вечерати пива*, *вечерати каву*, *вечерати ракију* (у ЕЛК), што је забиљежено у дефиницији СДБ, нисмо нашли сличне примјере у енглеском корпусу, али познато је да такви примјери у литератури и рјечницима постоје, нпр. *to have beer for dinner*, јер динамичко значење енглеског глагола *have* је и пити (осим значења јести, искусити, проводити и сл.).

(2) заслуживати – deserve

(2а) заслуживати батине/батина vs deserve spanking/some spanking

Рр: заслуживати батине/батина	deserve spanking/some spanking (corporal punishment)
В+ДПО (акузатив или генитив)	V+DPO (именичка синтагма или именичка синтагма са обавезним детерминатором)
заслужити љубав	I hope they get the punishment they deserve. (CD)
заслужити награду	After all that hard work, you deserve a holiday. (CD)
заслужити оцену	
заслужити бакшиш	
заслужити поверење	
заслужити опроштај...(ЕЛК)	

Што се тиче С, у Рр уочени су примјери неаниматних именичких синтагми као допуна несвршеном монорекцијском глаголу у акузативу и генитиву, у зависности од тога да ли се ради о потпуној обухватности појма у објекту или партитивном значењу.

Посматрајући примјере из корпуса увиђамо да су чести примјери свршеног облика глагола са допуном у облику акузатива. Алтернација генитивом не би била граматична у примјерима са свршеним обликом глагола, нпр. *заслужити

љубави, *заслужити награде, заслужити оцјене, заслужити повјерења, заслужити опроштаја*, што значи да није иста рекција несвршеног и свршеног глагола, а са небројивим именицама морао би се јавити обавезни детерминатор, нпр. *заслуживати пуно љубави, заслуживати мало повјерења*, када би им се значења подударала. Екстензијом рекцијског модела са ППК, кад наводимо особу од које се заслужује повјерење, морала би се посматрати бирекција глагола (глаголи су ексцерпирани првенствено посматрајући монорекцију), нпр. *заслуживати опроштај од тебе*, мада би се таква синтагма контракцијом могла исказати и монорекцијским глаголом са именицом у чијој препозицији се налази присвојни придјев, тј. *заслуживати твој опроштај*.

Што се тиче Е, глагол *deserve* (као и у српском језику) прати именичка синтагма у функцији правог објекта, само што глагол у српском језику има и конкурентне објекатске допуне према облику и значењу. Значење партитивности у енглеском језику би се постигло додатним квантификатором у препозицији именице, нпр. *to deserve some respect* (*заслужити нешто/мало поштовања*).

Посматрањем пара синтагми 2а можемо закључити да су глаголи подударни што се тиче облика, функције и значења акузатива у посматраном примјеру, али у значењу генитива енглески глагол *deserve* би морао бити допуњен именичком синтагмом са квантификатором у препозицији, иако српски језик показује и такву варијацију.

Све у свему, српски језик има конкуренте различитих падежних облика у истој функцији и различитом значењу, а енглески језик их нема и мора се употријебити обавезни детерминатор именице који би одговарао значењу партитивног генитива, што је могуће формално представити на два начина у српском језику, тј. и слободним супститутом именичке синтагме у генитиву и са квантификатором у његовој препозицији.

(3) извољевати – *feel like doing sth*

(3а) извољевати колаче/колача vs *feel like (eating) cakes*

Семантика глагола:

СДБ: изволети/извољети (ијек.): 1а. бити расположен за нешто, хтети, пристати на што. примити једну цигарету

1б. удостојити кога чим, изразити вољу, спремност да се нешто учини (у учтивом, понизном обраћању или спомињању трећег лица): изволети ме цигарету, изволети мени јавити.

СД: feel like sth=to have a wish for sth, or to want to do sth at a particular moment that you do or not do:

I feel like (having) a nice cool glass of lemonade

He was so rude I felt like slapping his face.

Издвојене корпусне синтагме уз свршени глагол извољети (12) су: *извољети чај пити, извољети да нас платите, извољети да видиш, извољети до вас, извољети доћи, извољети преноћити, извољети средити и објаснити (појединости)*.⁸⁰ У највећем броју примјера јавља се вербативна допуна и нису пронађени примјери допуна са именицом која прати глагол, а синтагма *извољети пити чај* са вербативном допуном има значење које је наведено у првој дефиницији овог глагола. Сматрамо да је одговарајући преводни еквивалент глаголу извољевати (у синтагми *извољевати колача*) енглески приједлошки глагол *feel like having sth*.

Што се тиче С, глагол извољевати (у 3а) прати неаниматна допуна у акузативу или генитиву у функцији правог објекта, а глагол који је еквивалент таквом значењу је *feel like sth/feel like having something*. У српском језику глагол је синтетички предикат, а у енглеском се употребијељава приједлошки глагол чија допуна је герундивна клауза (нефинитна клауза са наставком *-ing* и именицом као његовом допуном) или именица у функцији приједлошког објекта. С обзиром да је у Кејмбриџ Рјечнику наведен примјер са произвољним герундом, тј. *I feel like (having) a nice cool glass of lemonade*, можемо да закључимо да и у енглеском језику може се употребијети објекатска именичка синтагма, односно приједлошки објекат који је допуна приједлошком глаголу *feel like*. Нема подударности ни према облику, ни према функцији објеката, нарочито због чињенице што се пореди синтетички глагол у српском језику са приједлошким глаголом у енглеском језику.

(3б) извољети пити чај vs feel like drinking some tea/having some tea

⁸⁰ У ЕЛК су наведене синтагме уз екавски облик глагола изволети.

Већа подударност је присутна у примјеру синтагме *извољети пити чај* коју прати инфинитивна конструкција, али у поређењу са претходним примјером има различиту функцију као и облик нефинитног облика. У енглеском језику употребијељава се герундивна клауза, а у српском инфинитивна клауза као допуна глаголу. Могуће је и почетну синтагму проширити инфинитивом са истим значењем, нпр. умјесто *извољевати колаче/колача* алтернативно употребијести синтагму *извољевати јести колаче/колача*.

(4) имати – have

(4a) имати ситнину/ситнине vs have coins/some coins

(4б) имати нешто новца vs have some money

Семантика глагола:

Рр: имати нешто/нечега=поседовати у материјалном, психофизичком смислу (имати, 1б).

(CD, have as the main verb): to own (има статично значење и не употребијељава се у трајним временима, за разлику од динамичких значења глагола).

Релациони посесивни глагол имати захтијева допуну у облику акузатива или генитива у зависности да ли желимо истаћи потпуну или партитивну обухватност именице. И један и други падеж су слободни падежни облици у функцији правог објекта. Енглески језик *have* прати именичка синтагма у функцији директног објекта и не постоје конкуренти објеката ни према облику ни према функцији.

У овим синтагмама контрастираних језика можемо рећи да постоји подударност функције и значења једног облика, тј. акузатива, ако занемаримо чињеницу да енглески нема падежне облике и изједначимо необиљежену именичку фразу са акузативом у функцији правог објекта. Исто као и у претходним примјерима, партитивност се мора исказати обавезним квантификатором у препозицији именице, тј. *have some coins* (*имати нешто ситнине*), али тада се ради о детерминацији именичког појма, не самом допуњавању.

имати ситнину/ситнине	have coins/some (few, a few) coins
V+ДПО (акузатив или генитив)	V+DPO именица(=A), детерминатор+именица (=Г)
имати посла, среће, пара, земље, разлога, хлеба, гостију, прослава, смелости, муке, изговора, памети, забаве и провађања, светла... (Арсенијевић 2012: 130-138)	have (possession; events, actions, experiences, activities; eating food and meals; days or parts of days; hygiene routines and therapies; conversations and interactions; sleeping; accidents and problems with cars; travel; (CD)
довољно новца, довољно знанаца, неког доказа, више новца, много деце, толико срца, много славе и успеха, доста посла, сувише посла... (Арсенијевић 2012: 130-138)	a car, two dogs; a bath, a break, a nice time; a wonderful meal, a cake, two coffees, lunch; a nice day, a tough day; a shower, a shave, massages; a chat, a big argument, a row; a rest, a good night's sleep, terrible dreams; an accident, a crash, a breakdown, a puncture;a 15-hour flight, a safe trip, a pleasant journey; (CD)
дивних нових комада, других господара, новинарског искуства, заједничких послова, неких неприлика, пословне користи, великог самопоуздања, знатних губитака, правог дара, других важнијих послова... (Арсенијевић 2012: 130-138)	have a baby, a try, a go, an operation, a long wait, a think, a problem, a feeling/sense, have a clue/idea, a laugh (неформална употреба: to have a good time), a surprise. (CD)

У енглеском језику глагол *have* може бити главни глагол и помоћни глагол. Нас интересује употреба главог глагола у посесивном значењу (*possession*, енгл.). Небројива именица *money* (новац, срп.) је у функцији директног објекта, нпр. *I have paper money, not coins*, а партитивност у Е може и мора се исказати неодређеним детерминатором, тј. квантификаторима *some, little, much, a little: I have some money*, или одређеним чланом *the* са овом небројивом именицом. Кад не постоји детерминатор у српском језику, двије падежне синтагме акузатива и генитива су могуће у зависности које значење се жели исказати. Уколико постоји детерминатор, нпр. *довољно, нешто, више, много, толико, доста, сувише, неколико, помало*, мора се употријебити само генитивна падежна синтагма, а у енглеском језику обавезна је употреба квантификатора или члана у препозицији именичке синтагме у значењу партитивног генитива.

(5) набављати – buy

(5a) набављати кафу/кафе vs buy coffee/some coffee

Семантика глагола:

СДБ: набављати, несвр. гл. 1а. добављати, прибављати (робу, материјал и сл.) обезбеђивати снабдевање нечим, долазити до нечег, куповати.

CD: buy, v. to get something by paying money for it.

набављати кафу/кафе Рр	buy coffee//some coffee
набављати огрев, приплодна грла Рр	buy a small car CD
набављати новац ЕЛК	buy and sell shares CD
набављати толико голубова ЕЛК	buy a camera from a friend of mine CD
набављати нешто људске хране ЕЛК	buy some food CD
набављати му књиге и учитеље ЕЛК	buy the house CD
набављати дуван за себе ЕЛК	buy a cheese roll CD
набављати овчара пастиру, лековиту траву чирашу (Аж,н+Дж) Рр набављати уџбенике за ученике, компјутер за школу, уметничке слике за галерију, опрему за лабораторију Рр	2 objects: He bought his mother some flowers// He bought some flowers for his mother. CD

У српском језику глагол набављати у монорекцији везује именичку синтагму у акузативу или генитиву у функцији правог објекта различите семантике (*набављати кафу/кафе*). Генитив се не би могао замијенити акузативом, јер има значење партитивности неаниматног појма. Његово значење би одговарало употреби обавезног квантификатора уз именицу у облику генитива у функцији правог објекта (нпр. *набављати пуно кафе*). У енглеском језику оваква употреба квантификатора са именицом је уобичајена у том значењу и обавезна је, за разлику од српског генитива чија семантика показује исто значење. Можемо закључити да је у оваквим објекатским синтагмама српски језик „више синтетички” у односу на енглески језик, јер семантика једног падежног облика, тј. генитива, показује исто толико колико и двије ријечи, тј. обавезни квантификатор и именица у енглеском језику.

Глагол набављати у бирекцији веже неаниматне и аниматне појмове у облику акузатива у функцији правог објекта, а неправи објекат чини аниматна именичка синтагма у дативу намјене и адресата (*набављати му књиге и учитеље*). М. Ковачевић (1992: 127) примјећује да се као синоним дативу намјене и адресата јавља акузатив са приједлогом за (*набављати књиге и учитеље за њега*). Према параметру ротације допуна,⁸¹ постоји подударност српског и енглеског језика у

⁸¹ J. Московљевић-Поповић (2007) наводи следећу дефиницију: „Терминолошким изразом ротација (инверзија) допуна означавају се могуће алтернације у врсти и/или морфосинтаксичком облику и међусобном распореду глаголских аргумената.“ Ради се о формалној прекомпозицији аргумената којим се не мијења број глаголских аргумената, али се мијењају међусобни односи аргумената којима глагол управља. Примјеном дистрибуционог критеријума, тј. теста супституције утврђује се припадност глагола одређеној поткатегорији и како ауторка наводи „различите могућности синтаксичке реализације глагола сличног а понекад и синонимног значења

контрастираном пару набављати – buy са једном разликом: да именичка синтаagma у функцији правог објекта у савременом енглеском језику мора бити неаниматне природе. У овој синтагми адекватнији преводни еквивалент би био другачији глагол сличне семантике, нпр. *pay*.

Н. Арсенијевић семантички сврстава глагол купити са осталим глаголима конверзног и компензационог односа. Нпр. *Накуповала је силесију рубља и чипака* (Арсенијевић 2012: 142).

Пр: купити, куповати	1а А некога, нешто б А некога, нешто + Г од некога в А некога, нешто + Д некоме г А некога, нешто + А за некога
----------------------	--

Како Н. Арсенијевић (2012) напомиње у вези са објекатским синтагмама компензационог односа, „количина која је у оптицају између даваоца и примаоца, односно она која мења поседника, или за коју се даје надокнада, обично је приближно представљена или се имплицира на основу контекста, а понекад се, поред експликације, о количини додатно информише у оквиру контекста, тј. управним сативним глаголом сугерише се постојање веће количине онога што је заступљено објектом у генитиву“ (в. горе наведени примјер Н. Арсенијевић, 2012: 142).

Из овог приказа увиђамо да су објекти аниматне и неаниматне именице у функцији директног правог објекта и нема конкурената у монорекцијском моделу реченице ако именици претходи квантификатор. У бирекцијском моделу реченице присутна су три падежа са акузативом, тј. приједлошки генитив, датив и приједлошки акузатив, а сваки од њих носи посебну нијансу значења. Генитив са приједлогом *од* значи одвајање од посједника у функцији адвербијалне ненужне допуне, датив означава усмјеравање, давање некој особи, а његова алтернација је приједлошки акузатив у значењу циља са обиљежјем непосредног контакта.

Основно значење глагола купити (5 значења и мноштво израза у СДБ) је: прибавити у власништво и треба га разликовати од хомонима купити (има кратки

упућују на закључак да је ротација допуна, слично као и деагентизација, у првом реду лексичко-синтаксички феномен.“

самогласник у) који значи руком или каквим оруђем прикупљати на неку површину. Потражићемо додатне објекатске синтагме у корпусу ЕЛК.

Нпр. *Нисам купила кафе*. Могу се употријебити акузатив и генитив уз постојећу разлику у значењу кад је основно значење глагола добити за новац.

СДБ: Можеш слику купити за багателу.

Купи си главу круха.

Може ли се материнска љубав за које новце купити?

Крвљу купи слободу словенском југу (друго значење: постићи, стећи уз велике напоре, СДБ).

Илустративни примјери из СДБ показују да је могућа употреба акузатива и генитива у функцији директног правог објекта уз присутну познату разлику семантичке представе ова два падежа. Даље, у бирекцијском моделу реченице у комбинацији неаниматне или аниматне именице са обавезном аниматном именицом *купити нешто некоме//за некога* уочавамо да се може употријебити и неаниматна именица (*за нешто*) у облику приједлошког акузатива, али тада глаголу купити претходи модални глагол моћи, што на овом мјесту не посматрамо. Конкурентни компензациони глагол платити веже допуне у облику акузатива и инструментала, нпр. *платити нешто новцем*.

ЕЛК:
Штедљивији могу купити 100 грама глицерина у апотеци.
Требало би поправити кућу. Купити алатке.
Тим пре што аутомати не раде на папирни новац, док се жетони могу купити за „сићу“ и за „крупниш“.
Можда ћете и купити неку лепу књигу, за коју сте чували новац целе године, чекајући попусте.
Данас у магацину нисмо могли купити ни брашна, ни шећера, ни уопште никаквих намирница...
Треба за порез да ти стоку не распродаду – а треба и за зиму купити обуће, соли.
Појам љубави се свео на појам брака који се може купити преко агенције.
Чим прими прву плату ваља јој купити судова, а пре свега један електрични решо, данас је то већ саставни део сваког домаћинства.
Морао бих купити штогод за вечеру – промуцах, седајући у ауто.
Можда се сада може купити више дречавих и сјајних ствари, гацета, тако се каже?
Књига је непознатим путевима стигла у књижару Мери Бихали, у којој ће је Марамбо купити за 100 динара.
Ждребенцету морам нешто купити за данашњу радост, нешто лепо и врло скупо.
А шта се може купити за два милиона, младићу?

Наведени примјери из ЕЛК потврђују да акузативу конкурише генитив (*купити обуће, соли, судова*). У посматраних стотињак реченица чешћа је

употреба акузатива. Кад се јави приједлошки акузатив, мора се употријебити приједлог *за* и аниматна или неаниматна именица. Ако је у питању аниматна именица, нпр. *купити за Перу//Пери* алтернативни облик је датив, а ако је у питању неаниматна именица – ради се о новцу и нема алтернативе уз исти глагол, нпр. *купити нешто за два милиона/за око две просечне плате/за десет долара* (ЕЛК). Конкурентна глаголска синтагма је *платити нешто два милиона*. Слично овоме, није само *новац* једина именица која стоји са приједлогом *за* као допуна глаголу купити. Корпус показује два примјера са прономиналном замјеницом и акузативном приједлошком допуном у функцији допуне том објекту: *купити штогод за вечеру; Ждребеницету морам нешто купити за данашњу радост* (ЕЛК). Приједлошка акузативна допуна има адвербијално значење циља. Интересантан је примјер *купити љубав преко агенције*, гдје се јавља акузатив са приједлошким генитивом који означава начин обављања радње. Приједлог *преко* је могуће замијенити са приједлозима *помоћу, посредством* (*посредством* је именица у функцији приједлога) и генитивом у функцији обавезног адвербијалног додатка.

Поред честе употребе приједлошког акузатива као једне од допуна, у ЕЛК је забиљежен примјер употребе инструментала са глаголом купити: *купити нешто новцем* (иста рекција као у синтагми: *платити нешто новцем*).

...које је поставио Јоксимовић, без обзира на његове позиве да не узимају лекове, купити тим новцем оно што је неопходно за лечење грађана Србије.
Ако се литар воћне ракије негде може купити за три динара...
...има и повремене распродаје у којима се популарни артикли могу купити за 10 до 40 одсто јевтиније. (ЕЛК)

(56) Уп. набављати му књиге (и учитеље) vs buy him books and pay his tutors
 (*buy him teachers)⁸²

⁸² Као потврду овој тврдњи наводимо примјере неаниматних именичких синтагми са глаголом *buy* са интернет странице <http://bncweb.lancs.ac.uk>: *buy emergency short term accommodation, pictures, another church, shirt, equipment, a piece of software, new climbers, bulbs, an expensive tractor, their cars, small bags, two pounds of the vegetable, a place, new clothes*. Иако нисмо нашли ниједан примјер аниматне именичке синтагме у корпусу, сјетили смо се примјера аниматног појма као ДО у синтагми *buy a slave to work in his house*. Дати примјер се налази у уџбенику за гимназијалце (трећег разреда) на нашим просторима: *English in Mind, Student's book 4*, Herbert Puchta, Jeff Stranks and Peter Lewis-Jones, (2007). Наводимо пуну реченицу: "*In 1850 an American lawyer, James N. Bethune, bought a slave to work in his home* (page 6)." Закључујемо да

(5в) набављати књиге и учитеље за њега vs buy books for him and pay teachers.

У горњим примјерима у посматраном значењу обавезна су оба објекта у посматраним језицима, иако су реченице са директним објектом граматичне и без неправог објекта (*набављати књиге и учитеље; buy books*), за разлику од реченица којим би се изоставио прави објекат. Ипак, правилно схватање семантике глагола и његове базичне валентности, без обзира шта је експлицитно у површинској структури реченице у зависности од потреба комуникације, показује имплицитно да овај глагол веже двије именичке синтагме објекатског значења које показују могућност ротације.

(5г) *купити за њега vs *buy for him

Дакле, трећа класа глагола са индиректним објектима (у којој је и глагол *buy*) у оквиру класификације индиректних објеката Џ. Хериман (1995), а друга према бројности у односу на остале, има парафразу ИО са приједлогом *for* и именицом. Семантички посматрано ДО је резултативни објекат, а ИО је финални реципијент у значењу сврхе и користи (Хериман, 1995: 124-146). За ову групу глагола важи правило као и за седму групу глагола – да се ИО као и приједлошка парафраза могу брисати, али не и ДО. Упоредимо следеће објекатске синтагме са српским језиком:

(5д) He bought her a present. He bought a present. Купио јој је поклон. *He bought her. *He bought.

(5ђ) He bought a present for her. He bought a present. *He bought for her. Купио је поклон за њу. Купио је поклон.

Контрастирањем клауза са глаголима *buy* и купити у енглеском и српском језику увиђамо да се језици подударају у броју и облику објекатских синтагми у бирекцији (ДНО и ДПО, као и у синтаксичкој алтернацији ДПО и ИНО). У рјечнику (CD) се глагол *buy* наводи као глагол транзитивне и интранзитивне употребе (Нпр. *There are more people buying at this time of the year*).

исправни закључци за посматране синтагме у синхронијском пресеку не могу бити потпуни без обимнијег корпуса и непознавања дијахроније.

Што се тиче пасивне реконструкције реченице језици се не подударају. У енглеском језику могуће је да ИО (ДНО-дaтив) постане субјекат реченице, као и ДО (ДПО), с тим што је правило да се ИО дода приједлог *to* кад долази до промјене структурних обиљежја неправог објекта (који постаје приједлошка парафраза). Нпр. *She is bought a present. A present is bought to her.*

У српском језику неправи објекат не може постати субјекат пасивне реченице (**Она је купљен поклон*) зато што се пасивна конструкција са партиципским пасивом јавља са оним прелазним глаголима, односно само у реченицама чији глаголи као једину или једну од својих допуна добијају допуну у облику акузатива (Поклон је купљен њој).

(6) пити – drink

(6a) пити млијеко/млијека vs drink milk/some milk

Семантика глагола: СДБ: пити, несвр. гл. 1a уносити кроз уста у свој организам какву течност и гутати је: воду, кафу, чај, чашу вина; 1b без допуне: имати склоност ка пићу, проводити време пијући жестока пића, бити алкохоличар, опијати се. (СДБ, пити) CD: drink, v. 1 (I, T) to take liquid into the body through the mouth. (CD, drink) 2 (I) to drink alcohol

Рр: пити млеко/млека	drink milk/some milk
В+ДПО (акузатив или генитив)	V+DO
пити чашу воде	He drank three glasses of water. If I drink too much coffee, I can't sleep.

Допуне акционом глаголу конзумирања пити су градивне именице у акузативу или генитиву са разликом у значењу. Према обиљежју обухватности гдје се генитив и акузатив приближавају, примјери се могу класификовати на оне код којих је објекатски појам сасвим или дјелимично искључен у случају словенског генитива и оне код којих је према том обиљежју генитив парцијално ангажован, тј. партиципног генитива. Уз генитив се имплицира или експлицира количински детерминатор, а некад и именска лексема може бити посебно детерминисана (*три флаше, једну чашу и сл.*)

У Е необиљежена именска лексема се јавља у функцији правог објекта, а значење генитива у примјеру *попити млијека (попити мало млијека)* мора се обавезно експлицити посебним количинским детерминатором (*drink some/little/a little milk*), као и посебно детерминисаном именичком лексемом у објекту, нпр. *drink three glasses of milk*.

У оба језика овај пар глагола се може употријебити као формално непрелазни глагол, јер је у његовом значењском потенцијалу уочљива семантичка прелазност. Исто тако видљива разлика постоји у значењу формално непрелазног облика у оба језика. У том случају, умјесто значења *пити некакву течност*, значење глагола је *пити алкохол*.

У вези са посебном детерминацијом појма у објекту Н. Арсенијевић (2012) напомиње да се објекатске синтагме које вежу глаголи адлативног и аблативног усмјерења могу третирати као синтагме привремено трансформативног односа, наводећи следећи примјер:

(66) *искапити своју чашу (искапити пиће из своје чаше) vs drink up his glass of sth (his wine, beer, water...)*

Поменута синтагма *искапити своју чашу (искапити пиће из своје чаше)* може се схватити као „резултат метонимијске дисперзије“ (в. Горган-Премк 1997: 75). Улогу објекта у акузативу заузима локализатор, што се уочава у трансформу, и он је објекат локализације.⁸³

⁸³ Обиљежје статичности је одлика синтаксичких објеката који су директни локализатори. Уколико су тродимензионалног облика, укључени су у радњу спољашњом или унутрашњом страном. Адлативно и аблативно усмјерене радње денотиране су антонимијским паровима глагола: *открити-покрити, пунити-празнити, обући-свући, обути-изути, мазати-брисати*. Поред објекта локализатора појављују се појмови који се локализују и тиме остварују своју инструменталну улогу средства и материјала или инструмента (*мазати уљем, затворити шаком*) (в. Арсенијевић 2012: 47).

Навешћемо пар примјера из ЕЛК у сврху контрастирања са енглеским еквивалентом глагола.

ЕЛК:
Ништа! одговори Паспарту поново искапивши своју чашу.
...викну други пан, и обојица наједном искапише своје чаше.
Искапио је криглу.
СОСА: He drank three glasses of water. Попио је три чаше воде.
PDEV: Четири патерна за енглески глагол drink:
1. Човјек пије пиће и испија га (drink up or down);
2. Животиња пије воду;
3. Човјек пије (алкохол у великој количини);
4. Фразални глагол: drink in (човјек жељно, свјесно и емоционално асимилује искуство). Најчешћа значења у корпусу су прво и треће поменуто значење од 250 посматраних конкорданци (BNC).

СДБ: Попити, испити, свршени вид глагола (значење: попити пиће до краја).

Учестали глаголи: опити се/опијати се, напити се/напијати се;

ЕЛК и КОКА:

ЕЛК:	
пити воду	пио им је крв
пије чоколаду	пије и пије
пије дуге димове	пије се, пева се
пије вруће пиво и филтровану воду	попити по шољу кафе
пијем вино од палме пити вина пије медовине	попити лимунаду, две пилуле, флашу пива, два коњака, по чашу воде, попити реку ракије, да попијемо по пиво...

СОСА:
a cup of tea, a cup of coffee, a pint of milk, a pot of ale, alcohol, beer and vodka, cocktails, cider, blood...

<p>пити нешто//пити нечега Рр: попити нешто. СОСА: We could all drink a glass of wine If you drink a glass in the evening... He drank his glass of wine down vs He drank his drink of wine (his wine) from a glass.</p>

У енглеском језику, да би се исказала сативност глагола пити, мора се употребити приједлог *up*, од чега настаје фразални глагол *drink up: drink sth completely* или приједлошки глагол *drink down* у значењу искапити. Корпусни примјери енглеског језика показују већу дистрибуцију синтетичке глаголске

синтагме, нпр. *he drank his glass of wine*. У већини случајева ће се навести објекат локализације (*нуће*) кад се наведу именичке лексеме *чаша/флаша* које означавају посуду из које се пије и неки детерминатор у препозицији именице (нпр. присвојни придјев или члан), док у српском језику у препозицији именице могу али не морају да се наведу присвојни придјеви као модификатори, а из контекста је познато и говорнику и саговорнику о чијем пићу се ради. Из свега наведеног можемо закључити да су објекатске синтагме подударне у ова два језика, јер постоје конкуренти и у једном и у другом језику. Дјелимично су подударни језици у другом пару синтагми локализатора који означавају посуду из које се дато пиће пије и објекта локализације који означава његову садржину. Енглески језик је експлицитнији, јер се у изолованим примјерима заједно са посудом обавезно наводи материја у облику аналитичког генитива (*of + noun*), а у српском језику се имплицитно подразумева пиће које се конзумира, што је видљиво у ширем контексту. Дјелимично подударне су објекатске синтагме ова два језика ако се само посматра монотранзитивни модел реченице, јер поред акузатива српски језик генитивом може означити ДПО, само у другачијем значењу (партитивности).

Што се тиче вида глагола, српски језик има појединачне глаголе који означавају свршеност или несвршеност радње, тј. пити и испити, чије допуне су ППК састављене од приједлога *из* и именске лексеме у генитиву. Енглески језик мора употријебити другачију врсту глагола, тј. фразални глагол *drink up* или приједлошки глагол *drink down* у значењу испити. У енглеском језику свршени вид глагола може се исказати и перфективним простим и сложеним облицима, као и будућим перфективним временом у енглеском језику (*He drank his wine, He has drunk his wine, He will have drunk his wine*). Узевши у обзир сличности и разлике исправније је закључити да се дјелимично подударају глаголи и објекатске синтагме у посматраним синтагмама ових језика (в. табелу ниже).

испити своју чашу	drink one glass (пити једну чашу (нечега)) *drink his glass drink his glass of wine down drink up his glass of wine/drink his glass of wine up
испити вино	drink up wine
испити вино из чаше	drink wine from his glass

(7) ручавати – have lunch//to lunch

(7a) ручавати месо/меса/кромпир/кромпира vs to have meat/some meat/potatoes/some potatoes for lunch

Слично глаголима вечерати, јести и др. у српском језику, глагол ручавати везује акузатив или генитив неаниматних појмова (градивних именица у значењу намирница) као објекатску допуну у функцији правог објекта у више пута поменутој разлици значења. Енглески глагол *have* непотпуног значења са именичком синтагмом која означава храну има динамичко значење глагола ручавати. Постоје конкурентни облици именичких синтагми. Прва допуна је у функцији ДО, а друга је директни објекат и његов комплемент је са приједлогом *for*. Постоји и синтетички глагол *lunch* у истом значењу аналитичке глаголске фразе *to have sth for lunch* који показује већу подударност са нашим језиком (*to lunch meat/some meat vs јести месо/меса*). На исти начин понашају се и декомпоновани предикати у српском језику.

ЕЛК: Треба ли јести зеца „по енглески“, печење „а ла буржоаз“, по швајцарски, у соку; ...сео сам поред Силвије, почео јести воће и пити вино. Поврће и воће најбоље је јести у сировом стању, антиоксидансе и антиканцерогене материје. Доручак је саветује мр Бранка Трбовић... Бели лук може се јести у многим облицима... Треба јести, треба јести чорбе и друга тешка јела... једнако је јео жута шећера. (Арсенијевић 2012: 143)	
Рр: јести 1а. Анешто јести чорбу/јести чорбе б. А нешто + И нечим аа. А неког	Рр: појести: 1а. А нешто б. А нешто + И нечим в. А нешто + Д некоме аа. А нешто 2 А некога + (С) нешто, тј. Н

Посматрањем рекције глагола у синтагмама из Рр уочавамо да се у дворекцијском моделу може наћи акузатив (ДПО: прави објекат) и датив (у функцији директног неправог објекта), акузатив (ДПО: прави објекат) и инструментал (у функцији неправог објекта као омогућивач радње), као и акузатив (ДПО: прави објекат) и локатив (у функцији неглаголске допуне

именици, тј. правом објекту, нпр. *бундеву треба јести у питу, чорби* (ДПО+НД).⁸⁴

Не постоји разлика у реакцији глагола појести у поређењу са несвршеним глаголом јести, а 57 корпусних примјера (ЕЛК) показују чешћу употребу акузатива у функцији ДО у односу на генитив (*појести две суве шљиве, телећу шницлу, супу, псеће месо, сиров кестен...*). Кад се појави неки детерминатор, као што је број у горњем примјеру, мора услиједити генитивна допуна.

ЕЛК: Појести порцију за сваки оброк...
...уметност ради уметности: змија која једе свој сопствени реп. Једина добра страна: што ће сама себи појести...
И Ћиро Блажевић је рекао да ће појести диплому ако Роберт Просинечки постане фудбалер.

Већина именица означава јестиве намирнице, а у једном примјеру (*појести диплому*) употријебљена је неаниматна именица *диплома* у фигуративном смислу. Још једна неаниматна именица која није градивни јестиви појам наведена је у СДБ (*јести стару годину*) и значење глагола јести је „чинити, омогућавати обухватањем, примањем у себе, прикривањем и др. да нешто нестане, ишчезне, постане неприметно, изгуби се у нечему” (СДБ).

(8) сакупљати vs collect

(8a) сакупљати папир/папира; жирове/жирова vs collect (up) paper/acorn

Семантика глагола:
СДБ: 2а сабрати набављајући, стичући мало-помало, постепено, нпр. скупити иметак
CD: collect, v. to get and keep things of one type such as stamps or coins as a hobby: She collects dolls; So when did you start collecting antique glass?
[T] to bring something together from different places or over a period of time: After the party I collected (up) bottles from various parts of the house. These china ornaments just collect dust.

Преводни еквивалент видском парњаку сакупљати/скупити је енглески глагол *collect*. У српском језику допуна је у виду ДНО, тј. акузатива или генитива без приједлога (директне глаголске допуне) у функцији правог објекта којој у Е

⁸⁴ Користимо термин неглаголске допуне из Нормативне граматике српског језика (2015) и скраћеницу НД.

одговара облик необиљежене именичке лексеме (без приједлога) односно квантификатора у препозицији именичке лексеме у значењу партитивности, коју самостално употријебљен генитив, као и детерминатор са именичком лексемом у генитиву, исказују у српском језику. Енглески језик посједује конкуренте објекатских синтагми у виду ДО и ПО у значењу сакупљати нешто са различитих мјеста или током времена, нпр. *to collect bottles, to collect up bottles from different places*.

(9) скупљати – gather

(9a) скупљати сијено/сијена vs gather hay/some hay

Семантика глагола:
СДБ: 1в скупити, сабрати на једно место већу или мању количину нечега, скупити длаке, скупити рукописе...
CD: gather (COLLECT), v.
to collect several things, often from different places or people:
I went to several libraries to gather information about the plans.
We gathered blueberries from the bushes.
She gathered up the newspapers that were scattered around the floor.
We gathered our things together and left quickly.

У монотранзитивној употреби глагола видски парњак скупљати/скупити има сличан облик глаголу сакупљати/скупити а различито значење, јер се скупљање нечега као вид хобија разликује од прикупљања нечега и доношења истог на одређено мјесто. Енглески глагол који одговара значењу глагола скупљати/скупити је *gather* који је синониман са *collect*, кога прати одговарајућа именичка лексема у поменутом значењу. Сакупљати и скупљати нису у односу алтернације због назначене разлике у семантици. У енглеском језику може да се употријеби приједлошки глагол *gather up* ког прати ПО. Овај контрастирани пар скупљати – gather показује иста рекцијска обиљежја као и претходни пар глагола сакупљати – collect.

(10) узимати – take

(10a) узимати лук/лука vs take onions/some onions

Са именским лексемама које означавају намирнице глагол узимати преводимо са енглеским глаголом *take (to get, obtain, buy or earn sth)*.

Објашњење које смо навели за глагол набављати (*buy*, енгл.) односи се и на глагол узимати (*take = buy*, енгл.).

(11) давати/дати – give

(11a) давати воће/воћа првацима vs give first-year pupils fruit/some fruit (give sb sth)⁸⁵

(11б) давати воће/воћа за прваке vs give fruit/some fruit to first-year pupils

Семантички посматрано, видски парњак давати/дати је акциони глагол манипулације који успоставља конверзни однос са објекатским синтаagmaма.⁸⁶

СДБ: давати, несвр. гл.
дати, сврш. Iа. непосредно уручивати, предавати, пружати.
CD: give, v. to offer something to someone, or to provide someone with something.

У првом примјеру синтагми контрастираног пара давати/дати – give српски глагол давати веже двије објекатске допуне. Једна допуна је неаниматна именичка лексема у акузативу или генитиву која има функцију правог објекта, а друга допуна је именичка лексема у дативу која означава примаоца. Њихово мјесто није одређено посебном дистрибуцијом као у енглеском језику због постојања

⁸⁵ Скраћенице имају сљедећа значења: sb=somebody (неко); sth=something (нешто). Нпр. *give sb sth=give first year pupils some fruit*. Кад је бенефицијент реализован као ИФ у дативу, он нужно садржи обиљежје аниматности.

⁸⁶ Према Н. Арсенијевић (2012), конверзни однос показују и сљедећи глаголи: „дати, добити, поклонити, делити, уручивати, нудити, слати, испоручивати, упутити, примити, наследити, истргнути, узимати, украсти, отети, запоседати, одузети, посести, преузети, набавити, освојити, усвојити, дотурити, носити, наследити.“ Ови глаголи, осим примарног конверзног односа, садрже и друге компоненте значења карактеристичне за начин и околности у којима функционише ова релација (нпр. дотурити: тајни однос, носити: директна транслокација, слати: посредним путем, истргнути и отети: примјена силе, украсти и одузети: премјештање без знања и др.), а присутна је и маргинализација донатора или посесора (уп. нпр. *истргнути перо црквењаку из руке и украсти наруквицу, отети сестру*). Ради се о привременој и трајној промјени власништва над објектом. Ови глаголи због заједничког поријекла интерферирају са релационим посесивним глаголима. Персонални су учесници између којих се транспонује објекат и један учесник је пошиљалац а други је прималац. Објекти су немаркирани, али с мањим процентом живих појмова. Различита је перспектива посматрања, јер пошиљалац је онај који даје нешто, а прималац добија нешто. Радња је аблативна код глагола дати, а код глагола добити је адлативна. Примарни смјер је исказан глаголском лексемом, а секундарни је саобразан имплицитном глаголу и супротног је усмјерења (в. Арсенијевић 2012: 39).

падежних облика, али је уобичајено да објекатске синтагме стоје у постпозицији глагола. Према перцепцији Ј. Московљевић-Поповић (2007), глагол давати спада у оне прелазне глаголе који означавају процес креирања, припреме, или набављања⁸⁷ и оне – код којих је могућа структурна прекомпозиција аргумената, тј. датива (ППК у виду заА) обавезно аниматних појмова.

Преводни еквивалент видском парњаку давати/дати је енглески глагол *give* који веже двије именичке фразе (ИФ, срп. = NP, енгл.), од којих прва ИФ мора бити аниматна именица у првој постпозицији глагола у функцији ИО, а друга ИФ је неаниматна именица у функцији ДО. Као и српски, енглески језик показује способност ротације ИО и ДО, при чему се ИО мијења врста и морфосинтаксички облик који постаје ПО (са приједлогом *to*). У клаузи са оваквим значењем, облигаторне су обје допуне – ИО и ДО. Оваквом алтернацијом допуна уочавамо да је бесприједлошки падежни облик постао приједлошко-падежна конструкција у акузативу (заА). Аутори *Хрватске граматике* (Барић и др. 1997) користе назив приједлошки објекат (ПО), али сматрамо (као и нпр. Х. Булић) да је боље говорити о допунама у облику приједлошко-падежног израза, због тога што глагол одређује падежни облик именске лексеме и синтагме, а не приједлози. Уз постојеће разлике (акузатив и генитив – ДПО и уопште постојање падежних облика), прва аниматна ИФ позиционирана испред директног објекта је у функцији индиректног објекта у енглеском језику. Језици се дјелимично подударaju, јер посједују конкуренте у вези са параметром ротације допуна, само што у Е индиректни објекат обавезно мора бити позициониран одмах после глагола и увијек се налазити са директним објектом. Дистрибуција допуна не игра велику улогу у српском језику, а заједничко у језицима је што се мора неодвојиво посматрати значење глагола, као и валентност и рекција глагола.

Што се тиче пасивизације, оба објекта могу постати субјекти у енглеском језику, док у српском језику само прави објекат постаје субјекат у пасивној структури реченице. Већ смо поменули да су оба објекта неопходна са

⁸⁷ Иста ауторка (Московљевић-Поповић, 2007) наводи и друге глаголе: испећи, исплести, иштрикати, извести, креирати, купити, направити, наручити, набавити, обарити, обезбедити, одабрати, одиграти, одрецитовати, очистити, опрати, отпевати, поручити, оставити, припремити, резервисати, саградити, скувати, смућкати, спремити, средити, укинути, умутити, уредити, увести, закупити...

травалентним глаголима дати/*give*, са чим се слаже и Ц. Хериман (1995) која додаје да је у већини битранзитивних клауза директни објекат обавезан конституент, а његова испушивост доводи до промјене синтаксичког односа између глагола и преосталог објекта (индиректног), који онда постаје директни објекат монотранзитивне клаузе. У првој класи њене подјеле, у коју спада посматрани глагол *give*, само се индиректни објекат може брисати, чиме се мијења структура реченичног модела (уп. *She gave children some fruit vs She gave some fruit*).

(12) додавати – add

(12a) додавати свјеже воће/свјежег воћа исхрани vs add fruit/some fruit to food

*додавати свјеже воће/свјежег воћа за исхрану vs *add fruit/some fruit in food

У енглеском језику објекти су неаниматни појмови са глаголом *add*. Кад се има у виду динамично значење и циљна компонента значења глагола, мора се употријебити приједлог *to*, а не приједлог *in* (*add some salt to the soup*, не **add some salt in the soup*). Семантички опис глагола *add* из рјечника и наведени илустративни примјери то и показују.⁸⁸

CD: add, v. put something with something else to increase the number or amount or to improve the whole: Beat the butter and sugar together and slowly add the eggs. She's added a Picasso to her collection. Her colleagues' laughter only added to (increased) her embarrassment.

Додати Пикаса њеној збирци не значи да се Пикасо наводи као аниматни појам, него га метонимијски схватамо као неаниматни појам, тј. *Пикасову слику, слику од Пикаса*⁸⁹ или *слику коју је насликао Пикасо*. Занимљиво за истаћи је да, кад су субјекти неаниматни појмови, као у примјеру *Смијех њеног колеге само је додао (повећао) њену збуњеност*, постоји могућност структурне прекомпозиције

⁸⁸ Одговарајућа дефиниција глагола у оквиру синтагме са пар примјера наведена је без скраћивања из поменутог рјечника. Како смо објаснили раније, нећемо преузимати читаве реченице, већ синтагме, без обзира што имамо на уму пуну реченицу.

⁸⁹ Детаљније о неконгруентним атрибутима и њиховом могућем мијешању са неглаголским допунама у *Нормативној граматици* (2015).

објеката, што се може казати *Смијех њеног колеге је повећао збуњеност код ње/у њој (Her colleague's laughter only added embarrassment in her)*. Овим примјером откриле су нам се нове приједлошко-падежне конструкције кодГ, односно уЛ које можемо додати у девет постојећих подгрупа, по Ј. Московљевић-Поповић (2007) у поглављу о ротацији (инверзији) допуна. Који ћемо падеж изабрати, зависи од угла посматрања и значења падежа. На примјер, по нашем језичком осјећању, локатив ће се употријебити ако се има у виду шира слика и околности изазване некаквим осјећањем (нпр. *збуњености*) већ присутним код именоване особе, а генитив када доводимо такво осјећање у везу са одређеном особом (а не оном другом која проузрокује такво осјећање) код које се то осјећање (нпр. *збуњености*) појачава.

Иако неаниматни субјекти нису тема овог истраживања, уочавамо да српски несвршени глагол додати може да се комбинује и са њима, нпр. *Његова духовита природа додала је (повећала) чари/нове чари његовој комплетној личности*, када се мијења значењски лик глагола који више одговара глаголу повећати, интензифицирати, тј. *increase (intensify)*. Према оваквом обиљежју, језици се додатно приближавају.

(13) слати/послати – send

СДБ: слати, несвр. гл.

1. упућивати некога с каквим циљем, поруком и сл.

2. отпремати што да се коме уручи: слати прилоге.

послати, сврш. гл. отпремити куда по каквом послу, с каквом поруком, мисијом:

послати по ковача да га откује, послати писма, послати кушњу

2. бацити, усмерити у каквом правцу: послати нам неколико граната, послати га на колегу.

CD: send, v. to cause something to go from one place to another, especially by post or email:

[+ two objects] I'll send her a letter/email/parcel/postcard next week.

(13a) послати сир/сира жени vs send the woman cheese/some cheese//send cheese/some cheese to the woman

(13б) послати сир/сира за жену vs send cheese/some cheese for the woman

(13в) послати нешто некоме по некоме vs send sb sth by sb else

Контрастирањем пара глагола слати – send са објекатским допунама у почетном примјеру, уочавамо да је у оба језика могућа ротација допуна.

Аниматни датив у функцији ДНО постаје ППК у облику заА у српском језику, а у Е аниматни ИО постаје ПО уведен приједлогом *to* у значењу датива користи или сврхе/намјене (са приједлогом *for*). Према семантичкој класификацији глагола Н. Арсенијевић (2012) и њеним објашњењима, слати је акциони глагол манипулације, који успоставља конверзни однос са објекатским синтагмама, код кога је један учесник пошиљалац, а други учесник прималац. Примање објекта је свјесна активност субјекта и пошиљалац је често експлициран, мада забиљежени су примјери да се он не мора навести кад је непознат. Постоје двије перспективе посматрања основне семантике конверзног глагола послати у чијој је основи типичан однос дати – добити, али је присутна и друга компонента значења: слати посредним путем. Смјер кретања је формално маркиран, а радња се реализује као аблативна код глагола послати. Код овог глагола донатор или посесор се не маргинализују као код неких других глагола, нпр. украсти, истргнути, отети, преузети, усвојити, освојити и сл. Замјена акузатива с помоћу генитива у функцији ДПО је могућа ако желимо исказати партитивност градивне именице у С, а у Е морамо употријебити одговарајући квантификатор у зависности од бројивости именице (*little, a little, some* са небројивим именицама) како би се значењски поклапао са српским генитивом. Српски језик значење партитивности може постићи и употребом квантификатора и допуне у облику слободног генитива (уп. *послати мало сира* и *послати сира*).

У примјеру 13в (*послати некоме нешто по некоме*) са глаголом послати, примјеном екстензије (поред именичких лексема у функцији правог и неправог објекта), може да се јави и адвербијални детерминатор са посредничким значењем (факултативни реченични конституент који се валентно може сврстати и међу допуне и међу додатке, према М. Алановићу 2010: 132-133)⁹⁰. ППК у виду локативне конструкције (са приједлогом *по*) се уводи као трећи актант са улогом посредника, чиме као резултат ширења базичне валентности глагола настаје факултативни четвороаргументни модел реченице. Оваква локативна

⁹⁰ Види рад М. Алановића (2010) *Основни валентни принципи у структурирању реченице*. Већ смо поменули у српском дијелу, са мање објашњења, употребу термина обавезни додаци као најоперативније рјешење за овакве чланове (у србистичкој литератури познати и као допуне и као додаци), који су морфосинтаксички непредвидиви, граматички обавезни и смисаоно неопходни.

конструкција има посредничко значење, тј. инструментно-омогућивачко (в. Антонић 2005: 292).

Енглески глагол слати сврстан је у четврту класу подјеле глагола (не толико бројну, али међу најбројнијим са првим трима) у истраживању Ц. Хериман (1995). Индиректни објекти могу бити неаниматни појмови у метафоричком смислу, иако су мале учесталости, што није тако јасно прецизирано у литератури код Р. Ђорђевић (1997) приликом објашњења маркираности појма ИО.

Значи, и у једном и у другом језику у вези са контрастираним паром глагола послати – *send* постоје конкуренти објекатских синтагми, с том разликом што је у српском језику ППК као друга допуна у функцији неправог објекта, а у енглеском језику има функцију приједлошког објекта, оба сачињена од исте структуре, тј. приједлога и именице.

(14) припремати/припремити – *prepare*

СДБ: припремити, сврш. гл.: 1 а учинити све што је потребно за предузимање неког посла, приправити, приговорити: земљиште, терен.

1б. оспособити за рад, за неку сврху: припремити бункере.

1в. приговорити, спремити: јело, ужину, фиг. друге јаде (СДБ)

2 унапред спремити кога на што. припремити себе на нешто (СДБ).

CD: *prepare*, v. 3 to make something ready to be used.

Prepare the soil, then plant the seedlings eight inches apart.

Prepare something for somebody/something: Coulthard's team were up all night preparing the car for the race.

(14а) припремити сијено/сијена коњима vs *prepare the horses hay/some hay*

(14б) припремити сијено/сијена за коње vs *prepare hay/some hay for the horses*

Све што смо навели за претходне глаголе давати, додавати, послати, из групе манипулативних глагола који успостављају транслокативни конверзни однос са објекатским синтагмама, односи се и на глагол припремати.

Енглески глагол *prepare* (припремати, срп.) сврстан је у трећу класу глагола чији индиректни објекат алтернира са приједлошким објектом уведеним приједлогом *for* са истим значењем као и индиректни објекат. Индиректни објекат је објекат користи или намјене/сврхе, а приједлошка парафраза са истим

значењем показује могућност помјерања у препозицију директног објекта, за разлику од ИО који увијек стоји испред ДО (и са њим) и не може мијењати позицију, што је неопходно нагласити кад се објашњавају објекти у енглеском језику.

(15) узајмљивати – borrow

(15а) узајмљивати кекс/кекса од брата vs borrow biscuits/some biscuits from my brother (borrow sth from sb)

(15б) узајмљивати братов кекс vs borrow my brother's biscuits

(15в) узајмљивати кекс/кекса од брата за некога vs borrow my brother's biscuits for sb

Српски глагол узајмљивати у посматраном значењу (узети што од кога у зајам) по значењу је акциони глагол, тј. глагол манипулације који успоставља конверзни однос са неаниматном именичком фразом (*кекс/кекса*) у функцији правог објекта, а друга аниматна именичка фраза у облику аблативног генитива је у функцији неправог објекта.

Енглески глагол *borrow* прате двије именичке синтагме, прва неаниматна у функцији директног објекта, а друга је аниматна именица у функцији приједлошког објекта. Код Џ. Хериман (1995) његов конверзни адверзни парњак *loan* (позајмити, срп. – loan sb sth, енгл.) спада у прву класу глагола.

(15г) позајмити кекс/кекса свом брату/за свог брата vs lend my brother some biscuits – lend some biscuits to my brother//borrow some biscuits for my brother

Узевши у обзир значење глаголских лексема у оба језика, базична валентност ових глагола је двоаргументски модел реченице. Српски примјери синтагми показују да глагол узајмљивати има конкурентне облике у функцији ДПО који се семантички и синтаксички не поклапају, јер је један употријебљен у акузативу, а други у генитиву. Друга допуна у облику генитивне конструкције (аблативног генитива) има функцију неправог објекта. Валентним принципом контракције могуће је образовати једноаргументски модел реченице –

узајмљивати братов кекс са једним актантом кога чини конгруентни атрибут (присвојни придјев) и именичка лексема у функцији правог објекта. Примјеном истог принципа контракције, у енглеском језику јавља се генитив у препозицији необиљежене именичке лексеме у функцији директног (правог) објекта. Комплементним принципом екстензије могуће је проширити двоаргументски модел реченице у троаргументски модел, којим се наводи још један актант у облику акузативне конструкције са приједлогом *за*, коме се на посредан начин упућује радња означена постојећим допунама (*to borrow sth from sb for sb else*).

Посматрајући облик друге допуне бирекцијских глагола (ИНО) уочавамо подударност језика, али допуне имају различите функције, тј. у С функцију обавезног додатка, а у Е функцију приједлошког објекта. У енглеском језику глагол *borrow* нема могућност ротације допуна у дитранзитивном моделу. Оваква алтернација се, међутим, јавља са опозитним глаголом *lend* (позајмити, срп.), нпр. *lend sb sth/lend sth to sb*. У српском језику према истом параметру није могуће морфосинтаксичко преобликовање модела. У енглеском језику постоји дитранзитивни модел (али само са глаголом *lend*, опозитном глаголу *borrow*) и иста је семантика приједлошког објекта и индиректног објекта код којих је могућа ротација допуна (нпр. *позајмити некоме нешто, односно позајмити нешто за некога*). Српски глагол *узајмљивати* показује се као „супериорнији“ у односу на енглески глаголски пар *borrow* и *lend* јер својим семантичким потенцијалом обухвата значења и једног и другог (нпр. Рр (стр.113): дати у зајам што коме – 1а. *дати ловачког кера ловцу, дати трактор ратару*; 1б. *дати брашно//брашна сестри*; и узети што од кога у зајам – 2а. *узајмљивати бика од сточара, узајмљивати касетофон од кума*; 1б. *узајмљивати кекс//кекса од брата*). Валентни принципи екстензије и контракције проширују или скраћују базични двоаргументски модел реченице, а сваки од језика има своје формалне репрезенте којима ће то остварити.

Кад занемаримо разлике међу падежима, као и функцијама допуна, уочавамо да се исти морфосинтаксички облици именичких синтагми (без приједлога и са приједлогом) користе у контрастираним језицима, што можемо

посматрати као дјелимичну подударност језика у изолованим синтагмама истог значења.

(16) стављати – put

(16a) стављати шећер/шећера у чај vs put sugar/some sugar in tea

Употријебљене ППК у оба језика немају функцију неправог објекта. У Е поред прве допуне, која је у функцији правога објекта, налази се и друга допуна у функцији комплемента. У С глагол стављати веже двије именичке синтагме, од којих прва има функцију правога објекта, а друга функцију обавезног додатка, за коју Н. Арсенијевић (2012) користи термин ситуативни детерминатор. У оквиру њене подјеле глагол стављати сврставамо у групу акционих глагола који успостављају транслокативни моциони однос са објекатским синтагмама.

Опширно а прецизно Н. Арсенијевић (2012) објашњава да су транзитивност и спацијалност главна семантичка обиљежја управне глаголске лексеме које утичу на природу глаголско-објекатске везе, а појмови који су моционом радњом обухваћени као пасивни транспонују се с једног мјеста на друго. Према усмјерености или правцу кретања моциони глаголи имају обиљежја аблативности, адлативности или оба обиљежја, а понекад је присутна компонента значења којом се указује на начин кретања. Управни глаголи су већином свршеног вида. Номинални облици који су у функцији просторних детерминатора нису увијек експлицирани, али кад јесу, уочава се компатибилност приједлошко-падежне конструкције са обликом управнога глагола, за шта М. Ковачевић налази рјешење тврдећи да колокабилност префикса и приједлога је резултат синтаксичко-семантичке компресије. Објекти су конкретни (живи и неживи) и апстрактни појмови. Класификација примјера зависи и од семантике и једног и другог члана објекатске синтагме, тј. и од глагола и од именице, али највећу пажњу заузима природа појмова који су укључени у процес кретања као пасивни (Арсенијевић 2012: 32).

Из исте групе глагола моционог односа контрастираћемо и глагол носити са преводним еквивалентом *carry* у српском и енглеском језику. Осим конкурената акузатива и генитива у функцији правога објекта са обликом ДПО,

постоје алтернативни облици датива и приједлошког акузатива у функцији неправог објекта (ДНО), али само ако је објекатски конституент неживи појам.

(17) носити – carry

(17a) носити цвијеће/цвијећа сестри (Pp) vs carry my sister flowers/some flowers//carry flowers/some flowers to my sister

(17б) носити цвијеће за сестру (Pp) vs carry flowers for my sister

Посматрањем корпусних примјера (у ЕЛК) увиђамо да и аниматни и неаниматни појмови могу бити субјекти. Слободни генитив се често јавља као детерминатор објекатског конституента у постмодификацији именице. Најчешћи објекти имају облик акузатива (као ДПО), иако постоји и облик генитива. Локализатори су негдје експлицирани а негдје нису, а ако јесу, они су са приједлозима и то најчешће приједлозима у или *на* са именицом у акузативу. Са одричном рјечцом *ни* употреба се акузатив. У корпусу откривамо употребу приједлошког акузатива са приједлогом *по* у функцији неправог објекта (*носити по два презимена, носити само по итан*) као конкурента правом објекту у монорекцији. У дитранзитивној употреби глагола уочавамо употребу акузатива у функцији право објекта и датива са приједлогом *ка* и неаниматном именицом као експлицираног локализатора у функцији адвербијалне допуне за мјесто.

У енглеском језику преводни еквивалент је глагол *carry*. Као и у српском језику, у рјечнику (CD) сазнајемо да су субјекти аниматни и неаниматни појмови (*manager; mathematical literacy*), а подударност језика се огледа и у немаркираности објеката, јер су присутни и аниматни и неаниматни конкретни појмови (*child, bag*). У Кејмбриџ Рјечнику сазнајемо да постоји само један патерн дитранзитивне употребе *carry your bag for you*, тј. приједлошка фраза не може постати именичка фраза без приједлога, што је случај у српском језику. Локализатори мјеста се наводе са различитим приједлозима (*to bed, onto the plane, from B. to M., to school, home, in pouches, up the stairs, from the battlefield...*), који имају функцију адвербијала у енглеском језику. Глагол *carry* није још обрађен у Рјечнику патерна енглеских глагола (PDEV). Такође сазнајемо да присутни

приједлози фразалних глагола, нпр. *carry away/forward/out/on/forward*, мијењају основно значење глагола.

Дакле, постоји дјелимично поклапање језика, јер и један и други глагол су транзитивни глаголи и као допуну имају објекатску синтагму у функцији ДО, као и што могу да имплицирају или експлицирају локализатор. Ако је ДО аниматна именица, не постоји алтернација објеката ни у српском језику ни у енглеском језику. Немаркирани су и субјекатски и објекатски појмови у погледу аниматности, што је још једна подударност ових језика. У енглеском језику постоји дитранзитивни модел и иста је семантика приједлошког објекта и индиректног објекта, али не и функција појмова. Само када је директни објекат употријебљен са аниматном именицом, могућа је ротација објеката, тј. индиректни објекат показује алтернацију са приједлошким објектом. Контракцијом приједлошки објекат може постати директни објекат са присвојним придјевом као алтернација патерна *carry a briefcase for you* и тада се мијења модел реченице и рекција глагола, тј. постаје монотранзитивни глагол у једноаргументном моделу реченице. Српски језик има објекатске синтагме као конкурентне облике у форми датива и приједлошког акузатива само ако је са овим глаголом неаниматни појам у функцији правог објекта.

(18) молити/замолити – beg

beg, v. to make very strong and urgent request (CD)

ЕЛК (замолити):
замолити вас за опроштење;
замолити вас за који гутљај воде;
замолити вас за игру;
замолити неког колегу за помоћ;
замолити за отпуст;
замолити вас да уделите који динар;
замолити удовицу да мало попусти;
замолити стрица да...;

Из корпуса (ЕЛК) сазнајемо да глагол молити најчешће прати аниматни актант у функцији неправог објекта ИНО, који је агенс експлициране или имплициране сентенцијалне допуне и њиме се открива особа којој се упућује молба. Некада аниматни објекат није експлициран и налази се само приједлошко-

падежна конструкција у функцији неправог објекта (*молио је за хартију и писаљку*), чиме се мијења валентност глагола и клаузе, тј. од тровалентног глагола настаје двовалентни глагол, али се бирекција подразумијева. Неаниматни појам у облику ДПО (а не ИНО и приједлога *за*) уочен је у примјеру *молити убрус да обрише лице* (ЕЛК). Прва објекатска допуна је у облику акузатива у функцији правога објекта за којим слиједи клауза, док се аблативни генитив у функцији неправог објекта имплицира.

Анализом дефиниција, синтагми из Рр и корпуса закључујемо сљедеће: глагол замолити је свршени глагол чији значењски потенцијал условљава појаву обавезне двије објекатске допуне, које, и ако се испусте, подразумијевају се (уп. *замолити ћу стрица (нешто) и замолити за отпуст (од некога)*). Према семантичкој подјели глагола Н. Арсенијевић (2012: 64-80), овај глагол спада у групу акционих глагола, тј. подгрупу глагола акустичке презентације који са објекатским синтагмама успостављају вербално-каузативни однос. Говорник, користећи своје когнитивне и емоционалне потенцијале, покушава вербалним садржајем да утиче на понашање других лица у смислу добијања одређених вербалних или невербалних одговора (нпр. упитати, замолити, савјетовати, консултовати). Допуном у акузативу се идентификује други учесник, а сентенцијалном допуном, која је обично експлицирана, и садржај питања или молбе. Једино се са глаголом измолити (СДБ: „молећи добити, молбом стећи, издејствовати“) објекатском допуном у бирекцији открива сам садржај, а приједлошким генитивом се наводи други актант (*измолити опроштај гријеха од суровог естаблишмента*). Ово посљедње је сасвим разумљиво из простог разлога што лексичка семантика глагола му то и дозвољава.

молити	1 А некога + А за нешто//А некога + Р 2 А некога + Г нечега *уз молити може се јавити и замјеница нешто, истина рјеђе, док се појава именице без приједлога којом се означава неживи појам не сматра правилном (нпр. молити одсуство)
замолити	1 а А некога + А за нешто//Анекога + Р б. Анешто//Г нечега + Г од некога в. А нешто + А за некога

Из Рр сазнајемо да несвршени глагол молити везује за себе појам персоналне природе у функцији ДО и такав објекат је агенс дубинске предикације која се имплицира уз дати перформативни глагол (*молио је њу да дође*). Овај глагол је комплексно прелазни глагол који се јавља са акузативом и приједлошким акузативом, нпр. *молити друга за опроштај*, а приједлошки акузатив је у односу алтернације са сентенцијалном допуном (*молити друга да му опрости*). Са једном допуном именичка синтагма има облик ППК (**молити одсуство*, тј. исправно је – *молити за одсуство*). У директном обраћању јавља се комбинација акузатива и неаниматног генитива, нпр. *молим те воде*. Аутори овог рјечника напомињу да се често у функцији објекта појављује замјеница *нешто*, а неаниматна именица без релатора се не сматра правилном у монотранзитивној употреби, (**молити одсуство*).

(18а) замолити со/соли од излетника⁹¹ vs beg salt/some salt from a/the tourist

(18б) замолити излетника за со vs beg salt/some salt of a/the tourist (ријетка и формална употреба)//beg a/the tourist for salt/some salt

Контрастирани пар глагола замолити – beg чине бирекцијски глаголи, тј. према Петровић, Дудић (1989) – глаголи обавезно комплексне реакције који, семантички посматрано, спадају у групу глагола акустичке презентације и успостављају вербативно-каузативни однос са објекатским синтагмама. У српском језику постоји могућност ротације допуна именичких јединица, тј. присутан је патерн глагола са двије именичке фразе. Аниматни појам је у функцији правог објекта којим се означава особа која се моли, а неаниматни појам, који исказује садржај молбе, је у облику приједлошког акузатива или слободног генитива. Приједлошки акузатив показује алтернацију са сентенцијалном допуном (*молити некога за нешто//P*).

⁹¹ Д. Гортан-Премк (1968) убраја овај глагол у синтагме с двоструким објекатским односима и констатује да се оне могу наћи са акузативом, дативом и приједлошким акузативом и локативом. Ту спадају глаголи који означавају процес говорења, обраћања, саопштавања, којим се остварује контакт. Глаголи су: *учити/научити/изучити/молити/замолити/питати/запитати/упитати* и др. Ауторкини примјери су: *учити ђаке песму/учити ђаке песми/учити ђаке о песми; молити некога нешто, молити некога за нешто*. Руски, пољски, чешки и њемачки језик употријебљавају објекат у акузативу, те се може закључити да употреба акузатива може бити иницирана сличним синтагмама из западних европских језика. Оне нису продуктивне синтагме у нашем језику.

Уз глагол измолити генитив може да се јави и са приједлогом у функцији неправог објекта (облика ИНО). У бирекцији клаузом се најчешће исказује садржај молбе који можемо замијенити приједлошким акузативом, а у монорекцијској употреби глагола измолити – садржај молбе је у акузативу. У двочланом моделу клаузе без експлицитног аниматног неправог објекта са неаниматним појмовима јавља се приједлог *за*, што значи да је ППК уобичајена у функцији ИНО (*замолити за одсуство од некога*).

У енглеском језику глагол *beg* је германског поријекла и честе употребе, попут глагола *ask*. Међутим, у патерну са двије именичке фразе, што чини његову базичну валентност, аниматни појам има функцију индиректног објекта, а неаниматни појам има функцију правог објекта. Може се изоставити један или други објекат и бирекцијски модел клаузе се подразумејива, с том разликом што се у монорекцијском моделу чешће употребе *beg* приједлошки објекат (*beg for money*). Могућа је употреба приједлошке парафразе (са приједлогом *of*), но такав реченични модел сматра се формалнијим и неуобичајеним. Осим истакнутих сличности, највећу разлику у односу на енглески језик чини немогућност ротација допуна у српском језику са свршеним глаголом (*замолити со/соли од излетника* и **замолити излетнику со/соли*). У енглеском језику индиректни објекат може постати приједлошка парафраза (Уп. *He begged me a favour vs He begged a favour of me*).

Осим овог патерна, тј. комбинације акузатива и аблативног генитива (*замолити мајку за опроштај*), у алтернацији са комбинацијом акузатива и клаузе (*замолити мајку да јој опрости*), комбинације акузатива//генитива и приједлошког акузатива (*замолити со/соли од излетника*) као и комбинације акузатива са приједлошким акузативом (*замолити одсуство за сина*), неопходно је навести функцију ППК. Наведене ППК у С имају функцију неправог објекта. У енглеском језику приједлошка фраза уведена приједлогом *of* (*he begged a favour of me*) има функцију приједлошког објекта.

(19) затражити – ask for sth (*ask sth)

(19a) затражити воду/воде од конобара vs ask waiter for water/some water//ask water/some water of (from) a waiter

затражити, сврш. гл.

СДБ: 1а упутити захтев, молбу, изразити неку жељу и сл. да се нешто добије, заискати, замолити: затражити од византијске владе станишта, затражити мировину, затражити цијену, затражити реч, затражити вечеру, затражити благослова.

2а почети тражити, почети претраживати, потраживати некога, нешто: затражити Мару
2б позвати некога: затражити те.

Поред глагола *beg* (замолити, срп.), у осмој класи глагола се налази глагол *ask* (питати, тражити), германског поријекла (Хериман 1995: 165-168), чији су најчешћи колокати именице *question, favour*.⁹² Рјечник патерна енглеских глагола биљежи 12 различитих патерна глагола *ask*, а значењу глагола тражити у поменутој синтагми одговара осми, девети и десети патерн.

PDEV:

1. Sb asked the kids why...;
2. Sb asked questions about how they...;
3. Sb asked the victim for payment in cash;
4. Sb asked a man to stop;
5. Sb asked him about the message of his play;
6. She asked me to a cocktail party to which...;
7. The trustees asked that parliament should not confer...;
8. Parents ask too much of their children;
9. I have memories of asking permission to take communion;
10. Soldiers are going to villages asking people's forgiveness for past atrocities;
11. The fee being asked by some clubs for players of ordinary ability is ...;
12. Finding sb was a question of asking round in likely circles;

Контрастирањем пара глагола затражити – *ask for sth* увиђамо да нема подударности у функцији објекатских појмова. У српском језику прва неаниматна ИФ је у облику ДПО, који се може исказати акузативом или генитивом, а друга аниматна ИФ (аблативни генитив) је у функцији неправог објекта којим се исказује особа од чије воље зависи реализација радње. Глагол затражити спада у глагол акустичке презентације који успоставља вербативно-каузативни однос са ИФ у функцији неправог објекта. У енглеском језику могућа је ротација и алтернација објекатских допуна (*VNPforNP, VNPof/fromNP*). Неаниматни појам је у функцији директног објекта, а друга аниматна именичка синтагма има функцију приједлошког објекта (*of/from + noun*).

⁹² У енглеском језику, према Р. Кверку и др. (1985), аниматни појам има функцију ИО у патерну *SVNPNP* (код глагола *ask (ask me a question)* у значењу поставити питање, тј. питати нешто), а неаниматни појам има функцију ДО. Како напомиње и Џ. Хериман (1995), не слажу се сви аутори да се ради о индиректном објекту, већ о употреби директног објекта (в. нпр. Стојан 2011; Хадлстон, Палам, 2002), што није продуктивна категорија ни у једном од ова два језика (учити, научити, предавати).

в) Контрастивна анализа повратних глагола са конкурентним објектима и њихови преводни еквиваленти у енглеском језику

(20) борити се – fight

(20a) борити се за слободу vs fight for freedom

(20б) борити се (одупирати се чему) са неписменошћу vs fight illiteracy

(20в) борити битку vs fight a battle

СДБ: борити се, несвр. гл.

I (само са унутрашњим објектом, углавном као песничка фигура) водити, бити борбу, бој, битку: битка је борена, нови бој борити, ...са њиме два брата борила, борити борбу врло врућу, борити борбу с блатом.

II водити борбу, сукобљавати се а. о међусобном сукобљавању људи, замишљених бића или животиња: нападати и бранити се; надметати се, такмичити се: борити се с царством турскијем; боре се око вјере; те се међусобно боре; у финалној борби ће се борити Николић и Панајотовић...;

б. о другим појмовима: сукобљавати се или бити у супротном односу: пет столећа већ се бори, ко светионик у бури светлост твоје лампе бори се са ветром, борила се љубав са очајањем;

в. супротстављати се нечему или деловати против нечега; улагати или преживљавати напоре при решавању, достизању, савлађивању нечега или при одолевању нечему: С тијем тегобама он се борио за цијело вријеме својег владања, тешко се борити и са књигом и са сиротињом, и бори се, мисли, слути, Стојнић се борио сам са собом.

изр. борити се с душом, са смрћу (бити на самрти, у агонији).

Посматрањем семантичког описа поменуте глаголске лексеме уочавамо да борити се спада у групу глагола који су повратни и неповратни глаголи. У Рр глагол борити се забиљежен је тако што се посебно не наводи глагол неповратни глагол борити, већ се у објашњењу (у загради) наводи да глагол може имати прелазни облик (као и да је несвршеног вида и узајамно-повратни глагол).

Апсолутно повратни глагол борити се сврстан је у табелу повратних глагола (српски практични дио), који као допуну везују само ИНО, тј. ППК. Аутори Рр наводе два значењска лика глагола, као и три модификације основног значења глагола, а ППК су индиректне допуне у виду сљедећих приједлошко-падежних облика: саИж,кол., саИж, кол.//против Гж,кол., заАн. У другом значењском лику глагола борити се – одупирати се нечему, регенс везује само неаниматну инструменталну ППК са приједлогом *са* (*борити се са неписменошћу, борити се са животним недаћама*). Провјерићемо првих 100 корпусних примјера из ЕЛК прије него што извршимо контрастирање са енглеским језиком.

Посматрањем корпусних примјера из ЕЛК и СДБ уочавамо да и неаниматни појмови могу бити субјекти (нпр. *борила се љубав са очајањем*: СДБ, *борила се ту јака крв са jakim духом*: ЕЛК), но примат у овом раду има свјесно и вољно дјеловање аниматних субјеката.

Осим поменутих ППК у Рр уочили смо употребу акузативне допуне (наАн), нпр. *борити се на живот и смрт* и генитивне допуне (доГн), нпр. *борити се до смрти* (што је истог значења и у односу алтернације са претходном допуном).

Потребно је допунити рекцијске податке из Рр тако да се, поред допуне генитивом аниматних и колективних појмова, могу употријебити и неаниматни појмови (противГн), нпр. *борити се против бола, мучнине, вела исцрпљености*, тј. именице које означавају непријатна осјећања.

Исто тако, не само што можемо рећи *боримо се са четом заједно*, може се рећи *боримо се са четом* у супротном значењу (*боримо се против непријатељске чете*). Човјек се може *борити и са самим собом*, тј. синтаксички посматрано може се употријебити и инструментална приједлошка допуна.

На основу оваквих сазнања уочавамо да јасне семантичке границе повратних глагола не постоје, тако да класификација на праве и неправе повратне глаголе није увијек примјенљива. Синтакса и семантика глагола а и његових одговарајућих допуна у виду именичких синтагми ће показати којој групи посматрани повратни глагол припада, јер су границе њихове подјеле веома лабаве, те се сврставају у више група. Глагол борити се може да буде и неповратни прелазни глагол са унутрашњим правим објектом у облику ДПО (*борити битку, борити борбу*) и употријебљава се као пјесничка фигура у белетристици. Повратни облик борити се може да има инструменталну, генитивну и акузативну допуну у виду ИНО (са Иж,кол., саИж,кол, //против Гж, кол, н, заАн, саИн, наАн). Не само аниматни појмови су субјекти већ се и неаниматни појмови могу користити са глаголом у значењу сукобљавати се (*боре се у путника две жеље, борила се љубав са очајањем*: СДБ). Постоје конкуренти правог објекта

неповратног глагола и неправог објекта који је индиректно (приједлогом) везан за повратни глагол.

CD: fight, v.

(I or T) to use physical force to try to defeat another person or group of people: the soldiers fought from house to house; They fought with (=on the side of) the North against the South. The birds were fighting over (=competing for) a scrap of food.

(I or T) to use a lot of effort to defeat or achieve sth, or to stop something happening. He fought the disease; Fight crime; He fought against racism; One of the passengers was fighting for her life; The corporation is fighting for its life; I had to fight (back) the tears when he said he was leaving; fight off, fight sth off;

I informal: to argue;

Енглески преводни еквивалент *fight* са истим значењем не може пратити повратна замјеница у издвојеним синтаagmaма. Постоје конкурентни облици директног и приједлошког објекта са различитим значењем глагола као и у српском језику, с том разликом што се индиректни објекат не може употријебити. У првој синтагми употријебљен је ИНО у оба језика, тј. неправи објекат наспрам приједлошког објекта различите функције, као и различитог облика глагола. У С користи се облик *se*, док се у посматраној синтагми енглеском преводном еквиваленту не може додати рефлексивна замјеница која се слаже у лицу и броју са субјектом (уп. **He fought himself for freedom*). Може се додати рефлексивна замјеница која се слаже у броју и роду са субјектом (*He himself fought for freedom – Сам се борио за слободу*), али она тад има значење које одговара рефлексивно-емфатичној употреби.

У другом примјеру синтагми са промијењеним значењским ликом глагола (20б) наспрам неправог објекта у виду инструменталне допуне са приједлогом *sa*, користи се у енглеском језику неповратни облик глагола који веже именичку лексему у функцији директног објекта. Врста глагола и функције објекатских синтагми нису истовјетне у посматраним контрастираним синтаagmaма.

У пару синтагми 20в, унутрашњи објекат са неповратним глаголом борити у српском језику подудар се са именичком синтагмом у функцији директног објекта глагола *fight*.

(21) бојати се – fear sb/sth//be in fear of sth

Рефлексивни глагол бојати се (осјећати страх) је апсолутно повратни глагол који значи неугодно осјећање и који нема прелазни неповратни облик. Допуна је у виду ДНО или ИНО, што значи да постоје као конкуренти именички облици само по облику у истој функцији неправих објеката. Транзитивни глагол формалне употребе *fear* (који се не употребљава у прогресивним облицима) слободан је пунозначни прост глагол (исти облик као и именица), а исто значење показује аналитички облик *to be afraid of* у чијем саставу је придјев.

(21a) бојати се вука vs to fear wolf //be afraid of a/the/0 wolf (Vuk me plaši).

(21b) бојати се од вука vs fear wolf//be afraid of wolf (Имам осјећање страха према вуку).

CD: fear unemployment, a bad public reaction...

СДБ: болести, казне, власти...

У првом примјеру у српском језику допуна повратном глаголу је ДНО, тј. генитивна допуна директно везана за глагол. Појам у функцији неправог објекта је директан разлог за страх. У другом примјеру допуна је такође генитивна, али у виду ИНО, тј. ППК (од + генитив) у функцији неправог објекта. Овакав објекат није директно везан за глагол, већ индиректно – релатором, па се осјећање страха схвата уопштенијим, посреднијим, односно мање директним, мање интензивним, јер је у питању слаба реакција (нпр. *Имам осјећање страха од вука, о чијој крволочности сам само слушао приче*).

У енглеском језику постоји пунозначни синтетички прелазни глагол са допуном у функцији директног објекта, али постоји и аналитички облик у чијем саставу је глагол *to be* са придјевом *afraid*, који веже као допуно именичку лексему у функцији приједлошког објекта. Нема конкурената објекатских синтагми са глаголом *fear* у енглеском језику, за разлику од конкурената објекатских синтагми у С. Постоји само конкурент у виду аналитичког облика, а придјев у оквиру њега нема функцију објекта. Слично овоме, у српском језику постоји синтагма *имати страх од нечега (од какве опасности)*, код које је прави објекат допуњен обавезном допуном именици, тј. аблативним генитивом који

нема објекатску функцију. Због истог облика неконгруентних атрибута, у неким случајевима разграничење ова два облика није лако, које понекад зависи и од тога како се у некој синтаксичкој теорији схвата допуна. Познато је да је субјекатски генитив увијек неконгруентни атрибут, а објекатски генитив је увијек допуна, како се предлаже у *Нормативној граматици српског језика*.

Синониман са апсолутно повратним глаголом бојати се је видски парњак плашити се/уплашити се. Они такође вежу генитивну допуну без релатора или са њим. У Рр се наводи допуна у виду ДНО аниматних и неаниматних појмова (*бубе, смрти; од њега (тј. народа)*), као и допуна у виду ИНО аниматних и неаниматних појмова у промијењеном значењском лику (*страховати, бринути*) за коју аутори наводе да се ријетко користи.

(22) плашити се – to fear

(22a) плашити се смрти vs to fear death

(22б) плашити се за дијете (бринути, страховати за дијете) vs to fear for the child

CD: fear for sb/sth, phrasal verb – to be worried about sb/sth, or to be worried that someone is in danger: Her parents fear for her safety.

ЕЛК: плашити се + генитив: боли, будућности, галаме и нереда, оволике куће (осветљене, пуне света...), помисли, поновног неопозивог чина, полиције, хапшења, затвора, смрти, Индијанаца, оба тима, јоргана којим се покривам, вампира, Арингароса, мрака, губитка љубави (не плашити се љубави);

плашити се + инструментал: Плашио се планом пута и различитим другим плановима из инжињерова цепа;

У првом пару контрастираних синтагми повратни глагол плашити се као регенс веже објекатску неаниматну именичку лексему у генитиву (ДНО као неправи објекат), коме је синониман пунозначни глагол *fear* са именичком лексемом у необиљеженом облику у функцији ДО.⁹³ Значи, наспрам повратног

⁹³ Према М. Ивић (1958), медијалност глагола емоционалног стања као што су: *плашити се, бојати се, стидити се и сл.*, маркирана је рефлексивизацијом која се окончала до појаве старословенских споменика. Насупрот субјекту, који не контролише дати процес, уз поменуте глаголе реализује се адвербијални генитив експлицирајући извор субјектовог стања. Појава морфеме *се* искључује акузативну допуну и условљава појаву генитивне допуне и неки истраживачи ове глаголе зову правим транзитивним глаголима. Како М. Ивић закључује, не ради се о семантичким корелативима, већ о формалној условљености смјене једног падежног облика другим, а знак неправне транзитивности глагола са морфемом *се* јесте и немогућност алтернације акузатива и генитива.

глагола користи се прелазан глагол, двије различите врсте глагола који вежу именичке лексеме без релатора, али у различитим функцијама, због чега нема подударности у овим синтагмама. Осим бесприједлошког и приједлошког генитива као допуне регенсу плашити се, што је забиљежено у Рр, јавља се и инструментална допуна (ЕЛК: *плашити се планом пута*). За адвербијални генитив је релевантан критеријум по удаљености у физичком или психичком смислу и он је експлицирајући извор субјектовог стања, а у случају јављања инструментала релевантан је моменат повезивања једне појаве са другом (Ивић, 1958).

У другом примјеру плашити се веже као допуна ИНО у виду приједлошког акузатива. Промијењен је значењски лик глагола који има значење глагола бринути, страховати, а не примарно значење (имати страх од некога/нечега). У истом значењу преводни еквивалент у енглеском језику је фразални глагол чија допуна су аниматни или неаниматни појмови у функцији правог објекта. У оба језика користи се приједлог и одговарајућа именичка лексема, с том разликом што је у С регенс повратни глагол плашити се, а у Е – фразални глагол *fear for*.

Коначно, овај глагол се појављује без облика *се* као прелазни глагол у синтагми *плашити некога*, док енглески глагол *to fear* не може се јавити у истом значењу. У таквој синтагми његов преводни еквивалент је *to scare somebody* и оба вежу аниматне именичке лексеме у функцији правог објекта. Према оваквој могућности повратни глагол плашити се видно се разликује од истозначног глагола бојати се који се оправдано сврстава у апсолутно повратне глаголе.

(23) уплашити се – to fear

(23а) уплашити се учитеља vs to fear a/the/my teacher

(23б) уплашити се од учитеља vs to fear a/the/my teacher

(23в) уплашити се за дједу vs to fear for the/my grandfather

Глагол уплашити се је свршени вид глагола плашити се. Слично глаголу бојати се и плашити се, он веже ИНО, тј. допуна у виду ППК (од + генитив). Енглески језик у истом значењу нема конкуренте објекатских синтагми (само директни објекат), за разлику од функције неправог објекта именичке падежне

синтагме без приједлога и приједлошко-падежне синтагме са приједлогом у српском језику. Исто тако у С употријебљен је повратни облик глагола у емфатично неутралној реченици (Ивић 1995: 113-136), док се у Е употријебљава прелазни глагол *to fear*.

У трећем примјеру контрастираних синтагми мијења се значењски лик глагола (*забринуту се за некога*). Повратном глаголу бринути се значењски еквивалентан је поменути фразални глагол *to fear for* и објекатске синтагме у два језика имају различите функције, тј. функцију неправог објекта наспрам функције директног објекта.

(24) опраштати се – free sb from/of sth

(24a) опраштати се стидљивости vs free oneself of shyness

(24б) опраштати се од својих пара vs kiss your money goodbye (only with опростити се)

free, v. to move or make loose sb or sth that is caught or held somewhere: both men were freed from package. In vain he tried to free the rope around his hands.

CD: free sb from/of sth

to help or make life better for sb by taking sth unpleasant away from them:

I'd like to free myself of some of the responsibilities of this job.

Што се тиче првог пара синтагми, медијални повратни несвршени глагол опраштати се (СДБ: 1. растајати се са неким, нечим; напуштати нешто) веже допуну ДНО (без приједлога) у функцији неправог објекта. Преводни еквивалент је *free oneself from/of sth*, тј. рефлексивни облик глагола који има допуну у облику приједлошке конструкције у функцији приједлошког објекта. У СДБ наводи се као допуна не само генитивна већ и инструментална допуна (*са* + неаниматна именица) и ППК (*од* + генитив неаниматне именице). Синтагме из СДБ су: *опрашта се са својим револвером, опраштајући се заувек од фирме*.

У другом пару синтагми исти енглески рефлексивни глагол *free oneself from/of sth* не може се употријебити као еквивалент глаголу опраштати се који веже ИНО у виду аблативног генитива. Приближно исто значење има аналитички облик: *kiss your money goodbye* који само одговара значењу свршеног глагола, тј.

опростити се. Можемо закључити да постоји подударност језика у овим синтагмама према врсти глагола у првом пару синтагми, а у другом – не постоји.

(25) ослобађати се – to free myself from//of sth

(25a) ослобађати се напасти vs to free myself from/of trouble

(25б) ослобађати се од напасти vs to free myself from/of trouble

CD: free sb from/of sth

to help or make life better for sb by taking sth unpleasant away from them:

I'd like to free myself of some of the responsibilities of this job.

Медијални несвршени повратни глагол ослобађати се као регенс веже именичке лексеме у виду ДНО и ИНО у функцији неправог објекта. Његов еквивалент у енглеском језику је фразални глагол *free sb from/of sth*. У енглеском језику немогуће је употријебити бесприједлошки облик послије глагола и повратне замјенице у емфатично неутралној клаузи.

(26) спасавати се – save oneself from sb/sth

(26a) спасавати се смрти vs save oneself from death (=save my life)

(26б) спасавати се од смрти vs save oneself from death (=save my life)

CD (save): to stop sb or sth from being killed, injured or destroyed: save many lives, save him from drowning, save his business, save their failing marriage, save the planet, save the match.

Нису подударне синтагме у језицима у првом примјеру због тога што С користи ДНО у функцији неправог објекта, док се у Е користи ИНО у функцији приједлошког објекта. У погледу друге синтагме подударни су облици и функције објекатских синтагми.

У СДБ подаци су представљени тако што се само наводи облик несвршеног и учесталог рефлексивног глагола спасавати се и његовог видског парњака спасти се, а енклитички облик *се* стављен је у заграду, што значи да се овај глагол употребљава и као неповратни прелазни глагол. Није наведено објашњење значења ни неповратног несвршеног глагола, као ни повратног глагола, као што нису презентовани примјери употребе уз одредницу спасавати/спасавати се. Међутим, постоје примјери употребе за свршени глагол

спасити се/спасти се: *спасио је живот мајору, спасити отаџбину од душмана, спасити затворенике, спасити се из ситуације у коју се заплео.*

ЕЛК: спасавати се + аблативни генитив: Спасавај се! Спасавај се од Нечастивог; сељаци...се спасавају од глади; (путници) спасавати се од ове унакрсне паљбе; спасавати се од стихије људи; такву борбу пре њега повели (Срби-некомунисти у Хрватској и Босни и Херцеговини); спасавајући се од усташког геноцида; спасавати се (без допуне) као прави повратни глагол у императиву; спасавати се + инструментал: спасавати се бекством.

Посматрајући првих стотињак корпусних реченица у вези са допунама глаголу спасавати се уочавамо бројне примјере ИНО. Слично овоме, често се овај глагол јавља у императиву без експлицитне допуне. У том случају повратни глагол спасавати се не понаша се као медијални повратни глагол, већ као прави повратни глагол у значењу спасавати сам себе односно спасавати свој живот. Такође је уочена употреба инструментала у примјеру „*Дивна животиња није ни мислила да се спасава бекством* (Верн, 1952)” у функцији неправог објекта и значењу омогућивача вршења радње. Овај глагол се, међутим, може употребљавати не само без поменутих допуна него и без облика *се* као неповратни глагол, тј. прави прелазни глагол.

Прецизније, посебност медијалних глагола, па и овог – спасавати се, огледа се у постојању истовјетног неповратног глагола спасавати/спасити (спасти) некога/нешто, чија објекатска синтагма је у функцији правога објекта (*спасити живот, спасити лосога, спасити мантил; спасавати војнике од нове сеобе, спасавати бабу; спасавати га дугова* (бирекција)) што одговара значењу прелазног глагола *save sb/sth (save him, save the planet)* у енглеском језику.

Као алтернатија синтагме *save myself from death*, постоји једна друга синтагма *save my life* синонимног значења која се разликује од ње врстом глагола, као и обликом и функцијом именичке лексеме, тј. постоји као њен конкурент. Упоредимо ли овакву синтагму са српским језиком, увиђамо да и код нас постоје идиоматизовани изрази: *спасити свој живот, спасити своју главу, спасити живу главу* у значењу *спасити се од смрти*, што умањује разлике међу посматраним језицима.

(27) ријешавати се – free oneself

(27a) ријешавати се досадног човјека vs free oneself from//of a/the boring man

(27б) ријешавати се сувишне бриге vs free oneself from//of worrying too much//excessive worry

(27в) ријешити се на тужбу, селидбу vs to decide to file a lawsuit//to sue (sb/organization/sth for sth)//decide to move house

(27г) ријешавати проблем vs deal with a/the problem

Несвршени и учестали глагол ријешавати⁹⁴ има забиљежена два значењска лика у СДБ:

1. учинити избор између две или више могућности, одлучити се на нешто, закључити (нпр. Момир се на што ријеши; ријеши се Елка);
 2. ослободити се, отарасити се кога, чега (нпр. ријешити се Турака; нас да се ријеши);
- CD: фразални глагол decide on sth/sb – to choose sth or sb after careful thought: to decide on blue for the bathroom.

Кад регирајући глагол има значење ослободити се нечега, он веже генитивну допуну, а у значењу одлучити се на нешто регирани члан је ИНО, тј. акузативна допуна са приједлогом *на* и обје имају функцију неправог објекта.

ЕЛК: решавати се – он се решавао да иде; решавају се сличним средствима.⁹⁵

решавати + акузативна допуна: ребусе, проблем увођењем Бога, тај проблем, као мађијом старе спорове;

решавати + локативна допуна: решавати о правима из заштите цивилних инвалида рата, решавати у пословима из своје надлежности;

У трећем пару контрастираних синтагми (*ријешити се на тужбу*) првобитни преводни еквивалент *free oneself* не може да се употреби у истом значењу, већ је одговарајући значењски еквивалент глагол *decide*. У С објекатска синтагма је у облику акузативне допуне (*на* + именичка лексема), у функцији неправог објекта материјалне садржине, извјесне психолошке или психофизиолошке активности. У Е не користи се повратни глагол, већ синтетички глагол *decide* (*decide the outcome of the game*) који (у синтагми 27в) веже вербативну допуну (тј. инфинитивну конструкцију у функцији директног објекта). Постоји и фразални глагол сличног значења – *decide on sb/sth* (*decide the blue for*

⁹⁴ Његов свршени видски парњак је ријешити у ијекавском изговору (СДБ).

⁹⁵ Већ смо поменули да, кад је субјекат неизречен у комбинацији са повратним глаголом, може доћи до двосмислености.

the bathroom), чији семантички опис глагола означава дуго размишљање прије доношења одлуке.

Слично претходно поменутом глаголу (26), глагол ријешавати се постоји као прелазни неповратни глагол, који не само што веже акузативну допуну у функцији правог објекта већ и локативну допуну у функцији неправог објекта, чија се значења разликују. Кад се употрејеби акузативна допуна (*ријешавати тај проблем*) објекат се схвата као објекат материјалне садржине са присутном циљном компонентом значења, а кад се употрејеби локативна допуна (*ријешавати о правима, ријешавати у пословима*) објекатски појам је обухваћен радњом до максималних граница, као и околностима које су непосредно за њега везане.

Енглески преводни еквивалент глаголу ријешавати, са обје значењске нијансе (нпр. *ријешавати проблем*, односно *ријешавати о проблему*), је глагол *deal with a/the problem (to take action in order to achieve sth or in order to solve a problem)*. Овдје примјећујемо да, осим одговарајућег прошлог времена или прошлог перфективног облика за означавање свршености радње, постоји и глагол другачије основе еквивалентан значењу свршеног вида глагола (*ријешити*), нпр. *solve the problem*.⁹⁶

(28) чувати (се) – beware of sth

(28a) чувати се паса vs (само у императиву) beware of dogs

(28б) чувати се од паса vs beware of dogs

чувати се – прави повратни глагол, прелазни глагол;

СДБ: 1а. држати се смотрено, избегавати опасности, водити рачуна о здрављу и животу: Чувај се! запријетили су ми.

1б. склањати се, уклањати се, штитити се од кога, од чега, опрезно се односити према коме, чему, избегавати кога, што: Чувај се паса. Чувати се женскиња; штете; грешака; свађе;

1в. пазити, водити рачуна, бити на опрезу (да се што избегне): па сам се чувао да му то не кажем;

⁹⁶ Према аспектским обиљежјима, односно трајању и свршености радње, глаголи у енглеском језику могу бити: трајни, тренутни, ингресивни/почетни, терминативни/завршни, итеративни/учестали, конклузивни/свршени и приватни/неконклузивни који обухватају интелектуално перцептивне глаголе, емотивне перцептивне глаголе, перцептивне приватне глаголе и тјелесне приватне глаголе (Ђорђевић 1997: 292).

чувати, несвр. гл. пет значењских ликова са додатним подзначењима у зависности од значења глаголских лексема и њихове рекције.

СДБ: чувати живот, здравље, част; магазин, капију, поредак; заробљеника; противничког играча;

У српском језику чувати се спада у групу правих повратних глагола који наспрам себе има и неповратни прелазни парњак (уп. *чувам се некога/нечега*, *чувати се од некога/нечега* и *чувати некога/нешто*) различите рекције. Са правим повратним глаголом врши се радња на себи, а са неповратним – радња прелази на другу особу/ствар. У посматраној синтагми *чувати се паса* која се може парафразирати са *чувати се од паса* употребијен је генитив као слободни падежни облик (или ППК: одГ) у функцији неправог објекта, или како га хрватски аутори зову објект у генитиву, нпр. *Чувај се беспосличења!* (в. Барић и др. 1997: 437). Семантички посматрано, поменути аутори сматрају да овај глагол значи одбијање, у чију групу још убрајају: *избавити се*, *ослободити се*, *манити се*, *клонити се*, *чувати се*, *оканити се*, *лишити се*, *ријешити се*, *отрести се*, *одрећи се*, *проћи се*, *оставити се* и сл. На другом мјесту у релевантној литератури, генитив у синтагми *чувати се паса* зове се генитивом у служби семантичке допуне уз глаголе који би без тога облика били значењски непотпуни (в. Пипер, Клајн 2015: 336-337). Такав генитив је аблативни генитив чије опште значење је значење конкретног или апстрактног одвајања, а посебно значење просторно, временско или какво друго одвајање, у овом примјеру, од нечега што је непријатно, и може се користити и приједлог *од* са генитивом. Аблативни генитив са приједлогом *од* је обавезан ако и именица у генитиву и именица од чега се нешто издваја имају значење живог и тада се мора употребијети приједлог *од* после акузативне допуне, као у примјеру *Спасао је дјечака од пса /*nca/*. Са неживим појмовима аблативни генитив може бити слободни падежни облик или ППК, нпр. *Спасао је дјечака невоље/од невоље* (Пипер, Клајн 2015: 338). Но опет, ту се ради о бирекцији, а не о монорекцији глагола коју првенствено посматрамо.

Чувати се паса/од паса преводимо глаголском синтагмом *beware of dogs*, која се употребијелљава само у императиву у енглеском језику.

Језици се не подударају јер у С постоје конкуренти према облику, не и функцији, а у Е језику само се приједлошка фраза може употријебити као допуна глаголу *beware*.

(29) штитити (се) – shield

(29a) штитити се кишобраном vs to shield oneself with an umbrella

(29б) штитити се од ветра vs to shield oneself from the wind

(29в) штитити интересе потрошача/потрошачке интересе vs shield shield the interests of consumers/consumers' interests

CD: shield, v.

to protect someone or something:

She held her hand above her eyes to shield them from the sun.

They are accused of trying to shield the General from US federal investigators.

(in football) to keep your body between an opponent and the ball, with your back to the other player, to prevent them from getting the ball:

We teach young players how to step in front of the defender and use their body to shield the ball.

COCA: He will shield the defender with his back (News: Denver post 2010).

It's impossible to fully shield children from that type of conflict (Mag: Today's Parent 2016 Vol. 23, Iss. 7, pg. 126, 3pgs).

У оба језика глагол штитити се (*shield oneself*) може да се посматра као неповратни прелазни глагол истовјетног глаголског дијела (без облика *се*). У прелазној употреби језици се подударају, јер глаголи вежу именичке лексеме у функцији правог објекта (в. 29в). Занимљиво је поменути да у трећем пару синтагми налазе се двије именичке лексеме (*штитити интересе потрошача vs shield consumers' interests / shield the interests of consumers*) и именичка синтагма је у функцији правог објекта, с том разликом што у С генитивна допуна је у функцији неглаголске допуне именици (НД), док у Е употријебљава се саксонски генитив као детерминатор именичкој лексеми да означи припадност тој цјелини, или аналитички генитив с обзиром на лексичке факторе, тј. чињеници да се ради о заједничкој именици.⁹⁷ И у С постоји конкурентни облик – *штитити*

⁹⁷ В. Кверк и др. (1985: 1277). Постоје одређени фактори који утичу на избор дате конструкције (синтетичког или аналитичког генитива): лексички фактори, релациони фактори (партиципалност, квантитет и квалитет), веза са субјектом и објектом (контекст), синтаксички фактори (број ријечи –рестриктивна или нерестриктивна конструкција) и комуникативни фактори. Како се у објашњењу лексичких фактора наводи, саксонски генитив ће се радије изабрати кад именица означава лично име, властиту именицу, именицу са личним особеностима, нпр. са

потрошачке интересе као и у *E to shield the interests of consumers*, који стоје у односу алтернације са њима. У зависности од топиализације поруке, употријебиће се једна или друга глаголска синтагма.

(30) хвалити (се) – boast; praise

(30a) хвалити се другу vs to boast to one's friend

(30б) хвалити се пред пријатељем vs to boast in front of one's friend

(30в) хвалити ученика vs to praise a student

(30г) boast one's beaches (with non-animate subjects) vs истицати се плажама

СДБ: хвалити, несвр. гл. I 1. (кога) истицати нечије врлине, вредност, лепоту и сл., узносити некога.

Мајка јој ништа није сметала, хвалила је наредника (Уск.2. РМС)

2. захваљивати (коме)

Све хвалим Бога што те дочеках. Крсто хвали племству што је пожртвовано похрило под његове заставе (Нех., РМС)

П ~ се повр. Чим ми се хвалите? Само су се једна другој хвалиле...док не пуче тиква.

CD: boast (SPEAK PROUDLY), v.

[I or T] disapproving to speak too proudly or happily about what you have done or what you own:

He didn't talk about his exam results in case people thought he was boasting.

Parents enjoy boasting about their children's achievements.

[+ that] They boasted that they had never lost a single game.

Oxford E-S dictionary:⁹⁸

to praise sb/sth (for sth) to say that sb/sth is good and should be admired. The fireman was praised for his courage (превод: хвалити).

CD: boast (HAVE) v. [T not continuous] to have or own something to be proud of:

Ireland boasts beautiful beaches, great restaurants, and friendly locals. (превод: истицати се, имати нешто чим се можете поносити).

У српском језику повратни глагол хвалити се (*хвалити се другу* и *хвалити се пред пријатељем*) веже допуну у облику ДНО (датив) или ИНО (пред + инструментал) у функцији неправог објекта. Енглески преводни еквивалент је неповратни глагол *boast*, а аниматна лексема са приједлогом *to* има функцију приједлошког објекта. У синтагми 30в употријебљава се другачији глагол – *praise* који веже аниматне појмове у функцији директног објекта (нпр. *praise a student*).

именима животиња или колективним именицама, док је са неаниматним именицама, нарочито конкретним именицама, аналитички генитив чешћи. Граматички статус саксонског и аналитичког генитива се разликује јер први има функцију одређеног детермиантора, а други има функцију постмодификатора са надређеном која је одређена (*the*) или неодређена (*a, an*).

⁹⁸ Оксфорд Рјечник, тј. Oxford E-S, скр. Oxford English – Serbian Student's Dictionary (2006).

У прелазној употреби глагола *boast* (30г) именска лексема је у функцији правог објекта другачијег значењског лика: имати, посједовати нешто чим се поносите (нпр. *Ireland boasts its beaches*), са напоменом да се таква значењска нијанса не може користити у трајним временима (**Ireland is boasting its beaches* – неграматична клауза).

У вези са овим глаголом уочавамо да се он јавља и као узајамно-повратни глагол, нпр. *хвалиле су се једна другој* што условљава множински облик именичке лексеме у субјекту (*оне су се хвалиле једна другој*).⁹⁹ Кад се не ради о вршилачко-објекатској улози, овакав израз не може се замијенити с помоћу облика *се*, који је иначе мање информативан и више двосмислен. У Е реченици истог значења *they boasted to each other/one another* користе се двије реципрочне замјенице чија значења могу имати рефлексивне замјенице множине. Р. Ћорђевић (1997: 110) такве замјенице зове реципрочно-рефлексивним/узајамно-повратним замјеницама (*reciprocal reflexives*, енгл.). Иста ауторка наводи да се оне најчешће јављају са приједлозима *between, among*, а рјеђе са приједлогом *with* (*They resolved between themselves that they should start immediately* – *Споразумјели су се да почну одмах*), *They quarrelled with one another/with themselves* – *Свађали су се један са другим/међусобно*.

⁹⁹ М. Ивић (1995: 113-136), описујући директни објекат у стандарном српском језику, објашњава и повратне глаголе. Да би се радња могла одликовати реципроцитетом, мора да постоје као субјекти бар два, ако не и више лица. То је узајамно-повратна ситуација и предикат има плуралску конгруенцију. Како ауторка објашњава, само је по изузетку однос реципроцитета садржан у лексичком значењу глаголске ријечи код правих социјативних глагола: састати се, мирити се... Иначе, сам глагол не сугерише такав однос, па га је потребно другим језичким средствима исказати. Мора се употријебити један у облику номинатива а други у зависном падежном односу у зависности од конгруенције: *они пријете један другоме, једни другима, они лоше говоре један о другоме, једни о другима, они гину један за другог, једни за друге, они мрзе један другог, или једни друге*. Сингуларски избор значи да свако са сваким остварује такав однос реципроцитета, а избор плуралске верзије, колективним приступом, ставља се на знање да два посебна колектива успостављавају однос узајамности. Само примјер са ознаком вршилачко-објекатске улоге субјекта може имати *се* умјесто израза *један другог, једни друге*, нпр. *они се мрзе*. Неграматично је: **они се пријете, они се лоше говоре, они се гину*. *Се* је мање информативно од поменутог израза, а изазива и двосмисленост. *Се* може значити рефлексивност, нпр. *они се чупају за косе* – *они сами себе чупају за косе или реципрочно* – *они једни друге чупају за косе*. Израз *један другог* је основно средство за исказивање узајамности у остваривању вршилачко-објекатске улоге, а предикатска конструкција са обликом *се* долази тек на друго мјесто по значају.

(31) чистити се¹⁰⁰ – clean

(31a) чистити се од снијегa vs to clean the snow from one's clothes¹⁰¹

(31б) чистити кућу vs to clean the house (CD)

У прелазној употреби глагола језици су подударни. У 31a српски повратни глагол чистити се веже генитивни адвербијални генитив који означава физичко одвајање од нечега. У енглеском језику користи се неповратни глагол *clean* са двије допуне (директни објекат, приједлошки објекат).

(32) бринути (се)¹⁰² – worry

(32a) бринути се о младима vs to worry about the young

(32б) *бринути око послуге vs to worry about service staff

(32в) бринути се (страховати) за своје дете vs to worry about one's child

(32г) бринути се због сумпора vs to worry over sulphur

CD: worry, v.

1. to think about problems or unpleasant things that might happen in a way that makes you feel unhappy and frightened:

It's silly worrying about things which are outside your control.

2. to make someone feel unhappy and frightened because of problems or unpleasant things that might happen:

You worried your mother by not writing.

worry (ANIMAL), v.

If a dog worries another animal, it chases and frightens it and might also bite it:

Any dog caught worrying sheep in these fields will be shot.

The Free Dictionary by Farlex: worry over someone or something:

to fret or be anxious about someone or something.

She worried over dinner, but it came out all right. Jerry is worried over his daughter, Alice.

ЕЛК: бринути се + приједлог за + акузатив: за њега, за новац, за мајку, за храну;

бринути се + приједлог о + локатив: о Књизи, о паклу, о својим родитељима, о последицама, о његовој кући;

¹⁰⁰ Б. Левин (1993) разликује групу глагола брисања – wipe verbs (a. means subclass, b. instrument subclass): *Helen wiped the fingerprints off the wall (locative pp variant) vs Helen wiped the wall (*of fingertips) (locative object variant)*. Кад је директни објекат аргумент мјеста, не може се користити приједлог *of*. Ови глаголи немају интранзитивну употребу.

¹⁰¹ Б. Левин (1993) констатује да се више користи приједлог *of* (од *from*) са апстрактним именицама, а у овој синтагми је употријебљена неаниматна конкретна именица.

¹⁰² У СДБ забиљежене су одреднице: бринити се и бринити. Глагол бринути се наводи се у склопу семантичког описа првог глагола као покрајинска ријеч у загради.

бринути се + приједлог око + генитив: Аурелијано Други, уз помоћ Петре Котес, бринуо се око пртљага Амаранте Урсуле.

човек од својих педесет година, који им цепа дрва, ложи пећи и брине се око старе госпође.

бринути се + приједлог због + генитив: због сумпора; Не брините се због сумпора.

У српском језику јављају се два различита значења овог глагола, од којих глагол у значењу трајније водити бригу веже ИНО, тј. локативну допуну, а у значењу страховати за неким веже акузативну допуну. Овај глагол може се користити и као неповратни чије значење је погађати кога (уп. *Брине ме твоје бледило; Не брину их девојчице*: Рр, стр. 16). У вези са посљедња два примјера, треба нагласити да акузативна допуна нема функцију правог објекта, већ логичког субјекта. Синонимична конструкција (Петровић, Дудић, 1989) је: *Не брину (се) за девојчице*.

У ЕЛК пронашли смо примјере генитивне допуне са приједлогом око: *бринути се око пртљага, бринути се око госпође*. Аутори у Рр биљеже да се овај облик не препоручује као стандардни у језичким савјетницима, мада такав податак није забиљежен у СДБ.

Примјери адвербијалног значења узрочног генитива су присутни са допуном у облику ИНО (због + генитив), нпр. *Брине се због сумпора (Узрок њене бриге је сумпор)*. Према подацима у Нормативној граматичи (2015) чести приједлози са узрочним генитивом су: *од, из, због, усљед* и треба избјегавати употребу приједлога *ради* са генитивом у значењу узрока у корист приједлога *због* (*Отишла је код љекара због прехладе*). Узрочни генитив са приједлогом *због* и *усљед/услијед* (књишки), како поменути аутори нас савјетују, значи појам који индиректно изазива неко стање и одговарајућу ситуацију, а *усљед* је замјењив са *због* без промјене значења, док обрнуто није могуће.

У Е најчешћа допуна је ИНО (приједлог *about, over* + именица) у функцији приједлошког објекта. Само се приједлог *about* јавља у значењу појма који индиректно изазива неко стање. Конкурентан приједлошком објекту је директни објекат у два значења глагола. Једно значење глагола је: *to make someone feel unhappy and frightened because of problems or unpleasant things that might happen* (*You worried your mother by not writing*, CD), тј. чинити некога забринутим са аниматним појмовима у функцији правог објекта. Друго значење глагола је

присутно кад су животиње у позицији субјеката и објеката (chase and frighten other animal and might also bite it – CD), тј. јурити и уплашити неку другу животињу (в. горе наведене примјере из рјечника гдје се наводи семантички опис глагола).

Кад се употрејеби неки други приједлог (осим *about* и *over*), нпр. *at* – ради се о фразалном глаголу (*worry at*) чије је значење – shake, pull at, or touch sth repeatedly (*The dog was worrying at its bone*), тј. помјерати, вући или нешто непрестано додиривати, а друго значење глагола, што је својственије британском говорном подручју, нпр. to keep trying to find a way of solving the problem (*She'll worry at those figures until she is sure they've been done correctly*) је провјеравати, у смислу настављати покушавати пронаћи начин за рјешење проблема, тј. не одустајати од неке активности.

(33) извињавати се – apologise

(33a) извињавати се мајци vs to apologise to my mother

(33б) извињавати се пред колективом vs to apologise in front of the staff

СДБ: извињавати се, несвр. гл.

молити да се нешто не узме за зло, тражити опроштај; оправдавати се, изговарати се, испричавати се: извињавати му се што..., извињавати се кнезу, члан кварта се извињава; извињавати, прелазни несвршени глагол:

А а. налазити изговор, исприку за нешто, за нечији поступак и сл. оправдавати (извињавати одсуства, извињавати поступак великог кнеза, извињавати старца);

б. ослобађати одговорности, казне и сл. (Заблуда извињава од казне).

извинити се, прелазни свршени глагол. 1. замолити да се нешто не узме за зло, затражити опроштај: извини се барон, извиним се господину министру.

Некњижевни облик је извинути се, извинем.

ослободити се одговорности, оправдати се, изговорити се, испричати се. Нпр. Извини се својом старошћу, а Хазаел својим слабим здрављем...

ЕЛК: извињавати се + једно другом;

извињавати се + дативна допуна: матери;

извињавати се + инструментал: погледом, својом неписменошћу;

извињавати се + акузативна допуна: за ову недоследност, за овакав тон, за овај израз, за погрешно наведено име, за моју слабост, за грешку, за њега.

извињавати се + генитивна допуна: због збрке, због ситнобуржоаске осредњости, због ћутања.

CD: apologise (AmE apologize), v. to tell someone that you are sorry for having done something that has caused problems or unhappiness for them:

I must apologize to Isobel for my lateness.

Trains may be subject to delay on the northern line – we apologize for any inconvenience caused.

Imagine the humiliation of having to apologize.

He knew he had been wrong, and duly apologized.

СОСА:

apologise for: any inconvenience, for my part in causing such concern, for the other day;

apologise to: Bree for me, to the alleged victim, to the former soldiers, to Vietnam vets for Agent Orange;

I have been asked to apologise on behalf of His Majesty's Government for the unfortunate deaths... (Analog Science Fiction and Fact 2000: 150, Vol. 120).

Упоређивањем првог пара синтагми у контрастираним језицима уочавамо да именичка јединица у дативу (ДПО) има значење усмјерености, тј. упућивања. У слободном допунском дативу исту реакцију има именица *извињење* (тј. *извињење мајци*). Екстензијом би реченица у С имала следећи облик: *извињавати се мајци за лажу*, тј. била би проширена адвербијалним акузативом са приједлогом у значењу узрочног акузатива, што представља базичну валентност овог глагола. Кад би се изоставила дативна допуна, у једночланој реакцији приједлошка допуна би имала функцију неправог објекта у значењу узрока (*Извињава се зато што је лагала*). У Е користи се ИНО, тј. приједлошка фраза у функцији приједлошког објекта. У проширеном моделу реченице (*to apologise to my mother for lying/lies/telling lies*), енглеска приједлошка фраза у бирекцији глагола (*for sth, for doing sth*) има функцију приједлошког објекта, који је у облику герунда, герундивне клаузе или именске лексеме.

У другом пару наведених синтагми у монорекцији (у С) приједлошка фраза повратног глагола је ситуативни инструментал у значењу ситуативне околности вршења радње која се таквим инструменталом одређује, а у Е приједлошка фраза је употребљена са приједлошким глаголом у функцији приједлошког објекта.

У корпусним примјерима у енглеском језику користи се приједлошка фраза *on behalf of sb*, састављена од сложеног приједлога и именичке синтагме у функцији приједлошког објекта, којој у С одговара преводни еквивалент у *име некога*, што је синтаксички посматрано сложени приједлог са аналитичким генитивом.

Овај глагол постоји и као прелазни глагол у С (СДБ: *извињавати некога*; *извињавати некога* некоме у значењу налазити изговор, исприку за нешто, за нечији поступак и сл., *оправдавати*; и *извинити*, свршени глагол: не узети за зло, не замерити, опростити) чије именичке лексеме или синтагме имају функцију

правог објекта у трочланом моделу реченице или функцију правог и неправог објекта у четворочланом моделу реченице. Енглески глагол *apologise* нема такво значење, већ се умјесто њега користи другачији глагол – *excuse sb for sth*.

Ради доношења валидних закључака у вези са енглеским језиком, анализираћемо још четири повратна глагола чија рекцијска обиљежја се у извјесној мјери разликују од презентованих: сматрати се, упућивати се, играти се и тући се.¹⁰³

(34) сматрати се – *consider oneself*¹⁰⁴

(34а) сматрати се добрим стручњаком//сматрати се за доброг стручњака vs *to consider oneself a good expert//to consider oneself to be a good expert* (*as a good expert)

(34б) сматрати младића наивчином, сматрати стрип шундом, сматрати Марка за најбољег друга, сматрати роман за бестселер vs *consider a youth to be a naive man, consider a comic to be trash, consider Marco to be one's best friend, consider a novel (to be) a bestseller*

У српском језику повратни глагол сматрати се (34а) има конкуренте који су у облику слободног инструментала и приједлошког акузатива у функцији допунског предикатива. Преводни еквивалент у енглеском језику је такође повратни глагол чију повратну замјеницу, која се мора слагати са агенсом у лицу и броју, прати необиљежена именичка синтагма или нефинитна клауза. Постоје и неповратни глаголи у оба језика (34б).

(35) прогласити – *appoint*

¹⁰³ Преостали глаголи су: везивати се, завијати се, молити се, ослањати се, правити се, придржавати се, пријављивати се, наслањати се, приближавати се, враћати се, разумијевати се, удруживати се и уједињавати се, којима је више пажње поклоњено у практичном дијелу рада за српски језик.

¹⁰⁴ Према Б. Левин (1993), ова варијација са два објекта површно подсећа на варијацију са дативном конструкцијом, али оне имају другачије семантичке анализе. Варијација са два објекта се често анализира као мала клауза, а са дативом не показује овакву врсту варијације, те се оправдано посматрају као одвојене поткласификације.

(35a) Предсједник је прогласио Смита секретаром медија//за секретара медија. (*као секретара медија, *попут секретара медија) vs The president appointed Smith press secretary//The president appointed Smith as press secretary.

Могућа алтернација слободном инструменталу је критеријумски акузатив са приједлогом *за*. Он подсјећа на циљни акузатив због сличних питања по којим се може препознати, али нема значење циља, намјере и намјене, већ означава критеријум или основу за оцјену неке особине. У енглеском језику присутна је варијација необиљежене друге именичке синтагме с помоћу приједлошке фразе (приједлог *as* + именица).

(36) именовати – name

(36a) Тај капетан је именовao брод „Морепловац” vs The captain named the ship Seafarer (*The captain named the ship as Seafarer)

Кад се наведе пун назив у циљу идентификовања појма, синтагма је само у облику номинатива (*Назвали смо брод Стела*).

Што се тиче енглеског језика, глагол идентификације веже двије необиљежене именичке синтагме без могућности алтернације.

(37) ослањати се – lean

(37a) ослањати се на столицу vs to lean against a chair

(37б) ослањати се на искуснијег радника vs to lean on a more experienced worker (rely on sb)

Глагол ослањати се не може пратити именичка јединица у слободном падежу, већ само ППК. Када се употрејеби са приједлошким акузативом као индиректном допуном у синтагми *ослањати се на столицу*, ради се о циљном акузативу који са одговарајућим приједлозима (*за, на, по, у*) има значење циља, намјере, намјене и сл.

CD: lean, v. to cause to slope in one direction, or to move the top part of the body in a particular direction.

She leaned over to me, Lean your head back, She leaned forward...

У другом значењском лику повратног глагола је синтагма *ослањати се на искуснијег радника* (*to lean on a more experienced worker*), а у енглеском језику се умјесто повратног глагола у српском језику користи фразални глагол исте основе *lean on sb/sth* (*to use sb or sth to help you, especially in a difficult situation*) са именичком синтагмом у функцији директног објекта (*he leaned on his big brother*).

У првом и другом примјеру различитог значењског лика глагола *ослањати се*, објекти су немаркирани, али у трећем значењском лику (*користити се нечим као основом*), објекти (у облику ИНО) су само неаниматни појмови. Посљедње наведено значење је забиљежено у СДБ, а не наводи се у Рр. Проучимо сљедеће синтагме:

(37в) *ослањати се на различита испитивања* vs *lean on various experiments*

Приближан преводни еквивалент повратном глаголу *ослањати се* је исти фразални глагол који не садржи у свом значењском потецијалу сему „полазишне основе”, а функције објекатских допуна су различите. У С је употребљен објекатски акузатив као индиректна допуна са значењем циљног акузатива, а у Е фразалном глаголу допуна је именичка лексема у функцији ДО.

У оба језика постоји прелазни глагол без морфеме *се*. У С *ослањати* у значењу стављати нешто (СДБ: *ослањати своју руку на неко место*) и модификованом значењу темељити, служити се (СДБ: *ослањати своју политичку борбу*), веже директну допуну у функцији правог објекта, а у фигуративном значењу, у бирекцији, друга допуна (са ИНО, тј. на некога, на нешто) препуштати старање (*ослањати посао на младеж*) има функцију неправог објекта. У Е глагол *lean* је и прелазни и непрелазни глагол, а у прелазној употреби (CD: *lean your back a little*) веже именичку лексеми у функцији објекта и има обједињено значење нагињати на једну страну или помјерати горњи дио тијела ка одређеном правцу, што значи да се подудара (и обликом и функцијом) са српским језиком у примарном значењу транзитивне употребе глагола.

(38) *играти се* – *play*

(38а) *играти се жмурке* vs *play hide-and-seek*

(38б) играти се доктора/каубоја vs play doctors/cowboys

(38в) играти се са пријатељем vs play with a friend

(38г) играти се са животом/са здрављем vs risk one's life/one's health

Из литературе је познато да се генитив употребљава уз медијални глагол играти се (као и оставити се, дотаћи се, примити се, сјетити се, одрећи се, бојати се, стидјети се, итд.) у функцији неправог објекта. Медијални глагол играти се преводимо са прелазним глаголом *play* (без повратне замјенице) и именском лексемом у функцији директног објекта.

У синтагми 38в са повратним глаголом употријебљен је социјативни инструментал, а у Е користи се непрелазни глагол *play* са приједлошком фразом (приједлог *with* + именица) у функцији адвербијала.

Често се глагол *play* користи у значењу свирати нешто са допуном у функцији директног објекта, а у С (у истом значењу) умјесто глагола играти, употријебљава се глагол свирати који веже допуне у облику акузатива, приједлога и акузатива, генитива, приједлога и локатива (нпр. *свирати клавир*, *свирати на клавиру*, *свирати у клавир*, *играти шах*, *играти шаха*).

Семантички опис глагола свирати у СДБ (наводи се шест значења) је производити тонове на неком музичком инструменту, бити вичан томе или бавити се тиме као занимањем.

Пр: свирати	I 1а. А нешто б. А нешто + Д некоме в. А нешто + А за некога 2 а. А нешто б. А у, на нешто в. Л у, на нечему II С + П
-------------	---

У С овај глагол се јавља са правим објектом у акузативу, али користи се и приједлошки акузатив са приједлогом у и приједлогом *на*, *као* и *у/на* + локатив. Са два објекта кад се употријеби, акузативом се наводи музика која се ствара, а аниматни појмови су у облику бесприједлошког датива или акузатива са приједлогом *за*.

Ц. Хериман (1995: 163) уврштава глагол *play* и у шесту (алтернација са приједлогом *on*, значење глагола: *perform*) и у седму класу (значење: *compete* са приједлогом *with*), у зависности какву приједлошку парафразу има. Шестој класи припада само глагол *play* у значењу *perform*, тј. изводити, извести, изазвати проблем, поигравати, засмијавати, заваравати, збунити, преварити некога, и именице које помиње ауторка као колокате су: *joke*, *prank* и *trick* (шала, трик, превара) у функцији директног објекта.

(38д) Leopold...has played us a pretty trick. vs Леополд се добро нашалио са нама.

Leopold has played a pretty trick.

He had been played that trick too many times to be unprepared.

Life has played a practical joke on him (Хериман 1995: 163).

У Кејмбриџ Рјечнику (CD) овај глагол је забиљежен као идиоматска фраза *play a joke/trick on sb* са сљедећим значењима и примјерима реченица: *to confuse someone or cause problem for them: I thought I heard something – my ears must have been playing tricks on me*; *play a joke/trick: to deceive someone to make them laugh or in order to get an advantage over them – She loves playing practical jokes on her friends*. У енглеско-српском рјечнику, од аутора Бориса Хлебца, превод синтагме *play a joke* је: збијати шалу с неким, нашалити се.

Са глаголом *play* најчешћи директни објекат је именица *game* у *SVIODO* патерну, а остале именице, кад је заступљен *SVDOPO* патерн су, нпр. *dominoes*. Пасивизација је маргинално могућа и могуће је изоставити индиректни и директни објекат.

(38ђ) I played a game of chess with Sam.¹⁰⁵ vs Играо сам партију шаха са Семом.

¹⁰⁵ Како наводи Ц. Хериман (1995), *play against Sam* (не само *with Sam*) је илустративни примјер Р. Кверка.

I played him a game of chess.

I played a game of chess.

I played him today and lost again.

Ниједан од ова два глагола (тј. *play*, *compete*) нису још обрађени у Рјечнику патерна.

У Кејмбриџ Рјечнику су забиљежена сљедећа значења (које преводимо), тј. учествовати у игри, играти, такмичити се против некога, добацити лопту и играти неку друштвену игру.

Исправно је *I played Sam a game of chess* и *I played chess with Sam/against Sam*.¹⁰⁶ Српски могући преводни еквиваленти су: *Играо сам партију шаха са Семом, такмичио сам се са Семом у шаху, такмичио сам се против Сема у шаху, играм против Сема, играм са Семом, играм шах*. Индиректни објекат је *Sam*, а директни објекат је *a game of chess*, а алтернација индиректног објекта у корист приједлошког објекта је чешћа у корпусу. Индиректни објекти су већином аниматне именице, а подударни приједлошки објекти могу означавати и нека стања, као нпр. *Max is playing chess with death*. Може се употријебити и приједлог *against* са именицом *Sam*, што се у српском преводи – *против Сема*. Језици су подударни у овим синтагмама. Кад се употријеби истозначни повратни глагол *такмичити се* (*са неким*), мора се употријебити допуна у облику приједлога *у +* локатив, а играти везује прави објекат у акузативу или генитиву.

(39) тући се – *fight among oneselfs//they fight each other//they fight one another*

(39a) тући се тољагама vs *to fight with cudgels*¹⁰⁷

¹⁰⁶ СОСА:

That some party has chosen to play a dangerous game with the truth;
To play a delicate game of appeasing everyone;
This week he is likely to play his regulars against the San Diego Chargers;
Foreign governments occasionally try to play games with the end of a U.S. president's term.

¹⁰⁷ Упореди:

Они туку један другог тољагама: They fight (against) each other with cudgels. Они се туку тољагама: They fight among themselves with cudgels.
Они туку њега тољагама: They hit him with a cudgel.

(39б) тући се за парче земље vs to fight over a piece of land

Узајамном повратном глаголу тући се (*они се туку*) преводни еквивалент је *fight (among themselves)* са субјектом који има множинско значење. Алтернативни облик у српском језику је С + П + саИ (*Малишан се туче са другом*).

У синтагми 39а инструментал средства се преводи са приједлошким фразом (приједлог *with* + именичка лексема). У синтагми 39б, у промијењеном значењском лику глагол тући се (долазити у сукоб, сукобљавати се, сударати се) налази се индиректна допуна (за + акузатив) у семантичкој функцији циљног акузатива, који се преводи са неповратним глаголом *fight* и приједлошким фразом (приједлог *over* + именица) у значењу глагола *compete for* (борити се за).

(40) кидати – pluck

СДБ:

1 1а наглим покретима раздвајати, растављати, делити у комаде, делове неку чврсту целину, раздирати, тргати, цепати, распарчавати, комадати:

кидати све са себе, кидати месо живо, кидати неко грдно црево, кидати месо зубима, кидати разнобојне омоте...

2 (прекидати с неким, с нечим, ретко нешто) прекидати везу, контакт с неким или с нечим, раскидати с неким или с нечим, напуштати, стављати некога, нешто:

с тобом Малиша кидати за навек, кидати с Турцима, кидати са досадашњим дилетантизмом, кидати са несрећном љубављу, кидати са својом средином, кидати с вама заувјек, не кидати све традиције...

CD: pluck, v. to pull something, especially with a sudden movement, in order to remove it:

Caged birds sometimes pluck out their breast feathers.

He plucked the letter from/out of my hand, and ran off with it.

Рр: кидати	1 1а Ан цвеће, конач, месо	2 (прекидати са чим, колокви.) саИн са традицијом
------------	----------------------------	--

(40а) кидати цвијеће vs pluck flowers

(40б) кидати са традицијом vs break with tradition (*pluck with tradition)

They fight together against crime: Боре се против криминала.

Они се туку: They fight among themselves.

They fight one another/They fight against each other: Боре се.

У првом контрастираном пару сепаратно-моционог глагола кидати и његовог преводног еквивалента *pluck* (*кидати цвијеће vs pluck flowers*), неаниматне именичке синтагме у облику ДПО имају функцију правог објекта. Ради се о сепаратно-моционом односу акционог глагола са објекатском синтагмом транслокативног односа. Циљ глаголске радње је одвајање објекта, чиме се нарушава јединство, и таква радња посматра се као аблативност коју треба разликовати од деструктивних процеса. Локализатор је најчешће имплицитан. Нпр. *Кида комадић (од хлеба), кида ресе на шалу, откиде пуце са своје кошуље, кида нокте са босих ногу* (Арсенијевић 2012: 38). Из ЕЛК смо издвојили следеће именичке лексеме (осим *цвећа, конца и меса* из Рр): *листови, узица, златни крст, лист са дуда, златна јабука са дрвета, обрве, комад сопствене кошуље (нпр. сваком руком откинула је по један комад, и главом по један уздах)*. Поред бесприједлошке акузативне допуне јавља и временски акузатив (по + акузатив), са приједлогом по у значењу континуираности (нпр. *Сваком руком откинула је по један комад, и главом по један уздах*). Са приједлогом по и акузативом именичке лексеме има се утисак како се нешто одваја дио по дио, тј. *откидати по уздах, откидати по један комад*, и таква ППК (тј. ИНО) има функцију неправог објекта. Приједлошком акузативу одговарало би значење глагола *pluck at*, јер овај глагол везује за себе приједлошке конструкције, нпр. *pluck at sth*, коме се не мијења потпуно значењски лик, већ само додаје одређена нијанса значења (повући нешто ситним покретима) у итеративном смислу.

Екстензијом или контракцијом се добија петочлани односно четворочлани реченични модел, нпр. *Откиде им главе палцем* или *Откинути њихове главе палцем*. У синтагми са бирекцијским глаголом, тј. *Откиде од њега комад* могуће је мијењање ДПО у акузативу са присвојним детерминатором и настаје синтагма – *Откиде комад нечега (нпр. Откинувши комад сопствене кошуље)*, у чијој постпозицији се налази генитивна допуна у функцији неглаголске допуне именици.

У С постоје конкуренти правог и неправог објекта у монорекцијској употреби акционог глагола кидати, и то бесприједлошком акузативном допуном (ДПО) и приједлошком акузативном допуном (поИНО). Најчешћи колокати

енглеског глагола *pluck*, према подацима из КОКЕ, су: a flower, leaves у функцији директног објекта, а приједлози који се јављају су: *out, from* и *off*.¹⁰⁸

You were going to have your Bain Capitalists come in and pluck the meat off the bones.
If you can catch one you simply pluck off its wings and stinger and toss it in your mouth like candy.
They each would pluck the stem off a cherry.

Као што примјећујемо (у ЕЛК), наспрам правог и неправог објекта у С, у енглеском језику именичка синтагма у својству допуне монорекцијском глаголу је у функцији директног објекта. Са бирекцијским глаголом, поред директног објекта, као друга допуна присутан је локализатор објекта у функцији обавезног додатка, што одговара приједлошкој фрази уведеној приједлозима *off, out* и *from* или фразалном глаголу *pluck off* и именској лексеми у функцији директног објекта у енглеском језику.

Глагол откинути/откидати прати ДПО у облику акузатива или генитива у одричној реченици (и модалним глаголом) са експлицираним локализатором објекта (нпр. *не моћи откинути од ње очију*). Енглески синоним *pluck* може пратити директни објекат (*pluck grass*) и локализатор објекта уведен приједлозима *from/off, out* који означавају удаљавање (*pluck out the seeds, pluck leaves leaves from/off the branches*).

У српском језику присутан је конкурент правом објекту у облику приједлошког акузатива у функцији неправог објекта (*откинути по један комад печурке*), док у енглеском језику постоји приједлошки глагол који прати објекат (*pluck out the seeds with your fingers*), а чест је и фразални глагол *pluck at sth* у значењу *to pull something with your fingers again and again, using quick, small movements*. С обзиром да је у рјечнику наведена замјеница која означава неживи појам (*sth*) послије фразалног глагола, то је знак да објекат не може мијењати мјесто, тј. неправилно је рећи *pluck my jacket at*, за разлику од фразалног глагола

¹⁰⁸ Значења енглеских приједлога *out* и *off* (CD):
out: B1 used to show movement away from the inside of a place or container: *He leaned out the window; He opened the drawer and took out a pair of socks;*
off: B1 away from a place or position, especially the present place, position, or time: *He drove off at the most incredible speed; Keep the dog on the lead or he'll just run off.*

pluck sth out гдје именица у функцији објекта може промијенити мјесто и заузети финалну позицију.

I felt a small hand plucking at my jacket (Cambridge dictionary).

**I felt a small hand plucking my jacket at.*

The witch here paused to pluck at her nose with her right thumb (COCA).

У енглеском језику могућа је ротација допуна у бирекцијском реченичном моделу и постоје конкуренти индиректног објекта и приједлошког објекта са приједлогом *for* (*pluck you a flower vs pluck a flower for you*), што важи и за српски језик. Од фразалних глагола највећу фреквенцију имају: *pluck at sth, pluck sth off*.

Важно за поменути је да видски парњак глагола откинути/откидати прати ДНО у облику генитива у одричној реченици са експлицираним локализатором објекта (*Није могао откинути од ње очију*).

Што се тиче другог пара глаголских синтагми кидати – *pluck*, значења глагола се разликују. Глагол кидати посједује конкурент у облику инструментала са приједлогом *sa* у промијењеном значењском лику (*прекидати са нечим*), док глагол *pluck* не може се употријебити у том значењу. У промијењеном значењу глагола кидати у синтагми, у значењу *прекинути са традицијом*, одговарајући преводни еквивалент је другачији глагол, односно *break with tradition*, с том разликом што ППК у С има функцију неправог објекта, док у енглеском језику се ради о приједлошком објекту.

(41) бити (тући) – *beat*

СДБ: бити, несвр. гл.

Г 1 додиривати, дотицати нешто нечим са замахом и уз употребу извесне снаге, ударати, лупати:

бити у врата, бити штапом у земљу, бити ногама о под.

4а. производити звук на неком инструменту, свирати (уз неки инструмент):

бити у тамбуру, бити у гитару, бити уз шаргију, бити у тамбуру.¹⁰⁹

¹⁰⁹ У рјечнику (СДБ), не рачунајући значења рефлексивног глагола – бити се, наводе се 22 различите значењске нијансе глагола бити са њиховим подзначањима, у зависности од реакције глагола, а ми посматрамо само прво и четврто значење.

CD: beat, verb (HIT).
 B2 [I or T, usually + adv/prep] to hit repeatedly:
 They saw him beating his dog with a stick.
 [+ obj + adj] He was beaten senseless.
 Beat the drum.
 The rain was beating down incessantly on the tin roof.

Рр: бити (тући)	I Аж неваљало дете, напасника	II (муз.: ударати у што производећи при том звук) уАн у добош поЛн по струнама
-----------------	-------------------------------------	--

(41a) бити неваљало дијете (Аж), бити напасника (Аж) vs beat sb

(41б) бити (звонити, куцати) у добош (уАн) vs beat the drum

(41в) бити по струнама (поЛн) vs hit the strings

У овим примјерима синтагми уочавамо да у С постоје конкуренти различитих облика и функција, тј. аниматне именичке синтагме и њеног супститута акузатива у функцији правог објекта у значењу глагола тући, а у промијењеном значењском лику глагола (звонити, куцати или ударати, лупати) неаниматну допуну глаголу чине ППК са акузативом (уА) и *по* + локатив у функцији неправог објекта. Објекатски акузатив има функцију правог или неправог објекта са значењем онога што је предмет радње означен предикатом. Допунски локатив (*по* + приједлог), у функцији неправог објекта, има значење локализовања на површини или горњој страни нечега, а с обзиром да се ради о приједлогу *по* кретање је неусмјерено и долази до контакта са више тачака на локализатору.

Е преводни еквивалент глаголу бити (тући) је *beat (beat the drum, beat the dog with a stick)* и објекатска синтагма аниматног или неаниматног појма је у необиљеженом облику у функцији правог објекта у оба значења (тући и ударати). Ако се жели експлицирати оруђе, оно је у виду ПО (*with* + именица). Не постоје конкуренти објеката у Е језику.

(42) лупати – hit

лупати	I 1 (ударити, тући кога) Аж дрског возача I' (ударити се, разбити што) Ан главу, вазу ДНО: П а снажно ударити нечим Ин вратима, ногом	II в у, на Ан у добош, на врата
--------	--	------------------------------------

(42а) лупати дрског возача vs hit an impudent driver (*to knock an impudent driver (to criticize))

(42б) лупати на врата vs knock on the door

Првом пару глаголске синтагме, са акционим глаголом ударати, као регенсу именичке синтагме у функцији правог објекта одговара у Е глагол *hit* и именичка синтагма у функцији правог објекта. Именске лексеме у функцији објекта нису маркирани појмови, тј. јављају се и аниматни и неаниматни појмови именица у оба језика.

Што се тиче другог пара објекатских синтагми, прикладнији преводни еквивалент је глагол *knock* који веже приједлошку именичку синтагму (*knock on the door*). Српском глаголу са његовом допуном еквивалентна је иста ППК (*на* + локатив) у промијењеном значењском лику глагола.

Кад се употреби инструментална допуна (ДНО) као неправи објекат у значењу спроводника радње (*ударити ногом*), са промијењеним значењским ликом глагола – снажно ударити, неправилно је употрежити приједлог *с* (*са*), који се користи са инструменталом друштва и заједнице (*доћи са пријатељицом*, *доћи са капом на глави*).

(42в) лупити (сто) ногом vs hit (the desk) with his leg

Овај инструментал може се замијенити изразима *помоћу*, *уз помоћ*, *уз употребу*, *путем* са генитивом или изразом *служи се* са инструменталом. У енглеском језику користи се приједлошка фраза (*with + noun*) наспрам слободног падежног облика у српском језику. Не подударају се језици у овом пару синтагми,

јер наспрам облика ДНО и ИНО, у енглеском језику користи се само један приједлошки облик, који је у постпозицији подразумијеваног директног објекта.

Објекти су не само дијелови тијела него и одјевни предмети који бивају помјерени надоље, нагоре, као и у страну. Објекат се не мијења ни у квалитативном ни у квантитативном смислу, него дешава се промјена његовог дотадашњег положаја, а поред дијелова тијела и одјевних предмета помињу се предмети из свакодневне употребе, нпр. *прозор, врата, кревет, ћуп, марама*.

(42г) лупити врата, лупити вратима, лупити у врата (СДБ: ударити на врата, на прозор најављујући долазак, дајући неки знак уопште, позивајући) vs slam the door

СОСА: they saw Tom, still upset, go into the bedroom and slam the door.

Nalani, come to the bathroom door and pause, then walk to their bedroom and slam the door shut.

Many pundits and voters with decidedly ethnic names want, inexplicably to slam the doors on today's immigrants (фигуративно значење).

Из презентованих примјера увиђамо да се глагол лупити користи са аниматним и неаниматним именицама. У горенаведеном примјеру *врата* су неаниматна именица, а у Рр забиљежено је да двовалентни глагол веже само акузативну објекатску синтагму у облику ДПО, као и да постоји тровалентни модел комбинације акузатива и приједлошког акузатива (*лупити нешто о/у нешто*). Именица *врата* може да буде у облику инструментала и тад има функцију обавезног додатка. У енглеском језику глагол *slam* веже објекат *door* у функцију директног објекта, са напоменом да објекатску синтагму често прати придјев *shut* као комплемент објекта (*He slammed the door shut = He slammed the door and shut it*). Постоји и приједлошка фраза *slam at the door* у значењу *покушати лупити врата*, чија реализација радње је непозната.

Често појављивање глагол *slam* је у нетранзитивној употреби са неанимантном именицом *door* у посматраним језицима и повратним значењем глагола у српском језику (*The door slammed* и *Врата се залупише*).

(43) ударати – hit

Рр: ударати	1 а. Аж боксера 4 поставити што, наметнути што а Ан темеље, печат, високе дажбине	3 напасти кога, што наАж,н на непријатеља, на утврђење 5 непунозн. гл.: почети што, предати се осећању, акцији и сл. Лекс у Ан у нешто, у плач, у песму, у вино б. Лекс поЛн по сланини
-------------	---	--

(43а) ударати боксера vs hit the boxer

(43б) ударати високе дажбине vs impose high taxes

(43в) ударати непријатеља vs attack the enemy

(43г) ударити у плач vs burst into tears

Глагол манипулације ударати комбинује се са аниматним и неаниматним појмовима у различитим значењским ликовима у функцији правог објекта. Као преводни еквивалент прве синтагме са аниматним појмом користи се глагол *hit*, који веже именичку лексему у функцији директног објекта. У промијењеном значењском лику, тј. значењу наметнути нешто, одговара значењу глагола *impose* који веже именичку лексему у функцији директног објекта. Глагол *impose* (*to officially force a rule, tax, punishment, etc. to be obeyed or received*) не може везати аниматне појмове. И у овој синтагми се употријебљава као пунозначни глагол, за разлику од употребе глагола ударати као непунозначног глагола кад има значење почети што, предати се осјећању, акцији, јелу, што подаци из Рр показују. Локативна допуна у функцији неправог објекта је конкурент правом објекту, а у Е не постоје конкуренти објекатских синтагми локативног односа (тј. локализаторског) са овим глаголом и само смо навели по један од могућих преводних еквивалената глаголима у овим синтагмама (43б, 43в, 43г).

(44) узимати/узети – grab

СДБ (узети):

1а. прихватити, дохватити руком, ухватити: узети перо, узети Левина под руку;

1б. примити (као поклон, зајам и сл.) узети нешто на кредит;

1в. наплатити, добити, примити (за предато, дато на коришћење и сл.) узети проценат;

1г. подићи што, преузети од кога: узети хаљине од кројача, узети ваше ствари;

CD: hold verb (SUPPORT)
 A2 [T] to take and keep something in your hand or arms:
 Can you hold the bag while I open the door?
 He was holding a gun.
 The little girl held her mother's hand.
 He held her in his arms.
 [+ obj + adj] Could you hold the door open, please?
 Rosie held out an apple for the horse.
 All those who agree, please hold up your hand (raise your arm).

CD: take verb (HOLD), v.
 B1 [T] to move in order to hold something in the hand(s):
 Can you take this bag while I open the door?
 He took my arm and led me outside.
 Take an egg and break it into the bowl.
 He took hold of the plant's root and pulled.

Рр: узимати	1а. Аж,н дете /у наручје/ коке-носиље, стручни часопис, лекове, такси 1б. Ан//Гн лук//лука, со//соли	4 примити кога, изнајмити што, регрутовати Аж,н+Лекс (у, на, заА) ученика на пробни рад, земљу у закуп
----------------	---	--

(44a) узимати дијете у наручје vs take the child in one's arms

Анализом Рр уочавамо да српски глагол узимати има као допуну акузативне и генитивне именичке синтагме у функцији правог објекта. Једно од значења глагола узимати у синтагми *узимати со/соли* је куповати, којим се успоставља конверзни однос са неаниматном објекатском синтагмом, кад смо утврдили да постоје конкуренти различитог падежног облика и значења у истој функцији правог објекта. У Е се, исто тако, употребљава именичка лексема у функцији ДО, а значење партитивног генитива условљава употребу обавезног детерминатора у препозицији именичке лексеме.

У синтагми *узимати дијете у наручје* у основном значењу (прихватити руком, хватати) глагол манипулације узимати успоставља конекциони однос¹¹⁰ са

¹¹⁰ Конекциони однос: ради се о самом чину физичког повезивања вршиоца са објектом, при чему субјекту није више ништа потребно осим руку као додатно оруђе. Динамичком представом кретања кроз простор обиљежен је само субјекат, што се обиљежава глаголима: ухватити, зграбити, додирнути, дотакнути, држати, и специфичном употребом глагола: носити и имати. Нпр. *Ухватио је ручку кофера/кофер за ручку, Ухватио је њену руку/њу за руку.* Необиљеженост објекатских појмова у облику аниматности не значи једнаку заступљеност аниматних и неаниматних појмова. Већи је број неживих појмова јер су они типични манипуланси, а манипулација започиње физичким повезивањем са манипулатором. Конекција се успоставља са једним његовим дијелом који се смјешта у објекатску позицију као заступник цјелине. У синтагми

акузативном допуном, у функцији правог објекта, коме слиједи ППК (уА). Динамичком представом кретања кроз простор обиљежен је само субјекат. Конекција манипулатора се успоставља са једним дијелом манипуланса, који се смјешта у објекатску позицију као заступник цјелине, и при том ништа осим руку му није потребно као додатно оруђе.

У енглеској синтагми истог значења *take one's child in one's arms* уочавамо да глагол прати именичка синтагма са присвојним придјевом у препозицији објекатске синтагме необиљеженог облика, у функцији директног објекта. Постоји подударност ових синтагми у посматраним језицима у односу на форму, функцију и значење, али у српском језику се није нужно користити присвојни придјев са именском лексемом која означава дио тијела субјекта (нпр. *узети нешто у руке*).

(44б) узети студента на пробни рад vs take sb for apprenticeship/take a student for an apprentice

У промијењеном значењском лику глагола узимати у значењу примити кога, изнајмити што, регрутовати (нпр. Аж,н + Лекс (у, на, заА) – *ученика на пробни рад, земљу у закуп*), именица као допуна чини лексичко језгро аналитичког предиката и постоји синтетички предикат као његова алтернација (*опробати кандидата у нечему*: СДБ). Слично овоме, за декомпоновани предикат у синтагми *узимати нешто у закуп* постоји алтернација синтетичким глаголом *закупити нешто*.

(44в) узети земљу у закуп vs to hold land

Посматрањем горњих примјера (44б и 44в) увиђамо да се не може употријебити глагол *grab* у овој значењској нијанси, већ да се други глагол – *hold*

носи одјевне предмете имплицира се значење имати на себи. *Носити мушку капу* значи ставити и имати надаље на себи мушку капу. Уколико нису у питању одјевни или неки други предмети локализација је обавезна, нпр. *носи златни пудер у коси, за појасом је носио неку књигу, има лулу у устима*. Глагол имати се јавља и у посесивним и у егзистенцијално-локационим структурама (в. Арсенијевић 2012: 45).

користи као еквивалент глаголу *узети*, чији значењски потенцијал обухвата и значење глагола у првој синтагми (44а).

(45) држати – hold

држати	1а Аж,н пиле/у руци/ 3 (у вези са именицом као допуном која је носилац значења) Ан говор, час енглеског језика	4 доГж,н до себе (идиом.), до угледа, до старих обичаја
--------	--	---

(45а) држати пиле у руци vs hold a chicken in his hands

(45б) држати до старих обичаја vs hold to the tradition

CD: hold (CONTINUE), v.

[I or T] to cause to stay or continue in the same way as before:

Let's hope our good luck holds.

The old adage that money talks still holds true (= is still true).

The government is committed to holding exports at their present level.

The ship/aircraft held its course.

hold, verb (KEEP):

C1 [T] to keep something, especially when it might have been lost:

I asked the shop to hold the dress for me until this afternoon.

You have to be a fairly good speaker to hold an audience's attention/interest.

У контрастираном првом пару локативних синтагми¹¹¹ са бирекцијским глаголом који успоставља са њима локализаторски однос, језици се подударају, ако занемаримо обавезну детерминацију именичких појмова (са присвојним

¹¹¹ Локализаторски однос: *пљеснути неког по рамену* (Арсенијевић 2012: 45). Осим руку, у успостављању тактилних односа укључени су и други дијелови тијела, чији циљ превазилази саму конекцију. Живи појмови су шири локализатори, а ужа локализација, тј. одређени дио тијела је експлициран одговарајућом локативном формом, нпр. *Пљеснуо ме по рамену*. Лична замјеница *ме* (*мене*) је објекат у акузативу, *по рамену* је локативни додатак као објекат локализације, који не мора бити експлициран. Како ауторка објашњава, глаголи означавају адлативно и аблативно усмјерене радње које су најчешће денотиране антонимијским паровима глагола. Неке од ових синтагми би могле бити третиране као синтагме трансформативног односа, јер долази до привремене трансформације оваквих објеката. Специјалност објекатског односа садржана је у семантици управних глаголских лексема, као и спецификација оријентационог односа који је често и морфологизован одговарајућим префиксом. Са глаголима *прећи* и *прелити* у синтагмама *прећи праг*, *прелити обале*, при реализацији глаголских радњи, објекти су обухваћени као дубински локализатори с ангажованом горњом страном (*прећи преко прага*, *прелити преко обале*), док синтаксички објекти глагола *окружити*, *опколити*, своју базичну локализаторску улогу остварују ангажујући све стране, нпр. *окружити дјецу* (*локализовати нешто око дјеце*), *опколити зидове* (*локализовати нешто око зидова*), које у појединачним случајевима имају и обиљежје проксималности, нпр. *везати врат* (*везати косу непосредно око врата*), *завезати руке* (*завезати нешто директно око руку*) (в. Арсенијевић 2012: 45-49).

придјевом) у енглеском језику (*држати пиле у руци vs hold a chicken in one's hands*).

У другом пару синтагми у монорекцији глагола постоји подударност значења у промијењеном значењском лику, али у С употребљава се ППК (*држати до обичаја*) у функцији неправог објекта као конкурента правом објекту, док Е глагол *hold* прати приједлошка именичка синтагма у функцији приједлошког објекта (*hold to the tradition*).

(46) полагасти – sit for sth

полагати	3 дати испит (школ.), свечано се обавезати (војн.) Ан возачки испит, заклетву	4 придавати чему важност (несврш.) наАн на свој изглед
----------	--	---

(46a) полагасти испит vs sit for the exam

(46б) полагасти (придавати важност) на свој изглед vs give the importance to one's appearance

У С постоје конкуренти објекатских синтагми у функцији директне и индиректне допуне, тј. правог и неправог објекта (облика ДПО и ИНО) и различитог значењског лика глагола у монорекцији. Е глагол *sit* нема такву могућност и његов подређени члан је у функцији приједлошког објекта. У 46б нема поклапања на површинском нивоу у односу на глагол и на функцију допуне. У српском језику је употријебљен синтетички глагол, а у енглеском аналитички глагол.

(47) мицати – move

мицати	I 1a Аж,н говедо, камен, фигуре I 2 чинити покрете деловима тела Ан//Ин прсте//прстима I 4 (убити некога, само сврш.) Аж убицу	I 2 Ин//Ан прсте//прстима
--------	--	---------------------------

(47a) мицати камен vs move the stone

(47б) мицати прсте/прстима vs move one's fingers move with one's hands

(47в) макнути убицу vs *move the murderer; to kill the murderer

СДБ: мицати: чинити покрете деловима тела, покретати, мрдати.

Cambridge Dictionary:

move, v. (CHANGE POSITION)

[I or T] to (cause to) change position:

I'm so cold I can't move my fingers.

Will you help me move this table to the back room?

If you move along/over/up (go further to the side, back, or front) a little, Tess can sit next to me.

Police officers at the scene of the accident were asking people to move along/on (to go to a different place).

Let's stay here tonight, then move on (continue our journey) tomorrow morning.

Глагол манипулације мицати (нпр. *мицати камен*) веже именичку синтагму у функцији правог објекта, успостављајући транслокативни моциони однос. У другој синтагми (47б) монорекцијски глагол мицати веже поред ДПО и ДНО (*мицати прсте, мицати прстима*), што се у Е изражава објекатском синтагмом у функцији директног објекта. У трећој синтагми (47в) енлески глагол *move* нема могућност да веже поменуто именицу у значењу убити, што само свршени вид глагола у српском језику може исказати.

(48) тргати – pluck

I 1а. тргати, несвр. гл. наглим покретом кидати на делове, чупати, растрзати:

тргати ланац, тргати моје сне;

I б. скидати са стабљике, брати (цвеће, плодове, нарочито грожђе): тргати воће

I в. (безл.) севати, пробадати: Нешто ме трга у зубу. Трга га велика неисказана бол.

2 нагло прекидати какво стање, ток неке радње; будити: Нека нитко ничију љутину не трга из сна.

тргати	I 1а. Аж,н уснулог младића, путника (за рукав), руку, ташну, опасач I 1б. Ан//Ин узде//уздама	I 1б. Ан//Ин узде//уздама
--------	---	------------------------------

ЕЛК: Ишли су пола миље кроз редове бораца и играли се у гомилама или легијама на пешчаним динама и тргали све зелено што би израсло.

У ствари, није поседовала неку нарочиту љубав према башти, и ако је уопште тргала цвеће, радила је то углавном само да...

На месечини се видело како пси заскакују уз колац и тргају комаде меса од одсечених глава.

Из сањарења о прошлости и жаљења које је оно изазвало тргао га је Едмунд питајући га нешто о његовим плановима за сутрашњи лов.

Замочио је прсте у њену густу косу и тргао је тако јако да се јакнувши извила и усправила.

Тола Дачић, први надничар у кући, покушао је грубо и исмевачки да се шали са мном, без речи сам тргао ножину из појаса (Ћосић, Добрица. *Корени*. Антологија српске књижевности, Учитељски факултет).

Кнез је тргао руку, окренуо главу и намрштио се...

CD: pull on, (phrasal verb) Indian English, v. to manage or deal with the situation

pull at, (phrasal verb) to pull sth quickly and usually repeatedly:

She'd pull at her clothes and hair as though they were tangled in fishing line.

...but she resists the urge to pull at her hair.

Pull at the oars...

(48a) тргати путника за рукав (тргати путников рукав) vs pull at the passenger's sleeve/pull at the sleeve of a passenger

(48б) тргати узде/уздама vs pull at the reins

(48в) тргати стабљике vs pluck the stems

У синтагми 48a српски бирекцијски манипулативни глагол веже као именичку лексему акузативну допуну у функцији правог објекта и приједлошку акузативну допуну (за + АНО). Његов еквивалент је фразални глагол *pull (pull at sth)*, чија допуна је у функцији директног објекта са обавезним детерминатором односа дијела према цјелини у облику саксонског генитива, или аналитички генитив у постмодификацији именске лексеме у функцији правог објекта. У српском језику принципом контракције настаје монорекцијски глагол. У синтагми 48б уочљива је алтернација акузативне и инструменталне допуне (ДПО и ДНО), прве у функцији правог објекта и друге у функцији неправог објекта. У Е не постоје конкуренти објекатских синтагми и само се користи фразални глагол *pull at* који веже именичку лексему у функцији директног објекта. У 48в са модификованим значењем истог глагола користи се преводни еквивалент *pluck*.

(49) трести – shake

трести	1а Аж,н дете (дрмусати), орах, шљиву, крпу, тепих	2 мицати делом тела Ан//Ин главу//главом, рамена//раменима
--------	---	--

CC (Collins Cobuild Dictionary) shake:

If you shake something, you hold it and move it quickly backwards and forwards or up and down. You can also shake a person, for example, because you are angry with them or because you want them to wake up.

The nurse shook the thermometer and put it under my armpit...Vn

Shake the rugs well and hang them for a few hours before replacing on the floor...Vn

If you shake your head, you turn it from side to side in order to say 'no' or to show disbelief or sadness. Vn

СДБ: трести, несвр. гл.

Г а. енергичним покретима померати тамо-амо, дрмати, дрмусати, трести главом, трести уши;

б. изазивати дрхтавицу код некога: тропска маларија тресла га је.

в. јако узбуђивати, потресати (фиг.) љубав дома...душу тресе.

2а. снажно машући нечим или лупкајући, ударајући чиме по нечему ослобађати га прашине, нечистоће и сл., истрести, отресати. трести ћилиме, трести скуте и рукаве од њих;

б. енергичним покретима празнити (неки суд): Господин тресе мед из кованлука.

3 дрмајући чинити да отпадне плодови с дрвећа, отресати

4 цвекотати: трести зубима од хладноће;

5а. гласно, громко одјекивати, разлегати се, трештати, грмети.

б. испуњавати продорним, громким звуцима.

б. играти темпераментно, живо, цупкајући.

ЕЛК: Имам, имам, газда! – тресући рукама поче показивати стакло (Станковић, Б. Нечиста крв).

А госпа Нола је тресла ситно главом, и гледала у патос (Секулић, Исидора. Кроника паланачког гробља. Антологија српске књижевности, Учитељски факултет).

Онај који тресе звечком приклања јој непрестано главу (Петровић, Растко. Африка. Београд: Нолит. УДК: 821.163.41-992).

...показује браду у облику малог трбуха с пупком. Вади цепну пепељару, тресе пепео, заклапа је пажљиво и пита јесам ли погрешно радњу (Павић, Милорад. Хазарски речник. АСПАЦ. УДК: 886.1/2-31).

Франц Тајбл је тресао Журајичину млитаву руку и говорио прегласно (Поповић, Мирослав. Судбине. Београд: Дерета, 1994. УДК: 886.1-31).

Носио је женама корпе са пијаче, тресао тепихе по двориштима...(Поповић, Мирослав. Судбине. Београд: Дерета, 1994. УДК: 886.1-31).

...али он је већ био раскинуо све ланце, и тресао је решетке огромном снагом (Павић, Милорад. Хазарски речник. АСПАЦ. УДК: 886.1/2-31).

СОСА:

...breaking her stare once in a while to	shake	her head.
He tries to	shake	his booty on the dance floor.
He'll	shake	his head and go to the back for them.
Fie began to	shake	his head.
Sarah Doron complained that a Lebanese counterpart refused to	shake	her extended hand.

(49а) трести тепих vs shake the rug//shake the rug out//shake out the rug)

(49б) трести главу vs shake one's head

(49в) трести главом vs shake one's head

У синтагми 49а именичке лексеме су у функцији правог (директног) објекта у посматраним језицима. Е језик посједује, осим простог глагола, и фразални глагол *shake sth out*, тако да се може исказати и на следећи начин

посматрана синтагма: *shake the rug out//shake out the rug*, гдје именичка лексема у функцији директног објекта може да мијења позицију и да се употреби после глагола.

CD: shake sth out, phrasal verb – to hold something such as a piece of cloth at one end and shake it up and down to get rid of dirt or folds:

I was on the back doorstep shaking out a rug.

У С, осим акузатива, у објекатској функцији јавља се и инструментална допуна у функцији неправог објекта као средство вршења радње. У енглеском језику, било да се ради о простом или о фразалном глаголу, именичка лексема као допуна глаголу је у функцији директног објекта и именичка лексема са фразалним глаголом може да буде у постпозицији глагола (а прије приједлога), како би се показала тијесна веза именице са глаголом.

Упоредимо корпусне синтагме у сљедећим клаузама:

A gospa Нола је тресла ситно главом (ЕЛК).

Fie began to shake his head (BNC).

У српском језику није неопходно наводити присвојни придјев у препозицији именичке лексеме која означава дио тијела, док у енглеском језику обавезно се експлицира присвојни придјев као детерминатор именичког појма у објекту.¹¹²

У С може се употребити посесивни генитив као детерминатор именичке лексеме која означава дио тијела, али из контекста се зна да се такав објекат односи на неотуђиву својину неке друге особе из контекста (бесприједлошког датива у функцији неправог објекта), а не субјекта као вршиоца радње (уп. *Франц Тајбл је тресао Журајицину млтаву руку (ЕЛК) и Он је њему тресао руку*).

¹¹² У осмом потпоглављу под називом *Објекти као неотуђиви дијелови тијела* (8.3. *Objects as inalienably possessed body part object*, енгл.) цјелине која носи назив *Глаголи са специфичном дијатезом* (8. *Verbs requiring special diatheses*), Б. Левин (1993) наводи бројне глаголе гестикулације (*verbs of gestures/signs involving body parts*, engl.), чији објекти су дијелови тијела. Именске лексеме у функцији директног објекта обавезно имају присвојни придјев који се слаже са субјектом у лицу и броју, нпр. *He blinked his eyes* (**He blinked her eyes*).

У синтагми 49в уочавамо да се инструментална допуна омогућивача радње користи у функцији неправог објекта, која је у односу алтернације и конкурент акузативној допуни у функцији правога објекта. У енглеском језику осим синтетичког глагола *shake*, са неаниматним и аниматним појмовима као његовим допунама, јавља се и фразални глагол *shake sth out*, чији су колокати само специфичне неаниматне именице: *a rug, a piece of cloth, long curls* (како је забиљежено у рјечнику CD).

(50) окретати – spin

СДБ: окретати, несвр. гл.

1 кружно покретати, обртати, вртети (на некој направи, осовини):

окретати ћу те живог на ражњу, окретати јагње на ражњу, окретати ражањ;

б. кружно, у круг помицати, померати: окретати ме...

2 (са допуном коло) водити у круг, кружно играти коло.

3 фиг. а (нечим): располагати, управљати, обртати средствима, капиталом и сл.

окретати бабовином, окретати задругиним парама, окретати Босном, окретати царством,

окретати целим судом, окретати целом радњом...

CD: spin, v. (TURN)

[I or T] to (cause to) turn around and around, especially fast:

The earth spins on its axis.

The roulette players silently watched the wheel spin around/round.

He was killed when his car hit a tree and spun off the road.

Spin the ball (make it turn around and around as you throw it) and it will change direction when it hits the ground.

Head/room spins

The room started spinning and I felt faint.

The car spun on the ice.

She spun the globe, and pointed to the Solomon Islands.

The revolving door spun too fast and knocked him over.

He spun his partner around until she was dizzy.

The children spun the carousel round as fast as they could.

spin (sb) a story/tale/yarn: to tell a story, either to deceive someone or for entertainment:

He spun some tale about needing to take time off work because his mother was ill.

[+ two objects] They spun us a story about being in desperate need of money.

Pr: окретати	I 1 (померањем променити коме, чему положај) а. Аж,н 1' (придобити кога, занети) Аж слабића, течу, младића 1'' (почети говорити или радити нешто друго, променити понашање) а) Ан//Инф италијански// говорити италијански окретати партију покера// играти покер (карт.) окретати народно коло//играти народно коло окретати један круг /о пићу// пити вино	I 1''' (управљати чиме тако да се чему промени правац или тако да то доноси добит) Ин//Ан колима//кола, имањем//имање 3 (извртати, измишљати нешто-несврш.) наАн//Ан речи, смисао, на свадбу (Pr)
-----------------	--	---

(50a) окретати волан vs spin (turn) the wheel

Наведене именичке синтагме имају функцију правог објекта у оба језика. Нема маркираности објекатских појмова, што значи да су присутни у оба језика аниматни и неаниматни појмови (*окретати рањеника, волан vs spin her partner, spin the wheel*). Супститут ИФ је слободни акузатив у С, а у Е – необиљежена именичка синтагма. У Е уочавамо честу употребу прилога *round (around)* у постпозицији глагола и именице у необиљеженом облику (*spin the partner around, spin the carousel round*).

Конкурент акузативу је слободни инструментал (без приједлога) у фигуративном значењу (нпр. *окретати царством*), тј. промијењеном значењском лику – располагати нечим, у ком је допунски инструментал у функцији неправог објекта. Са лексемом *коло*, као допуном глаголу, глагол поприма значење водити у круг коло, кружно водити коло или играти коло. Са аниматним именицама (*слабића, младића, течу*) могућа је промјена значења глагола – придобити некога. Такође, са појединим неаниматним лексемама, нпр. *назива језика, врсте тића, или плеса*, глагол поприма нову нијансу значења (почети радити нешто ново, почети примјењивати нешто друго), тј. *говорити италијански, пити вино, играти коло*, од којих је само допуна коло забиљежена у СДБ у значењу *играти коло (кружно водити коло)*. Минимални семантички пар чине акузатив и инструментал који су замјењиви у сљедећим синтагмама: *окретати кола//окретати колима, окретати имање//окретати имањем*. Осим допуне бесприједлошким падежним обликом, постоје и ППК као комбинације приједлога и акузатива са пунозначним глаголом у истом значењу, нпр. *окретати у смијех – смијати се, окретати на шалу – шалити се*. Они су декомпоновани предикати (ДП, скр.), наспрам којих постоје синтетички предикати истог значења.¹¹³ Присутно значење овог глагола је

¹¹³ У *Нормативној граматици српског језика* (2015) наводи се да ДП представљају све изразитије обиљежје синтаксе модерног српског језика, као и других словенских и несловенских језика. Многи аутори као што су М. Радовановић, М. Ивић, З.Тополињска, С. Танасић, П. Пипер и др. писали су о ДП. Забиљежена је њихова подјела (према М. Радовановићу) у четири групе: „попуњавање могућности која је начелно предвиђена језичким системом, али није остварена (тзв. празно мјесто у систему), фокусирање семантике предиката и маргинализовање или елиминисање семантике непредикатских чланова реченице, остваривање веће прецизности у изражавању предикатског значења, и стилизација исказа“ (Пипер и др. 2005: 315). Концизније, из овог кратког приказа, који је М. Радовановић илустровао примјерима које смо навели, увиђамо да, кад се ради о копулативном глаголу бити, најчешћа допуна је генитив, блокирани генитив са приједлогом *од* и приједлог *у/на* са приједлошким локативом. Ако је семикопулативни глагол први дио декомпонованог предиката, најчешћа допуна је слободним акузативом са глаголима *водити, вршити, извршити, дати, давати, имати, добити, добијати, изразити, изражавати, поднијети,*

измишљати нешто, извртати нешто. Објекатску допуну чини слободни облик акузатива који је у односу алтернације са ППК, тј. на + акузатив (*окретати шалу, ријеч, на свадбу*), уз напомену аутора Рр да се овакав значењски лик јавља само са несвршеним глаголима.

У Е, осим аниматних појмова као агенаса, уз овај глагол јављају се и неаниматни појмови (*the door, the car, head, room*), а глагол има непрелазну медијалну употребу која би у нашем језику одговарала значењу повратних глагола.

(50б) The car spun on the ice vs Ауто се окретало на леду

Што се тиче поређења Е са декомпонованим предикатима у С (*окретати партију покера//играти покер, окретати народно коло//играти народно коло, окретати један круг/о пићу//пити вино*), посматрани глагол *spin* такође везује поједине именице, типа *spin (sb) a story/tale/yarn* у монотранзитивном и битранзитивном моделу реченице. Мијења се значењски лик као и у српском језику, али не јављају се исте лексеме.

Глагол *spin* са допуном *story* (прича, срп.) мијења значење у глагол испричати ради забаве или преваре (*to tell a story, either to deceive someone or for entertainment*). Иако је акценат на монорекцији, поменућемо да је у дитранзитивном моделу клаузе могућа ротација допуна (*He spun us a story vs He spun a story to us*).

(50в) [+ two objects] They spun us a story about being in desperate need of money (CD) vs Испричали су нам причу о својој очајничкој потреби за новцем

(51) затезати – tighten

затезати	1а. Ан струне, узде, шатор 1' (заоштрити) Ан међусобне односе, дијалог	2 (одуговлачити, несврш.) саИн са плаћањем, са одговором//Р Затежу да плате.
----------	--	--

пружити, чинити, немати и др. Осим акузатива, јавља се и генитив са приједлозима *од, до, те* локатив са приједлозима *у, на, о* итд.

СДБ: затезати, несвр.гл.

1а. размицати крајеве нечега док дође до напрезања, истезања. затезати жицу, затезати лабаве дијагонале, затезати жице на ћеманима, затезати везице, затезати дизгине;

1б. уопште доводити у напрегнуто стање, напрезати, запињати: опругу, пушку, стрелу;

1в. чврсто обавијати, увезивати, стезати, утезати, притезати, учвршћивати: затезати прса, затезати бошчу на земљу, затезати обруче (фиг.);

2б. одлагати нешто, отезати, одуговлачити с нечим: затезати с умивањем, затезати са оправкама;

CD: tighten, v.

to become tighter or to make something become tighter, firmer, or less easy to move:

Tighten the straps so they don't rub.

As he struggled, the ropes tightened even more.

tighten sth up: to make something become tighter, firmer, or less easy to move:

Now tighten up the screws.

tighten (sth) up: to make a rule, system, or law stronger and more difficult to avoid or ignore:

Are there any plans to tighten up on advertising controls?

(51а) затезати шатор vs tighten the tent

У овим синтагмама именске лексеме су у функцији правог објекта.

(51б) затезати међуљудске односе vs *tighten interpersonal relations worsen personal relations

(51в) затезати са плаћањем vs to delay payment (*tighten payment, *tighten with payment)

У модификованом значењу истог глагола (поштрити) допуна глаголу ДПО има функцију правог објекта. Енглески глагол *tighten* нема такав семантички потенцијал, као ни фразални глагол *tighten sth up*, односно *tighten up something*, који би се могао употријебити у смислу јачања, учвршћивања нечега у позитивном контексту, али не и затезања, нарушавања нечега, тј. у негативном контексту (нпр. СОСА: *tighten up on advertising controls/the argument/their defense/its immigration policy*).

У синтагми 51в јавља се инструментална допуна у функцији неправог објекта као конкурент право објекту у промијењеном значењу глагола (одуговлачити). Е глагол *tighten* нема такав значењски потенцијал, него се користи другачији глагол у истом значењу, нпр. *postpone/delay sth* са допуном која има функцију директног објекта.

(52) лагати – lie

(52a) лагати купце vs lie to one's customers

(52b) лагати ислѣднику vs lie to the coroner

Рр: 1. обмањивати кога: Аж лагати купце//Аж+Р

2. говорити коме неистину: Дж лагати иследнику//Дж+Р

CD: [I] present participle lying, past tense lied, past participle lied: to say or write something that is not true in order to deceive someone:

Are you lying to me?

Don't trust her – she's lying.

I suspect he lies about his age.

lie to me before...

lie to the House of Commons

ЕЛК:

...лажући их којешта;

...лажу на влашком;

...а ти ме сад лажеш;

Таксиста не помисли да сам га лагала за дечка;

Они (људи на власти) лажу за медаљу (Политика)

Све лажеш!

...слушам га како лаже по два сата;

...лажем о вама свашта;

...лажем о њиховом оцу;

...лажу о Србији;

...да лажем у свакој причи о одрастању;

...лагала о експериментима;

...испричати лажи;

...наша деца лажу за нас;

...изрећи лажи;

свршени гл. слагати: могао да слаже за путнике у авиону; слага самом себи;

У српском језику постоје конкуренти правог и неправог објекта са глаголом лагати као њиховим управним чланом. Супститут именичког аниматног појма је бесприједлошки акузатив у функцији правог објекта, а у функцији неправог објекта се налазе следеће ППК: *за* + некога, *о* + некоме/нечему, *на* + нечему, *у* + нечему. У синтагми *лагати некоме* дативна допуна има функцију неправог објекта, али се имплицира бирекцијска синтагма – *лагати нешто некоме*, која је контракцијом постала синтагма са монорекцијским глаголом. У енглеском језику глагол лагати наводи се само као нетранзитивни глагол и не може везати бесприједлошку допуну у функцији правог објекта, тј. не постоје конкуренти правог и неправог објекта. Он везује само приједлошке конструкције, нпр. *lie about his age*, *lie to me*. Српски језик често користи овај глагол у

нетранзитивној употреби, као и декомпоноване предикате, нпр. *испричати лажи*, *изрећи лажи*, што је примјетно и у енглеском језику (*tell lies*).

(53) завијати – wind

завијати, несвр. гл.

I 1а. умотавати у нешто, заштићивати омотом, паковати; заклањати, заштићивати тканином, делом одеће: завијати лишће, завијати лице;

1б. умотавати, заштићивати завојем, превијати: завијати крило, завијати ране;

1в. стављати нешто око нечега (као завој, омот, заштитну облогу и сл.):

завијати пешкире око главе;

2 правити обавијајући нечим, смотавајући, смотавати: завијати цигарету, завијати сарму;

Рр: завијати	I 1а. Ан руку, рану, сарму	II в. Ин путељком, раменом (ДНО) АНО: II (скренути некуд) С (ж,н превозно средство) Дет+/-циљ II а. изаГн иза куће II б. у, на, за Ан у виноград, на ливаду, за угао
-----------------	----------------------------	--

(53а) завијати рану vs wind a bandage around//round one's arm

(53б) завијати путељком vs (a vehicle) wind along the path

(53в) завијати иза куће vs wind behind the house

Несвршени глагол завијати веже именичку лексему у функцији правог објекта у синтагми 53а. Енглески преводни еквивалент *wind* у истом значењу веже прву допуну која има функцију директног објекта, а друга допуна је приједлошка фраза, тј. *wind the bandage around//round one's arm*.

У 53б, у промијењеном значењу глагола (скренути некуд), уочавамо да постоји конкурент правом објекту у виду инструменталне допуне, а субјекат није само аниматни појам, него може бити и неаниматни – превозно средство (ДНО). У Е мора се употријебити непрелазни глагол чији је субјекат неаниматни појам (*road, path, river*: CD), а приједлошка фраза је у функцији адвербијала.

У 53в употријебљен је детерминатор са циљном компонентом или без ње, како наводе аутори Рр, нпр. *завијати иза куће*, која је обавезна прилошка допуна (*иза + генитив*), а са приједлошком акузативном допуном присутан је још и моменат циљности, нпр. *завијати на ливаду, завијати у виноград* и сл. Енглески

језик користи приједлошку фразу у функцији адвербијала, а субјекти су само неаниматни појмови у нетранзитивној употреби глагола.

(54) навијати – wind

Пр: навијати	1 Ан пређу, сат, радио	2 (залагати се за што, бодрити кога, несвр.) а за Аж, кол., н за Клеја, за Динамо, за екскурзију
--------------	------------------------	--

CD: wind or wind up a clock or watch, you cause it to work by turning a key, handle, or other device.

(54a) навијати сат vs wind a watch//wind up a watch

(54b) навијати за „Динамо” vs *wind for “Dinamo”; support “Dinamo”

У српском језику у 54а глагол навијати веже именичке лексеме у функцији правог објекта као и енглески преводни еквивалент *wind*, с том разликом што је у енглеском језику могућа алтернација правог објекта у виду употребе приједлошког глагола са приједлошким објектом.

У промијењеном значењу глагола (бодрити некога или нешто) користи се акузативна допуна у функцији неправог објекта у српском језику. С обзиром да глагол *wind* нема такав значењски потенцијал, у енглеском језику мора се употријевити другачији глагол посматраног значења.

(55) нагињати – lean

Пр: нагињати	1 Ан ведро, колевку, главу ДНО: 2 (бити наклоњен коме, несврш.) Дж сину	3 (имати склоност ка чему, несвр.) Дн//кДн сликарству, пићу/к пићу
--------------	---	---

(55a) нагињати главу vs lean your head

(55b) нагињати колевку vs lean the crib

(55в) нагињати сину vs (*lean towards one’s son) be inclined to one’s son

(55г) нагињати сликарству//к сликарству vs to lean towards painting

У 55а уочавамо да глаголски пар нагињати – *lean* прате именске лексеме у функцији правог објекта, с тим што се подразумејева да се у оба језика као допуна именицама јави нека приједлошка фраза адвербијалног значења или прилог (у десну страну (*to the right*) и сл.).

У 55б синтагме су подударне, а као у претходној синтагми имплицира се допуњавање глаголске синтагме неким прилогом или приједлошком допуном.

У 55в не може се употријебити глагол *lean* у истом значењу. Само несвршени глагол у С носи ову нијансу значења.

У 55г само са неаниматним појмовима у функцији директног објекта јавља се као регенс фразални глагол *lean towards sth* у значењу бити заинтересован за нешто (CD: *be interested in sth and be likely to do a particular activity: to lean towards medicine*). У српском језику може се користити именска лексема у функцији правог објекта, али и неправог објекта у облику дативне допуне без релатора која стоји у односу алтернације са њим, док у Е постоји само једна могућност, тј. фразални глагол и именска синтаagma у функцији директног објекта.

(56) говорити – *speak*

(56а) говорити енглески, говорити на енглеском језику vs *speak English, speak in English*

(56б) говорити страни језик; говорити на страном језику, страним језиком vs *speak a foreign language; speak in a foreign language*

Дефиниција глагола *speak* је: *say words, use the voice or to have a conversation with someone* (CD).¹¹⁴

CD: Can I speak to Dan?
speak with Scott;

¹¹⁴ Заједничко обиљежје ове скупине глагола је да је човјек једини агенс који свјесно презентује вербални садржај у смислу комуницирања са околином, успостављања контакта, преношења информација и потреба дјеловања. Ове радње су резултат човјевих физичких и физиолошких активности, подстицане његовим емоцијама и интелектом које други човјек перцепира чулом слуха. Поред стварања звучног утиска, овим глаголима успоставља се и међуљудски контакт (*саопитити некоме нешто, упитати некога нешто*), што их приближава глаголима креативне и интелектуалне сфере, као и релационим глаголима, посебно социјалног типа (в. Арсенијевић 2012: 62).

to speak of her sadness;
not to speak a word – say nothing;
speak fluent French;
speak a word of Spanish;
COCA: speak about Ann;
speak Arabic;
speak orders to his computer;

Као конкурент акузативу јавља се локатив (*говорити нешто и говорити о нечему*). Употреба локатива би значила обухваћање појма до максималних граница, психолошке или психофизиолошке акције у својству њене материјалне садржине. Акузатив има функцију правог објекта, а локатив неправог објекта јер је везан приједлогом. Објекат у акузативу означава интерпретацију унапријед научног садржаја (*говорити нјесму*) или неког садржаја који је говорнику познат.

Кад глагол *speak* прати аниматна именица која означава друштво, употријебљава се приједлошки објекат (*speak with sb//speak to sb*). Ако глагол веже неаниматну именицу, јер се ради о теми разговора, употријебљавају се приједлози *of//about sth*, што се односи и на аниматне именице, тј. *of//about sb*.

COCA: She spoke Spanish. She smiled when she imagined herself speaking in English.

Не само што се може употријебити директни објекат већ енглески биљежи и употребу приједлошког објекта, нпр. *speak in English*, на основу чега можемо констатовати да се српски и енглески језик подударају у овим синтагмама.

COCA: who may consider using informants of children's language who do not speak the language of the child.

У енглеском језику, кад је колокат заједничка именица језик, тј. *language* (*speak the language of the child*), без навођења конкретног језика нпр. *српски*, *руски*, *енглески*, таква именица има функцију директног објекта у облику необиљежене именичке лексеме. Српски језик има конкуренте акузатива (ДПО), инструментала (ДНО) и на + локатива (ИНО). У енглеском језику се једино може употријебити облик саксонског или аналитичког генитива у значењу припадности као детерминатор у препозицији или модификатор у постпозицији именице у функцији објекта, што релациони фактори (квалитативност) уређују и што је видљиво и у овој синтагми (нпр. *speak the language of the people in England*).

(57) мрмљати – mumble

(57a) мрмљати молитве vs mumble prayers

У корпусу најчешће објекатске допуне уз глагол мрмљати су: *ријечи, молитве* (СДБ);

У енглеском језику колокати са глаголом mumble су: *the name of a nearby village, a strange, unintelligible gibberish, confidential songs to ancient friends, her answer, her words, your mantra, to oneself, to sb, some nonsense, something in her throat, something inaudible, an occasional Freudian pearl of wisdom, the prayers, my litany of symptoms, a few final endearments, a response, about the stars* (COCA).

Овај глагол аутори нису уврстили у Рр.

У Рјечнику *патерна* глагол *tumble* је обрађен и наведен је само један обједињени патерн нетразитивне и транзитивне употребе у значењу: „Човјек говори неразговјетно и тихо, а резултат таквог говора је тешко разумијевање од стране перципијента“ (наш превод). Забиљежена је нетранзитивна употреба и транзитивна употреба глагола са допуном која је именичка лексема или синтаagma, или се наводи читава клауза при увођењу директног говора.

Дакле, видски пар глагола мрмљати/промрмљати има објекатску допуну у облику акузатива без приједлога у облику ДПО (функција прави објекат), који се подудару са обликом и функцијом допуна енглеског глагола *tumble* у транзитивној употреби. Може се навести и замјенички облик који има просентенцијалну улогу. Начин материјализације вербалног садржаја уграђен је и у семантички потенцијал управног глагола, као податак о начину артикулације. Податак о перципијенту увијек се не експлицира.

(58) свирати – play

Рр: свирати	1 а. Ан повечерје 2 обучавати се, свирати на каквом музичком инструменту Ан клавир, хармонику	2б. у,наАн у гајде, на фрулу 2в. наЛн на виолини, на харфи
----------------	---	---

Рекцијски рјечник открива да, осим акузатива, јавља се приједлошки акузатив и приједлошки локатив са приједлозима (*y* и *na*). Именица у акузативу мора бити неаниматна именица коју реира монорекцијски глагол, а у бирекцијском моделу реченице јавиће се датив или приједлошки акузатив аниматног појма, нпр. *свирати у гајде, на хармонику, на виолини, у клавир* (СДБ). Постоји и фигуративна употреба са неаниматним субјекатским појмом и нетранзитивним обликом глагола: *К'о сребрна харфа месечина свира* (СДБ). Дакле, конкуренти акузативу су приједлошки акузатив и приједлошки локатив у истом значењу. Са разнороднијим неаниматним именицама, кад нису у питању музички инструменти, јавља се приједлошки акузатив *на* + акузатив (*на устајања, на збор, на узбуну, повечерје и сл.*) у значењу: извођењем одређене мелодије давати знак за нешто (нарочито у војсци), чиме је промијењено примарно значење. Ако је нетранзитивно употријебљен глагол, основно значење глаголске лексеме је „производити тонове на неком музичком инструменту, бити вичан томе, или бавити се тиме као занимањем“ (Рр).

ЕЛК: Госпа Нола је желела да Срба учи свирати у виолину.
То је виртуозност, то је као свирати у клавир.
Мали мачак Чарли је свирао у малу дебелу трубицу.
Неко у соби до његове свирао је у шаргију.
Свеједно! свирај што има! Свирај коло, свирај сватовца.
Свирај крај!
...и на зиду грчки сат који о празницима свира тропаре и кондаке.
Замерало се Павлу једино што није свирао ништа српско.
Колико му је само пута свирао док је овај давао одушка свом големом једу и бесу; јашта, свирао је све црвене, радничке песме!
Неко свира на оргуљама псалме, а пламен, тамо иза гвоздене завесе, прождире Павла.

Будући да има широк опсег значења, глагол *play* није још увијек обрађен у *Рјечнику патерна енглеских глагола*. Кад је колокат музички инструмент, глагол има значење изводити музику на инструменту. Прати га именица у функцији директног објекта (*play the clarinet, play the guitar, play their music, play instruments, play us a song*).

Како смо поменули у теоријском дијелу овог рада, на релацији ка агенсу остварује се улога дјелимичне ангажованости у вези са семантичким објектом са значењем инструмента (*свирати клавир, слушати радио*), све до појмова који су самоактивни и из контекста се имплицира улога аутора (*свирати Хајдна*).¹¹⁵ Шири се употреба акузатива у ситуацијама када се допунама обиљежава појам који се ангажује у глаголском процесу. Музички инструменти и друштвене игре схваћени су као појмови којима се субјекат ангажује, што је, како Д. Гортан-Премк (1968) објашњава, утицај њемачког језика. Уз обиљежавање појмова који се ангажују у глаголском процесу, могу се наћи примјери употребе акузатива, приједлога и акузатива, генитива, приједлога и локатива, нпр. *свирати клавир, свирати на клавиру, свирати у клавир, играти шах, играти шаха*.

О испуствим објектима М. Хјуингс (2005) констатује да уз неке глаголе није потребно навести објекат због семантике глагола: *She plays (the saxophone) beautifully = Она свира (саксофон) лијено*.¹¹⁶ Исти аутор наводи да се глаголи *bring, leave, pay, play, post, read, smoke, sell, send, sing, take, write* могу користити са приједлозима *for* и *to*. Често постоји разлика у значењу и приједлог *to* има значење постојања трансфера нечега некоме, а приједлог *for* упућује на то да неко има корист од нечега. Уп. *I hadn't got time to visit Ann, so I wrote a letter to her vs Ann had broken her wrist and couldn't hold a pen, so I wrote a letter for her*. Некад је значење веома слично. *He played the piece to (for) me. Can you sing that song to (for) us?*¹¹⁷ Неки глаголи које прате два објекта не могу се замијенити са обје

¹¹⁵ Види *Синтаксичке улоге дубинског објекта у српском језику* (Арсенијевић, 2009: 182-183).

¹¹⁶ Према М. Хјуингсу (2005) иста рекцијска обиљежја имају и глаголи као што су: *answer, approach, ask, change, cook, dance, drink, drive, eat, enter, fail, help, leave, pass, play, park, phone, read, sing, study, wash, wash up, wave, win, write*.

¹¹⁷ Код глагола *play* и *sing* укључена је креативна радња, наводи Џ. Хериман (1995). Друго значење глагола *play* се помиње код Џ. Хериман. У класи бр. 6 постоји парафраза са приједлогом *on*. Само један глагол је заступљен: *play (perform)*. Колокати су именице: *joke, prank, trick*. Номинални елемент је замјеница у акузативу. Брисање индиректног објекта је могуће без икаквих промјена у значењу. Семантичка улога индиректног објекта је аниматни пацијенс, а функција директног објекта је евентивни директни објекат. Примјери овог значења глагола нису толико чести према подацима из корпуса. Треће значење глагола *play* присутно је у седмој групи. Седма класа убраја два глагола: *play (compete), swap*. Парафраза је са приједлогом *with* у препозицији именице. Није било примјера у корпусу, па их је ауторка смислила. Нпр. *I played Sam a game a chess. I'll swap you three of mine for one of yours*. Пасивизација је маргинално могућа. Индиректни објекат се може брисати. Семантички посматрано, интеракција између субјекта клаузе и индиректног објекта као трећег учесника представља аниматно комитативну улогу, како је Р.

парафраза, тј. са *to* или *for* парафразом (*envy, allow, ask, cost, deny, forgive, guarantee, permit, refuse*).

(58a) свирати клавир vs play the piano

(58б) свирати лијепо vs play beautifully

У оба језика примјећујемо да, кад се ради о глаголу свирати, он може да има и транзитивну и нетранзитивну употребу. У енглеском језику овај глагол могу пратити разнородни објекатски појмови, те он има значење и *играти нешто*, нпр. *неки спорт, или глумити некога/нешто*. Дефиниција глагола свирати у СДБ (шест значења) је производити тонове на неком музичком инструменту, бити вичан томе или бавити се тиме као занимањем.

П. Пипер и др. (2005) помињу да глаголи просте рекције, нпр. свирати, ударати, осим типичног објекта могу стајати и са приједлошким акузативом, тј. у + акузатив, наводећи примјере: *удара у бубњеве, свира у фрулу*. И Н. Арсенијевић наводи различите инструменте као локализаторе имплицитних радњи: *свирати бубњеве (ударати у бубњеве), свирати трубу (ударати у трубу), свирати у трубу, свирати сонату на флаути* (Арсенијевић 2012: 64-73). Како смо већ поменули приликом обраде енглеског глагола *play*, синтагму *свирати Хајдна* ћемо схватити као *свирати музику коју је компоновао Хајдн*, односно *свирати Хајднову музику* (Арсенијевић 2012: 73).

У монорекцији конкуренти правом објекту у акузативу су приједлошки акузатив са приједлогом *у* и приједлогом *на*, као и *у/на* + локатив. У бирекцији са два објекта облик акузатива означава музику која се ствара, а аниматни појмови као допуне су у облику бесприједлошког датива или приједлошког акузатива (приједлог *за*). Дакле, у синтагми 58a јавља се само директни објекат који регира глагол (у E), а у синтагми 58б примјери нетранзитивне употребе глагола са прилогом се подударују у контрастираним језицима (AO=ADV).

(59б) јахати на коњу vs ride a horse

Кверк и Т. Вестергард именују (*You and I will play a game of chess later*). Оба глагола су домаћи поријекла, а глагол *play* има фреквентнију употребу.

CD: ride, v.

[I or T] to sit on something such as a bicycle, motorbike, or horse and travel along on it controlling its movements:

I learned to ride a bike when I was six.

I ride my moped to work.

I ride to work on my moped.

The hunters came riding by/past on their horses.

[I] to ride a horse:

Can you ride?

Their daughter is learning to ride.

He rides well/badly.

[I or T] to travel in a vehicle, such as a car, bus, or train:

He doesn't have a car so he rides to work on the bus.

mainly US We rode the train from San Diego to Portland.

[T] US to try to control someone and force them to work:

Your boss is riding you much too hard at the moment.

У синтагми 59а у примарном значењу монорекцијског глагола јахати, тј. кретати се, ићи сједећи на леђима животиње (*коња, магарца* и сл.) или на леђима човека, као допуна јавља се акузатив у функцији правог објекта у С, тј. директног објекта у Е.

У синтагми 59б може да се користи и приједлошка синтагма (на + акузатив), а у енглеском језику то није уобичајено. Условно говорећи, језици се подударaju у овим синтагмама.

Како у С, тако и у Е могу се јавити аниматни појмови са различитим значењем глагола, тј. фигуративним значењем – наметати се некоме као власт, држати под својом влашћу, досађивати некоме, узнемиравати, гњавити некога, што је забиљежено и у српским и у енглеским рјечницима и додатно приближава контрастиране језике.

(59) јахати – ride

јахати	1 Аж//наЛн коња//на коњу	1 наЛн//Аж на мазги//мазгу
--------	--------------------------	----------------------------

(59а) јахати коња vs ride a horse

(60) уједињавати – unite

Рр: уједињавати	1 Аж множ.зн. два народа, две земље Аж, кол. + саИж, кол. сељаке са радницима, један регион са другим	1б. уЛкол. у савез 1в. уЛн у борби за слободу
--------------------	--	--

CD: unite [I or T]

to join together as a group, or to make people join together as a group; to combine:

If the opposition groups unite, they may will command over 55 percent of the vote.

If ever a dance company could unite the differing worlds of rock and ballet, the Joffrey Ballet is it.

reunite [T]

to bring people together again:

to reunite a divided family/country/world

Sarah was finally reunited with her children at the airport.

(60a) уједињавати двије земље vs unite two countries

(60б) уједињавати се у борби за слободу vs unite in the fight for freedom

У синтагми 60a присутна је именичка лексема у множинском значењу, у оба језика у функцији правог објекта. У другој синтагми (60б) повратни глагол веже прву допуну у функцији неправог објекта, а друга допуна која слиједи у С је допуна објекту. У Е као преводни еквивалент користи се прост глагол без повратне замјенице. Дјелимично се подударају синтагме у вези са посматраним контрастираним паром глагола уједињавати – unite.

Корпусни примјери (ЕЛК) показују честу употребу повратног глагола у српском језику, тј. *...нити се може уједињавати дијаспору; Тирана се неће уједињавати са Косовом; Интелектуалци се више нису могли уједињавати око заједничког непријатеља*. Само у једној реченици (од четири у ЕЛК) као субјекат се јавља неаниматни појам и прелазни глагол уједињавати (нпр. *...поступака широм региона помоћи стварању новог региона у којем ће нас заједничка историја морално уједињавати а не политички делити*). У енглеском језику, како смо показали, умјесто повратног глагола би се употријебио глагол у нетранзитивној употреби и са аниматним и са неаниматним појмовима. Слиједе корпусни примјери (СОСА) који региструју сљедеће синтагме са неаниматним и аниматним појмовима као субјектима:

СОСА: Innovative solutions could unite a divided nation;

Thinking like this can unite a small shop;

The government attempted to unite all ethnic groups;

A plan to unite all things...;

The Democrats can unite;

King's dream was to unite communities from around the country;

I wasn't able to unite everybody;

...how to unite for democracy;

They could unite for common demands;

Nations must unite in the struggle against terror;

They had to unite in self-defence.

(61) гледати/погледати – watch

(61a) гледати/погледати¹¹⁸ путника vs watch the passenger/look at the passenger

(61б) гледати/погледати у саобраћајца vs watch the traffic policeman/look at the traffic policeman

(61в) гледати (пазити) на дете vs watch the child/watch over the child

Рр: гледати	1а. (посматрати кога, што: бити усмерен, усредсређен на што) Аж,н путника, излог	1б. уАж,н у саобраћајца, у будућност 2 (пазити на кога, што, водити рачуна о чему) наАж,н на дете, на сат
-------------	--	---

погледати	1 Аж,н/у,наАж,н морнара, пацијента, купатило, у календар, у хладњак	2 пазити, обазирати се на нешто наАж,н на малолетног делинквента, на врата
-----------	---	--

ЕЛК: Гледати кочијаша пред собом
гледати га како се љуља цестом
гледати их како се напрежу
гледати у његово лице пуно весеља и обијесне радости
гледати у њега
прозори Буљиног стана гледали су на паркинг моје очи неће гледати

¹¹⁸ Према истраживању Н. Арсенијевић (2012), на транзитивност ових глагола утиче највише природа учешћа њиховог субјекта, који се свјесно ангажује обухватајући све компоненте перцептивног садржаја (*Гледам, видим прелећу птицу*), значи декодирање визуелног утиска планираног или не, нпр. *гледа у воду – усмеравање погледа ка неком појму из околине, гледа у даљину, гледање без усмеравања, блене у зид – несвесно усмеравање*. Чула су спроводници спољашњих утисака и ради се о сложенијем интелектуално-емоционалном процесу. Перцепција је усмјерена од субјекта (свјесно ангажованог не само чулима него интелектуално и духовно) према живом или неживом објекту, а перцептуелни садржај обрнуто – од објекта који га заступа ка субјекту. Разликујемо циљане и спонтане перцептивне анимације: *видети, гледати, чути, слушати, ослушкивати, посматрати, мотрити, осмотрити, загледати, ослушнути, разабирати, приметити, запазити*. Објекат може бити сама појавна вриједност (*видим човека, видим тв*), садржај ових извора (*гледам филм, гледам светлост*), а и комплекснија природа појаве у њеном тренутном ангажману (*посматрају улазак трупа у град*). Када је у улози објекта, извор перцептивног саржаја, или сами аудитивни садржај, различито ће се граматички представити, или имплицитно или експлицитно (*Чујем Јунга, Чуо сам Перу како прича са неким*), а шта ће се јавити зависи од хијарархијски надређене комуникативне ситуације. Сви ауторкини примјери су наведени у екавском облику, како се наводе у изворном тексту (в. Арсенијевић 2003: 155).

ЕЛК: прозори гледају на фарму прозори гледају у слепе зидове прозори гледају у туђе прозоре прозори гледају у зидове стан гледа у атријум стан гледа у улицу врата гледају према полицијским комбијима тераса гледа право на залив тераса гледа на задњи улаз ресторана тераса гледа на улицу балкон гледа на главни пут
гледати на њу, ћутљиву и замишљену, без смеха и речи
гледати будан у сан
гледати у њему главног непријатеља гледати у њој свог сталног непријатеља
из зенита гледа лавља глава, накострешене гриве
гледати на сат гледати на стоку
гледати у сунце гледати у помрчину не сме гледати у карте
гледати њезино очајање гледати звезде
...може се гледати на потребу људи као на израз, тачније реализацију тзв. грегарног или афилијационог нагона; компетитивне изборе треба гледати као на циклично, институционално средство за обнављање легитимитета система; на пружање подршке не треба гледати као на трошак; на тај консензус унутар ЕУ према Србији се не сме гледати као на нешто што се даје за узврат...

COCA и PDEV:

COCA: watch a girl in short skirt	PDEV: 6 paterna
watch a child sleep	Human watches event (over a period of time): watch a marriage campaign once
watch cartoons	Human watches Movie or TV program on TV or video or in cinema watch cartoons/films/television/ the Oscars ceremony/the programme
watch football	Human1 watches Human2 or Entity (keep sb under careful, protective, or secret observation: watch my feet/the crater/the calf/your fat and calorie intake
watch him cross the threshold	Human watches over Entity (under careful, protective, or secret observation): watch over the interests of the French state
watch him do something	Human watches out or (is on the alert) for anything: watch out for details
watch how he handles the heat	idiom.
watch the sea rolling ashore	Human watches this space (sth interesting is going to happen):
watch this debate	watch this space for further details.
watch their teams become chronically uncompetitive	

Како корпусни примјери показују, прелазни несвршени глагол гледати у примарном значењу (примати свјетлосне утиске, служити се чулом вида) прати објекатски појам у функцији правог објекта у облику акузатива конкретних аниматних и неаниматних појмова (нпр. *гледати путника, излог, телевизију*: Рр)). Присутне су и друге приједлошко-падежне конструкције у облику приједлошког акузатива (ИНО), нпр. *гледати на дијете, на сат, на оцјене, на стоку* и сл. када се мијења основно значење – пазити на кога, што, водити рачуна о коме. Као конкурент акузативу, осим приједлошког акузатива, јавља се локатив са приједлогом у, нпр. *гледати у сунце, у помрчину, у саобраћајца, у будућност*. Чест патерн је употреба акузатива и бесприједлошког инструментала у функцији адвербијалне одредбе средства, нпр. *гледати глумце догледом, гледати звијезде дурбином* и сл., а у бирекцијском моделу реченице јавља се и ситуациони детерминатор у виду клаузе, нпр. *гледати их како се напрежу, гледати каратисте како се боре* и сл. Исто тако, *гледати некога/нешто* са ситуационим детерминатором је чест патерн у значењу односити се на извјестан начин према коме, чему. *Гледати на некога/нешто* може да прати и модификациони детерминатор, нпр. *гледати на њега као на дијете, гледати на ту потребу као на израз нечега* у значењу односити се на извјестан начин према коме/чему.

Енглески преводни еквивалент је глагол *watch* у значењу гледати нешто одређени период времена, нарочито нешто што се мијења или помјера. Као и у српском језику овај глагол прате аниматни и неаниматни појмови у функцији директног објекта, с том разликом што не постоје конкуренти објектата у енглеском језику. У 61в у промијењеном значењу глагола постоје конкуренти у енглеском језику са фразалним глаголом, али не и у српском језику.

Често се у енглеском језику као комплемент објекту користи инфинитив са *to* или огољени инфинитив (без *to*), који показују различита значења, што потврђују сљедећи примјери:

(61г) I watch him crossing//cross the street vs Гледам га како прелази//како је прешао улицу

Нефинитни облик инфинитива има исто значење као и употреба акузатива са ситуационим детерминатором, нпр. гледати (посматрати кога/што; бити усмјерен, усредсређен на што) некога у каквој ситуацији, тј. како нешто ради (*гледати каратисте како се боре*). Синтаксички се не подударају језици у овим синтагмама јер енглески језик користи нефинитне облике послије директног објекта, а српски прави објекат и финитну клаузу.

Слиједе илустративни примјери реченица са објашњењем на енглеском језику, у којима се глаголи *watch* и глагол *see* употријебљавају са објектом у функцији директног објекта, а комплемент објекту је нефинитни облик у облику партиципа или огољеног инфинитива у различитом значењу.

Уп. We watched whales jumping out of the water и We saw whales jumping out of the water.
 Watch focuses on the process of seeing: we spent time looking at the whales;
 See focuses more on the finished event. It doesn't suggest that we spent much time looking at the whales (CD).

Дакле, у синтагми *watch sb/sth doing sth* фокус радње је на самом глаголу *watch* и процесу гледања, док код глагола у синтагми *see sb/sth doing sth* акценат је на резултату радње, а не на њеном трајању.

(62) слушати, чути – listen, hear

(62а) слушати старијег vs to listen to your elders

(62б) слушати о подвизима тих ратника vs listen about the heroic deeds of the warriors

(62в) чути најновије вијести vs hear the latest news

(62г) чути за тај филм vs hear about that movie

(62д) чути о њеној удаји vs hear about her being married

Рр: слушати	1а. Аж,н старијег, плоче, предавање	1в. оЛн о подвизима тих ратника
чути	1 Аж,н гуслара, звоно, галаму 2 сазнати што а. Ан најновије вести	2г. за Аж,н за тог научника, за тај филм 2д. оЛн о томе нешто

Аудитивно-перцептивни однос: *Чути Елизабетин корак/Чути Елизабету како корача.*

Значење глагола: чути звук који се производи док Елизабета корача.

ЕЛК: Чути врата, чути прозор како шкрипи, чити шкрипу прозора, чути звук који производе прозори док се помјерају, чути Елизабету да изјављује, чула је Софронија како виче.

CD: She heard a noise outside.

My grandfather is getting old and can't hear very well.

You'll have to speak up, I can't hear you.

[+ obj + ing] I heard/I could hear someone calling my name.

[+ obj + infinitive without to] At eight o'clock Jane heard him go out.

Преводни еквиваленти видског пара слушати/чути су *listen* и *hear* који вежу неаниматне и аниматне појмове. Несвршеном глаголу слушати одговара семантика глагола – *listen*, а свршеном глаголу чути – семантика глагола *hear*. Глагол *listen* веже приједлошку фразу, а глагол *hear* веже именичку фразу и са приједлогом и без приједлога.

(63) мирисати – smell¹¹⁹

Објекат је извор еманације и уз неутрални глагол осјетити очекује се лексема значења еманације, нпр. *мирис* или *смрад*. Еквивалентна глаголска лексема је глагол намирисати, тј. осјетити чулом мириса.

Деривациони облици глагола мирисати су помирисати и омирисати, а према ефекту који има перципијент, немаркиран је глагол мирисати. У забиљеженим примјерима налазе се објекти еманације као директни природни емитери мириса или индиректни извори еманације који и сами преносе утиске

¹¹⁹ Према Н. Арсенијевић (2012), мањи је број појава које нас привлаче пријатним или непријатним мирисом. Човјек перципира одређене еманације, па се као објекатска допуна уз неутрални глагол осјетити очекује лексема тог значења: *осетити мирис, смрад, мирисати, помирисати, омирисати бочице. Осећати, пипати, пробати* су глаголи са којима је забиљежено најмање примјера перцепције чулима додира и укуса. Објекти су неперсонални, али и нетипични персонални у метафоричком смислу (в. М. Ивић 2007, М. Ковачевић 1988, Љ. Јонке 1965). Н. Арсенијевић објашњава да перцепција тактилног карактера је један од начина како субјекат региструје себе и своје окружење и то физичким контактом, нпр. додиром, обично руком (*напицао је брк, камен, пушку*), мада је чулни доживљај могуће остварити и другачије (*осећао је Растину, њене прсте и њена уста, жену, срце како удара*), гдје се у улози објекта налазе извори тактилних доживљаја који су понекад заступљени ситуационим детерминатором.

вјерне датом извору (нпр. *омирисати црни лук, омирисати бочицу*). Немаркирани су објекатски појмови према обиљежју аниматности.

Контрастирајући пар глагола мирисати – smell, уочавамо да директни или индиректни извор еманације у српском језику прати ДПО као и у енглеском језику (директни објекат), а за навођење индиректног извора еманације користи се експлицитно аналитички генитив у постмодификацији именице (*smell the bottle of perfume*). Уз комплексно сложени глагол *smell* користи се ДО са комплементом објекту у виду партиципа (*smell sth burning*). У бази ПДЕВ забиљежено је седам патерна овог глагола. Детаљније, у примарном значењу помиње се да само човјек или животиња је перципијент, а извори перцепције су конкретни појмови. Ако су у питању апстрактни појмови, значење ће се промијенити. У интранзитивној употреби глагола глагол ће имати значење – емитовати непријатан мирис (*it must smell a bit*), док се за пријатан мирис мора навести придјев таквог значења као обавезни модификатор именичког појма у препозицији (*nice, good, sweet, lovely*).

Н. Арсенијевић (2012: 88) констатује да се перцепција тактилног карактера најчешће остварује додиром, нпр. *руком*, али и другачије (*Осећао је Растину, њене прсте и њена уста, срце како удара*), гдје се у улози објекта налазе извори тактилних доживљаја који су понекад заступљени ситуационим детерминатором.

ЕЛК: мирисати реку, дим, њене листове свеже од штампе, рубље...

СОСА: smell his aftershave, Mary's fig and pepper bread, a skunk; smell the scents of the past; smell the war, trouble (be aware of a situation);

CD: smell alcohol, gass, perfume, smoke, these flowers; I can smell sth burning (smell, notice or discover sth using the nose);

(63а) мирисати парфем vs smell the perfume

(63б) мирисати нешто како гори vs can smell sth burning

У синтагми 63а именске лексеме у оба језика су у функцији правог објекта. Чест патерн чини глагол мирисати са замјеницом *нешто* и зависном клаузом као другом допуном (63б), а у Е употријебљава се замјеница у функцији директног објекта и нефинитна герундивна клауза као комплемент (инфинитив + *-ing*).

(64) сазнавати – learn sth

(64a) сазнавати истину¹²⁰ vs learn the truth

(64b) сазнавати за твоје откриће vs learn about your discovery/of your discovery

Рр: сазнавати	1а. Ан истину	1г. заАн за твоје откриће, за проверу//P
---------------	---------------	--

CD: get to know sb/sth (to spend time with someone or something so that you gradually learn more about him, her, or it):

The first couple of meetings are for the doctor and patient to get to know each other.

I'll need a few weeks to get to know the system.

learn [I or T] to be told facts or information that you did not know:

We were all shocked to learn of his death.

[+ (that)] I later learned (that) the message had never arrived.

I only learned about the accident later.

СТИЦАЊЕ ЗНАЊА ЈЕЗИЧКИ ЈЕ ОБИЉЕЖЕНО ГЛАГОЛИМА ВИЗУЕЛНЕ И АУДИТИВНЕ ПЕРЦЕПЦИЈЕ КОЈИМА СЕ ДЕНОТИРА ПЕРЦИПИЈЕНТОВА АКТИВНОСТ ПРИ ДЕПОНОВАЊУ ПЕРЦЕПТУЕЛНОГ САДРЖАЈА (САЗНАТИ, ДОЗНАТИ, УПОЗНАТИ). ОСИМ ИМЕНИЧКЕ ЛЕКСЕМЕ КОЈОМ СЕ ЗА ДАТИ КОНТЕКСТ ИСТИЧЕ РЕЛЕВАНТНА ПОЈЕДИНОСТ КВАЛИФИКАЦИЈЕ ЊЕГОВОГ САДРЖАЈА, ТАЈ СЕ ПОЈАМ И ДОДАТНО ДЕТЕРМИНИШЕ ПРЕМА ПРОЦЈЕНИ ЊЕГОВОГ ЗНАЧАЈА, УЛОГЕ, ЕФЕКТА (*дознати мрачне околности, битан податак, сазнати праву истину*). Са глаголима дознати и сазнати се откривају појединачне чињенице и због тога се не могу комбиновати са правим објектима конкретног значења, нпр. *сазнати Робертово порекло* (2012: 92: према Селенић). Објекти глагола открити, пронаћи, изумјети, установити, разрадити, одгонетнути су продукти датих процеса за које Н. Арсенијевић (2012) прихвата термин Вселоводове – еврикативи.

У синтагми 64а именске лексеме имају функцију правог објекта у контрастираним језицима, те према томе можемо закључити да се два језика подударају у вези са глаголима који означавају когнитивно-креативни однос.

¹²⁰ Према Н. Арсенијевић (2012: 91) глаголи когниције семантички се могу класификовати „према испољавању интелекта на глаголе којима се обиљежава могућност креативног процеса (перципирање односа, концептуализације, апстраховања), заснованог на способностима когнитивне обраде, и на глаголе са значењем когнитивног оперативног процеса (присећања, препознавања, репродукције), засноване на нашем похрањеном знању – познавању субјективних и објективних чињеница, (декларативном) знању и знању вештина (процедуралном).”

У синтагми 64б приједлошка допуна је у облику акузативне допуне (са приједлогом *за*) у функцији неправог објекта, а у Е користи се приједлошки објекат уведен приједлозима *about* или *of*.

(65) учити – learn

Пр: учити	1 а. Ан немачки језик, рецитацију, историју средњег века, глуму 2 подучавати кога а Аж + Ан//Ин (ређе) ученика математику, глумца правилном изговору, сина пожртвованости	3 школовати се за шта Лекс заА за машин-бравара, за столара
--------------	--	---

Како је познато, семантички потенцијал глагола учити је резултат еволутивног процеса (учити – бити ученик, учити некога нечему, учити некога нешто), но нас највише интересује когнитивни садржај лексема. Честе су девербативне именице и необавезно се експлицирају објекти или средство неопходно за реализацију процеса.

Нпр. *учити свирање*

учити свирање клавира

учити да свира клавир

У синтагми *учити клавир* именичка лексема је у функцији правога објекта, чија семантика означава специфичну област изучавања. Објекат његове субординиране предикације преузима функцију објекатског конституента глагола учити.

CD: They learn Russian at school.

"Can you drive?" "I'm learning."

I've learned a lot about computers since I started work here.

[+ to infinitive] I'm learning to play the piano.

[+ question word + to infinitive] First you'll learn (how) to use this machine.

(65а) учити њемачки језик vs learn German

(65б) учити за столара vs learn to become a carpenter/learn carpentry

Језици се подударају у презентованим објекатским синтагмама (65а).

У 65б користи се приједлошка фраза у функцији неправог објекта, а у Е инфинитивна клауза је употријебљена у функцији правог објекта, што значи да не постоји подударност.

(66) одговарати – give an oral presentation

Рр: одговарати	3 (школ. говорити што за оцену, несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво) ДНО: 4 (противречити коме, несврш.) <i>Дж мајци</i>	5 (правн. сносити одговорност, несвр.) заА за грешку, за злоупотребу положаја
-------------------	--	--

(66а) одговарати историју vs give an oral presentation in history

(66б) одговарати мајци vs talk back to one's mother

(66в) одговарати за грешку vs be held/to be accountable for a mistake

У српском језику уочавамо да се исти несвршени глагол користи са различитим допунама у промијењеном значењу глагола, а у енглеском језику преводни еквиваленти су различите глаголске лексеме. Неподударни су језици у презентованим синтагмама. Само се несвршени вид глагола може јавити у српском језику у значењу глагола б6а и б6б, док у б6в у истом значењу не може се користити свршени вид јер је семантика глагола другачија (нпр. *одговорити мајци* (дати одговор)).

(67) знати – know

знати	1а. Аж,н њену професорку, правопис, шпански језик	3 (уз негиране глаголе – не марити): за сина, за тај случај, за шалу
-------	---	---

CD: She knows the name of every kid in the school.
I don't know anything about this.
[+ question word] We don't know when he's arriving.
I don't know (= understand) what all the fuss is about.
[+ (that)] I just knew (that) it was going to be a disaster.
She knew (was aware) (that) something was wrong.
[+ obj + to infinitive] Even small amounts of these substances are known to cause skin problems.
formal: The authorities know him to be (know that he is) a cocaine dealer.

(67а) знати шпански језик vs know Spanish (Spanish language/the Spanish language)

Глагол знати остварује везу са објектима различите природе, нпр. појмовима који означавају стручне области, дати садржај, именске ријечи у значењу номинације, именске конструкције као површинске експоненте дубинског реченичног садржаја и сл. Оне су у облику ДПО и функцији правог објекта у српском језику, као и у енглеском језику са преводним еквивалентом – *know*. У српском језику (67а) обавезно се наводи именица *језик* после квалификације присвојним придјевом, а у енглеском – може и не мора.

(68) жалити¹²¹ – pity

(68а) жалити удовицу vs (*mourn the widow, *mourn with the widow) pity the widow, empathise with the widow, sympathise with the widow, feel sorry for the widow

(68б) жалити за љетом vs (*to mourn for summer) regret a misspent summer

Према истраживању Н. Арсенијевић (2012), релациони глаголи вежу објекатске синтагме у којима су присутне алтернације правог и неправог објекта. Глагол жалити успоставља емоционални однос са објекатском допуном.

¹²¹ Н. Арсенијевић (2012) прихвата термин „релациони глаголи“ који је увела Всеволодова (2000: 57-59) за означавање пунозначних глагола у одређеном виду релације са објекатским допунама. Наша ауторка разликује шест врста односа у објекатским синтагмама: емоционални однос, интерперсонални однос, верификативни однос, каузативно-детерминативни однос, интенциони и посесивни однос. Са објектима (глагола *волети*) живих појмова наглашава се љубавни однос између одраслих или емоционални однос између дјече и родитеља. Неживи појмови се понашају као кондензатори пропозитивног садржаја (*волети крофне*) чија се имплицитна вишезначност може регулисати контекстом (*волети сребрне предмете*). Именице у забиљеженим примјерима су већином праве именице, а девербативне именице су рјеђе (*волети љубавне свађе*), из простог разлога што се чешће користи глаголска допуна због веће информативности (*да + презент/инфинитив*). Негативни емоционални однос развија се као реакција субјекта експеријенсера на спољну иницијацију објекта-каузатора са глаголима: мрзети, презирати, не трпети, не подносити. Према Н. Арсенијевић (2012: 107), емоционални однос најчешће није просторно и временски детерминисан, као ни на неки други начин. Али ако јесте, навешће се модификативни детерминатор (*презирати синове као мекушице*) или временски модификатор (*мрзети слушкиње у пролеће*). Неживи објекти наведених глагола су на дубинском плану заступљени реченицом (*мрзим бунде/да правим/да облачим бунде*). Јављају се и апстрактни појмови (*не подносити звоњаву*) који могу имати различиту интерпретацију. Глаголи и глаголске синтагме су преузете из поменуте монографије, и писане су екавицом.

Рр: жалити	1 (осећати сажаљење према коме) удовицу, несрећног човека	2 (туговати за умрлом особом или нечим што је изгубљено, пропуштено) заИж,н жалити за летом, жалити за пропуштеном приликом (<i>to regret a misspent chance</i> , енгл.)
---------------	---	---

CD: mourn [I or T], v.

to feel or express great sadness, especially because of someone's death:

Queen Victoria mourned Prince Albert/Prince Albert's death for 40 years.

She was still mourning for her brother.

They mourned the passing of an older, simpler way of life (they felt sad because it had stopped existing).

CD: regret [T]

B1 to feel sorry about a situation, especially something sad or wrong or a mistake that you have made:

Is there anything you've done in your life that you regret?

[+ -ing verb] I have always regretted not having studied harder at school.

[+ (that)] formal The council regrets (that) the money to subsidize the youth club is no longer available.

[+ to infinitive] formal: British Airways regret to announce the cancellation of flight BA205 to Madrid.

Различити глаголи у енглеском језику су преводни еквиваленти глагола жалити у српском језику. Посматрамо само она значења која су адекватна у презентованим синтагмама. У 68а преводни еквивалент глагола жалити у посматраној синтагми је *pity the widow* и тада су синтагме подударне и према облику, функцији и значењу. Други глаголи скоро истог значења, као што су: *empathise* и *sympathise* везују допуне које имају функцију приједлошког објекта (релатор *with*). Исто значење показује и глагол другачије основе *feel sorry for sb*, који је аналитички глагол састављен од десемантизованог глагола и придјева, и он мора везати приједлошки објекат за допуну смисла наведене предикације. У синтагми 68б *жалити за љетом* одговарајући значењски еквивалент је *regret a misspent summer*. Горе поменути глаголи сличног значења се не могу употријебити (*mourn, pity, empathise, sympathise*), јер углавном везују аниматне појмове, а неаниматни појмови које вежу су другачијег значења.

Према тумачењу Н. Арсенијевић (2012), различите су нијансе емоционалног односа релационих глагола са објектом. Као прво, његова осјећања су одраз солидарности са објектом који је изложен физичком или психичком страдању (*жалити народ*), када се субјекат јавља као коексперијенсер, а само значење глагола изједначава се са значењем видског пара глагола

сажаљевати/сажалити. Као друго, истим глаголом се денотира резултат прекида емоционалног односа између субјекта и објекта, који је чешће аниматни, а рјеђе неаниматни појам (*жалити мене, жалити мост који су срушили*).

У СДБ јавља се још једно значење глагола жалити у одричном облику глагола: са устежањем давати, нерадо трошити; нерадо излагати напорима, штедети (живо биће), нпр. *не жалити труда, не жалити новац за прикупљање Портиних великодостојника, не жалити пута, не жалити коња*. Као допуна глагола у функцији неправог објекта налази се ДПО, чији је репрезент генитив неаниматног или аниматног појма. У синтагми *не жалити новац за прикупљање* уочавамо употребу акузатива као правог објекта са неглаголском допуном именици у виду приједлошког квалификативног акузатива.

Навешћемо још неколико примјера из корпуса:

ЕЛК: жалити због тог његовог недостатка; жалити ову моју руку која већ дрхти; не треба жалити одлазак са овог света; ...јер је жалити дуго и дубоко било сасвим у складу са тадашњим обичајима;

СОСА: One would mourn a death; They did not mourn the lost Eden; I...mourn for our daughter; No one is put on earth to mourn forever; She had sworn to mourn him for one entire day; I mourn in thinking of the little girls that were killed...; I mourn my life; we have to mourn our old selves; Children and young men mourn over the Nigim family; I mourn the loss of Tom Ford every day; We mourn the loss of life; the kingdom will mourn the loss of such a fine man; We mourn today; We mourn together; Mourn your fate; We mourn with all the families;

СОСА: complain on: websites; the blogs; it's my understanding, did complain on behalf of Albert; talk radio; the record about ADA for fear of...; the Op Ed page of the newspaper; on radio talk shows;

complain for: many reasons; less pragmatic reasons; for hours; one tenth of a second; fun and profit; two minutes but no more; fear; a while; the heck of it; they did much the same;

complain about: a Bart proposal; a job; a man; aches and pains; Asian immigrants; being wet and cold; birthdays; grades on their last essay; hair loss; her children; how much CU costs;

complain to: Inez called Spivak to complain to him about his father every six months or so.

complain against: a police officer; anything you want; diet; employers; media; our fathers; we wouldn't complain against diet and the general treatment.

Из корпусних података откривамо нове допуне неповратног глагола жалити: жалити + збогГн; не треба + жалити + Ан (+ саГн, тј. неглаголска допуна именици);

(68в) жалити (сажаљевати) нашу кћерку vs pity our daughter

Семантика глагола жалити може да значи жалити некога ко је жив или некога ко је преминуо, у смислу *жалити нечију смрт*. У првом значењу

семантика посматраног глагола изједначава се са глаголом сажаљевати, чији могућ преводни еквивалент је *pity*, а у другом значењу одговарајући преводни еквивалент је глагол *mourn*.

COCA: One would mourn a death; They did not mourn the lost Eden; I...mourn for our daughter; No one is put on earth to mourn forever; She had sworn to mourn him for one entire day; I mourn in thinking of the little girls that were killed...; I mourn my life; We have to mourn our old selves; Children and young men mourn over the Nigim family; I mourn the loss of Tom Ford every day; We mourn the loss of life; The kingdom will mourn the loss of such a fine man; We mourn today; We mourn together; Mourn your fate; We mourn with all the families;

(68a1) mourn a death vs жалити (нечију/једну) смрт

(68b1) mourn him one entire day vs жалити некога један читав дан

(68v1) mourn forever vs жалити заувјек;

(68г1) mourn my life vs жалити свој живот;

(68д1) mourn the loss of Tom Ford vs жалити губитак Том Форда

(68ђ1) mourn the loss of life vs жалити губитак живота

(68e1) mourn with all the families vs саосјећати са свим породицама

Из горњих контрастираних глаголских синтагми закључујемо да се често употребљава модификативна допуна у виду прилога, као и адвербијална одредба времена. Разнородне лексеме се јављају као колокати глаголу *mourn*: *живот, судбина, губитак некога, смрт некога*, што значи да осим именице у функцији ДО употребиће се и аналитички генитив као комплемент да означи припадност датом појму (*mourn the loss of T. Ford* vs *жалити губитак Т. Форда*). Значи, објекатском генитиву одговара именица у објекту са њеном допуном – аналитичким генитивом. Кад се жали са другом особом, у С ће се употрежити инструментална допуна (са + неким) којој у Е одговара приједлошка фраза *with + sb* (68e). У енглеском језику мора се употрежити неки детерминатор у виду члана, присвојног придјева, квантификатора и сл., са именицом која је додатно детерминисана, што га додатно удаљава од српског језика. Генитивном узрочном генитиву (збогГ) и акузативној допуни (наАж) са повратним глаголом

еквивалентна је приједлошка фраза (*about + noun*) са неповратним глаголом у енглеском језику. Приједлог *of* са глаголом *complain* је синоним фразалном глаголу *mourn of* (*to tell other people that sth is making you feel ill: complain of a bad back*). Такође, уочавамо да енглески језик не користи често повратне глаголе у корист пунозначних прелазних глагола у активном или пасивном стању и непрелазних глагола.

Глагол *regret* је један од могућих преводних еквивалената глагола жалити. Његове допуне су нефинитни облици, тј. инфинитив и герунд, који показују различито значење.

I regret to say that we are unable to accept your proposal.

I regret saying/having said that you were wrong.

Са инфинитивом у значењу сврхе или намјере радња се односи на будућност, а са садашњим или перфективним партиципом радња се односи на прошлост. Не постоји много глагола у енглеском језику са сличним обиљежјима (*stop, remember, try, forget*).

(69) управљати – rule

Рр: управљати	***Акол., н народ, лађицу (из СДБ)	1а Ин кол.н народом, задругом	1б надИ кол. над народом
---------------	--	----------------------------------	-----------------------------

Глагол управљати везује збирне именице и неаниматне именице чији су супститути слободни инструментал (ДНО) или приједлошки инструментал (*над + инструментал*) у функцији неправог објекта (ИНО).

Поменули смо у српском практичном дијелу синтагму *управљати самостане* (Гортан-Премк, 1968: 74) са акузативном допуном, коју ауторка објашњава утицајем руског језика. У првих стотињак примјера у ЕЛК глагол управљати најчешће веже бесприједлошку инструменталну допуну у функцији индиректне допуне, тј. неправог објекта. Објекти са овим глаголом нису аниматни појмови, већ само збирне именице као скупине појединаца, а и неаниматни појмови.

У Рр нису наведени примјери употребе акузатива у функцији правог објекта, али пронађене синтагме (СДБ) су потврда да и бесприједлошку акузативну синтагму треба уврстити у рекцијски потенцијал овог глагола.

СДБ¹²²: управљати

1а. слати, упућивати, предавати;

1б. обраћати се неком (говором и сл.)

2а. владати, руководити: земљу, овим несрећним народом, над свим;

2б. бринути се о пословима, руководити: имањем, стоком;

3 давати правац, руководити; народ, ветровима, свилено једру, мазгама,

4 упућивати: сунце јарко свом западу управљаше ход;

(69а) управљати народ vs rule people

(69б) управљати народом vs rule over people

(69в) управљати над народом vs rule over people¹²³

ЕЛК: управљати + аниматне именице:

управљати + колектив и неаниматне именице: земљом, владом Киншаса, возилом, шумедијском епархијом као администратор, туђим парама, Србијом, том државом, својом судбином, предузећем (петочлани Управни одбор)... хиподромом (ново руководство) ... овом кућом (грчке банке) ... новцем, млекарном, епархијом, Америком, државним медијима, оркестром;

CD: rule verb (CONTROL)

[I or T] to control or be the person in charge of something such as a country:

Most modern kings and queens rule (their countries) only in a formal way, without real power.

She rules her household with an iron hand/fist (= severely).

[I or T] to be the most important and controlling influence on someone:

Love ruled supreme in her heart.

The desperate desire to go to Moscow ruled their lives.

rule = decide officially (on sth, for/in favour of, against sb)

Only the Appeal Court can rule on this point.

overrule [T] formal

(of a person who has official authority) to decide against a decision that has already been made:

In tennis, the umpire can overrule the line judge.

У С присутне алтернације правог објекта су у облику ДПО и ИНО у функцији неправог објекта. У Е користи се именичка лексема у необиљеженом облику у функцији директног објекта, како је забиљежено у рјечнику, а корпусни примјери указују и на употребу приједлога *over* у значењу у вези са нечим за којим слиједи одговарајућа именица.

¹²² Доступно на: <http://www.srpskijezik.com> [приступљено 1.11.2016. г.]

¹²³ CD: over, preposition (CONNECTED WITH): C2 (referring to a cause of interest, worry, discussion, etc.) connected with or about: *There's no point in arguing over something so unimportant. I need time to talk/think over your proposal (to discuss/consider it carefully). The legal battle was over who should have custody of the child.*

Занимљиво је на овом мјесту поменути глагол *overrule* који значи поништити донесену одлуку, нпр. *In tennis, the umpire can overrule the line judge* (У тенису, главни судија може поништити одлуку линијског судије), гдје глагол није промијенио значење на помињани начин поставши приједлошки, фразални или фразално-приједлошки глагол, већ је образована нова глаголска лексема на синтетички начин, слично префиксацији глагола у српском језику. Примјери фразалних глагола у рјечницима који се обликују на уобичајен начин, тј. додавањем одговарајућих партикула у препозицији именице су: *rule sth or sb in* (to decide or say officially that sth is possible or will definitely happen, or that sth or sb is suitable): *Are we prepared to negotiate? We haven't ruled it in or out* (CD); *rule sth out* (to prevent sth from happening): *This recent wave of terrorism has ruled out any chance of peace talks* (CD).

(70) вјеровати/повјеровати¹²⁴ – trust

Рр: веровати	-	1 (имати поверење у кога) Дж лекару, другарици (на реч)	2 (полагати наду у кога, шта) уАж,кол.,н у тебе, у наше снаге, у правду, у бога (религ.)
поверовати	-	1в. Дж,н метеорологу, својим чулима	1а. уАн у твоју причу

(70а) вјеровати доктору vs trust one's doctor, believe in one's doctor

(70б) вјеровати у правду vs trust in justice (formal: trust in God)

(70в) повјеровати метеорологу vs trust a meteorologist

(70г) повјеровати у причу vs trust a story; believe a story, believe in a story

ЕЛК:

веровати + индиректна акузативна допуна (у + именичка лексема): у рад, у ситан вез, у васкрсење, у архитектуру, у Бога и у ђавола, у мушко-женско пријатељство, у све, у тај мит, у јин и јанг, у правду и у добро;

¹²⁴ Разликујемо позитивну и негативну верификацију (процес праћења, контроле, посматрања и формирања става о објекту) које доводе до успостављања релација у којима субјекат испољава наклоност и дјелује у корист објекта или негативно на њега. Такви глаголи су: бранити, опростити, подржавати, поштовати, ценити, препоручивати, усвојити; као и демантовати, оспоравати, кривити, оптужити, одбацити... Са неким глаголима се не може уочити ни позитивна ни негативна оцјена објекатског појма, па се „тежиште овакве информације налази у семантичкој допуни појединих глагола (проверити, оценити, контролисати, испитати), нпр. оценити обећање Ал Асада веома значајним“ (в. Арсенијевић 2012: 112-114).

веровати + дативна допуна (ДНО): његовом хвалисању, грофу, бискупу, њој, сопственим ушима, Фон Хаузбургу;

Корпусни подаци потврђују да само аниматне именице облика ДНО вежу глагол вјеровати, уз напомену да се дио неке особе разумије као припадност цјелини – тој особи, тј. сопственим ушима, његовом хвалисању и сл. Нема маркираности између аниматних, неаниматних и збирних именица кад глагол вјеровати веже индиректну акузативну допуну.

(ЕЛК): повјеровати: у њу (причу), у сопствену претпоставку, у његов садржај, у лоша предсказања, у натегнуту причу о цурењу гаса, у такве бајке, у њен опис Тибингових отмичара, у причу;

повјеровати: на ријеч Хенксу Фишеру, вама на ријеч;

повјеровати: властитим очима, сопственим ушима, њиховом садржају (рукописа), шумаревој причи, Вучићу, ујаковој причи;

Корпусни подаци српског језика потврђују да се са свршеним видом глагола – повјеровати везују аниматни и неаниматни појмови у функцији неправог објекта (ДНО), као и да се само неаниматни појмови налазе у облику ИНО.

Дитранзитивни модел реченице са овим глаголом чини акузативна допуна у функцији правог објекта и дативна допуна аниматног појма реципијента у функцији неправог објекта.

СОСА: trust a cop, a doctor, a girl, common knowledge, French intelligence, God, his vocabulary, in God, in me, Mac, my wife on those kinds of calls more, Pakistan, (don't) ... yourself any further; in our own instincts;

Корпусни подаци одреднице *trust* показују да овај глагол веже именичке синтагме у функцији директног објекта и функцији приједлошког објекта (*in + sb/sth*).

Приједлошка фраза (*in + sb/sth*) везује се за формалнију употребу са глаголом *trust* у значењу: If you trust in someone or something, you believe strongly in them, and do not doubt their powers or their good intentions.

He was a pastor who trusted in the Lord who lived to preach. V in n (Collins Cobuild Dictionary).

(71) избјегавати – avoid

Рр: избегавати	I (клонити се кога, чега) а. Аж,н директора, непријатан сусрет//P 1б. Ан//Дн казну//казни, освету//освети	1б. Ан//Дн казну//казни, освету//освети
----------------	---	--

Глагол избјегавати у значењу клонити се кога, чега (нпр. *директора* – ради се о непријатном сусрету) комбинује се и са аниматним и са неаниматним појмовима који имају функцију правог објекта, чија алтернација може бити клауза. Као алтернација акузативу неаниматних појмова може се јавити и датив неаниматних појмова у функцији неправог објекта, што илуструјемо сљедећим примјерима: *избјегавати казну//избјегавати казни, избјегавати освету//избјегавати освети*. У првих 100 примјера из ЕЛК нисмо пронашли примјере датива већ само акузатива (нпр. *војску, додир, моје питање, мој поглед, састанке, кућу, плаћање, све замке*), али СДБ биљежи један примјер: *(она) је настојала да избегава и њиховим погледима*. Већи број примјера би потврдио да ли датив може да стоји у алтернацији са акузативом и колико су прихватљиве синтагме типа: *избјегавати свим замкама, избјегавати плаћању*, тј. са којим именским лексемама је дозвољена употреба бесприједлошког датива са неаниматним именицама као алтернација акузатива.

(71a) избјегавати непријатан сусрет vs avoid an unpleasant meeting

(71б) избјегавати казну//казни vs avoid punishment

СС: If you avoid a person or thing, you keep away from them. When talking to someone, if you avoid the subject, you keep the conversation away from a particular topic. She eventually had to lock herself in the toilets to avoid him... V n

If you avoid something unpleasant that might happen, you take action in order to prevent it from happening.

The pilots had to take emergency action to avoid a disaster... V n

СДБ : избегавати, несвр. гл.

I 1. одлазити бежећи однекуд, склањајући се или спасавајући се пред неком опасношћу: у Ругово;

2а. настојати да не дође до неугодног, нежељеног сусрета, виђења с неким, клонити се некога, нечега, склањати се, уклањати се: оца, састанак са Аном, њиховим погледима;

2б. настојати, трудити се да се нешто изостави из употребе, из примене, да не дође до вршења, остварења (онога што је изражено допуном): сумњиве историјске изворе, плеоназме, одлучне битке са Ханибалом, војну обавезу;

избегавати + дативна допуна (ДНО):

избегавати + акузативна допуна (ДПО): војску, додир с грађанством, моје питање, то дете, тешкоће, кућу, састанке, дивљач на трпези, такве експлозије, све замке, нагле покрете, самосталне и колешке дворане, питање, њене (очи), мој поглед, име Хазари, барице, вино, игре, друштво дивних жена, разговоре за столом, разговоре о деци, сувишну присност, Јану.

Контрастирањем синтагми у два језика уочавамо подударност у облику именских лексема (занемаривши постојање падежа у С), које имају функцију правога, тј. ДО. У С забиљежена је алтернација акузативне допуне са дативном допуном (*избегавати казни, освети, погледима*: Рр и СДБ), али у корпусним примјерима нису пронађени примјери са дативном допуном, на основу чега само можемо да закључимо да је акузативна допуна фреквентнија допуна. Аниматни и неаниматни појмови чине објекте посматраних језика. У енглеском језику присутан је само директни објекат, што се види у горе наведеним синтагмама.

(72) бранити – defend

Глагол бранити успоставља верификативни однос са објекатском допуном.

Рр: бранити	1 Аж, кол.н оптуженог (правн.), домовину, своја уверења, дипломски рад	4 заА кол. за репрезентацију, за ФК „Будућност”
-------------	--	---

СДБ: бранити, несвр. гл.

1а. заштићивати некога/нешто од напада: рањенике, узмак кршћанске војске; (дете од сунца, Рр);

1б. заклањати, чувати од кога (субјекти су неаниматни појмови).

2а. правн. заступати пред судом: оптуженог – Рр;

2б. заступати какво гледиште, подражавати нешто што се оспорава, напада: словенску службу божију;

2в. правдати, оправдавати

3а. спречавати кога у чему, ометати, сметати: прелазак војске преко Дунава;

3б. забрањивати, не допуштати, не давати, ускратити; излазак девојци (Рр);

CD: defend (PROTECT)

[T] to protect someone or something against attack or criticism; to speak in favour of someone or something:

How can we defend our homeland if we don't have an army?

White blood cells help defend the body against infection.

They are fighting to defend their beliefs/interests/rights.

He vigorously defended his point of view.

The president was asked how he could defend (= explain his support for) a policy that increased unemployment.

I'm going to karate lessons to learn how to defend myself.

UK The Bank of England intervened this morning to defend the pound (= stop it from losing value).

defend (IN COURT OF LAW)

to act as a lawyer for someone who has been accused of something in a court of law and try to prove that they are not guilty :

I can't afford a lawyer, so I shall defend myself (= argue my own case in a court of law).

defend (IN SPORT)

[T] to compete in a sports competition that you won before and try to win it again:

He will defend his 1,500 metre title this weekend.

The defending champion will play her first match of the tournament tomorrow.

[I] to try to prevent the opposing player or players from scoring points, goals, etc. in a sport:

In the last ten minutes of the game, we needed to defend.

ЕЛК: бранити + акузативна допуна: боје свог краја, социјалистичко уређење, туђу част, улаз у град, иконе, је с пушком у руци, децу и своје уживање, фризерку, и себе и друге, твој род, Давида од мајке, истину, Јулицу, тиме част једне девојке, Сарајево, девојку;

бранити + дативна допуна: (уста и уши) бране демонима;

бранити + (за + акузатив): за репрезентацију, за неку португалску екипу; за национални тим, за Звезду против Лација и Кијева, за Србију, за госте као шверцовани играч;

СОСА: defend for: a team not used to it, for almost half a century, for their own survival, for us, a score for us;

defend: a poor answer or a poor question on a test, boundaries with a fence, Clinton, her right to her land, her viewpoint on its own merits, defend herself against assault, his title, Taiwan, the nation's liberty, their interests...

(72a) бранити домовину vs defend one's homeland

(72б) бранити за тим vs defend for a team

У синтагми 72a верификативни глагол бранити веже акузативну допуну у функцији правог објекта, а енглески глагол *defend* веже именичку необиљежену лексему у функцији директног објекта. У синтагми 72 б у промијењеном значењу глагола (*играти у тиму, такмичити се у тиму* – у вези са спортским регистром), конкурент акузативној допуни је приједлошка акузативна допуна (за + неког/нешто) у функцији неправог објекта, а у Е се користи приједлошка фраза *for + noun (defend for a team)*, о чему свједочи податак из корпуса и издвојена значењска нијанса овог глагола за спортски регистар у енглеским рјечницима (CD, CC).

(73) подражавати – imitate

Рр: подражавати	1 Аж комичара, кукавину (птицу)//Дж некеме некога	1 Аж комичара, кукавину (птицу)//Дж некеме некога
-----------------	---	---

(73a) подражавати комичара vs imitate a comedian

(73б) подражавати му vs imitate him

У синтагми 73а контрастиране именске лексеме имају функцију правог (директног) објекта у оба језика.

ЕЛК:
Опрао је четири реда које је написао Лисјен, и заменио их овима, подражавајући његовом рукопису са савршенством које ће имати жалосног утицаја на факторову будућност:
Ћубан је мрдао ноздрвама, кривио лице, и Кошевој је, подражавајући му, такође мрдао ноздрвама и мршти мрачно лице.
...и, отуривши једну ногу, пљујући у страну, подражавајући каквом зверском нареднику...

У ЕЛК и СДБ уочавамо да је конкурент акузативу у виду дативне допуне у функцији неправог објекта, а енглески транзитивни глагол *imitate* нема могућност алтернатије директног објекта.

(74) помагати – help

помагати	2 чинити да се чије материјално стање поправи а. Аж, кол. сиромашног рођака, земље у развоју	1 пружити свесрдну помоћ коме а. Дж, кол. повређеном детету, учеснику квиза, институту за физику
----------	---	--

(74а) помагати сиромашног рођака vs help a poor cousin

(74б) помагати учеснику квиза vs help a quiz contestant

Глаголе као што су помагати, плаћати, лагати, савјетовати, са којим се остварају два типа објекатске допуне, М. Стевановић назива дворекцијски глаголи са двојаком допуном, који показују извјесну значењску разлику. Датив индиректног објекта је по правилу живи денотат у функцији објекта намјене/адресата.¹²⁵ У бирекцији може да слиједи допунска клауза у постпозицији датива, нпр. *помоћи брату да поправи аутомобил*. У сљедећем примјеру послје акузатива употребљава се инструментал у значењу подупирати некога, пружати му свестрану, свеобухватну помоћ, најчешће у новцу, нпр. *Помагао је брата*

¹²⁵ Д. Гортан-Премк (1968: 46) објашњава семантичку разлику овог глагола са двојаком допуном. *Помагати некога* има значење: Ја га храним, чувам, подржавам новцем, средствима, или чиме другим, а у синтагми *помагати некоме* – намјена помоћи се има у виду, нпр. *Ја му дајем, пружам, упућујем помоћ*.

савјетима и новцем (Антонић, 2005). Дакле, у монорекцији конкурент акузативу је датив, тј. конкурент правом објекту је неправи објекат датива адресата. У СДБ се са бирекцијским глаголом јавља и приједлог *при* са локативом, који према мишљењу Т. Батистић (1970) није више у употреби у стандардном српском језику.

ЕЛК: помагати + дативна допуна: служи, пријатељу, јој да услужи муштерију, јој у дворењу, његовој жени, му у почињању разговора, им у свирци;
помагати + акузативна допуна: сироте, му при доношењу одлука, нас позајмицом, породицу, га пиштавим и нескладним гласом;
помагати + при + локатив: некоме при готовљењу јела, при спремању за гробље;

У Е користи се именичка синтаagma у функцији директног објекта, а умјесто глагола *help*, који може да буде транзитивно или интранзитивно употријебљен, у употреби је и фразални глагол *help sb out* и фразално-приједлошки глагол *help out with* који веже двије партикуле и објекатску именичку фразу.

(75) судити – sue

У Корпусу (ЕЛК) су присутни примјери именичких јединица у дативу и у акузативу, од којих је дативна допуна (ДНО) у функцији неправог објекта, а акузатив (ДПО) у функцији правога објекта. Не можемо говорити о већој фреквенцији једног или другог бесприједлошког објекта. Једино што се може на основу примјера уочити је присутност обавезних допуна уз ДПО, што би могло да да превагу ДПО над ДНО у дативу. Исто тако, не постоји маркираност појмова са акузативом, јер акузативне именичке јединице су аниматне, неаниматне и колективне природе (*завјеренике, поступке, цијелу Србију*), док су у дативу присутни само аниматни појмови (*краљу, ратним злочинцима*). Једнакост облика ППК у генитиву са приједлогом *према* и приједлогом *по* присутна је у примјерима (*судити према анкетама, судити по уџбеницима*) у значењу „изводити закључак из чега” – СДБ. Поређењем Рр (наводи се само једноаргументски модел реченице) и ЕЛК уочавамо већи број рекцијских обиљежја глагола судити у трочланом моделу реченице у корпусу. Свршени облик глагола осудити прати именичка јединица у акузативу а не у дативу, док у трочланом моделу *судити нешто некоме* – присутна су оба падежа. Глагол пресудити се јавља и са ДНО (*пресудити њима*) и са ППК (за + акузатив) (*пресудити за тужитеља или туженог*), у значењу изрећи пресуду, одлуку. Досудити се јавља са два аргумента – досудити

нешто некое (*досудити смртну казну саучесницима, досудити правду тужитељки*). Несвршени облик истог значења је досуђивати.

(75a) судити младића vs sue a young man

(75b) судити фалсификатору vs sue the forger

Осим нетранзитивне употребе глагола (држати, мислити, сматрати: 1б, СДБ), регирани облици у транзитивној употреби су: акузативна допуна, дативна допуна и локативна допуна (нпр. судити младића, судити фалсификатору, судити о њему). У примарном значењу глаголске лексеме (1. а. давати, износити мишљење, суд о коме, чему, стварати суд, изводити закључак из чега, ценити; 1. б. држати, мислити, сматрати: СДБ) забиљежена је употреба несвршеног глагола (ријетко свршеног гл.), чију допуну најчешће чини клауза. У другом значењу (2. ценити, оцењивати дела или поступке чије; осуђивати, прекоревати због чега: СДБ) забиљежена је транзитивна употреба глагола са акузативном или дативном допуном (нпр. То није наше да му судимо; Нек свијет ми суди...). У трећем значењу (3. а. разматрати нечију кривицу у судском поступку и доносити оресуду: судити злочинцима; 3. б. осуђивати, доносити пресуду сам или у народном, колективном суду без судског претреса: судити жену; 3. в. кажњавати: судити дечацима: СДБ). Дакле, у српском језику јављају се ДПО, ДНО и ИНО, а у енглеском језику само облик ДПО у функцији директног објекта.

У Е, слично С, забиљежено је у рјечницима да овај глагол има транзитивну и нетранзитивну употребу. Као директни објекти јављају се аниматни појмови или институције гдје појединци раде (*the paper, the magazine, her husband*), а са неаниматним појмовима јавља се релатор *for*, који имају функцију приједлошког објекта у бирекцијском моделу реченице. Са бирекцијским глаголом могу се јавити аниматни и неаниматни појмови (скупине појединаца), који имају функцију директног објекта, и аргументи који имају облик приједлошке фразе и функцију приједлошког објекта (*sue sb/sth for libel, sue sb/sth for breach of contract*), чиме се објашњава узрок због кога се дата радња предузима, за разлику од употребе бирекцијског глагола кад приједлошка фраза има значење сврхе (*sue the paper for damages*), што се може исказати и инфинитивом сврхе (*sue the paper*

in order to get damages). Слиједи дефиниција из *Кејмбриџ Рјечника* и неколико примјера у прилог томе:

CD: sue [I or T]

to take legal action against a person or organization, especially by making a legal claim for money because of some harm that they have caused you:

He was so furious about the accusations in the letter that he threatened to sue.

She sued the paper for (= in order to get) damages after they wrongly described her as a prostitute.

She is suing her husband for (= in order to get a) divorce.

She threatened to sue the magazine for libel.

She decided to sue for libel after the newspaper smeared her private life.

You'll have to spend a small fortune in legal fees if you decide to sue for compensation.

He was so enraged at the article about him that he sued the newspaper.

He was sued for breach of contract.

(76) јурити – chase

Рр: јурити	П (гонити кога, само несвршени) Аж играча, миша	Іб. заИж,н за фудбалером, за лоптом --- Іаа. заИн за зарадом вв. уАн у пропаст
---------------	--	---

(76а) јурити играча vs chase the player

(76б) јурити за фудбалером vs chase the footballer

(76в) јурити за лоптом vs chase the ball

(76г) јурити у пропаст vs rush into the abyss

(76д) јурити за зарадом vs chase money

Е не посједује конкуренте директног објекта са глаголом *chase*. У синтагми 76а аниматна именска лексема има функцију правог објекта са глаголом јурити, а у осталим синтагмама неаниматне лексеме у облику индиректне акузативне допуне имају функцију неправог објекта. Синтагма 76г показује облик индиректне акузативне допуне циља у функцији неправог објекта (преводни еквивалент: *rush*), док се у 76д користи индиректна инструментална допуна у функцији неправог објекта, чији преводни еквивалент је глагол *chase*. У значењу глаголске лексеме (76д), тј. „упорно, страшно, неуморно тежити постизању чега, тражити, прибављати, постизати нешто“ (1в: СДБ) регирана допуна може бити и аниматни

појам, нпр. „Јурио је за девојкама, у најнепоштенијој намери“ (СДБ). У овој синтагми употријебљен је приједлог *за* и инструментална допуна (заИНОж).

(77) губити/изгубити – lose

Пр: губити	<p>1 а. Аж,н читаоце, ствари, поверење</p> <p>1 б. Ан//у,наЛн тежину//у тежини, висину//у висини; на окрутности, на озбиљности</p>	<p>1в. наЛ на картама, на парадајзу</p>
------------	--	---

Пр: изгубити	<p>1а. Аж,н дете/у парку/путну торбу, боју (избледети), зубе, косу, рат, меч, такт, самопоуздање, апетит, годину/на факултету/</p>	<p>2 (штетовати у чему) на,у Лн на тежини, на брзини, у елану, на узгоју стоке</p>
--------------	--	--

У слeдећем примјеру са глаголском лексемом губити употријебљен је приједлог *у* са локативом који стоји у односу алтернације са акузативом, нпр. *Губим у тежини* и *Губе тежину*. Нема промјене у значењу. Међутим, кад кажемо *губити књиге* и *губити на књигама* (*губити тргујући књигама*), постоји промјена у значењу (Батистић 1970: 49).

(77а) изгубити тежину vs lose weight

(77б) изгубити књиге vs lose books

(77в) изгубити на књигама vs lose dealing with books

lose (NOT HAVE)

[T] to no longer have something because you do not know where it is:

I've lost my ticket.

He's always losing his car keys.

[T] to have less of something than you had before:

I'm trying to lose weight.

He's losing his hair.

She lost a lot of blood in the accident.

to lose your memory/sight

У синтагми 77б именска лексема је у облику ДПО у С, као и у Е, које имају функцију правог, односно директног објекта. За синтагму *губити тежину* (77а)

постоји и алтернативни облик *губити у тежини (постају лакши)*, чија акузативна и приједлошка допуна у локативу имају функцију именског дијела сложеног предиката, што је потврда да се различите семантичке функције неког падежа не остварују увијек у оквиру исте синтаксичке функције. Глаголске синтагме *губити тежину* и *губити у тежини*, како је познато из литературе (в. Петровић, Дудић, Батистић, Пипер, Клајн и др.), не показују разлику у значењу, док *губити на књигама* има значење *губити тргујући књигама*.

(78) заборављати – forget

Рр: заборављати	1а. (не сећати се, потпуно изгубити из вида кога, шта) Аж,н саборца, стихове	2 наАж,н на болесног друга, на ручак да + презент//Р
--------------------	---	---

(78а) заборављати стихове vs forget the lines

(78б) заборављати на ручак vs forget about (making) lunch

У синтагми 78а језици се подударују у значењу глагола (потпуно изгубити нешто из вида). У синтагми 78б употријебљена је акузативна приједлошка конструкција у функцији неправог објекта у модификованом значењу глагола (сметнути с ума), којој у Е одговара приједлошка конструкција (*about + noun*). Премда нефинитне клаузе не посматрамо, *forget* је један од глагола који се јавља са нефинитивним облицима (герундом и инфинитивом) у различитом значењу.

CD: forget (NOT REMEMBER)

[I or T] to be unable to remember a fact, something that happened, or how to do something:

I'm sorry, I've forgotten your name.

Let me write down that date before I forget it.

I completely forgot about Jenny's party.

[+ (that)] We had forgotten (that) she doesn't come on Thursdays.

I'm sorry, I was forgetting (I had forgotten) (that) you would be away in August.

(79) завршавати – finish

Рр: завршавати	1а. Ан гоблен, школу, занат	1б. Ан//саИн писање романа//са писањем романа, испите//са испитима
-------------------	--------------------------------	--

(79а) завршавати школу vs finish/leave one's schooling

(79б) завршавати писање романа vs finish writing a novel

(79в) завршавати са писањем романа vs finish writing one's novel/finish one's novel

У синтагми 79а облик и функција именичких лексема су подударни у контрастираним језицима.

У 79б фазни глагол завршавати веже глаголску именицу у функцији правог објекта и генитивну допуну као неглаголску допуну те именице. Могућа је алтернација са приједлошком инструменталном допуном у функцији неправог објекта. У Е употребљава се герундивна клауза у истој функцији правог објекта, као и именска лексема у глаголској синтагми *finish a novel*. Постоје истозначни фразални глаголи *finish up* и *finish off* који се могу употрејибити умјесто глагола *finish* (Collins Cobuild Dictionary).

(80) настављати – continue

Рр: настављати	1 непунозн. гл. Ан//саИ игру//са игром 2 (учинити дужим што) а. Ан ногавице	саИ//Ан школовање//са школовањем//Р
-------------------	--	-------------------------------------

(80а) настављати игру vs continue one's game

(80б) настављати са игром vs continue with a game

У синтагми 80а фазни глагол настављати (СДБ: продужавати неку радњу, вршење нечег, континуирано или послије прекида) веже именичку лексему у облику ДПО у контрастираним језицима. У С као и у Е постоји алтернација објекатске синтагме ППК, тј. инструменталном приједлошком конструкцијом, односно приједлогом *with* и именичком необиљеженом лексемом. У српском језику, инструментална ППК има функцију неправог објекта, а у Е – функцију приједлошког објекта, тј. истог су облика и значења, али не и функције.

CC: If you continue with something, you start doing it again after a break or interruption (carry on). I went up to my room to continue with my packing... Vwith n She looked up for a moment, then continued drawing. V-ing.

(81) прекидати – stop

Рр: прекидати	1а. Ан жицу 2 учинити чему крај Ан//саИн//Р (да+презент) студије//са студијама//да студира 2б. Ан састанак, тишину 3 упасти у чији говор Аж говорника	2 учинити чему крај Ан//саИн//Р (да+презент) студије//са студијама//да студира 2в. саИж,н са девојком, са традицијом
---------------	---	---

(81а) прекинути студије vs drop out of university

(81б) прекинути са студијама/да студира vs drop out of university

(81в) прекидати са традицијом vs break with the tradition/go against the tradition; stop tradition ¹²⁶

У синтагми 81а посматраном глаголу, који као допуну има ИФ у функцији правог објекта, одговара према значењу фразални глагол у синтагми *drop out of university*. У синтагми 81б у С инструментална приједлошка конструкција у функцији неправог објекта је замјенљива са клаузом (Р) и акузативном допуном (ДПО), док се у Е користи фразално-приједлошки глагол *drop out of* чија допуна има функцију приједлошког објекта.

У синтагми 81в налази се инструментална допуна у функцији неправог објекта, а у енглеском језику употријебљава се именска лексема у функцији директног објекта у постпозицији фразалног глагола са истим значењем прекинути (*break with/go against the tradition*). Именска лексема у синтагми *stop traditions* има функцију директног објекта. Глагол *stop* спада у малобројну скупину глагола чији објекти су нефинитни облици различитог значења (уп. *stop drinking coffee vs stop to drink some coffee*).

(82) показивати – show

Рр: показивати	2 испољити какво осећање а. Ан нешто –	4 у претњама – колокв. Дж Показаћу ја	3 обично гестом посебно назначити кога, што, о/наАж,н
----------------	---	---	---

¹²⁶We stop traditions that belittle a woman and her family.

Доступно на: <https://www.youthkiawaaz.com/2017/02/tradition-the-most-acceptable-hypocrisy-2/>.

	разумевање, страх, нетрпељивост	теби!	на незнанца, на слику
--	------------------------------------	-------	-----------------------

CC: If you show a particular attitude, quality, or feeling, or if it shows, you behave in a way that makes this attitude, quality, or feeling clear to other people.

She showed no interest in her children...V n

Ferguson was unhappy and it showed...V

You show me respect...V n n

Mr Clarke has shown himself to be resolutely opposed to compromise...V n to-inf

The baby was tugging at his coat to show that he wanted to be picked up.V that

(82a) показивати страх vs show fear

(82б) показивати на слику vs point to the picture

CC: If you show someone something, you give it to them, take them to it, or point to it, so that they can see it or know what you are referring to.

Cut out this article and show it to your bank manager... V n to n

He showed me the flat he shares with Esther... V n n

I showed them where the gun was... V n wh

У синтагми 82a глагол показивати (у значењу: испољити одређено осјећање), који може стајати са разнородним лексемама, употребијен је са именицом која означава осјећање страха у облику директне акузативне допуне и има функцију правог објекта. Као конкурент правом објекту, са истим глаголом у промијењеном значењу (показивати на нешто), јавља се акузативна приједлошка конструкција. Енглески језик са другим глаголом *point* веже именску лексему само у облику приједлошког објекта, а истозначни глагол *show* употребијелава се само као дитранзитивни глагол са могућношћу ротације објекатских аргумента: *show sb sth//show sth to sb*.

Рр: показивати	2 испољити какво осећање а. Ан нешто – разумевање, страх, нетрпељивост	4 у претњама – колокв. Дж Показаћу ја теби!	3 обично гестом посебно назначити кога, што, о наАж,н на незнанца, на слику
-------------------	---	--	--

CC: If you show a particular attitude, quality, or feeling, or if it shows, you behave in a way that makes this attitude, quality, or feeling clear to other people.

She showed no interest in her children... V n

Ferguson was unhappy and it showed... V

You show me respect... V n n

Mr Clarke has shown himself to be resolutely opposed to compromise... V n to-inf

The baby was tugging at his coat to show that he wanted to be picked up. V that

CC: If you show someone something, you give it to them, take them to it, or point to it, so that they can see it or know what you are referring to.

Cut out this article and show it to your bank manager... V n to n

He showed me the flat he shares with Esther... V n n

I showed them where the gun was... V n wh

(83) одговарати – talk

(83a) одговарати историју (тј. лекцију) vs give an oral presentation in history

(83б) одговарати мајци vs talk back to one's mother

(83в) одговарати за злоупотребу положаја vs be held accountable for abusing one's position

Рр: одговарати	3 (школ. говорити што за оцену, несврш.) Ан лекцију, историју (тј. градиво)	4 (противречити коме, несврш.) Дж мајци	5 (правн.: сносити одговорност, несврш.) заА за грешку, за злоупотребу положаја
-------------------	--	---	--

Језици су неподударни у посматраним глаголским синтагмама.

(84) трговати – trade

Рр: трговати		1 а Иж,н белим робљем, фармерицама, златом	1б саИж са препродавцем, са другом државом
-----------------	--	---	--

(84a) трговати златом vs trade gold//in gold

(84б) трговати са другом државом vs trade with another country

У синтагми 84a глагол трговати регира инструментална допуна у функцији неправог објекта, а у Е језику глагол *trade* може имати као допуна самосталну именицу и приједлошку конструкцију у функцији директног, односно приједлошког објекта.

У синтагми 84б користи се социјативни инструментал у облику приједлошке конструкције у оба језика у адвербијалној функцији, а приједлог *са* се преводи у енглеском језику са приједлогом *with*.

У Рр нису забиљежени примјери акузативне допуне у функцији правог објекта, а у ЕЛК регистрована је честа нетранзитивна употреба овог глагола, заједно са горе поменутих двјема допунама (облика ДНО, ИНО).

(85) штедјети – save

Рр: штедети	1 а. Ан струју, сапун, снагу, време 1' штипати кога, шта а. Аж, кол. н баку, здравство, жито	1д. наЛн на материјалу, на пићу
-------------	---	---------------------------------

(85а) штедјети вријеме vs save time

(85б) штедјети баку vs spare one's grandmother

(85в) штедјети на пићу vs save money on drinks

У 85а бесприједлошка допуна је у функцији правог, односно директног објекта у контрастираним језицима.

У 85б енглески глагол *save* не везује аниматне појмове, већ се употријебљава као преводни еквивалент глагол *spare* са обавезним присвојним придјевом у препозицији аниматне именице која има функцију директног објекта.

У 85в енглески глагол *save* везује прву именицу у функцији директног објекта, а друга допуна је приједлошка конструкција и има функцију приједлошког објекта. Глагол штедјети везује приједлошку допуну ИНО (на + локатив) и има функцију неправог објекта. У овој синтагми није неопходно експлицирати акузативну допуну у функцији правог објекта, јер је јасно из семантичког потенцијала глагола да се ради о новцу. Не само да се може *штедјети (новац) на нечему*, већ и *за некога/нешто*, што значи да је могућ и облик приједлошке акузативне допуне (ИНО) чија реализација радње се односи на будућност.

(86) уживати – enjoy

Рр: уживати	1 Ан углед, повластице, старосну пензију	2 осећати задовољство формално непр. у Лн у природним лепотама, у јелу
-------------	---	--

(86a) уживати углед vs enjoy reputation

(86б) уживати у јелу vs enjoy the meal/enjoy eating sth

Е глагол *enjoy* може пратити именска лексема без приједлога у функцији директног објекта, као и у српском језику у значењу: бити познат по нечему (обично по доброј особини), користити се чиме, нпр. *уживати благо, уживати повластицу* (СДБ), имати право, користити се неким правом – нпр. *уживати право екстериторијалитета*. Не постоје конкуренти објеката у енглеском језику, али постоје у српском језику.

У С могуће је да се појави локативна допуна материјалне садржине у значењу глагола „осећати задовољство, пријатност, удобност“ (СДБ), а таква локативна допуна има функцију неправог објекта. У енглеском језику не користи се само необиљежена именска лексема у функцији директног објекта већ и герундивна клауза која је обавезни патерн глагола *enjoy*, што у почетном стадијуму учења енглеског као страног језика говорницима српског језика може представљати тешкоћу у савладавању и могући извор грешака (**enjoy in eating the meal*).

(87) сањати – dream

Рр: сањати	1а. Аж,н професора, шуму	2 маштати оЛн о слави, о успеху//Р
------------	--------------------------	---------------------------------------

(87а) сањати шуму vs dream about/of a forest

CD: dream (SLEEP)

[I or T] to experience events and images in your mind while you are sleeping:

What did you dream about last night?

I often dream about/of flying.

[+ that] I dreamed that I was having a baby.

(87б) сањати о успјеху vs dream of success

CD: dream (HOPE)

[I] to imagine something that you would like to happen:

I dream of living on a tropical island.

[+ that] He never dreamed that one day he would become president.

У српском језику као допуна глаголу сањати могућ је облик ДПО у значењу видјети у сну (СДБ), чији преводни еквивалент је глагол *dream* са приједлошким објектом (*about/of + noun*). Језици показују већу сличност у промијењеном значењу замишљати, када вежу ИНО у функцији неправог објекта. Исто тако, глаголи у оба језика могу имати експликативне објекте, нпр. *сањати поменути сан, сањати по два сна*, односно *I dreamed a dream* (наслов пјесме). У енглеском језику могућа је употреба аналитичког, тј. декомпонованог предиката *have a dream*, као и у српском декомпонованом облику *имати сан* (обавезан конгруентан придјев), гдје се са објектом мора употријебити обавезан детерминатор у препозицији (лијеп (*sweet*), ружан (*bad*)).

(88) сазнавати – learn

Пр: сазнавати	1а. Ан истину	1г. заАн за твоје откриће, за проневеру//Р
---------------	---------------	--

(88а) сазнавати истину (о нечему/у вези са нечим) vs learn the truth (about/of sth)

CD: [I or T] to be told facts or information that you did not know:
 We were all shocked to learn of his death.
 [+ (that)] I later learned (that) the message had never arrived.
 I only learned about the accident later.

(88б) сазнавати за проневјеру vs learn about embezzlement

У С и у Е уочавамо употребу облика ДПО и ИНО у бирекцији као и само ДПО (контракцијом у монорекцији глагола), што је знак подударности међу језицима.

(89) рачунати – count

Пр: рачунати	1 размишљати А (прон.)//Р Рачуна како ће смањити...	2 уздати се у кога, шта наАж,н на наше пријатеље, на очеву подршку//Р 3 узети у обзир кога, шта, располагати чиме саИж,н са ортаком, са кредитом//Р (да располаже кредитом)
--------------	---	--

(89а) рачунати на пријатеље vs count on (depend on)

У оба језика користи се приједлошка конструкција, тј. акузативна аниматна допуна у функцији неправог објекта у С, а у Е употријебљен је фразални глагол који везује именичку лексему у функцији правог објекта. Често се употријебљава неодређена неаниматна замјеница у функцији правог објекта, која стоји у односу алтернације са клаузом (нпр. *рачунати нешто//рачунати како ће остварити добит*). Неаниматни појмови могу имати облик ДПО или ИНО, за шта налазимо потврду у ЕЛК (нпр. *рачунати задатке, рачунати на мађарском, рачунати време, рачунати брзину и положај честица...*).

CD: count on sb

phrasal verb: to be confident that you can depend on someone:

You can always count on Michael in a crisis.

[+ to infinitive] I can count on my parents to help me.

BNC: count on Labour support, count carbohydrates, count the calories...

(90) радити – work

Пр: радити	1а. Ан ручни рад, обрачун, земљу	2 бити ангажован на неким пословима наЛ (н. пренес.) на пројекту, на књизи, на археолошким ископинама
------------	-------------------------------------	---

(90а) радити земљу vs farm the land (work the land)¹²⁷

(90б) радити на пројекту vs be engaged in a project (work on one's/a project)

Два различита глагола са различитом реакцијом користе се као најприкладнији преводни еквиваленти овим глаголским синтагмама. Не постоји подударност у контрастираним језицима ако је преводни еквивалент глагол *farm*. Ако се употријеби исти глагол *work*, објекатске синтагме се подударају јер оба језика посједују конкуренте бесприједлошког и приједлошког облика у функцији правог и неправог објекта у српском језику, односно директног и приједлошког објекта у енглеском језику.

(91) причекати¹²⁸ – wait

¹²⁷ Види примјере у *Oxford collocations Dictionary* (2002: 449).

Рр: причекати	1а. Аж зубара	1б. наА на одлуку// Р (да+) 2 одложити какву активност на извесно време саИн са објављивањем говора
---------------	---------------	---

Додавањем префикса на основу глагола чекати настају деривациони несвршени облици аглутинацијом: дочекивати, ишкекивати, очекивати, причекивати, сачекивати, а повратни облици имају енклитичку морфему *се*, нпр. чекати се, дочекивати се. Свршени облици ових глагола су: дочекати, ишкекати, начекати, очекаати, почекати, причекати, сачекати, који показују додатне нијансе значења које је блиско значењу основе – чекати. Сви наведени деривациони облици глагола чекати могу се користити као повратни облици.

У српском језику глагол чекати у примарном значењу (проводити вријеме, остајати на неком мјесту док не дође онај који се очекује; ишкекивати, очекивати: РМС) везује именичку синтагму у функцији правог објекта који се исказује слободним падежним обликом – акузативом. Као варијанта слободној падежној синтагми, јавља се приједлошко-падежна конструкција у виду приједлога *на* и именице у акузативу. Приједлошка акузативна допуна стоји у односу алтернације са реченицом (Р), што биљеже аутори *Рекцијског рјечника*, али такви примјери нису забиљежени у СДБ. Слично овоме, *Рекцијски рјечник* не наводи употребу неаниматних именичких синтагми (саИНО) уз глагол чекати, али потврду ових ППК налазимо у корпусу:

ЕЛК: Зашто се толико чека са признавањем резултата референдума?
Локалне изборе Београд чека са својим првим законом.
...замера ли влади Јанеза Јанше што је готово три седмице чекала са признањем независности Косова?
...али мислим да се исплатило што смо чекали са довођењем Американаца.
Ми не желимо да чекамо са преносом овлашћења до задњег тренутка, већ то желимо да обавимо док Кфор има снажно присуство...

Од интенције говорника зависи за коју допуну ће се определијелити, јер у односу на навођење пуне реченице, именске или приједлошко-падежне синтагме

¹²⁸ Према Н. Арсенијевић (2012), овакав глагол успоставља интенциони однос са објекатском синтагмом.

се могу посматрати као средства кондензације у сврху постизања економичности исказа.¹²⁹

В. Ружић (2009) тврди да у неким примјерима, због неактивности синтаксичког субјекта и одсуства свјесног учешћа у радњи, глагол чекати и његови деривациони облици имају нетранзитивну употребу, дајући превагу семантичким критеријумима.

Чекале су га голе жене, тј. Голе жене су му биле на располагању.

Послије читања чека их јаузн. Интерпретација је: Јаузн им је био на располагању.

Овакво тумачење ауторке нас наводи да закључимо да постоји још једно подзначење првог значења, осим примарног, и још два наведена у Рјечнику, те и њега треба уврстити у смислу: неко/нешто је на располагању некоме (ИФ1 (аним., неаним.) + В + ИФ2 (аним.)).

(91а) причекати зубара vs to wait for a dentist

(91б) причекати на одлуку vs wait for (one's) decision

(91в) причекати са објављивањем говора vs to wait to publish one's speech

Поменућемо и тумачење ауторке Т. Батистић (1970: 33) за овај глагол. Наиме, кад се не појави локатив, реченица не губи на својој цјеловитости, јер се у том случају претпоставља да се обавјештење о мјесту радње налази негде у непосредном контексту. Извршење радње је условљено претпоставком присуства на истом мјесту и актора радње и њеног објекта (Батистић 1970: 33).

Анализа реченице на енглеском језику је сљедећа: SVPO (енгл.) је једини модел реченице са објектом, нпр. *I waited for Marko. Чекала сам на Марка*. За разлику од српског језика, обавезно је навођење субјекта у енглеском језику. Наравно, овај глагол може бити и без објекта, али тада се користи као нетранзитивно употријебљени глагол са адвербијалима који додатно прецизирају

¹²⁹ О економичности исказа више у *Нефинитни облици као постмодификатори именичке синтагме* (Драгић, 2013: 388).

радњу. Није граматички исправно рећи: **I waited him*. Исправно је: *I waited for him*, као и *I waited all day long*.

Треба поменути употребу глагола *wait* са приједлошким објектом и допуном у облику инфинитива који није допуна глагола, већ допуна објекту. Клауза *I waited for you to come* може се парафразирати са *I waited for your coming*. Оба реченична модела не имплицирају реализацију радње, што значи да би се морао поновити исти глагол који је означен инфинитивом или глагол сличне семантике који би исказао такво синтаксичко-семантичко обиљежје.

I waited for you to come and you came.

Чекао сам те/на те да дођеш и ти си дошао.

Због навођења инфинитива различитим глаголом, за глагол *wait* у комбинацији са приједлошким објектом и инфинитивном конструкцијом, може се констатовати да се он понаша као модалитетни глаголи у српском језику, тј. модални глаголи у енглеском језику.

У српском језику, за разлику од енглеског, постоји и свршени видски пар овом глаголу (нпр. дочекати) и иста ова реченица би могла гласити: Дочекао сам те, што сугерише да дочекати укључује значење глагола чекати и његово понављање није прихватљиво у савременом српском језику, тј. представљало би плеоназам. **Чекао сам те и дочекао сам те*. Ипак, *Чекао сам те и коначно дочекао* или *Чекао сам те и ти си дошао* прихватљиве су реченице у стандардном српском језику.

У енглеском језику објекти не показују ограничење што се тиче аниматности/неаниматности.

She was very tense while she waited for the interview (Превод: *Била је веома напета док је чекала тај интервју/на тај интервју*).

У идиоматском значењу могуће је рећи *wait your turn* са другачијом семантиком, што значи чекати до тренутка кад је нечији ред да се уради нешто, као и *wait a minute/moment/second* у значењу скретања нечије пажње кад се жели

истакнути нешто чега се сјетимо или нешто важно. Међутим, они се удаљавају од основног значења контрастираних глагола чекати/*wait* и ограничена је употреба лексема које могу стајати у оваквим синтагмама, те се и наводе као идиоматизовани облици.

Други релациони глаголи са интенционим синтагмама, као што су: тражити, наручити, слиједити, ловити, печати, хватати, гањати, шпијунирати, вребати, пратити, немају исте алтернације именских и приједлошких синтагми, нити иста синтаксичко-семантичка обиљежја.

У рјечнику (CD) се овај глагол наводи не само као приједлошки глагол већ и као фразални глагол *wait for sb/sth* у значењу очекивати некога да дође како би се обрачунали са неким, нпр. *Полиција чека на лопове како би се обрачунала са њима*, али и *wait sth for sb*, што значи да је нешто остављено или припремљено за одређену особу да се користи тиме, ужива у томе или располаже са тим кад стигне, нпр. *Don't wait dinner for me – I'll be home late* – и овдје је субјекат неаниматни појам. Фразални глаголи потпуно спецификованог значења, нпр. *wait around, wait behind* превазилазе потребе овог рада.

Неколико примјера са неаниматним субјектом:

An envelope was waiting for me when I got home.

Uma had a cup of coffee waiting for me, along with a plate of biscuits.

За овакве примјере глагола са неаниматним субјектима В. Ружић сматра да је агенс овдје инактиван и према томе да се глагол треба сматрати нетранзитивним.

Енглески рјечници указују подједнако на синтаксичке и семантичке особености глагола и њихових аргумената, тако да је лакше схватити њихов исправан смисао, за разлику од непотпуних синтаксичких и семантичких обиљежја глагола (нпр. чекати) у српском језику.

Дакле, не смије се занемарити уврштених 2087 примјера приједлошко-падежне синтагме на + акузатив само за глагол чекати у ЕЛК, не рачунајући

деривационе облике, и сматрамо да њихова бројност, поменути релевантни резултати, валидан су разлог да не само рекцијски рјечници већ и стандардни рјечници обавезно уврсте и ово синтаксичко-семантичко обиљежје глагола чекати и његових деривационих облика.

(92) проводити – spend

(92a) проводити дан у игри vs spend a day playing games

Значење глагола проводити у овој синтагми је: проборавити вријеме негдје или на какав начин. Синтаксички посматрано, ради се о бирекцији глагола базичне валентности са двије допуне. Прва допуна је акузативна допуна у функцији правог објекта, а локативна допуна је детерминатор модификације у функцији обавезног додатка (АНО). У енглеском језику еквивалент је бирекцијски глагол са првом допуном у необиљеженом облику, а друга допуна је нефинитни облик садашњег партиципа који одговара глаголском прилогу садашњем у дубинској структури у српском језику (*провести дан играјући се*).

(93) описивати – describe

(93a) описивати жену (како свира) за клавиром vs describe a woman (playing) at the piano

У српском језику бирекцијски глагол описивати има двије допуне, једну у облику акузатива у функцији правог објекта, а другу у облику приједлошког инструментала (за + именица) као детерминатора ситуативности, тј. у функцији обавезног додатка. Преводни еквивалент је глагол *describe* који као прву допуну веже именичку синтагму у функцији ДО, а друга допуна је у облику нефинитног облика, тј. садашњег партиципа у функцији комплемента. Синтаксички посматрано, принципом контракције било која реченица, која у дубинској структури садржи глагол *to be* и прогресивни облик, може се скратити ради економичности исказа. На тај начин, експлицирани садашњи партицип (*playing the piano*) означава скраћену релативну реченицу (*who is playing the piano*). Даљим скраћивањем, што зависи од намјере говорника, остаје само приједлошка фраза у енглеском језику, односно ситуативни детерминатор у српском језику.

(94) писати – draw

(94a) писати графите по зидовима/исписивати зидове графитима vs draw graffiti on the walls/cover the walls with graffiti

У оба језика било која од ових допуна може се изоставити, што неће утицати на неграматичност синтагми. У енглеском језику могућа је прекомпозиција допуна са другим глаголом у истом значењу, као и у српском језику, кад се може употријебити свршени или учестали глагол (исписати, исписивати) са инструменталном допуном. Са овим глаголом у српском језику могућа је и употреба акузатива ако се има у виду циљна компонента значења, уп. *написати број на папир* и *написати број на папиру*.

(95) стављати vs put

(95a) ставити сладолед у замрзивач vs put iccream into the freezer

Друга допуна у српском језику је детерминатор циља, чији супститут је приједлошки акузатив. Према облику, функцији и значењу подударне су синтагме ако се занемаре разлике у употреби члана, падежа, необавезности исказивања субјекта и сл. Несвршени или свршени вид глагола у српском језику могуће је употријебити у овој синтагми.

(96) пуштати vs release

(96a) пустити човјека из затвора vs release a man from prison

Синтаксички посматрано, синтагме су подударне уз занемаривање више пута поменутих разлика у посматраним језицима. Посматрана синтагма је презентована у свршеном виду глагола, јер значење несвршеног вида није прихватљиво у овој синтагми. Друга допуна у функцији обавезног додатка објекту је детерминатор аблативности. Енглески приједлог који се користи у аблативном значењу је приједлог *from*.

(97) имати/немати – have/not to have

(97a) имати новац vs have money (/the money)

(876) имати новца vs have some money

Табела 16) Релациони глагол имати са издвојеним објекатским допунама у генитиву/акузативу у функцији правог објекта (преузето (и скраћено) из Н. Арсенијевић, 2012)

РЕЛАЦИОНИ ГЛАГОЛ ИМАТИ	ОБЈЕКАТСКЕ ЛЕКСЕМЕ
ИМАТИ А/Г	посла, среће, пара, земље, разлога, хљеба, гостију, прослава, смјелости, муке, изговора, памети, забаве и провађања, свијетла... (Арсенијевић 2012: 130-138)
ИМАТИ А- Дет + Г	довољно новца, довољно знанаца, неког доказа, више новца, много дјече, толико срца, много славе и успеха, доста посла, сувише посла... (стр. 130-138)
ИМАТИ Дет + Г (чешћи) / Дет + А (могућ)	дивних нових комада, других господара, новинарског искуства, заједничких послова, неких неприлика, пословне користи, великог самопоуздања, знатних губитака, правог дара, других важнијих послова... (стр.130-138)

Рр: I па. А некога, нешто

б. А нешто//Г нечега (посједовати у материјалном, психофизичком смислу)

2 Р //Инф (непунозначни глагол: морати)

3 А нешто + И са, међу неким (бити у каквој вези са неким)

II 1 П (3. лице једнине) + Г некога, нечега логички субјекат

2 П (3. лице једнине) + Дет (квант.)

Имати нешто са девојком. (в. Арсенијевић 2012: 41)

Имати нерашчишћене рачуне са ортаком.

Немати ништа са том особом.

Има нешто међу њима.

У горњој табели и приказаној рекцији из Рр увиђамо да релациони посесивни глагол имати у значењу посједовати јавља се и са генитивом и акузативом у функцији директног правог објекта. Од падежа који се јављају са акузативом неаниматног појма у бирекцијској вези овог глагола једино је присутан социјативни инструментал и то са приједлозима *са* и *међу* у промијењеном значењу глаголске лексеме (бити у каквој вези са неким: Рр). Безлична употреба глагола имати (у значењу морати) и непунозначна употреба глагола имати са обавезном именицом у облику генитива у функцији логичког субјекта, нису нам овдје од значаја.

У енглеском језику глагол *have* може бити главни глагол или помоћни глагол, а забиљежени су и бројни идиоматски изрази у рјечницима. Нас интересује употреба главог глагола у основном посесивном значењу, тј.

possession (енгл.), као и динамичка значења чији зависни члан синтагме (именица) означава стања, радње, искуства, активности (*events, actions, experiences, activities; eating food and meals; days or parts of days; hygiene routines and therapies; conversations and interactions; sleeping; accidents and problems with cars*). Небројива именица *money* (новац, срп.) је у функцији директног објекта, нпр. *I have paper money not coins*.¹³⁰ Партитивност се исказује неодређеним детерминатором, тј. квантификаторима: *some, little, much, a little* (нпр. *I have some money*) или одређеним чланом *the* (*I have the money*). Кад не постоји детерминатор у српском језику, двије падежне синтагме акузатива и генитива су замјењиве. Уколико постоји неки детерминатор у препозицији именице (нпр. *довољно, неки, више, много, толико, доста, сувише, неколико, помало...*) мора се употријебити генитивна падежна синтагма, а у енглеском језику смо више пута показали да је то синтагма са квантификатором или чланом уз именицу.

У литератури је забиљежено да уз негирани глагол – немати преовлађује генитив (Арсенијевић 2012, Гортан-Премк 1962, Кашић 1973, Ивановић 2006), али на појаву генитива или акузатива, поред негације, утиче значење именске лексеме у објекатској улози и њена детерминисаност. Код словенског генитива објекат је маркиран обиљежјем комплетне необухватности и парцијалне (не)обухватности. Слиједи два примјера:

Једино П. К. није имао надимка (комплетна необухватност);
Београдски везир нема доста војске – парцијална необухватност и парцијална обухватност;

Н. Арсенијевић (2012: 133) констатује да, у другом наведеном примјеру, није обухваћен дио војске од оног што је неопходно, односно обухваћен је мали дио војске од оног што је неопходно. Појава глагола са негацијом регулисана је односом према квантитету посесума, који не прелази минимум очекиваног или неопходног дијела цјелине, нпр. *Није имао новца* је исто што и *Није имао „довољно новца“*. Словенски генитив није маркиран према обиљежју обухватности, јер се њиме денотира и комплетно необухваћен појам и има партитивну интерпретацију. Он се у корелацији са акузативом понаша као

¹³⁰ нпр. *We usually have breakfast at about eight; I had a strange dream last night* (Cambridge Dictionary).

генерички дио пара (*Нема куће//Нема кућу*). Мјесто у систему му обезбјеђује и импликација квантитативности (*Нема довољно пара*) и потпуна необухватност (*Нема књиге*), док се изостанком негираног глагола стварају услови за појаву правог објекта у акузативу (*Има књигу*).

Изоловане објекатске синтагме са глаголом немати из релевантне литературе, Рекцијског рјечника, осталих рјечника и корпуса:
надимка, новца, хлеба, деце, писара, млека, звања; у Д. Миличића нема поверења; потреба за мистификацијама; пара за такво нешто;
доста војске; никаквих авантура;
слуха; музичког слуха; ни гласа ни слуха; није хтео да има ни разговора ни додира; нико за то није имао доказа (генерално изузимање објекта)
никад није имао своје куће ни породичног имена ни одређеног занимања;
главе, предњег дела груди око трбуха, као ни обе ноге
ни чарапа у чизмама; времена за објашњавање
нема проблем да оствари што боље резултате; времена за једино чим се бавите
свог личног лошег искуства; пред којом није имао тајни; никаквих ратних циљева
искуства са таквим подлогама; није више имао снаге; ни смисла ни воље; (партитивност објекта има негативну конотацију, јер дио који га заступа не досеже до неопходног минимума – Арсенијевић 2012: 135)

Кад кажемо да неко нема личног лошег искуства у сусрету са животињама, не мисли се да дата особа нема никаквог искуства са животињама, већ да је квантитет тог искуства минималан. Значи, не посматра се само семантика глагола, већ и семантика објекатског појма, односно постоји симбиоза значења управног и зависног члана. Н. Арсенијевић (2012: 136) објашњава да се „објекат не тумачи у свом општем значењу, већ се негација односи на његову посебну квалификацију или се његов квантитет процењује у односу на одређене, јасно наглашене околности.”

У следећим примјерима овакав детерминатор је експлициран, мада се у датим околностима подразумејева.

Многи власници немају довољно новца да прехране ни себе; (клауза)
Понуђач радова тренутно није имао довољно новца; (прилог тренутно)
...јер нико није више имао готова новца при себи; (при + датив)
Ни у шта од тога што су проповедали није имао ни најмање поверења; (клауза)
Немам ни трунке воље да погледам све те обрване торњеве; (клауза)
Нема за њих никаквог интересовања (Арсенијевић 2012: 136).

Осим негације глагола на појаву словенског генитива, као најстарије одлике словенских језика, утиче још и употреба ријечце *ни* (чиме се појачава негација), одрични прилог *нигде*, изражавање објекта одричном замјеницом *ничег*, присуство неправог објекта заступљеног одричном замјеницом *никоме*, те природа објеката са имплицитном партитивношћу (*не доноси пића*). Кад превагне одређеност објекта код одређених семантичких скупина глагола, изабраће се акузатив а не генитив, што се може уочити у наредној табели.

Табела 17) Одрични облик неколико акционих, процесуалних и релационих глагола са њиховим објекатским синтагмама (према Н. Арсенијевић, 2012)

АКЦИОНИ ГЛАГОЛИ (Арсенијевић 2012: 139)			ПРОЦЕСУАЛНИ ГЛАГОЛИ (Арсенијевић 2012: 140)		РЕЛАЦИОНИ ГЛАГОЛИ (Арсенијевић, 2012)
глаголи манипула- ције	глаголи акустичке презентације	глаголи каузације	глаголи перцепције	глаголи когниције	релациони глаголи
није дизао главе ДИЗАТИ	није рекао ни речи РЕЋИ	и тако не ослободи мучног сна ОСЛОБОДИТИ	јошт нигде нисам видио онаквог буквара ВИДЈЕТИ	не знам ни речи немачког ЗНАТИ	не придржавају се ни најпасоноснијих упутстава ПРИДРЖАВАТИ СЕ
не доноси ми пића ДОНИЈЕ- ТИ	није прозборио ни речи ПРОЗБОРИ- ТИ	и не да моста Дрини ДАТИ	зато она на њој не види излаза ВИДЈЕТИ	ни ја јој лијека не знам ЗНАТИ	не тражи нарочитог издржавања и не доноси прихода ТРАЖИТИ
није ми платио ни пфенига ПЛАТИТИ	немојте много помињати молитве око поводња ПОМИЊАТИ	и не дај му дуге власти ДАТИ	да никад више ни види ни своје куће ни касабе ВИДЈЕТИ	није разумео ниједног знака РАЗУМЈЕ- ТИ	не налазећи више нових израза НАЛАЗИТИ
није извукао ни податка о карен ИЗВУЋИ	не обећава плода ОБЕЋАТИ			Томас није разумео ни речи РАЗУМЈЕ- ТИ	није нашао никакве течности НАЋИ

осим потврде ничег стекао нисам СТЕЋИ	не проговоривш и никад ни с ким ниједне речи ПРОГОВО- РИТИ			на лицу које не познаје осмејка ПОЗНАТИ	не нашавши другог решења НАЋИ
и да не даду никоме ни најмањег зулума да народу чини ДАТИ				тога узрока нисмо дознали (архаично) ДОЗНАТИ	не могу изгубити онолико енергије ИЗГУБИТИ

У првих сто посматраних конкорданци у корпусу (примјери су наведени ниже, тј. испод објашњења) уочавамо да не само акузатив и генитив могу бити позиционирани послије рјечце не са глаголима различите семантике већ и приједлошко-падежне синтагме у облицима акузатива, генитива, датива, приједлошког акузатива и локатива у монорекцијском моделу реченице, с том разликом што прва два наведена падежа имају функцију правог објекта, а наредна три имају функцију неправог објекта. Вјероватно је могуће да ће се и други падежи наћи у овој позицији, што ће већи број изолованих реченица сигурно показати. У дворекцијском моделу реченице примјетна је комбинација датива и акузатива. Што се тиче рјечце *ни*, присутне су објекатске синтагме са генитивом са којим рјечца *ни* појачава значење дате конструкције, као и акузатива (можда и чешће) у посматраним примјерима. У једном примјеру именицу у акузативу прати ППК која је његова индиректна допуна, а код именице мушког рода „мрав“ не можемо по облику одредити да ли се ради о акузативу или генитиву. Семантичка интерпретација ових падежа ће пресудити ком падежном облику ћемо дати примат, без обзира што су једнаки према облику, нпр. *Немам ни суза ни грдње* (ни + генитив множине или ни + акузатив множине). Сматрамо да се ради о генитиву множине.

Само јој никад нико више није видео ни назначен осмех (ни + модификатор + именица у акузативу);
Између лежаја и кревета нема ни стопе слободног простора (безлична конструкција и Г);
...али не одступају ни стопу натраг (ни + акузатив + прилог натраг);
Немам ни право (акузатив);
Не гледајући ни мене, ни своју рану... (ни + акузатив);
...да ми партизани немамо ни топова (ни + генитив множине);

...да није ни мрава згазио (Г = А, ни + именица у генитиву или акузативу једине мушког рода: истовјетан облик).

У реченици: *Ми партизани немамо ни топова*, глагол немати прати ријечца *ни* која појачава значење објекатске синтагме у облику генитива множине у функцији директног објекта. Употребом генитива са ријечцом *ни* као да се жели нагласити да не постоји толики број топова који задовољава минимум, што не значи да их уопште немају.

Одређеност објекта доводи до употребе акузатива чијим избором се жели сугерисати да не постоји ниједан топ у посједу партизана. Исто тако би се ове реченице могле написати без одричне ријечце *ни*, односно само са генитивом, који „има“ нијансу партитивности, или са акузативом који означава општост и одређеност.

ЕЛК: само да их жене покупе и на конопац пребаце, крви нигде;
Балконска врата пала и искривила се преко ограде, а на њима нигде једног стакла;
И нигде више шареног вашара, нигде пеливана, нигде кикота мајмуна и барикања тромих слонова;
Јелене нигде није било;
А нас Срба нигде;
Нигде здравог увета;
Тишина. Нигде живе душе. Само топот копита ремети овај лепотом овенчани мир.

И у ових неколико примјера са прилогом *нигдје* можемо оквирно закључити да се објекатска синтагма у генитиву (не у акузативу) употријебљава са глаголом немати, који не мора бити експлицитно исказан (најчешће и није).

Са осталим одричним облицима глагола (не укључујући немати), нпр. – глаголима акустичке презентације: чути и видјети, употријебљава се акузатив и прилог *нигдје* који има емфатичну улогу. Са глаголом бити у функцији логичког субјекта јавља се генитивна именичка синтагма, нпр. *Јелене нигдје није било*.

Посматрањем 21 изоловане реченице у ЕЛК које садрже одредницу *ништа* уочавамо да се она најчешће јавља са сљедећим глаголима: знати, значити, добити, питати, предузети, немати, урадити, не примјетити. У дворекцијском реченичном моделу послије глагола знати примјетна је честа употреба акузатива неодређене замјенице у функцији правог објекта и ППК у облику локатива.

Посматрајући облик инфинитива српског глагола немати и енглеског глагола *not to have*, уочавамо разлике у посматраним језицима.¹³¹ У српском језику одрична ријечца *не* „срасла“ је са основом глагола у основном облику, а у енглеском језику она се одвојено јавља у његовој препозицији. Међутим, сви остали глаголи у облику инфинитива у српском језику сличнији су енглеском „аналитичком“ облику инфинитива, нпр. не говорити, не плакати, не савјетовати, не жељети и сл. Приликом конјугације глагола немати у презенту додају се различити наставци за три лица једнине и множине на инфинитивну основу, а у енглеском језику мора се употријебити један од помоћних глагола (*do, be, have, will*) за образовање одричног облика у препозицији глагола *have*. Наиме, за образовање одричног облика посматраног енглеског глагола у садашњем простом времену користи се глагол *do* и његове двије реализације у зависности о ком лицу глагола се говори. Облик *don't* користи се за сва лица једнине и множине, осим у трећем лицу једнине – *doesn't* (краћи облик/ци). Осим глагола *have*, у употреби је глагол *have got* у значењу релационог глагола посједовања у садашњости на чију основу *have* се додаје рјечца *not*. Његове реализације су настале дјелимично на синтетички, а дјелимично на аналитички начин, те се *haven't got* користи за сва лица једнине и множине, а *hasn't got* за треће лице једнине.

(98) немати – not to have (don't have, doesn't have)

(98a) Немам књигу vs I don't have a book (He/She/It doesn't have a book)//I haven't got a book (He/She/It hasn't got a book)

У наведеном пару реченица увиђамо да у енглеском језику мора постојати члан у препозицији именице кад се ради о бројивој именици у једнини или било који други детерминатор (*one, this, that, a blue, my, teacher's*). У српском језику члан не постоји, а детерминатори су углавном факултативне природе. У *Нормативној граматици српског језика* забиљежено је да неопходан значењски услов да детерминатор има обавезну употребу постоји када именица означава дио

¹³¹ У овом раду говоримо само о садашњем простом инфинитиву (у енглеском језику). У српском језику када се последије једног глагола треба употријебити други глагол као његова допуна, употријебљава се клауза (да + презент) или један облик инфинитива (Волим да плешем/Волим плесати), а енглески језик разликује чак шест врста инфинитива, који су најчешћи патерни глагола поред герунда. Осим тога што се употријебљају као чести патерни глагола, шест активних и два пасивна облика инфинитива у енглеском језику упућују на прогресивност и перфективност радње.

тијела или унутрашње својство. Такви атрибути могу бити неконгруентни и конгруентни, без којих би цијела конструкција била граматички неприхватљива, нпр. *старац сиједе главе, младић високог раста, дјевојка ријетке љепоте, нос необичне дужине, легитимисати непознато лице*. Презентујући наведене примјере, исти аутори констатују да се у ријетким случајевима такав детерминатор препушта подразумијевању, нпр. *имати крајнике, тј. крајнике који нису здрави* (Пипер, Клајн 2015: 311).

Што се тиче негације, из литературе се зна да је у српском језику дозвољена двострука и вишеструка негација, док у енглеском језику то није случај. Наводимо пар синтагми као потврду.

(98б) Немам ниједну књигу vs I don't have any books (I have no books)

(*I do not have no books, *I have not got no books.)

Одрична ријечца – *no* у енглеском језику може само да стоји са потврдним обликом глагола мијењајући значење његовог потврдног облика у одрично, док српски језик нема никаквих ограничења. Када желимо да кажемо да је нешто неистинито или нетачно, користимо само једну ријеч, фразу или клаузу са одричним значењем у енглеском језику. Најчешће се у ту сврху користе ријечи са негативном конотацијом: *no, not, never, none, nobody* (*Cambridge Dictionary*). Најфреквентнији облици су: *no, not*, али и *neither, never, no one, nobody, none, nor, nothing, nowhere* имају честу употребу. Не негира се само глагол у енглеском језику, него и сам субјекат може да буде одрична замјеница која условљава потврдни облик глагола. Исто важи и за употребу неких других прилога, ријечца или фраза са одричном конотацијом значења који морају да се вежу са потврдним обликом глагола (*nowhere, neither, nor*). У клаузи *Нема га нигдје* лична замјеница у акузативу има функцију логичког субјекта.

(99) He is nowhere to be found – Нема га нигдје

(99а) We can neither change nor improve it vs Не можемо то ни промијенити нити поправити

(99б) Strangely, neither Carlo nor Juan saw what happened (CD) vs Чудно, ни Карло нити Хуан нису видјели шта се догодило

Кад су на почетку клаузе неки прилози и приједлошке фразе који имају значење негације, долази до промијењеног редослиједа ријечи у реченици и употребе упитног облика глагола у изјавној реченици (тзв. *negative inversion*, енгл.). Њихова употреба везује се за формални језик, а разлози употребе су искључиво емфатичне природе, тј. стављања фокуса интересовања на дате фразе у иницијалној позицији.

(100) никад не устајати (у одређено вријеме) – never get up (at the specific time)

(100а) I never get up at four o' clock. vs Не устајем никад у четири сата.

(100б) Never do I get up at 4 o' clock. vs Никад не устајем у четири сата.

Осим *never* (никада), остали прилози и фразе са негативном конотацијом значења су: *rarely* (ријетко), *on no account* (ни на који начин), *not only* (не само), *no sooner* (не прије)... и сл.

Квантификатори: *few, hardly, little, rarely, scarcely, seldom* и сл. такође носе значењску нијансу негације са потврдним обликом глагола, нпр. *There are rarely ducks in this pond, We seldom hear any noise at night* (www.cambridge.org).

За разлику од овога а сличније синтетичким језицима, одрично значење глагола у енглеском језику може се постићи додавањем префикса на одређени глагол (и суфикса са придјевом), нпр. *counter-, de-, mis-, dis-, mis-, un-, (counterbid, decode, defriend (unfriend), disagree, misinform, mislead, misspell, misunderstand, unbalance, undo, (informal: unbreak))* који се, како је уобичајено, користе у потврдном, упитном, одричном и упитно-одричном облику било ког временског домена.

Осим набројаних разлика облика и примарне сличности у вези са самим појмом негирања, испитивање негације у односу на реакцију глагола и конкурентност објеката излази из оквира овог истраживања.

4.2. Даља истраживања

Предложићемо неколико конкретних тема за озбиљнију разраду у будућности:

1. Контрастивна анализа само правог или само неправог објекта са монорекцијским глаголима у српском и енглеском језику (корпус Рр)
2. Деагентивност у српском и енглеском језику
3. Ротација допуна са бирекцијским глаголима у српском и енглеском језику
4. Контрастирање сложено-транзитивних глагола у српском и енглеском језику
5. Елипса у српском и енглеском језику
6. Супсумптивна допуна у српском и енглеском језику
7. Вербативна допуна у српском и енглеском језику
8. Вид глагола у српском и енглеском језику
9. Утицај модалности на рекцију глагола у српском и енглеском језику
10. Семантичке мијене глагола у српском језику
11. Лутања у рекцији у српском језику
12. Лексикографска обрада рекције глагола у српском језику и приједлог за Рјечник патерна српских глагола
13. Шта је синтетичко а шта аналитичко у рекцији глагола, у српском и енглеском језику?
14. Авалентни глаголи у српском и енглеском језику
15. Утицај негације на рекцију глагола у српском и енглеском језику
16. Префиксација глагола и њен утицај на рекцију у српском и енглеском језику
17. Рекција приједлошких, фразалних и фразално-приједлошких глагола у енглеском језику
18. Рекција повратних глагола у енглеском језику
19. Употреба члана у именичким синтагмама као предетерминатора допуна транзитивним глаголима у енглеском језику
20. Депенденцијална граматика и когнитивна граматика за правилно разумијевање централних и маргиналних чланова рекције глагола

V Закључак

Средиште овог рада је систематизација и опис конкурентних именичких синтагми у функцији правога и неправог објекта као зависних чланова монорекцијских глагола, који су њихови управни чланови у српском језику. Издавањем одређених глаголских синтагми са пронађеним конкурентима (из Рр) у функцији и правога и неправог објекта, извршено је контрастирање два различита језика – једног (већим дијелом) синтетичког и једног (већим дијелом) аналитичког, који поред бројних различитости, показују и извјесне сличности у вези са глаголима и њиховим објекатским допунама у облику именичких лексема и синтагми у домену монорекције, у ужем смислу, и домену валентности, у ширем смислу.

Основна идеја нам је била на конкретним примјерима глаголских синтагми показати важност посматрања не само бесприједлошких већ и приједлошких конструкција као допуна глаголима за исправно сагледавање реакције глагола у контрастираним језицима, у односу на традиционално посматрање узајамних веза субјекта, глагола, објекта и прилошких допуна. У ту сврху, за ‘*tertium comparationis*’ изабрали смо посматрати именичке синтагме и без приједлога и са приједлогом у оквиру монорекције глагола, и увели одређене скраћенице због лакшег контрастирања два различита језика. За посматрана два језика такав избор не би био практично изводљив самим прихватањем вербоцентризма по Тенијеровом моделу, него смо прихватили достигнућа осталих депенденцијалиста (највише оних из Њемачке и Русије), као и заслуге нимало мање заслужних стручњака нашег језика, који експлицитно или имплицитно признају вербоцентричну теорију и граматiku зависности. Открића депенденцијалне граматике не дају све одговоре у вези са реакцијом глагола, тако да је за наредно истраживање исправније користити сазнања и депенденцијалне и когнитивно-лингвистичких приступа граматички за детаљнију семантичко-синтаксичку анализу глагола, језичку периферију и нове конструкције у језику.

У првом дијелу рада ова тема проучена је са теоријског становишта, а други, аналитички дио, подијељен је на два дијела: а) семантичко-синтаксичку

анализу конкурената објеката у оквиру глаголске синтагме за српски језик и б) њихову контрастивну анализу у српском и енглеском језику.

Глаголи су ексцерпирани превасходно из *Речника глагола са граматичким и лексичким допунама* (1989) и даље сврставани у акционе, процесуалне и релационе глаголе, који са објекатским синтагмама успостављају специфичне односе. Нисмо се могли ослонити само на језичко осјећање, које свакако да је неопходно за било какав рад овакве врсте, те смо као потврду оправданости оваквог избора провјеравали глаголске сублексеме и њихово синтаксичко окружење у рјечницима и корпусима. Исто тако, жељели смо обухватити што разнородније конструкције у умјетничком, научном или публицистичком стилу, како би наш приказ био што вјеродостојнији.

У овој семантичко-синтаксичкој анализи дали смо предност глаголу као централној вези десне и лијеве стране валенце. Што се тиче субјекта у српском језику, ограничили смо се на његову улогу као агенса предикације, тј. вољног, свјесног и активног аниматног појма који, због конгруенције са глаголом у српском језику, не мора се увијек исказивати, што је на извјестан начин олакшало фокусирање на једну, тј. десну страну валенце глагола. Са друге стране, у енглеском језику субјекат се мора редовно наводити, због чега је једнака пажња морала бити усмјерена како на десну – тако и на лијеву страну валенце. Имајући ово на уму, као и чињеницу да је смјер посматрања од матерњег ка страном језику, илустративни примјери рекцијских конструкција су навођени у оквиру синтагме за оба језика, са размишљањем о нивоу клаузе.

Што се тиче валентности глагола, и у стандардном српском језику авалентни глаголи се разумију као глаголи који имају нулту рекцију. Ово значи да не постоје допуне авалентном глаголу у виду објеката, као и да лијева страна валенце мора остати празна, јер сами субјекти су садржани у лексичко-семантичкој природи глагола. Моновалентни глаголи су глаголи који захтијевају да се попуни прво мјесто једним актантом, тј. субјектом. Бивалентни глаголи са два актанта (субјектом и објектом) су у центру нашег истраживања. Тривалентне глаголе смо спорадично посматрали, а тетравалентне и квинтвалентне глаголе нисмо посматрали. Код Л. Тенијера ова подјела се експлицитно завршава са

травалентним глаголима због кључне везе глагола и именице као јединих актаната, тј. најјаче везе без икаквих релатора. У односу на број актаната у глаголској рекцији, монорекција глагола има примат у овом истраживању и то само оних глагола који вежу и прави и неправи објекат, са повременим помињањем бирекције, тамо гдје је неопходно.

Примијенили смо становиште да је рекција ужи појам од валентности и у нашем раду она представља конкретну реализацију способности везивања глагола за приједлошке и приједлошко-падежне синтагме, које су потребне за површинску реализацију његовог слабог или јаког семантичког потенцијала у оквиру глаголске синтагме. Од лексичко-семантичке природе глагола зависи рекција транзитивних глагола, без обзира да ли се имплицитно или експлицитно наводе њихове допуне на површинском реченичном нивоу, што зависи и од намјере говорника и потреба комуникације. С обзиром на чињеницу да се објекат не мора увијек експлицитирати, као код глагола ручати, јести, пити, итд., такве глаголе не сматрамо нетранзитивним глаголима, већ имплицитно или факултативно транзитивним глаголима. Дакле, промјена рекције, тј. откривање или неоткривање допуна на површинском плану не утиче на промјену транзитивности транзитивних глагола. Прецизније, допуне се откривају или не откривају на површинском плану као експлицитне или имплицитне, што не мијења транзитивност глагола, али мијења валентност или рекцију због исказивања или неисказивања објекатске допуне. Другим ријечима, мијењање рекције глагола је у директној вези са мијењањем валентности као ширег појма од ње, али нема утицаја на промјену његове транзитивности. Стога, још прецизније, сматрамо исправним говорити о монорекцијској и/или бирекцијској употреби глагола у оквиру синтагме.

Субјекат, који је примарни актант у депенденцијалној теорији, у српском језику је примарна допуна на лијевој страни и није нужно увијек га експлицитирати због конгруенције са глаголом, мада у неким случајевима, као нпр. са рефлексивним глаголима, његова неиспољеност може да доведе до двосмислености. С друге стране, премда заузима прву позицију испред глагола у енглеском језику, субјекат се мора исказивати у активној реченици јер лице

глагола ријетко показује конгруенцију са њим, а и неаниматни субјекти се разликују од аниматних субјеката у активној дијатези, који се даље разликују од субјеката у пасивној дијатези, те од празних субјеката који имају облик личне замјенице трећег лица једнине *it* или прилога *there*, као и нефинитних облика у функцији субјекта. Због свега овога, сасвим оправдано субјекат носи назив примарног актанта лијеве стране реченице, тј. актанта који свјесно покреће дјеловање актаната на десној страни синтагме у сврху конкретизације радње глагола. И не само то, субјекат је примарни актант на лијевој страни валенце, а за проналажење конкурентног објеката на десној страни, у вези са реакцијом глагола, неопходно је посматрати примарне актанте и на десној и на лијевој страни.

Што се тиче објеката у посматраним језицима, наспрам дихотомне подјеле у српском језику – постоји трихотомна подјела у енглеском језику. Како бисмо уопште могли вршити поређење ових језика, морали смо имати на уму чињеницу да се индиректни објекат у енглеском језику јавља само у бирекцији глагола и сходно томе, премда је фокус пажње усмјерен на домен монорекције и конкурентног објеката, мијењали смо смјер контрастирања и дјелимично посматрали и бирекцију глагола.

Синтаксички посматрано, у српском језику ДПО (директни прави објекат) је ознака за акузативну или генитивну допуну која је директно везана за глагол; ДНО (директни неправи објекат) је ознака за генитивну, дативну и инструменталну допуну која је директно везана за глагол без приједлога; а ИНО (индиректни неправи објекат) је ознака за генитивну, дативну, акузативну, инструменталну и локативну допуну које се индиректно везују за глагол с помоћу релатора, односно компатибилних приједлога.

Иако су наше скраћенице објекатских допуна довољне да се уочи исправан облик падежних или приједлошко-падежних синтагми, односно облик приједлошко необиљежених или приједлошко обиљежених именичких синтагми у монорекцији и бирекцији глагола без додатне детерминације, предложени термини нису dostatни за рјешење функционалних дилема нити у једном од ова два језика. Поред скраћеница ДПО, ДНО и ИНО увели смо скраћеницу за адвербијалне неправне објекте АНО, који су према облику ИНО – а према

семантици адвербијали, јер према облику и значењу подсећају на неправе објекте, односно на адвербијалне додатке. Циркуманте, тј. необавезне адвербијале који нису објекти глагола, већ су ‘објекти читаве клаузе’, у објашњавању синтагми смо означавали скраћеницом АО (адвербијалним објектима), како бисмо остали досљедни нашим произвољним скраћеницама и терминологији у вези са осталим објектима. Увођење наших термилошких скраћеница свакако не значи да одбацујемо норму нашег језика јер не употребљавамо термине директних и индиректних глаголских допуна, са којима се наши термини дјелимично поклапају, но сматрамо да је за наше контрастивно семантичко-синтаксичко истраживање сврсисходније користити се горенаведеном терминологијом и предложеним иновацијама.

Још конкретније, у сврху успјешног налажења конкурената и за контрастирање два поменута језика, претпоставили смо да у српском језику сваки прави објекат има једино функцију директног објекта у енглеском језику, а неправи објекат има функцију енглеског индиректног објекта или приједлошког објекта, у зависности од тога да ли се везује за глагол без приједлога или са приједлогом, тј. директно или индиректно. Колико има одступања од нашег полазишног критеријума контрастирања у вези са енглеским језиком јасно показује практични дио овог истраживања, а резултате до којих смо дошли (на овом мјесту) презентује и завршна контрастивна табела у Додатку.

Потребно је такође истаћи да нисмо правили разлику између „британског“ (БЕ) и „америчког“ енглеског језика (АЕ), премда смо приклоњенији првом, а разлике које постоје првенствено су у вези са фонологијом, морфологијом и лексикологијом. Постојеће разлике су сличне разликама између српског и „хрватског“ језика, што нема толики значај за посматрање функција ријечи у контрастираним језицима. Енглески еквиваленти српских примјера су наш превод, редовно провјераван у рјечнику Б. Хлебеца (2003), као и у енглеским рјечницима, и то најчешће: *Кејмбриџ, Оксфорд* или/и *Колинс Кобилд Рјечнику*. Осим ових рјечника користили смо *Рјечник патерна енглеских глагола (Pattern Dictionary of English Verbs: 1350 обрађених глагола до данас)*, који обилује илустративним примјерима из *Британског Националног Корпуса (BNC, енгл.)*.

Истраживање о глаголима и објекатским синтагмама у овој синхронијској дисертацији припада стандардном српском језику штокавског нарјечја ијекавског изговора, уз напоредно навођење термина „српскохрватски“, „хрватски језик“ и др., а сви преузети примјери који су писани екавицом презентовани су табеларно у изворном облику.

Што се тиче реченичног модела у српском језику, посматрали смо трочлану (повремено и четворочлану) аргументску структуру, уз мање често помињање двочлане структуре која обухвата семантички прелазне а синтаксички непрелазне глаголе, о којима је много писано у србистици. Трочлани или, чешће, формално двочлани реченични подмодел често је и без аргументског израза у позицији субјекта. У енглеском језику посматрали смо монотранзитивну и, дјелимично, дитранзитивну комплементацију глагола, као и у пар синтагми комплементацију комплексно-сложених глагола.

На површинском нивоу у сврху проналажења конкурената, осим глагола као регенса, синтаксички објекат, који је типична функција дубинског или семантичког објекта, био је у фокусу наше пажње, заједно са синтаксичким субјектом и адвербијалним детерминаторима, док је детерминација и улога атрибута готово сасвим занемарена. Семантичку улогу логичког субјекта нисмо уопште посматрали.

Уобичајени редослијед ријечи у контрастираним језицима је СВО. Дистрибутивно, објекат у српском језику може бити и испред и иза глагола, јер падежни облик јасно показује његову функцију, а у енглеском језику као „нефлективном“ језику примјетна је већа фиксираност објекта у постојећем реду ријечи (SVO, енгл.). Именичке синтагме у функцији објеката обиљежене су падежима који су индикатори објектности и, према томе, посматрали смо хоризонтални низ – према дистрибуцији објекатског појма и вертикални низ – према начину укључивања у радњу.

У нашој систематизацији „хоризонтално-вертикалног“ низа као показатеља облика и/или функције није уврштена само вокативна допуна, а локативна допуна, која се иначе посматра у оквиру препозиционалне/приједложне допуне, има ознаку ИНО или АНО у зависности да ли се ради о неправом објекту,

адвербијалном додатку или обавезној прилошкој допуни. Вербативна допуна је остала изван опсега нашег истраживања, а супсумптивну допуну смо у пар синтагми спорадично поменули.

У енглеском језику приједлошки објекат је самосталнији од индиректног објекта, јер не мора да постоји директни објекат да би се он појавио. Њихове формалне и функционалне разлике немају утицаја на потенцијалну истовјетност значења ових објеката, што значи да семантички имају више сличности од неправих објеката у српском језику. У српском језику, неправи објекат је самосталнији (у односу на индиректни објекат у Е), а слично правом објекту јавља се најчешће у трочланом и четворочланом моделу реченице (са правим објектом, али и без њега, нпр. телефонирати, махати (ДНО); галамити, чезнути (ИНО)), док се у енглеском језику индиректни објекат увијек јавља уз директни објекат у првој постпозицији дитранзитивних глагола (не монотранзитивних и комплексно-сложених глагола) и у препозицији директног објекта. У енглеском језику индиректни објекат је увијек факултативног карактера, у смислу негубљења граматичности клаузе и губљења „примарног“ значења, што је карактеристика и неправог објекта у комбинацији са правим објектом у српском језику. Разлика међу њима највише се огледа у чињеници што у српском језику самостално употређљени неправи објекат има облигаторни карактер, што га додатно удаљава од индиректног објекта, а више приближава приједлошком објекту у комбинацији са приједлошким и фразално-приједлошким глаголима у енглеском језику. Због испуствивости правога објекта код транзитивних глагола, али не и неправих објеката у монорекцији у српском језику, не можемо да се не запитамо колико су прави објекти мање прави или више неправи, односно неправи објекти више прави а мање неправи?

Дефиниција конкурентности и дефиниција конкуренције имају различито значење (в. Клајн, Шипка 2007: 645), али се конкуренти односе и на један и други појам, те ми конкурентност и конкуренте посматрамо као напоредно постојање чланова одређеног значења, тј. конкуренте у различитом облику исте/различите функције.

Посматрали смо сљедеће појаве конкурентности:

а) КОНКУРЕНТНОСТ ОБЛИКА И ЗНАЧЕЊА АКТАНАТА У ИСТОЈ ФУНКЦИЈИ У МОНОРЕКЦИЈИ ТРАНЗИТИВНИХ ГЛАГОЛА

б) КОНКУРЕНТНОСТ ОБЛИКА И ЗНАЧЕЊА АКТАНАТА У ИСТОЈ/РАЗЛИЧИТОЈ ФУНКЦИЈИ У БИРЕКЦИЈИ ТРАНЗИТИВНИХ ГЛАГОЛА

в) КОНКУРЕНТНОСТ ОБЛИКА И ЗНАЧЕЊА АКТАНАТА У ИСТОЈ/РАЗЛИЧИТОЈ ФУНКЦИЈИ У МОНОРЕКЦИЈИ ПОВРАТНИХ ГЛАГОЛА

г) КОНКУРЕНТНОСТ ОБЛИКА И ЗНАЧЕЊА АКТАНАТА У ИСТОЈ/РАЗЛИЧИТОЈ ФУНКЦИЈИ У МОНОРЕКЦИЈИ (и БИРЕКЦИЈИ) ТРАНЗИТИВНИХ ГЛАГОЛА

д) КОНКУРЕНТНОСТ ОБЛИКА И ЗНАЧЕЊА ОБАВЕЗНИХ ЦИРКУМСТАНАТА У КОМБИНАЦИЈИ СА АКТАНТИМА (само ПРАВИМ ОБЈЕКТОМ) КОД ТРАНЗИТИВНИХ ГЛАГОЛА

У вези са првим одјељком практичног дијела о различитим појавама конкурентности, који се односи само на српски језик, доносимо сљедеће закључке:

1. Посматрајући конкурентност облика исте функције у монорекцији глагола издвојили смо десет глагола у трочланом реченичном моделу, који као допуну имају акузативну или генитивну именичку лексему са различитим значењима. Нису нађени конкуренти правог објекта и неправог објекта (иста функција – два различита падежа – исти облик без приједлога: ДПО), али постоје конкуренти падежних облика према облику и значењу, јер се користе различити падежни облици у монорекцији, које глагол ремира потпуно или парцијално обухватајући објекатски појам у акузативу, односно генитиву.

Број: један	Облик: различит	Функција: иста	Значење: различито
----------------	--------------------	-------------------	-----------------------

2. Посматрајући облик и број допуна транзитивних глагола, од којих је прва алтернативно акузативна или генитивна допуна, а друга у облику ДНО или ИНО истих/различитих функција, поредили смо двије именичке јединице без приједлога или са њима, тј. ДПО са ДНО и ДПО са ИНО. Први аргумент чини акузатив или партитивни генитив, а други аргумент је у облику слободног датива, генитива и инструментала у функцији неправог објекта или, као код глагола стављати и др., друга допуна је у функцији обавезног додатка. У посматраним синтагмама истог броја аргумената у бирекцији, односно монорекцији глагола, закључили смо да су они конкуренти према облику, функцији и значењу. Када су прави и неправи објекат допуне глаголу, ради се о бирекцијском глаголу трочланог реченичног модела, а када је прави објекат са детерминаторима адвербијалног значења допуна глаголу трочланог реченичног модела, ради се о монорекцијском глаголу непромијењене транзитивности, што је слично Хадлстоновом (а не Кверковом) истраживању у енглеском језику.

Број: исти (два) или различит (један) ДПО+ДНО (ИНО)/ ДПО+АНО; ДПО; бирекција/ монорекција	Облик: различит ДПО+ДНО (ИНО)/ ДПО+АНО	Функција: различита глаголска допуна (објекти) или обавезни додаток	Значење: различито ДПО+ДНО (ИНО) /ДПО+АНО
--	--	--	---

3. Посматрајући конкурентност облика (ДНО и ИНО) и функција у монорекцији рефлексивних глагола, који због обавезног облика *се* не вежу акузатив у функцији право објекта, у трећој табели практичног дијела рада презентовали смо, од 127 посматраних повратних глагола, 18 несвршених повратних глагола, не рачунајући правити се и сматрати се; бринути се, борити се, наслањати се, приближавати се, разумијевати се, удруживати се, уједињавати се, чистити се; као и враћати се, ослањати се и упућивати се, који не показују способност конкурентности у посматраној монорекцији. Главни критеријум посматрања и презентовања глагола у

табелама био је различит облик именичких јединица, тј. ДНО, ИНО или Дет (одговарајући детерминатор, тј. АНО) у монорекцији глагола. Објекатску функцију од адвербијалне функције није једноставно разликовати, јер се исти облици (са приједлозима или без њих) користе за именовање истих, а као корисни показатељи о којој је функцији ријеч послужили су: тест елиминације, тест парафразе или тест препричавања допуна, уз важну напомену да се детерминација и допуњавање, као и монорекција и бирекција глагола никако не смију поистовјетити. У анализираним примјерима уочили смо да допуне посматраних повратних глагола са нераскидивим обликом *се* имају функцију неправог објекта (никад право објекта), функцију обавезног додатка, а са непотпуним глаголима и функцију допунског предикатива. Такође смо уочили да различит вид повратних глагола може да значи и различиту рекцију (као и код прелазних глагола). Показали смо да постоје рефлексивни глаголи који као допуну имају објекатске синтагме у различитим падежима али истој функцији неправог објекта (ДНО или ИНО), као и да два непотпуна глагола имају допуне у функцији допунског предикатива. Семантички посматрано, првенствено у зависности од значењског потенцијала глагола и аниматних или неаниматних именица у функцији субјекта и објекта, али и приједлога, приједлошких именичких синтагми са значењима адвербијала, глаголи с помоћу допуна допуњавају или модификују своје значење у оквиру истог значењског лика или потпуно мијењају значењски лик.

Број: исти (један/два, тј. у монорекцији се посматра један аргумент, у бирекцији два)	Облик: исти/различит (различити облици допуна ДНО и ИНО)	Функција: иста и различита (неправи објекат, допунски предикатив, адвербијални додаток	Значење: модификовано или различито
---	--	--	-------------------------------------

4. Конкурентност транзитивних глагола према истој/различитој функцији у монорекцији обухвата посматрање истог броја конкурентних аргумената, тј. ДПО и ДНО, ДНО и ИНО, ДПО и ИНО, ДПО и АНО у трочланом

реченичном моделу. Почетни однос аргумената морао је бити један према један, што значи да су бирекцијски глаголи са обавезне двије допуне, као и глаголи комплексне рекције, остављени по страни, а изузетно су поменути за потребе контрастирања са енглеским језиком. Глаголи су углавном анализирани у несвршеном виду глагола, док су свршени облици само наведени у табели (укупан број и несвршених и свршених прелазних глагола је 993, а са рефлексивним глаголима је 1120). Четири табеле представљају конкурентност именичких синтагми: ДПО и ИНО; ДПО и ДНО; ДНО и ИНО; и, на крају, ДПО (објекатска функција) и АНО (детерминатори адвербијалног значења).

Из истог извора издвојили смо 43 глаголске сублексеме са конкурентима правога и неправог објекта у виду именичких синтагми, које могу бити везане или неvezане приједлозима за глагол.

Осим процесуалних свршених глагола погледати и чути, сви глаголи су наведени у несвршеном виду глагола.

У првој колони табеле именичке синтагме су у облику слободног акузатива живих појмова, неживих појмова или колектива као институционализованог скупа људи у функцији директног правога објекта. Како се већ зна, именичке синтагме у облику ДПО могу бити и живи и/или неживи појмови, а само са глаголом бранити и штедјети (поред ознаке аниматности и неаниматности) јавља се ознака колектива (нпр. *бранити домовину, штедјети здравство*).

Само са аниматним појмовима у облику ДПО (и функцији правога објекта) су: бити (у значењу глагола тући), жалити и јахати, док се већи број глагола јавља са неаниматним појмовима у истом облику и истој функцији: говорити, завршавати, затезати, играти, кидати, навијати, нагињати, настављати, одлучивати, показивати (у измијењеном значењском лику – испољити какво осјећање), приповиједати, причати, радити, рачунати, рецитовати, сазнавати, свирати, ударати (у значењу: поставити што, наметнути што), уживати и учити.

Код осталих уврштених глагола не постоји маркираност у погледу аниматности/неаниматности, уз напомену да постоје и такви глаголи чија

лексичка семантика захтијева множинско значење именичког појма, нпр. *уједињавати два народа, уједињавати двије земље*.

Што се тиче падежног облика и функције прве допуне (ДПО), сви су у акузативу у функцији правог објекта. Акузативну допуну у функцији логичког субјекта нисмо посматрали.

Код процесуалног глагола говорити, који се јавља са неаниматним појмовима, присутна је варијација основног значења (говорити нешто, свашта, ружне ствари, тј. све замјенице и лексеме које могу да замијене реченички садржај) у значење – излагати напамет научено, знати неки језик, нпр. *говорити стихове Жак Превера, говорити шпански* и сл. У синтагми *говорити пет језика* употријебљен је рекцијски облик партитивног генитива у паукалној синтагми.

Присутна је алтернација различитих падежа, различитог облика (ДПО и ДНО) и функције, али директно везаним за глагол, нпр. *лупио је врата и лупио је вратима*. Слична ситуација се јавља у синтагмама *окретати имањем//имање, окретати колима//кола*, само што су овдје инструментал и акузатив алтернативни падежни облици са промијењеним значењским ликом од основног значења (управљати чиме тако да се чему промијени правац или тако да то доноси добит). Кад се говори о акузативно-инструменталном паралелизму, уобичајено је да се првим падежом наглашава модификација објекта, а другим сам циљ извршења радње исказаним појмом у инструменталу (нпр. *нагињати, владати, управљати*). Код неких синтагми циљна компонента може и изостати (*вртјети очи//очима, завртати доњи дио тијела//доњим дијелом тијела*), што је случај и са поменутиим синтагмама: *окретати имањем//имање, окретати колима//кола*.

Осим наведених слободних падежа, тј. генитива у истој функцији, инструментала у различитој функцији, поменућемо и датив (ДНО) у различитој функцији и значењу у поређењу са акузативом правог објекта (ДПО) са глаголом *нагињати* (бити наклоњен коме, само у несвршеном облику) у синтагмама *нагињати сину* и *одговарати мајци* (противрјечити коме, само у несвршеном облику). Промјеном падежа – промијењен је

значењски лик глагола у односу на примарни (са акузативом). Треба истаћи да се свршени облик овог глагола не може употријебити у истом значењу, тј. *нагнути сину (не може са аниматним појмом без приједлога, тј. само *ведро, колијевку, главу*), *одговорити мајци (нема значење глагола одговарати). Могуће је рећи нпр. *нагнути се некоме, нагнути се према/ка некоме/на некога*, али рефлексивни свршени глагол није исто што и неповратни свршени глагол нагнути. У *Реџијском рјечнику* забиљежене су синтагме овог глагола са неаниматним појмовима, нпр. *нагињати сликарству//к сликарству, нагињати пићу//к пићу* у значењу имати склоност ка чему и тада је могућа алтернација слободног датива и ППК у дативу са промијењеним значењским ликом глагола (у односу на претходни), али само са неаниматним појмовима.

Осим прве групе глагола, издвојено је 12 транзитивних глагола (ДПО и ДНО) који су у директној вези са именичким синтагмама и имају различите функције. Они су конкуренти према различитој функцији и, условно речено, према облику. Сви глаголи су несвршеног вида: завијати, избјегавати, лупати, мицати, нагињати, одговарати, окретати, подражавати, помагати, судити, тргати и трести. Потребна је посебна анализа свршеног вида ових глагола, који најчешће имају различиту реџију.

На крају, издвојена су три глагола посматрањем облика ДНО и ИНО, који нису конкуренти према функцији, већ само према облику, тј. вежу се без релатора или с помоћу релатора за глагол.

5. Анализирајући именичке синтагме које су означене као детерминатори модификационог, ситуационог, локативног, циљног и аблативног типа (ДПО+Дет мод/Дет сит/Дет лок/Дет циљ/Дет абл (тј. у нашој табели ДПО+АНО)), открили смо да од наведених детерминатора највећи број глагола (34) веже, поред именичке синтагме у акузативу (глаголске допуне у функцији правог објекта), детерминаторе циља (функција адвербијалне допуне). Такви глаголи су: бацати, завијати, јурити, написати, обиљежавати, окретати, паркирати, повести, подвлачити, подизати, позивати, полагати, послати, пратити, превозити, проводити, пуштати, сакривати, селити, сипати, склањати, слати, слушати, смјештати,

спроводити, спуштати, стављати, тјерати, товарити, уводити, ударати, уписивати, ухватити и хватати. ППК које се често јављају су: у + А, на + А, за + И, код + Г, под + А, са + Г, до + Г, кроз + А, о + А.

Послије њих, по учесталости појављивања, осам глагола (8) је пронађено са детерминаторима ситуативности: опажати, описивати, подржавати, посматрати, примјећивати, слушати, сређивати и хватати. ППК које се често јављају су: на + Л, за + И, у + Л, по + Л.

Глаголи (7) са детерминаторима аблативности су: прецртавати, пуштати, свлачити, тјерати, тргати, уклањати и украсти. ППК које се често јављају су: из + Г, са + Г, од + Г.

Глаголи (6) са детерминаторима локације су: остављати, писати, постављати, проводити, становати и тражити. ППК које се често јављају су: у + Л, пред + И, под + И, на + Л, по + Л, у + Л, код + Г, по + Л, на + Л. Глагол становати разликује се од осталих глагола, јер у односу на њих само он везује обавезну прилошку допуну, тј. не везује прави објекат и детерминатор адвербијалног значења.

Глагол (само 1 у Рр) са детерминатором модалности је: проводити. ППК која се јавља је: у + Л.

Укупан број издвојених глаголских синтагми са њиховим допунама (правог објекта и обавезног додатка) може се видјети у Додатку А.

Уједначавањем критеријума употребом истих скраћеница (ДПО, ДНО, ИНО), у сврху посматрања конкурентности објекатских синтагми и њиховог контрастирања у посматраним језицима (в. Додатак Г), уочене су слједеће подударности и неподударности у вези са њиховим бројем, обликом, функцијом и значењем:

6. Детаљније, прва табела обухвата девет несвршених глагола и један глагол који је свршени и несвршени глагол. У њој не постоје конкуренти правог и неправог објекта према различитој функцији. Семантички посматрано, сви су акциони или релациони глаголи. Ти глаголи су: вечерати (свршени и

несвршени глагол), заслуживати, извољевати, имати, набављати, пити, ручавати, сакупљати, скупљати и узимати. Њихови преводни еквиваленти на енглеском језику су: *to have sth for dinner, to deserve, to feel like, to have, to buy, to drink, to have sth for lunch (to lunch), to collect, to gather (to collect), to take*. Базична валентност ових глагола у контрастираним језицима је монорекција. У српском језику сви наведени глаголи као допуну имају акузативну или генитивну глаголску допуну у функцији правог објекта са различитим значењем. У енглеском језику, необиљежена именичка лексема у функцији директног објекта подудара се значењски, функционално и, условно речено, синтаксички (непостојање флексије) са акузативном допуном потпуне обухватности у функцији правог објекта. Са генитивном допуном партитивне обухватности у функцији правог објекта не постоји поклапање са необиљеженом именичком лексемом у функцији директног објекта, тј. значење партитивног генитива би било истовјетно са обавезном употребом детерминатора у именичкој синтагми у енглеском језику (тј. С : ДПО (Акузатив) = Е : ДО, С : ДПО (Генитив) = Детерминатор + ДО). Дакле, српски језик показује се као ефикаснији у овом погледу. Српски језик користи једну ријеч (са падежним наставцима) у односу на двије ријечи које се користе у енглеском као аналитичком језику, како би се исказало партитивно значење именске лексеме која је подређени члан глаголске синтагме. Ипак, српски језик показује и сличност са енглеским језиком, јер и он може да употреби детерминатор партитивног значења са одговарајућом именицом, што значи да говорник српског језика има већу могућност избора језичких средстава од говорника енглеског језика. На основу овога, не можемо да се у потпуности сложимо са поменутом констатацијом О. Јесперсена (у уводном дијелу) о супериорности аналитичких језика.

7. Објекти прве групе глагола су типично неаниматни појмови. Корпусни подаци показују да глаголи вечерати и ручати често се употребељавају као формално непрелазни облици, а лексикографске дефиниције ових глагола јасно показују да њихов значењски потенцијал обухвата значење објекатских допуна, које се, према томе, не морају експлицирати на

површинском плану. У рјечницима енглеског језика, уз свако значење појединачне глаголске лекеме, постоје латиничне ознаке (Т, I) које значе да глагол има могућност да буде употребљен транзитивно са директним објектом, или нетранзитивно са осталим објектима или без објеката, што се подразумева и не наводи у нашим рјечницима. Сматрамо да би било увиђавно увести сличне ознаке о експлицитној/имплицитној транзитивности или нетранзитивности и у нашем језику уз сваку појединачну синтагму (нпр. као формално прелазних, формално непрелазних, непрелазних, или монорекцијск употреба, бирекцијска употреба и сл.), што не би заузело много простора приликом лексикографске обраде, а значајно би убрзало процес учења странцима који желе да науче српски језик, као што би и нама, којима је матерњи језик – српски, убрзало процес исправљања погрешно усвојених знања о рекцији и помогло у учењу правилне употребе језика.

8. Слично овоме, примјећујемо да су преводни еквиваленти глагола вечерати и ручавати у енглеском језику декомпоновани предикати, које чини непунозначни глагол *have* и именица која чини лексичко језгро предиката. Не само што се глагол ручавати преводи као декомпоновани предикат, нпр. *to have sth for lunch*, већ се може превести и пунозначним глаголом *to lunch (to eat lunch)* у енглеском језику. Глагол *to lunch* забиљежен је у енглеским рјечницима (нпр. *Cambridge Dictionary*), а у корпусу (COCA) нашли смо чак 481 реченицу са глаголом *to lunch* (задати упит: LUNCH.[v*]). Њихов број је, ипак, мало мањи од наведеног, јер су понегдје ненамјерно убачени и примјери именица умјесто глагола. Иако ово није дијахронијско истраживање, поменућемо да поменути корпус биљежи да се у деведесетим годинама прошлог вијека први пут појављују забиљежени подаци о овом глаголу. С обзиром на чињеницу да у корпусу постоје подаци и о регистру употребе, уочавамо да се примјери употребе глагола *to lunch* јављају у научним текстовима, умјетничким дјелима, часописима, новинским насловима и сл., што значи да његова употреба није ограничена на само један регистар. Вријеме је једини показатељ да ли ћемо у будућности моћи чути примјере типа **to dinner* (вечерати) у енглеском

језику, **to breakfast* (доручковати), по аналогији са глаголом *to lunch*, као и да ли ће они наставити да постоје у симбиози са декомпонованим предикатима, или ће се именица коначно показати као моћнија од свих врста ријечи, као „регенс над регенсима“ и у потпуности срушити централну нит Тенијерове теорије. Можемо претпоставити да, иако се овако нешто догоди у енглеском језику, у српском језику се никад неће догодити, јер српски језик нема овакву могућност конверзије именица и глагола.

9. За дјелимично објашњење категорије вида, коју енглески језик не разликује на исти начин као српски језик, наводимо видски парњак акционог глагола конзумирања пити/попити и преводног еквивалента *to drink*. Наиме, у српском језику један од најчешћих начина настанка свршених глагола је префиксација несвршених глагола, нпр. у пару пити/попити, као што постоје и сљедећи деривациони облици са истом основом глагола: опити се, опијати се, опијати, напиту, напиту се, напијати се, испити, испијати. Као један начин исказивања перфективности глагола у енглеском језику је употреба једног глагола – *drink* у одговарајућем садашњем, прошлом или будућем времену (од њих 12 у активу), простог, прогресивног, перфективног или перфективно-прогресивног облика, чиме се, између осталог, исказује свршеност радње. Осим тога, за исказивање сативности глагола у енглеском језику мора се употријебити идиоматизовани облик глагола и приједлога, тј. фразални глагол *drink up* или приједлошки глагол *drink down* у значењу глагола испити/испијати. Оваквом констатацијом потврђујемо везу префикса са приједлозима, која не само што је видљива у контрастирању истог језика или исте породице језика него се може разазнати и контрастирањем различитих породица језика под окриљем заједничке категорије. Српски и енглески језик су слични не само у томе што се овај глагол (слично глаголима ручавати, вечеравати и сл.) може употријебити са истим значењем у транзитивној или нетранзитивној употреби, тј. у српском као формално непрелазан или формално прелазан (оба пута семантички прелазан), већ што нетранзитивно употријебљени транзитивни глагол без допуне у објекту има промијењено значење: *пити*

алкохол. Још већу сличност поменути језици показују у томе што не само градивна именица представља објекат локализације већ и метонимијском дисперзијом локализатор (*iskaniti (своју) чашу vs drink up his glass of martini*) може заузети мјесто објекта локализације. Већ смо истакли да само енглески језик посједује члан, који се не разматра у овом раду, али напомињемо да говорници енглеског језика уз сваку бројиву именицу морају употријебити неки детерминатор (нпр. *He drank a glass of wine, he drank some wine, he drank his glass of wine, he drank one glass of wine...*). Постоји незнатан број обавезних експликатора детерминације и у српском језику. У српском језику додатна детерминација је, углавном, необавезна, али је и могућа (употребом бројева, квантификатора, модификатора и сл.), што зависи од намјере говорника и потреба комуникације. Конкретније, у претходном примјеру у енглеском језику ће се обавезно навести присвојни придјев као детерминатор именице (*he drank up his glass*), а у српском језику имплицитно се подразумијева присвојни придјев који је кореферентан са субјектом (*он је попио (своју) чашу мартинија*). Свакако не треба заборавити ситуације када би се посебно морао навести присвојни придјев са именицом, односно када би нека особа намјерно или случајно пила пиће из туђе чаше (нпр. *он пије пиће из моје чаше*).

10. Не само фразални, фразално-приједлошки већ и приједлошки глаголи су преводни еквиваленти пунозначних глагола у српском језику, што представља разлику у морфолошком облику посматраних глагола и додатно усложњава контрастирање различитих синтаксичких облика глагола. Такав је приједлошки глагол *to feel like* (извољевати, срп.) у првој табели, чија допуна је герундивна клауза (нефинитна клауза са наставком *-ing* и објектом) или именска лексема у функцији приједлошког објекта, који смо (само за потребе контрастирања у овом раду) изједначили са индиректним неправим објектом у српском језику и сматрали га конкурентом у односу на именичку синтагму у функцији правог објекта. У дубинској структури српског глагола уочава се присуство подразумијеване инфинитивне допуне, која је као нефинитни облик слична герунду у енглеском језику (*извољевати јести колача vs feel like eating (having)*).

cakes). У енглеској синтагми могућа је употреба самосталне именичке лексеме у функцији ПО (*feel like (having) a nice cool glass of lemonade*) са значењем глагола (жељети урадити нешто у одређеном тренутку), што не значи да приједлошки објекат са приједлошким глаголима мора бити ППК, тј. индиректно неправи објекат у српском језику. Клаузе у функцији приједлошких објеката се свакако разликују од именских лексема или синтагми, те их нисмо даље ни посматрали. Дакле, значењу српског глагола извољевати и правог објекта као његове допуне одговара приједлошки глагол *feel like* са герундивном клаузом (именском лексемом) као приједлошким објектом у енглеском језику. Оваква констатација доводи у питање оправданост икакве могућности уједначавања објекатских синтагми у нашем истраживању, јер акузативна допуна у функцији правог објекта не одговара сваки пут ДО, тј. са приједлошким глаголима се ради о приједлошком објекту. Као могуће објашњење навешћемо поменути тврдњу Р. Кверка и др. (1985), који сматрају да је већа везаност приједлога за глагол, него за именицу која слиједи, тако да без обзира што наведена синтагма има назив приједлошког објекта, синтаксички више подсећа на необиљежену именску лексему у функцији ДО.

11. Узевши све у обзир, прва група акционих и релационих синтетичких глагола са акузативном или генитивном допуном које су у односу алтернације, потврђује да само акузативна допуна у функцији правог објекта одговара објекатској именичкој синтагми у функцији ДО у енглеском језику, а прави објекат исказан генитивном допуном може се изједначити са именичком синтагмом у функцији ДО само ако се у његовој препозицији налази одговарајући детерминатор.
12. Приликом контрастирања пунозначних глагола мора се водити рачуна и о томе да ли су преводни еквиваленти декомпоновани или аналитички предикати, приједлошки, фразални или фразално-приједлошки глаголи и, сходно томе, морају се навести додатна тумачења у вези са њиховом реакцијом, не само у радовима сличне тематике него и приликом лексикографске обраде ових глагола.

13. Премда смо поменули више пута, прва група глагола веже само неаниматне појмове као објекте, што се обавезно наводи у импликатури значења у *Рјечнику патерна енглеских глагола*, као што се наводи и податак о аниматности или неаниматности субјекта (и у Рр), и таква организација рјечника енглеског језика би могла да послужи као одличан узор за било који *Рјечник патерна српских глагола* у настајању. У таквом једном новом рјечнику српског језика (само наведен, али није обрађен свршени вид у Рр), посебно би се морао навести свршени и несвршени вид глагола, повранти глаголи одвојено од неповратних глагола, аниматност или неаниматност субјеката и објеката, као и транзитивност и рекција глагола у појединачним синтагмама одређеног значења.
14. У наредној табели (друга појава конкурентности) обухваћено је девет глагола који спадају у семантичку групу акционих глагола. Несвршени глаголи су: давати (конверзни однос), додавати, припремати, слати, стављати, узајмљивати (конверзни однос), а свршени глаголи су замолити (вербално-каузативни однос), затражити и послати. Њихови могући преводни еквиваленти на енглеском језику су: *give, add, send, put, borrow, beg, ask for, send*, у вези са којима треба посебно водити рачуна о виду глагола, како би смисао синтагме био истовјетан. Промјеном смјера (од енглеског ка српском) контрастирали смо *lend* (позајмљивати, срп.) и *carry* (носити, срп. транслокативни моциони однос), које смо додали у табелу контрастирања. Презентовали смо примјере рекцијских конструкција глагола (укупно 11), ексцерпираних према алтернативном односу акузатива и генитива различитог значења а исте функције и облика (ДПО), са још једним одговарајућим аргументом у бирекцији. Базична валентност ових глагола је бирекција и глаголу су потребне обје допуне за реализацију радње, а редукцијом базичног модела у бирекцији могуће је не експлицирати дативну допуну (тј. неправи објекат у српском, а индиректни објекат у енглеском), што неће нарушити граматичност клаузе (прави објекат се не може изоставити). Оваква могућност указује на додатне сличности међу језицима.

15. Глаголи који поред објекта имају још једну глаголску допуну у функцији неправог објекта су: давати, додавати, послати, припремати, слати, носити, позајмљивати, а глаголи који поред обавезног правог објекта имају још једну допуну адвербијалног значења (АНО) су: узајмљивати, стављати, замолити и затражити, која је обавезни додатак објекту, односно мјесно-финална приједлошко-падежна синтагма. У српском језику неправи аниматни објекат као једна од допуна глаголу (поред акузативне допуне у функцији правог објекта типично неаниматних појмова), која може бити и испред и иза правог објекта, има облик дативне допуне аниматног појма и њој у енглеском језику одговара прва именичка аниматна синтагма у комбинацији са ДО после глагола. За разлику од енглеског језика, у српском језику дистрибуција није релевантан критеријум због постојања падежа.
16. Подударност два језика огледа се и у чињеници што је у поменутих глаголским синтагмама могућа прекомпозиција објекатских допуна, тј. ротација (инверзија) допуна када бесприједлошке именичке фразе (у дативу) постају приједлошке фразе (заИНОж) у српском језику, односно приједлошки објекти (*to, for POanim*, енгл.) у енглеском језику. Именска лексема која означава примаоца има облик акузативне ППК (за + акузатив), а у енглеском језику приједлошки објекти у истој/сличној семантичкој улози су уведени приједлозима *to* и *for*, само приједлогом *to* или само приједлогом *for*. На примјер, дитранзитивни глаголи *carry* (носити, срп.) и *add* (додавати, срп.) имају као допуне ПО, који су за њих везани приједлозима *to/for*, глаголе *give* (дати, срп.), *send* (слати, срп.) и *lend* (позајмљивати, срп.) слиједи приједлог *to*, а глагол *prepare* (припремати, срп.) – само приједлог *for*.
17. Код поменутих глагола акузативна/генитивна допуна (у функцији правог објекта) је неаниматни појам, а дативна допуна (у функцији неправог објекта) је аниматни појам, док са глаголом додавати и стављати допуна која није прави објекат може бити и неаниматни појам. Пет наведених глагола (*send, give, lend, beg, ask* од укупно 11 из друге табеле) могу се уврстити у пар класа од 11 постојећих класа индиректних објеката у

енглеском језику (класификације Ц. Хериман, 1995) код којих је могућа ротација допуна са приједлошком парафразом. Осим најчешћих приједлога *to* и *for*, у приједлошкој парафрази аниматних индиректних објеката у дитранзитивном моделу SVIODO//SVDOPO, у преосталих седам класа наводе се приједлози: *at*, *on*, *with*, *of*, *to-for-towards-against*, и поново приједлог *for*, али, овај пут, у два другачија патерна клаузе. Према овој подјели глагол *send* спада у четврту класу глагола који алтернативно користе приједлоге *to* и *for* у приједлошкој парафрази, а брисање ДО увијек доводи до преласка ИО у ДО. Глаголи *give* и *lend* припадају првој класи ИО (чија заједничка обилежја су алтернација са приједлогом *to*, облигаторност ДО и факултативност ИО). Глаголи *ask* и *beg* припадају осмој класи ИО, који показују могућност парафразе са приједлогом *of*.

18. Дативна аниматна допуна – ДНО има функцију неправог објекта у бирекцијском моделу реченице у српском језику, којој у енглеском језику одговара у дитранзитивном моделу реченице прва аниматна необилежена именичка лексема (ИО) у препозицији друге типично неаниматне допуне у функцији директног објекта. Генитивна и инструментална допуна без приједлога, које смо означили са ДНО, не могу бити ИО у енглеском језику. Генитивна допуна се јавља са повратним глаголима, а инструментална и са повратним и неповратним глаголима, а њихови еквиваленти ће у енглеском језику бити DO или PO (никад IO). Према је базична валентност глагола са два објекта дитранзитивни модел реченице, неправи и индиректни објекти са њима у оба језика су обавезне, али и ненужне допуне у бирекцији глагола, јер и без њих граматичност клаузе се не доводи у питање (уп. *Послао је нисмо vs He sent a letter*). Сличност језика огледа се не само у могућности ротације објекатских аргумената већ и у њиховом облику, чија парафраза је ППК у српском језику, односно приједлошка именичка синтагма у енглеском језику. У српском језику таква ППК је индиректна глаголска допуна у функцији неправог објекта (Пипер и Клајн, 2015), иако постоје аутори који такав објекат зову приједлошки објекат (нпр. Барић и др.). Дакле, бирекцијски глаголи са неправим објектом (дативна допуна: ДНО) у значењу примаоца, чија

алтернација је акузативна допуна са приједлогом *za* у српском језику, подударни су са дитранзитивним глаголима у енглеском језику чији индиректни објекат је прва допуна у значењу бенефицијента. Индиректни објекат показује могућност алтернације са приједлошким објектом, у чијој препозицији се налази приједлог *to*.

19. И у српском, као и у енглеском језику, неправи аниматни објекат (ДНО: дативна допуна аниматног појма) и индиректни аниматни објекат могу имати алтернацију са приједлошким парафразама, али, за разлику од дативне допуне у функцији неправог објекта у српском језику, индиректни објекти у енглеском језику могу постати субјекти пасивизацијом.
20. У нашем истраживању нисмо додатно истраживали фреквенцију употребе активних или пасивних конструкција са појединачним глаголима, као ни који реченични модели са индиректним или приједлошким објектом су чешћи, но из литературе у енглеском језику се зна да се највише ИО налази у белетристици, а најмање у научним текстовима, због чега му се приписује обиљежје неформалног стила. Пасивна конструкција, као и приједлошка парафраза, чешће се јављају у формалном стилу.
21. Генитивној приједлошкој допуни са приједлогом *od* одговара у енглеском језику приједлог *from* у саставу ПО (нпр. са глаголом *borrow*) у синтагми *узајмљивати кекс од брата* или приједлози *from* и *of* код глагола *beg* и/или *ask*. Сматра се да је приједлог *of* формалнији, а постоји и податак да се овај енглески приједлог чешће налази са апстрактним именицама. Аблативни генитив у бирекцијском реченичном моделу нема функцију неправог објекта, већ је обавезни додатак именици и могућ је алтернативни модел клаузе само са једном допуном. У синтагми *узајмљивати братов кекс*, приликом рекцијског сужавања, јавља се посесивни генитив као детерминатор сингуларне именице, коме је еквивалентан саксонски генитив као детерминатор необиљежене лексеме у функцији ДО. Долази до контракције реченичког модела, којим се мијења модел реченице и рекција глагола, а умјесто дитранзитивног глагола настаје монотранзитивни глагол у трочланом моделу реченице. У енглеском језику постоји и аналитички генитив, често замјенљив са саксонским генитивом, чији избор се одређује

- сљедећим чиниоцима: лексичким, релационим, синтаксичким, комуникацијским, и везом са субјектом и објектом.
22. Акузативна приједлошка фраза у синтагми *стављати шећер/шећера у чај* нема функцију неправог објекта, већ је ситуативни детерминатор чији супститут, у виду акузативне допуне, означава завршетак кретања. Транзитивност и спацијалност су главна обиљежја глаголске лексеме, а обје именичке лексеме као његове допуне су неаниматни појмови. У енглеском језику користи се патерн клаузе *SVDOC*, а одговарајућа преводна приједлошка фраза монотранзитивног глагола у функцији просторног детерминатора је *into + noun* у енглеском језику (*put sugar into tea*) у функцији комплемента објекту. Приједлог *into* се користи са сличним значењем приједлога *in*, у зависности од тога да ли се означава завршетак кретања у границама неког другог појма (CD: *put, fall, jump, dive*), или сама локација кад се користи приједлог *in*. Таква разлика приједлога *into/in* је еквивалентна са разликом приједлога који означавају завршетак кретања (са приједлошким акузативом) и приједлога који означавају мјесто (са локативом).
23. Не слажу се сви аутори да се ради о индиректном објекту као првој допуни у синтагми *ask me a question* (поставити питање, срп.), већ о употреби два директна објекта, што није продуктивна категорија ни у српском језику (нпр. са глаголима учити, научити, предавати).
24. У патерну *VNPofNP* прва ИФ је неаниматни појам у функцији директног објекта, а друга аниматна ИФ је у облику приједлошке фразе (приједлог *of + noun, of/from + noun*). Уочено је да само германски глаголи *ask* и *beg* из осме класе индиректних објеката вежу приједлог *of*.
25. Глаголски бирекцијски контрастивни пар носити – carry, у којем је могућа ротација допуна, веже и неаниматне и аниматне појмове као праве објекте. Разлика се огледа у чињеници што у српском језику, кад су обје допуне аниматни појмови, не постоји могућност прекомпозиције аргумената (нпр. *носити дјецу баки*). У енглеском језику тада је могућ, такође, само један патерн, али другачијег облика – *SVIOP* (са приједлошким објектом).

26. У једној од табела (са рефлексивним глаголима) презентовали смо следеће повратне глаголе: бојати се, плашити се, уплашити се, опраштати се, ослобађати се, спасавати се, ријешавати се, чувати се, штитити се, хвалити се, чистити се, бринути се, извињавати се и сматрати се. Њихови преводни еквиваленти су: *fear, fear, fear, free sb of sth/say goodbye to sth, free oneself from/of sth, save oneself from sth, free oneself from//of sb, decide, protect oneself from sth, take care, shield, boast/praise, clean, apologise for/excuse sb, consider*. Премда у српском језику не постоји конкурентност правих и неправих објеката код повратних глагола, овој скупини глагола поклоњена је пажња јер постоји конкурентност према облику, тј. врсти везаности именичке синтагме за глагол – директно, тј. без приједлога са падежним обликом или индиректно, са приједлогом – у ППК. Појединачно, у српском језику објекатске синтагме као допуне повратним глаголима не могу бити у функцији правог објекта, због постојања обавезне морфеме *се*, али због постојања објекатских синтагми у облику ДНО или ИНО, сматрамо их конкурентима неправих објеката према различитом облику. У посматраним синтагмама у енглеском језику, премда сваки прелазни глагол може постати повратни употребом рефлексивне замјенице, примјећујемо да се српски повратни глаголи уобичајено не преводе повратним облицима глагола, већ пунозначним синтетичким, приједлошким, фразалним глаголима, као и медијалним глаголима. Један од могућих разлога за објашњење је што се рефлексивни објекат код неких рефлексивних глагола са аниматним субјектом може избрисати, јер не доводи до двосмислености.
27. Наспрам једног енклитичког облика повратне замјенице *се*, који је нераскидиво одвојени елемент одређених скупова повратних глагола у српском језику, парадигму рефлексивних замјеница у енглеском језику чини девет облика са обиљежјима лица, броја и рода. У српском језику енклитички облик *се* није строго везан за одређено мјесто у реченици, већ се може налазити у постпозицији и препозицији глагола. У енглеском језику, постпозиција глагола и приједлога је једино мјесто гдје се повратне замјенице у комбинацији са повратним глаголима могу наћи. За српски језик навели смо подјелу повратних глагола из *Нормативне граматике*

српског језика (2015), и подјелу рефлексивних глагола код хрватских аутора. Занемаривањем вида рефлексивних глагола не може се исправно сагледати конкурентност објеката у оквиру глаголске рекције и правила рекције која важе за један вид глагола не морају да важе за његов свршени видски парњак, тј. рекција несвршених и свршених облика повратних глагола мора се одвојено посматрати (уп. *придржавати се упутстава* (*прихватити нешто*) и **придржати се упутстава* (за + акузатив једино могућ, тј. само ИНО)).

28. Нисмо се бавили испитивањем исправности назива прави или неправи повратни глаголи, односно називом морфеме или облика *се*, нити досљедношћу подјеле рефлексивних глагола. Приликом лексикографске обраде ових глагола, пожељно је одвојено наводити несвршени и свршени вид повратних глагола као и њихову рефлексивност, у рјечницима ради веће прегледности.
29. Несвршени повратни глаголи, нпр. плашити се (глагол који означава некакво непријатно осјећање), може се употријебити и у прошлом, садашњем и будућем времену, док његов свршени парњак уплашити се само у прошлим и будућим временима (Уп. *Плашила сам се, Плашим се, Плашићу се нечега/некога* *vs* *Уплашила сам се, *Уплашим се, Уплашићу се, Ако се будем уплашила и сл.*). Оваква костатација се односи и на неповратне глаголе.
30. Даље, у практичном дијелу у вези са српским језиком, посматрајући ДНО и ИНО као допуне повратних глагола, у првој табели смо уочили да ДНО као репрезенте има именичке синтагме у виду: генитива, датива и инструментала, а (ИНО) приједлошко-падежне конструкције су у виду: приједлошког генитива, приједлошког акузатива и приједлошког инструментала. Нису пронађени примјери синтагми са приједлошким дативом или локативом као допуне презентованим глаголима (нису забиљежене у Рр, иако постоје са неким другим глаголима). Друга табела у вези са рефлексивним глаголима је помоћно средство за разликовање објекатских синтагми од детерминатора који су адвербијали, али се уз рефлексивне глаголе користе као обавезне допуне, што провјеравамо

познатим тестовима елиминације и парафразе. Такође смо детаљније посматрали два непотпуна глагола (сматрати се и правити се), чије су допуне у функцији допунског предикатива. Анализирајући функцију именичких синтагми са повратним глаголима, уочили смо да оне могу имати објекатску функцију, функцију адвербијалног додатка и функцију допунског предикатива у монорекцијском моделу реченице.

31. Разлика коју српски језик показује у односу на енглески језик огледа се и у томе што ДНО и ИНО су могући облици именичке синтагме, који су допуне повратним глаголима у српском језику, док се у енглеском језику послје експлицитне повратне замјенице и повратног глагола никад не може јавити као допуна бесприједлошка синтагма (нпр. **he protected himself sth*).
32. Промијенили смо смјер контрастирања од енглеског ка српском језику како бисмо објаснили бројне глаголе именована, нпр. *appoint* (прогласити, срп.) и *name* (именовати, срп.), који су мање продуктивна категорија у српском језику. Уочили смо да код глагола *appoint* могућа је алтернација два патерна (*appoint sb sth*, *appoint sb as sth*), што се у српском језику преводи инструменталном допуном или приједлошком акузативном допуном (за + акузатив) у функцији допунског предикатива. Типични представник глагола именована *to name* може се јавити у патерну са двије именске лексеме (*SVDOC*), без варијације са приједлогом *as* и допуне том приједлогу. У српском језику преводни еквивалент таквој синтагми је бесприједлошка инструментална допуна или, кад се наведе пуно име у циљу идентификовања појма – номинативна (уп. *назвали смо брод лађом* и *назвали смо брод 'Estella'*).
33. Дативна допуна у функцији неправог објекта повратног глагола извинити се (*извинити се мајци*) у монорекцији не одговара облику индиректног објекта у енглеском језику, него облику приједлошког објекта (нпр. *I apologised to my mother*).
34. Глагол бринути се јавља се са ИНО у облику локативне допуне (са приједлогом *у*), генитивне допуне (са приједлогом *око* и приједлогом *због*) и акузативне допуне (са приједлогом *за*). У корпусу ЕЛК пронашли смо

примјере генитивне допуне (са приједлогом *око*), нпр. *бринути се око пртљага*, *бринути се око госпође*. Аутори Рр наводе да се ради о нестандартном облику, иако такав податак није забиљежен у СДБ. Сматрамо корисним јасно истаћи у рјечницима који облици представљају норму у СДБ, као и који облици су постали застарјели или нестандартни. Локативна допуна (о + именица) преводи се с помоћу приједлога *about* и одговарајућом именичком лексемом у енглеском језику.

35. Посматрајући самостални облик повратних замјеница, које најчешће имају емфатичну улогу у вези са субјектом, мора се истаћи да било која повратна замјеница мање је информативна од реципрочних замјеница *each other/one another*, те се реципрочне замјенице често користе умјесто њих са приједлозима *between*, *against* и *with* за рјешавање двосмислености у енглеском језику.
36. Ништа мање важна група глагола у енглеском језику су медијални глаголи (*middle verbs*, енгл.), који показују стање поред радње и они су значењски еквиваленти неких повратних глагола у српском језику. Неки медијални глаголи су: *begin* (почети), *bend* (савити), *break* (разбити), *burn* (запалити), *change* (промијенити), *decrease* (смањити), *drop* (снизити), *finish* (завршити), *increase* (повећати), *move* (помјерити), *open* (отворити), *shut* (затворити), *start* (почети), *vary* (варирати), *wake* (пробудити) итд. Када се ови глаголи нетранзитивно употребе, њихов примарни актанта мора бити неаниматан појам и не постоји ниједан други актанта (уп. *The cup broke* (*Шољица се сломила*) – стање vs *He broke the cup* (*Он је сломио шољицу*) – радња).
37. У практичном дијелу, у вези са српским језиком, из Рр (1989) од 993 азбучно пореданих несвршених и свршених облика транзитивних глагола (без посебно наведене рекције свршених глагола), издвојили смо четири групе монорекцијских глагола са конкурентима у виду сљедећих комбинација: ДПО, ДНО и ИНО и, на крају, ДПО и АНО.
38. Посматрањем треће појаве конкурентности ДПО и ИНО уочили смо да 42 глагола имају двојаку рекцију, односно конкуренте правог и неправог објекта у виду бесприједлошке, односно приједлошко-падежне

конструкције у монорекцији глагола. Ти глаголи су: бити (тући), бранити, гледати, говорити, губити, држати, заборављати, завршавати, затезати, знати, играти, изгубити, јахати, јурити, кидати, лупати, навијати, нагињати, наслањати, одбијати, одговарати, одлучивати, окретати, пазити, погледати, показивати, полагати, прекидати, приповиједати, причати, причекати, радити, рецитовати, сазнавати, сањати, свирати, слушати, ударати, уживати, учити, чути и штедјети. Именичка синтаagma у функцији правог објекта је акузативна допуна са свим глаголима, осим код глагола играти који може везати и генитивну допуну као његову алтернацију у истој функцији и различитом значењу. Од ППК јављају се сљедеће приједлошко-падежне допуне: најчешће акузативна допуна са приједлозима *у, на, за* са аниматним, неаниматним и збирним именицама и локативна допуна са приједлозима *у, на, по, о* (већином неаниматни појмови); инструментална допуна са приједлозима *за, са, пред* (аниматни и неаниматни појмови); генитивна допуна са приједлозима *до* и *од* (аниматни и неаниматни појмови адлативности и аблативности) и најрјеђе – дативна допуна са приједлогом *к*, која је у односу алтернације са бесприједлошком дативном допуном неаниматних појмова у истом значењу (*нагињати сликарству//к сликарству*).

39. Акузативно-инструментални паралелизам видљив је са фазним глаголима прекидати, настављати и др., који вежу неаниматне именске лексеме у облику приједлошког инструментала и приједлога *са*, могућа је алтернативна употреба акузативне допуне у функцији правог објекта у истом значењу (нпр. *настављати школовање//са школовањем*).
40. Треба поменути да додавање одричне ријечце *не* у одричном облику не значи само уобичајено негирање потврдног облика глагола, што је случај код већине глагола, већ треба посматрати рекцију глагола којом се модификује значењски лик глагола (уп. *говорити нешто* и *не (моћи) говорити* и *не говорити са неким (бити у завади са неким)*). Веза модалности и рекције не улази у опсег овог рада, а негацију глагола је пожељно сваки пут провјерити у појединачним синтаамама.

41. Глагол ударати, осим што је пунозначни синтетички глагол кад веже акузативну допуну аниматних и неаниматних појмова (нпр. *ударати дијете; темеље, печат и сл.*), може да буде и непунозначни глагол са ППК (у + акузатив неаниматних појмова), која је лексичко језгро предиката и мијења његов значењски лик у значење глагола почети или предати се нечему (нпр. *ударати у смијех, у плач, у вино*).
42. Глагол сложеног значењског потенцијала – учити у монорекцији значи школовати се, са ППК која означава занимања и чини лексичко језгро предиката (нпр. *учити за столара*).
43. Посматрањем треће појаве конкурентности ДПО и ДНО издвојили смо 12 глагола који вежу бесприједлошке допуне различитих функција, тј. правог и неправог објекта. У поређењу са претходном табелом увиђамо да је знатно мањи број глагола који осим акузативне допуне могу везати дативну и инструменталну. Ова табела јасно показује да се генитивна допуна без приједлога не може јавити са неповратним облицима (*ДНО-генитив) у функцији неправог објекта. Ти глаголи су: завијати, избјегавати, лупати, мицати, нагињати, одговарати, окретати, подражавати, помагати, судити, тргати, трести. Сви су несвршеног вида глагола. Објекатске синтагме као депенденси глагола су конкурентни облици према различитој функцији и облику у директној везаности за глагол.
44. Посматрањем ДНО и ИНО издвојили смо најмањи број претпоследње скупине глагола треће појаве конкурентности код којих не постоји конкурентност правог и неправог објекта. Овдје се ради о истој функцији различитих падежних облика, тј. оних без приједлогом и оних са приједлогом. Ти глаголи су: вјеровати, повјеровати и трговати, а управљати је глагол који веже ДПО, ДНО и ИНО. У функцији неправог објекта јавља се дативна допуна у значењу пацијенса са видским парњаком вјеровати/повјеровати, а глаголи трговати и управљати вежу именичку синтагму са супститутом у слободном инструменталу (ДНО). Објекатске синтагме нису конкурентни облици према објекатској функцији јер припадају истој функцији – неправог објекта, али можемо рећи да постоји

конкурентност облика јер се први вежу директно за глагол, а други индиректно за њега.

45. Посматрањем ДПО и АНО (детерминаторе модификационог, ситуационог, локативног, циљног и аблативног типа), кад јесте или кад није експлицитно исказан прави објекат, увиђамо да се они подразумевају као секундарни актанти који чине обавезан дио базичне валентности глагола. У контролном *Речнику граматичких и лексичких допуна* највише је циљних, ситуативних и аблативних детерминатора, а мањи број је детерминатора локације и модификације. Темпоралне детерминаторе у облику именичких синтагми нисмо уочили у Речничком рјечнику.
46. Енглески преводни еквиваленти посљедње четири скупине монорекцијских српских глагола, са најбројнијим конкурентима у односу на претходне табеле, у највећем броју синтагми показују разлике у синтаксичкој реализацији у односу на српски језик, самом чињеницом да се индиректни објекти јављају само са бирекцијским глаголима. Потребно је истаћи да се као конкуренти објеката у енглеском језику у монорекцијском моделу реченице јављају или директни објекти и/или приједлошки објекти, а никад индиректни објекти. Са неким глаголима (због њиховог значења) могуће је директни објекат изоставити у бирекцијском реченичном моделу, а преостали индиректни објекат преузима функцију директног објекта реченице. Осим претходно истакнутих сличности и проблема уједначавања различитог броја објеката, вишезначности глаголских лексема у оквиру синтагми, примјетније су разлике у њиховој реализацији и потребно је сваку глаголску синтагму појединачно анализирати, као што смо урадили у контрастивном дијелу практичног рада. Детерминација именских лексема је обавезна у енглеском језику, што додатно усложњава контрастирање ова два језика, јер првенствено посматрамо допуњавање глагола.
47. Семантички посматрано, већина глагола у оба језика има сложену значењску структуру, тако да без везе са именицом могуће је различито тумачење семантике ексцерпираних глагола. Тек у вези са именичком синтагмом постаје јасно које значење глагола је заступљено. Посматрање

глагола са разноврсним именичким синтагмама у практичном дијелу рада додатно усложњава разврставање глагола у акционе, процесуалне и релационе глаголе, јер се вежу са објекатским синтагмама различитог облика и значења. Према примарном значењу у оквиру синтагме глаголи из прве и друге табеле (у практичном дијелу рада) припадају групи акционих и релационих глагола. Монорекцијски глаголи, чији је објекат акузативна или генитивна допуна неаниматних појмова у функцији правог објекта, немају могућност употребе ППК или неке друге бесприједлошке именичке синтагме у функцији неправог објекта. Дакле, они немају конкуренте правог и неправог објекта. Када бирекцијским манипулативним глаголима са акузативном или генитивном допуном слиједи ППК адвербијалног значења, ради се најчешће о обавезним додацима. Из друге табеле, неки од издвојених манипулативних глагола у бирекцији, поред акузативне или генитивне допуне у функцији правог објекта, могу се јавити у комбинацији са бесприједлошким синтагмама (дативном допуном) које имају функцију неправог објекта. Према превасходно синтаксичким правилима класификације повратних глагола из Нормативне граматике (2015), ексцерпирани глаголе у трећој табели смо првобитно разврстали на праве повратне, неправе повратне, као и оне који могу бити повратни и неповратни, а осим такве подјеле навели смо и семантичку подјелу из *Хрватске граматике* (1992). Конкретније, глаголи са генитивном допуном, као што су: бојати се, плашити се и уплашити се спадају у глаголе који значе неугодно осјећање. Играти се означава играње. Опраштати се, ослобађати се, ријешавати се и чувати се означавају одвајање. Придржавати се означава дотицање. Даље, по узору на подјелу хрватских аутора, повратни глагол извињавати се смо распоредили у подгрупу глагола који означавају неко осјећање; молити се означава глагол покоравача некоме или нечему и глагол саопштавања некоме; пријављивати се означава глагол попуштања некоме или нечему. Повратни глагол хвалити се није наведен међу глаголима који имају дативну допуну, али би се могао уврстити у подгрупу глагола саопштавања некоме (са тужити се, жалити се, захваљивати се, клети се, молити се, јавити се и др.).

Поменути хрватски аутори овај глагол наводе у подгрупу глагола којима је предмет радње захваћен неком дјелатношћу субјекта (хвалити се, клети се, занимати се и сл.) и који имају инструменталну допуну. Издвојени глаголи који вежу инструменталну допуну су: везивати се, завијати се, правити се (непотпун глагол), сматрати се (непотпун глагол) и тући се. Везивати се и завијати се спадају у подгрупу глагола који означавају неко гигање, правити се и сматрати се су непотпуни глаголи код којих инструментална допуна чини лексичко језгро предиката и има функцију допунског предикатива, а тући се, који се често употребљава као узајамно повратни (неправи) глагол, у примјеру *тући се тољагама* је глагол допуњен инструменталном допуном као предметом радње захваћеним неком дјелатношћу субјекта. С обзиром на постојање морфеме *се*, скупина повратних глагола не веже именичке синтагме у функцији правога објекта, те не постоји конкурентност правога и неправог објекта њихових објекатских синтагми, који су именичке синтагме са приједлогом или без њега у српском језику. Даље, из четврте табеле у практичном дијелу рада увидјели смо да највећи број акционих, процесуалних и релационих глагола имају могућност везивања ДПО или ИНО, тј. конкуренте правога и неправог објекта, од којих је само акузативна допуна у функцији правога објекта. Посматрањем бесприједлошких синтагми као допуна транзитивним глаголима издвојили смо групу глагола (завијати, избјегавати, лупати, мицати, нагињати, одговарати, окретати, подражавати, помагати, судити, тргати и трести) који вежу ДПО или ДНО као конкуренте правога и неправог објекта, који нису везани релатором за глагол. Три глагола (вјеровати, повјеровати и трговати) вежу ДНО или ИНО, тј. они немају конкуренте правога и неправог објекта, јер је њихова објекатска синтагма у функцији неправог објекта. Посљедња табела глагола броји глаголе у четворчланом реченичном моделу, који као прву допуну имају акузативну допуну у функцији правога објекта, а друга допуна – ППК нема функцију неправог објекта, обавезних додатака у адвербијалном значењу циља, ситуативности, аблативности, локације и модалности. Они су конкуренти једни другима само по различитом

адвербијалном значењу другог аргумента, јер први аргумент је допуна у функцији правог објекта, а други аргумент је обавезни додатак (АНО). Ако се таква ППК употреби у субјекатској позицији, она је неконгруентни атрибут одређеног семантичког значења. У вези са енглеским језиком, како смо истакли, проблем представљају преводни еквиваленти у виду приједлошких, фразалних, фразално-приједлошких, медијалних глагола који не постоје у српском језику, као и ријетка употреба рефлексивних глагола, како би се могли извести неки значајнији закључци у вези са њиховим сличностима, као и чињеница различитог начина представљања вида у посматраним језицима.

48. Конкурентност објекатских синтагми као депенденаса глагола (из Рр) смо успјели извршити до краја само у монорекцији (понегдје бирекцији и рекцији комплексно-сложених глагола), с помоћу наведених скраћеница ДПО, ДНО и ИНО које су биле довољне само за разумијевање облика датих синтагми. ДНО у виду генитивне допуне не јавља се са неповратним облицима, већ само са повратним глаголима у функцији неправог објекта. Уочени проблем посматрања је у већем броју облика различитих функција ријечи директно или индиректно (релатором) везаних за глагол, што се не односи само на српски језик – већ и на енглески језик. У српском језику нема потешкоћа приликом посматрања право објекта, али због истовјетног облика, непрецизног разграничења допуне и додатака и различите терминологије, потешкоће постоје у разликовању обавезних адвербијала (АНО) и неправих објеката (ИНО). Неспорна је њихова семантика која их приближава адвербијалима, али с обзиром да су и приједлошке конструкције објекти глагола, а не објекти реченице, сматрамо их више објектима него адвербијалима. Наш задатак није био ријешити проблем разграничења назива допуна и додатака, већ смо нашу пажњу првенствено усмјерили на конкурентност објеката и контрастивну анализу са једним германским језиком.
49. Други дио задатка смо обавили у скромнијем облику, дјелимично због обимности првог одјељка практичног дијела рада, тако да се надамо да ће наши резултати у вези са теоријским и практичним дијелом рада бити

солидна основа за будућа контрастивна истраживања ова два језика. У прилог томе, треба још једном споменути да је смјер контрастирања био од матерњег српског ка изабраном енглеском језику и постаје јасније зашто се закључци највећим дијелом односе на полазишни језик. Слично овоме, што смо више пута истакли, употреба приједлошких, фразалних и фразално-приједлошких глагола у енглеском језику као преводних еквивалената синтаксичких пунозначних српских глагола, као и ријетко кориштење повратних глагола у енглеском језику у односу на српски језик, додатно су усложнили посматрање објекатских синтагми као глаголских допуна.

50. Ништа мање важне за поменути су отворене бројне дилеме које су успориле завршетак овог истраживања. Поред ученог проблема разграничења допуна и додатака, детерминације и допуњавања, мноштва термина, правилног схватања шта је нужно, ненужно, облигаторно или факултативно, проблема лексикографске обраде рекције и графичког уређења текстова, заједничког постојања неповратних и повратних глагола исте основе, различитости рекције глагола имперфективног и перфективног вида, мањкавости наших једнојезичких рјечника, недовољног броја рекцијских рјечника, оправданости сврставања глагола у поједине семантичке класе, недовољно примијењиване подјеле глагола у односу на параметре глаголске поткатегоризације и непобројане глаголске подгрупе, уочена је и непрецизност у разликовању монорекције од бирекције, рекције од валентности, транзитивности од нетранзитивности, транзитивне од нетранзитивне употребе, тј. исправности постојеће терминологије, непобројаности свих семантичких класа глагола, недовољног број радова о рекцији глагола у поређењу са рекцијом осталих врста регирајућих ријечи, немогућности поистовјећивања допуна у различитим језицима и то не само у онима који припадају различитој породици језика, као посматрани српски и енглески језик, него и у језицима исте породице језика. Бројна савремена истраживања у окриљу депенденцијалне теорије и најприхваћеније, когнитивне лингвистике, из дана у дан откривају нове промјене и доносе нове дилеме у вези са уоченим трима врстама односа валентности и значења глагола. Мишљења

смо, попут М. Самарције, да су нам потребни и потребнији радови у којима ће се писати шта је могуће а шта није, прије него шта је допуштено а шта није, и синхронијска анализа која није у спрези са дијахронијском никад неће моћи пружити потпуна објашњења и рјешења. О лексикографској обради рекције глагола (и других ријечи) и графичком приказивању језичких података тек треба добро промислити, као и о потреби постојања електронске верзије рекцијског рјечника на интернету, коју је пожељно редовно ажурирати. Колико год да се тежи што краћем навођењу одредница у рјечницима, наше мишљење је да је пожељније и сврсисходније што подробније извршити рашчлањивање и биљежење и најмање промјене у односу на првобитни облик и значење лексема, уз обавезно навођење рекције у презентованим синтагмама. Ако не научимо да користимо модерне алате техничких достигнућа као системичнији начин презентовања података, толико ћемо бити у заостатку времена да, можда, наша открића никад и не угледају свјетлост дана.

За крај желимо истаћи да упоредно посматрати конкурентност два различита објекта једног језика и контрастирати их са три различита објекта другог језика у монорекцији, бирекцији, рекцији комплексно-сложених глагола, као и разликовати детерминацију од допуњавања и имплицитност од експлицитности објеката, са толико много непознаница, јесте могуће, али није пожељно. Сматрамо да би се до значајнијих резултата могло доћи посматрањем конкурентности функционалних обиљежја глаголских синтагми само у једном језику, са знањем барем још једног страног језика. Разлог томе није у чињеници што се ради о језицима који припадају различитим породицама, те сходно томе имају и бројне различитости, већ више у чињеници што је транзитивност једна од најплодоноснијих и најваријабилнијих категорија у језику, јер појединачни чланови истих или различитих семантичких класа најчешће могу имати и монорекцију и бирекцију, а трпе промјене једнако или неједнако у било ком временском пресеку. Како се зна у литератури, „семантичке мијене глагола“ никад нећемо бити у стању спознати одједном, јер нису толико видљиве нити бројне да захватају читаве класе. Оне су сличне животној судбини људи који током година расту, развијају се, сазријевају, напредују, слабе и одједном нестану,

док најбољи (путем потомака, тј. својих чланова) опстају и неки нови – гори или бољи настану. Вријеме – неуништиви регенс свих нас – субјеката, регенс је изнад свих регенаса, па и изнад Тенијеровог глагола – централне споне међу ријечима, као и изнад бесприједлошке или приједлошке именице као регенаса скупине непунозначних глагола.

Завршно, прошло је више од пола вијека, а лингвисти широм Земље доносе нова сазнања о језику инспирисани централном идејом овог француског структуралисте. Премда нисмо прочитали оригинално Тенијерево дјело на француском језику (осим превода на енглески из 2015. године), не сматрамо да смо ускраћени ни на који начин да схватимо да Л. Тенијер сасвим оправдано носи име оснивача депенденцијалне граматике. Додуше, у превеликој жељи да схватимо и емпиријски потврдимо зачетак експлицитно наглашаване главне нити, неосновано га понекад зовемо „жртвом фетишизма глагола“. Неправедни смо према њему, јер Л. Тенијер ни у једном тренутку није превидио важност везе глагола са именицом (која није само његов зависни члан), што он исто толико ревностно пропагира у својој теорији. Оба члана толико дуго заједно постоје да и глагол може постати именица, као што и именица може постати глагол. Замислимо на тренутак сликарско платно и покушајмо конкретизовати реченични модел са допунама и додацима сликањем предмета на платну! Све именице ћемо лакше знати насликати, а једино ће глагол остати ненасликан. Тек кад их на неки начин спојимо, настаје потпуна слика, односно без глагола нема овјерене реченице. Још једноставније, нису ли прве ријечи које изговарамо угледавши свјетлост дана управо именице, а каже се да смо проговорили тек кад смо их научили спајати са глаголима. Исто тако, ако пребројимо чланове реченице, увидјећемо да су скоро све остале у самој бити именице, а само је један глагол. Посматрајући дистрибуцију ријечи, колико год да није неопходно у флексивним језицима, ипак се на првом мјесту налази глагол, а потом објекат, те и због тога сматрамо да је глагол регенс, а именица његов равноправни зависни члан. Чувеном француском лингвисти не смијемо замјерити ни неуврштавање приједлошких облика у актанте, јер и такви облици суштински садрже у себи именице. Посматрајући ствари на прави начин, вјерујемо да је сам Л. Тенијер, прије пола вијека и више, експлицитно наглашавајући регенса у неопходној вези

са именичким фразама као јединим актантима, имплицитно објаснио важност саме именице у односу на друге ријечи, без обзира да ли је везана неким релатором или не. И није ли нам велики Л. Тенијер, годинама уназад, самим истицањем неопходног спајања глагола са именицом дао одговор на нагомилане бројне дилеме које је непотребно изазвала његова теорија и тиме потврдио да именица није неравноправан члан самом чињеницом што се прва најјаче веже са глаголом. Она је равноправан зависни члан који ће, како год да се одрази на површинском плану, спорије или брже разгранати његов пуни значењски потенцијал распоредивши и друге ријечи као своје модификаторе или детерминаторе на површинском плану, а ако се никад не одрази – остаће толико дуго у њему и престаће да буде жеља, тј. постаће он сам.

Литература

Агел 2000: Vilmos Àgel, *Valenztheorie*. Tübingen: Gunter Narr Verlag.

Ајдановић 2007а: Јелена Ајдановић, „Исказивање објекта у номинализованим структурама (у текстовима 19. века)“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 63–71.

Ајдановић 2007б: Јелена Ајдановић, „О прилошким предикатским изразима са значењем метеоролошких прилика“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2007, 329–348.

Алановић 2007: Миливој Алановић, „Функционално-граматички оквири падежне идентификације агенса“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 84–101.

Алановић 2010: Миливој Алановић, „Основни валентни принципи у структурирању реченице“, *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, LIII/1, 2010, 125–142.

Алановић 2012: Миливој Алановић, „Допуне и додаци – између обавезности и испуствости“, *Годишњак Филозофског факултета у Новом Саду*, Књига XXXVII (2012), 145–162.

Антонић 2005: Ивана Антонић, „Синтакса и семантика падежа“, у: М. Ивић (ред.), *Синтакса савременог српског језика, проста реченица* Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига; Нови Сад: Матица српска, 2005, 119–300.

Антонић 2008: Ивана Антонић, „Синтакса и семантика предлога око“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 161–180.

Антонић 2012: Ивана Антонић, „О једном синтаксичко-семантичком моделу с два објекта у акузативу“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад, Филозофски факултет, 2012, 177–190.

Апресјан 1995: Ю. Д. Апресян, *Лексическая семантика, синонимические средства языка*, Москва: Школа „Языки русской культуры“.

Апресјан 2007: Ю. Д. Апресян, „Семантичке основе глагольного управления“, *Зборник Матице српске за славистику*, 71–72, 2007, 49–62.

Арсенијевић 2003: Нада Арсенијевић, „Акузатив с предлогом у савременом српском језику“, (II), у: *Зборник Матице српске за филологију у лингвистику XLVI/2*, 53–216.

Арсенијевић 2007: Нада Арсенијевић, „Падежни неконгруентни атрибути у језику Стевана Сремца“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 114–138.

Арсенијевић 2008: Нада Арсенијевић, „Прилог проучавању семантике конструкција с предлозима у и на“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 151–160.

Арсенијевић 2009: Нада Арсенијевић, „Синтаксичке улоге дубинског објекта“, у: *Зборник Матице Српске за филологију и лингвистику LI/1*, Нови Сад, 2009, 180–190.

Арсенијевић 2012: Нада Арсенијевић, *Падежи правог објекта у стандардном српском језику*, Нови Сад: Филозофски факултет.

Ахард 2007: Michel Achard, “Complementation“, in: *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 782–802.

Ашић, Станојевић 2008: Тијана Ашић, Веран Станојевић, „О предлозима испред и пред у српском језику“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 129–150.

Бажбер и др. 1999: Douglas Biber, Stig Johansson, Geoffrey Leech, S. Conrad, E. Finegan, *Longman Grammar of Spoken and Written English*, Harlow: Pearson Education Limited.

Барић и др. 1997: Eugenija Barić, Mijo Lončarić, Dragica Malić, Slavko Pavešić, Mirko Peti, Vesna Zečević, Marija Znika, *Hrvatska gramatika*, drugo promijenjeno izdanje, Zagreb: Školska knjiga.

Батистић 1970: Tatjana Batistić, *Lokativ u srpskohrvatskom jeziku*, Doktorska disertacija, Beograd: Filološki fakultet.

Белај, Фалетар 2014: Branimir Belaj, Goran Tanacković Faletar, *Kognitivna gramatika hrvatskoga jezika*, Knjiga prva, Imenska sintagma i sintaksa padeža, Zagreb: Disput.

Васић, Лазић-Коњик 2012: Вера М. Васић, Ивана В. Лазић-Коњик, „Од аргументне структуре ка значењу примарних егзистенцијалних глагола“, у: *Валентност речи и израза, морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 257–276.

Вујовић 2012: Душанка С. Вујовић, „Деривација и рекција глагола ићи“, у: *Валентност речи и израза, морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 277–290.

Гарсија-Мигел 2007: Jose M. Garcia-Miguel, “Clause Structure and Transitivity”, in: *The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics*, Oxford: Oxford University Press, 2007, 753–781.

Гивон 2001: Talmy Givón, *Syntax. Volume I*, Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Гортан-Премк 1968: Даринка Гортан-Премк, *Акузативне синтагме без предлога у српскохрватском језику*, Докторска дисертација, Београд: Институт за српскохрватски језик.

Гортан-Премк 1997: Даринка Гортан-Премк, *Полисемија и организација лексичког система у српском језику*, Београд: Институт за српски језик САНУ.

Грицкат 1958: Ирена Грицкат, „О неким видским особеностима српскохрватског глагола“, *Јужнословенски филолог XXII*, Београд: Издање Српске академије наука, 1958, 65–130.

Грковић-Мејдор 2001: Јасмина Грковић-Мејдор, „Питања из старословенске синтаксе и лексике“, *Јужнословенски филолог 59-60, Лингвистичке свеске 1*, Нови Сад: Филолошки факултет, Катедра за српски језик и лингвистику.

Грковић-Мејдор 2008: Јасмина Грковић-Мејдор, „О когнитивним основама семантичке промене“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 49–64.

Витас, Утвић 2011–: Душко Витас, Марко Утвић, *Корпус савременог српског језика (СрпКор)*, Група за језичке технологије Универзитета у Београду, Доступан на интернету на: <http://www.korpus.matf.bg.ac.rs>.

Дејвис 2008–: Mark Davies, *The Corpus of Contemporary American English: 450 million words, 1990–present*, Доступан на интернету на: <http://corpus.byu.edu/coca/>.

Демо 2008: Šime Demo, *Valentnost glagola u hrvatskim gramatikama latinskoga*, Doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.

Драгић 2013: Љиљана Драгић, „Нефинитни облици као постмодификатори именичке фразе у енглеском језику и њима одговарајући облици у српском/хрватском језичком изразу“, у: *Радови Филозофског факултета: филолошке науке*, 15/1, Универзитет у Источном Сарајеву, Пале, 2013, 383–396.

Драгићевић 2008: Рајна Драгићевић, „О једној методи за испитивање утицаја културних и друштвених промена на значење речи“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 81–94.

Дражић 2007: Јасмина Дражић, „Теоријски оквир за израду минималног речника колокација српског језика као страног“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 168–174.

Дражић 2012: Јасмина Н. Дражић, „Семантичка комплементизација апстрактних именица са значењем ситуационог оквира“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 307–318.

Ђорђевић 1997: Radmila Đorđević, *Gramatika engleskog jezika*, drugo izdanje. Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

Ђорђевић 2000: Radmila Đorđević, *Uvod u kontrastiranje jezika*, četvrto dopunjeno izdanje, Beograd: Filološki fakultet Univerziteta u Beogradu.

Ђорђевић, Енгол 2009: Miloje Đorđević, Ulrich Engel, *Wörterbuch zur Verbavalenz Deutsch-Bosnisch / Kroatisch / Serbisch*, München: Iudicium.

Ђорђевић 2012: Miloje Đorđević, „Valentnost glagola u jednom srpsko-nemačkom rečniku,“ у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 25–47.

Ђукановић 2011: Jovan N. Đukanović „Subjekt kao problem“, у: *Komunikacija i kultura online: Godina II*, 2011, broj 2, 1–12.

Жепић 1975: Stanko Žepić, „Gramatika zavisnosti i teorija valentnosti“, у: *Suvremena lingvistika*, br. 11, Zagreb, 1975, 19–27.

Звекић-Душановић 2007: Душанка С. Звекић-Душановић, „О српским конструкцијама с имплицитним модалним глаголима и њиховим мађарским еквивалентима“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 175–188.

Звекић-Душановић 2012: Душанка С. Звекић-Душановић, „Синтаксичко-семантичка анализа мађарског транслатива и његових српских еквивалената“, у: *Валентност речи и израза, морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*, Нови Сад, Филозофски факултет, 2012, 135–152.

Ивић 1958: Милка Ивић, „Систем предлошких конструкција у српскохрватском језику“, *Јужнословенски филолог*, XXII, 1958, 1–4, 141–166.

Ивић 1983: Milka Ivić, *Lingvistički ogledi*, Beograd: Prosveta.

Ивић 1995: Milka Ivić, *Lingvistički ogledi*, drugo izdanje, Beograd: Slovoграф.

Ивић 2005: Милка Ивић, *Значења српскохрватског инструментала и њихов развој*, (синтаксичко-семантичка студија), Београд: Београдска књига, Српска академија наука и уметности, Институт за српски језик САНУ.

Јесперсен 1922: Otto Jespersen, *Language: its nature, development and origin*, (digital edition), London: G. Allen & Unwin Ltd.

Јоцић 2007: Мирјана Јоцић, „Један тип реченичне кондензације у рекламном дискурсу“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 189–195.

Катичић 1986: Radoslav Katičić, *Sintaksa hrvatskoga književnog jezika, Nacrt za gramatiku*, Djela Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, knj. 61, Zagreb: JAZU-Globus.

Кашић 1969: Јован Кашић, „Појава нагомилавања предлога у савременом српскохрватском књижевном језику“, у: *Зборник за филологију и лингвистику* 12, Нови Сад, 1969, 173–182.

Кејмбриџ: *Cambridge Dictionary, Free English Dictionary, Translations...*,
Доступан на: <http://dictionary.cambridge.org/>.

Китић 2000: Slobodanka Kitić, *Komparativna studija usvojenosti reda riječi engleskog jezika kod srpskih i mađarskih učenika*, Prag: Research Support Scheme.
Доступно на: <http://rss.archives.ceu.hu/>.

Киш 2007: Наташа Киш, „О валенцији и рекцији придева“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 196–202.

Киш 2012: Наташа Б. Киш, „О неким специфичностима валенције придева“, у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 319–328.

Кверк и др. 1985: Quirk Randolph, Sidney Greenbaum, Gephrey Leech, Jan Svartvik, *A Comprehensive Grammar of the English language*, Harlow: Longman.

Клајн, Шипка 2007: Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: Прометеј.

Клајн 2005: Ivan Klajn, *Gramatika srpskog jezika*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.

Кликовац 2006: Duška Klikovac, *Semantika predloga*, Beograd: Filološki fakultet.

Кликовац 2008: Душка Кликовац, „О семантици и употреби предлога уз“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 95–128.

Кобилд: *Online dictionary: English Cobuild translation of words and expressions, definition, synonyms*. Доступан на: <http://dictionary.reverso.net/english-cobuild/>.

Ковачевић 1987: Милош Ковачевић, „Префиксација и њен утицај на форму и семантику синтагме“, *Научни састанак слависта у Вукове дане 16/1*, 1987, 119–131.

Ковачевић 1992: Милош Ковачевић, *Кроз синтагме и реченице*, Сарајево: Свјетлост.

Корпус БНЦ (BNC): *British National Corpus*, BNCWeb at Lancaster University. Доступан на: <http://bncweb.lancs.ac.uk/>.

Кријежи 2011: Merima H. Krijezi, *Značenje predloga u albanskom u srpskom jeziku*, Doktorska disertacija, Beograd: Filološki fakultet.

Кристал 2008: David Crystal, *A Dictionary of Linguistics and Phonetics*, Sixth edition, Oxford: Blackwell Publishing Ltd.

Крофт и др. 2001: William Croft, *Radical construction grammar: Syntactic theory in typological perspective*, Oxford: Oxford University Press.

Кунзман-Милер 2008: Barbara Kunzmann-Müller, „Problematika subjekta – opći i kontrastivni aspekti“, *Fluminensia*, god. 20, br. 2, 2008, 7–21.

Лејкоф 1977: George Lakoff, “Linguistic gestalts”, in: *CLS*, 13, 236–287.

Ланакер 1990: Ronald W. Langacker, *Concept, image, and symbol: The Cognitive basis of grammar*, Berlin: Mouton de Gruyter.

Ланакер 1991: Ronald W. Langacker, *Foundations of Cognitive Grammar*, (Volume 2), *Descriptive application*, Stanford, CA: Stanford University Press.

Ланакер 2008: Ronald W. Langacker, *Cognitive Grammar*, A basic introduction, Oxford: Oxford University Press.

Левин 1993: Beth Levin, *English Verb Classes and Alternations*, A preliminary investigation, Chicago: The University of Chicago Press.

Марковић, Ђукановић 2012: Жељко С. Марковић, Маја П. Ђукановић, „Транзитивна и интранзитивна концепција српског и словеначког глагола гледати“, у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 121–134.

Миличевић 2012: Маја П. Миличевић, „The possessive dative in Serbian as a valency phenomenon: a preliminary empirical study“, у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 349–362.

Мирић 2007: Душанка Мирић, „Конструкције са значењем неких негативних емоција у српском и руском језику“, *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет, 2007, 203–214.

МекДаули 1970: James McDowley, “English as a SVO language“, *Language*, Vol. 46, No. 2, Part 1, (June, 1970), Linguistic Society of America, 1970, 286–299.

Московљевић-Поповић 2007: Jasmina Moskovljević-Popović, *Ogledi o glagolskoj potkategorizaciji*, Београд: Филолошки факултет.

Мразовић 1979: Павица Мразовић, „Развој граматике зависности“ у: *Грамматичка теорија, контрастивне студије и настава страних језика*, Свеска 1, Нови Сад: Институт за стране језике и књижевности, 1979, 7–65.

Мразовић, Вукадиновић 2009: Pavica Mrazović, Zora Vukadinović, *Gramatika srpskohrvatskog jezika za strance*, drugo prerađeno i dopunjeno izdanje, Sremski Karlovci, Novi Sad: Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića.

Оксфорд Рјечник: *Oxford English-Serbian Student's dictionary* (englesko-srpski rečnik sa srpsko-engleskim indeksom), Oxford: Oxford University Press, (2006, 2014, 2015, 2016, 2017).

Оксфорд Рјечник колокација: *Oxford Collocations Dictionary for students of English*, Oxford: Oxford University Press, 2002.

Панјотис 2013: Asimopoulos Georgios Panagiotis, *Rekcija glagola u grčkom u srpskom jeziku: grčko-srpski rečnik glagolske rekcije*, Doktorska disertacija, Novi Sad: Filozofski fakultet.

Павловић 2007: Слободан Павловић, „Квантификативно компаративна клауза у старосрпској пословноправној писмености“, *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 215–222.

ПДЕВ 2000–2014: Patrick Hanks, *Pattern Dictionary of English Verbs*, Wolverhampton: The University of Wolverhampton, 2000–2014. Доступан на: <http://pdev.org.uk/>.

Петровачки 2007: Љиљана Петровачки, „Различити приступи типологији и обради предиката у настави српског језика“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 223–239.

Петровачки 2012: Љиљана Петровачки, „Методички аспекти у сагледавању валентних способности глагола“, у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 93–108.

Петровић, Дудић 1989: Владислава Петровић, Коста Дудић, *Речник глагола са граматичким и лексичким допунама*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства; Нови Сад: Завод за издавање уџбеника.

Петровић 1992: Владислава Петровић, „Прилог класификацији допунских конструкција у српскохрватском језику“, у: *Зборник Матице српске за филологију и лингвистику*, XXXV/2: 115–132.

Пипер и др. 2005: Предраг Пипер, Ивана Антонић, Владислава Ружић, Срето Танасић, Људмила Поповић, Бранко Тошовић, *Синтакса савременог српског језика*, Проста реченица (У редакцији академика Милке Ивић), Београд: Институт за српски језик САНУ, Београдска књига, Матица српска.

Пипер 2005: Предраг Пипер, „Семантичке категорије у простој реченици: синтаксичка семантика“, у: *Синтакса савременог српског језика, Проста реченица* (ред. М. Ивић), Београд: Институт за српски језик САНУ / Београдска књига / Матица српска, 2005, 575–591.

Пипер, Клајн 2015: Предраг Пипер, Иван Клајн, *Нормативна граматика српског језика*, Нови Сад: Матица српска.

Поповић 2004: Љубомир Поповић, *Ред речи у реченици*, II издање, Београд: Друштво за српски језик и књижевност Србије.

Прћић 1997: Твртко Прчић, *Semantika i pragmatika reči*, Drugo dopunjeno izdanje, Novi Sad: Zmaj.

Прћић 2008: Твртко Прћић, „Лексичко значење између семантичке непотпуности и прагматичког употпуњења“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 291–300.

Пухта и др. 2007: Herbert Puchta, Jeff Stranks, Peter Lewis-Jones, *English in Mind*, Student's Book 4, Cambridge: Cambridge University Press.

Радовановић 1978: Милорад Радовановић, *Именица у функцији кондензатора*, Докторска дисертација, Нови Сад: Матица Српска.

Радовановић 2008: Милорад Радовановић, „Фази логика у лингвистици: темељни појмовник и систематизација“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 11–44.

Расулић 2004: Katarina Rasulić, *Jezik i prostorno iskustvo*, Beograd: Filološki fakultet.

РМС: *Речник српскохрватскога књижевног језика*, том 6, Нови Сад: Матица српска, 1976.

Ружић 2005: Владислава Ж. Ружић, „Проста реченица као синтаксичка целина“, у: *Синтакса савременог српског језика, Проста реченица* (ред. М.

Ивић), Београд: Институт за српски језик САНУ / Београдска књига / Матица српска, 2005, 477–568.

Ружић 2012: Владислава Ж. Ружић, „Допуне предикатског израза типа питати и распитивати се“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 243–256.

Савова 2012: Димка В. Савова, „Номинализоване предикације у српском језику – њихов степен вербативности/супстантивности и агентивности/деагентивности“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 291–306.

Самарџија 1986: Marko Samardžija, *Valentnost glagola u suvremenom hrvatskom književnom jeziku*, Doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

СДБ: (Речник српског језика), Српска дигитална библиотека, Доступан на: <http://www.srpskijezik.com/>

Силић, Прањковић 2005: Josip Silić, Ivo Pranjković, *Gramatika hrvatskoga jezika za gimnazije i visoka učilišta*, Zagreb: Školska knjiga.

Станојчић, Поповић 1992: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика. Уџбеник за I, II, III и IV разред средње школе*, Београд, Нови Сад: Завод за уџбенике и наставна средства, Завод за издавање уџбеника.

Станојчић, Поповић 2011: Живојин Станојчић и Љубомир Поповић, *Грамматика српског језика*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Стевановић 1979: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевно-језичка норма)*, 2. Синтакса, треће издање, Београд: Научна књига.

Стевановић 1981: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, I. Увод, фонетика, морфологија: (граматички системи и књижевнојезичка норма)*, четврто издање, Београд: Научна књига.

Стевановић 1989: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик, II. Синтакса*, четврто издање, Београд: Научна књига.

Стевановић 1991: Михаило Стевановић, *Савремени српскохрватски језик (граматички системи и књижевнојезичка норма) II. Синтакса*, Београд: Научна књига.

Степанов 2012: Strahinja R. Stepanov, „O dvojezičkim valencijskim/rekcijskim rečnicima: obeležja leksikografskih prosedeа“, у: *Валентност речи и израза, морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 73–91.

Стојан 2011: Nataša Stojan, *Objekt u engleskom u hrvatskom jeziku*, Doktorska disertacija, Zagreb: Filozofski fakultet.

Стојан 2012: Nataša Stojan, „O indirektnome objektu u engleskome i hrvatskome jeziku“, у: *Zbornik radova Filozofskog fakulteta u Splitu* (5), 2012, 313–325.

Стојан 2013: Nataša Stojan, „(In)tranzitivnost glagola u engleskome i hrvatskome jeziku“, у: *Folia linguistica et litteraria* (1800-8542(4)) 6 (2013), 27–41.

Танасић 2005: Срето Танасић, *Синтаксичке теме*, Београд: Београдска књига.

Тејлор 1995: John R. Taylor, *Linguistic categorization: Prototypes in Linguistic Theory*, Second edition, Oxford: Clarendon Press.

Тејлор 2007: John R. Taylor, *Linguistic categorisation*, Third edition, New York: Oxford University Press.

Талми 2000: Leonard Talmy, *Toward a cognitive semantics, Volume I: Concept Structuring Systems*, Cambridge, Massachusetts: MIT Press.

Тенијер 1959: Lucien Tesnière, *Elements of structural syntax*, (digital edition), Paris: Librairie C. Klincksieck. Доступно на: <https://archive.org/>

Тенијер 2015: Lucien Tesnière, *Elements of structural syntax*, translated by Timothy Osborne and Sylvain Kahane, Amsterdam: John Benjamins.

Тополињска 1996: Зузана Тополињска, „Падеж“ и „глаголски род“ – две стратегије граматикализације односа између „предиката“ и „његових аргумената“, *Јужнословенски Филолог*, LII: 1–9.

Тополињска 2002: Zuzana Topolinjska „Antropocentrična teorija jezika i srpski padežni sistemi“, у: *Južnoslovenski filolog* LVIII, Beograd, 2002, 1–13.

Тополињска 2008: Зузана Тополињска, „Кад је референција ирелевантна“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 181–192.

Фелешко 1995: Казимјеж Фелешко, *Значења и синтакса српскохрватског генитива*, (С пољског превела Гордана Јовановић), Београд: Вукова задужбина, Матица Српска: Орфелин.

Филиповић 1971: Rudolf Filipović, „The Yugoslav Serbo-Croatian-English Contrastive Project“, у: *Zagreb Conference on English contrastive projects (7–9 December 1970)*, Papers and discussions, Zagreb: Institute of Linguistics.

Филмор 1968: Charles J. Fillmore, “The Case for Case”, In: E. Bach and R. T. Harms (eds) (1968), *Universals in Linguistic Theory*, London: Holt, Rinehart and Winston, 1–25 (Part Two).

Хадлстон, Палам 2002: R. D. Huddleston, G. K. Pullum, *The Cambridge Grammar of the English language*, Cambridge: Cambridge University Press.

Хериман 1995: Jennifer Herriman, *The Indirect Object in present-day English*, *Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis*.

Хјуингс 2005: Martin Hewings, *Advanced Grammar in Use*, second edition, Cambridge: Cambridge University Press.

Хлебец 2003: Борис Хлебец, *Основни енглеско-српски, српско-енглески речник*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.

Хлебец 2008: Борис Хлебец, „Колокацијска метода семантичке анализе (на примеру именице пажња)“, у: *Семантичка проучавања српског језика*, Београд: Српска академија наука и уметности, Одељење за савремени српски језик у светлу савремених лингвистичких теорија, Књига 2, 2008, 65–80.

Хопер, Томпсон 1980: Paul J. Hopper, Sandra A. Thompson, “Transitivity in grammar and discourse”, In: *Language*, 56, 2, 1980, 251–299.

Шипка 2006: Danko Šipka, *Osnovi leksikologije i srodnih disciplina*. Novi Sad: Matica srpska.

Шипка 2012: Данко Шипка, „Валентност речи и израза у двојезичном рјечнику“, у: *Валентност речи и израза, (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 49–59.

Шипка 2014: Danko Šipka, *Велики српско-енглески речник*, Нови Сад: Прометеј.

Чомски 1981: Noam Chomsky, *Lectures on government and binding*, Dordrecht: Foris.

Штасни 2007: Гордана Штасни, „Генитивне предлошке конструкције у основи именичких деривата“, у: *Синтаксичка истраживања (дијахроно-синхрони план)*, Лингвистичке свеске 6, Нови Сад: Филозофски факултет у Новом Саду, 2007, 253–264.

Штасни 2012: Гордана Штасни, „Утицај аргументне структуре глагола молити (се) на његову деривацију“, у: *Валентност речи и израза (морфосинтаксички, семантички и прагматички аспекти)*, Нови Сад: Филозофски факултет, 2012, 229–242.

Штрбац 2006: Гордана Штрбац, „О валентности глагола емоционалног садржаја у српском језику“, у: *Зборник Матице Српске за филологију и лингвистику*, XLIX/2, Београд, 2006, 73–102.

Додаци

Додатак А) Прелазни глаголи са акузативном допуном и детерминаторима модалности, ситуативности, локације, циља, аблативности

Табела 11г) ДПО + Дет мод/Дет сит/Дет лок/Дет циљ/Дет абл (тј. ДПО + АНО)

А + Дет мод	А + Дет сит	А + Дет лок	А + Дет циљ	А + Дет абл
проводити II проборавити извесно време негде или на какав начин а ... б Ан+Дет мод безбрижно распуст, дан у игри, вече досађујући се	опажати Iв Аж+Дет сит некога у некакавој ситуацији птицу како слеће, зеца, сакривеног иза угла	остављати I а Аж,н+Дет лок некога, нешто, негде дете у кади, бицикл пред вратима, корпу под столом, личну карту код куће	бацати (+-циљ) некуд изнад за+Гж, за Ин (дио тијела), у+Ан, на+Ан, под+Ан	прецртавати Iб Ан+Дет абл нешто одакле технички цртеж из свеске, фигуре са хартије пресељавати Iб Аж,н,кол. +Дет абл+Дет циљ некога&нешто одакле некамо породицу из стана у кућу, споменик са прометног трга на трг, радионицу из гараже у бараку
обележавати Iаа Аж+Дет мод књижевника као пол. неподобног, политичара као либерала	описивати Iв Аж+Дет сит некога у некаквој ситуацији војника како се бори, <u>извиђаче на</u> <u>логоровању,</u> <u>жену за</u> <u>клавиром</u>	писати Iе Ан+Дет лок нешто негде писмени задатак на трговачкој хартији, имена на зиду, графите по зидовима	завијати Дет+-циљ II а изаГн иза куће II б у,на,за Ан у виноград, на ливаду, за угао	пуштати I учинити да ко напусти одређени простор аАж+Дет абл канаринца из кавеза, ученика са часа, човека из затвора
	подржавати I' пружити подршку коме, чему б Аж+Дет сит некога у, на нечему друга у невољи, делегате на изборима, младића у његовим настојањима	постављати Iб Ан+Дет лок некога негде војнике испред касарне, споменик насред трга, столове на дрворишту, клопке у шуми	јурити Iв Дет циљ – некамо у биоскоп, на одмор, на воз	свлачити Iб Ан+Дет абл тренерицу са детета, столњак са комодe

	посматрати 1в Аж+Дет сит некога у каквој ситуацији плесача како игра (у игри)	проводити II проборавит и извесно време негде или на какав начин а Ан+Дет лок празнике код баке на селу, недељно поподне у кући	написати 1ж Ан+ Детциљ//Дет лок број на папир//на папиру реченицу на таблу//на табли	терати I2 чинити да ко напусти место а Аж+Дет абл. дете из собе, просјака са кућног прага
	примећивати 1в Аж+Детсит Приметио је девојку како прилази	становати I Сж+II+Дет лок код родитеља, у центру	окретати II I (скренути, упутити се некуд) Дет циљ у,на,заАн, заИж На раскрсници он окрену у центар. Она тада окрене за мном.	тргати I 1в Ан+Дет абл прсте са решоа, торбу од крадљиваца, мач из корица
	слушати Iд Аж+Дет сит пијанисту како свира	тражити Iб Аж,н+Дет лок дете у школи, играчку по соби, грешке у писменом задатку	паркирати Iб Ан+Дет циљ приколицу на травњак	уклањати IАж,н+Детабл дете са промаје, радника од ужарене пећи, трагове са свих предмета
	сређивати 1в Ан+Дет мод књиге по књижевним родовима и годинама издања		повести I Аж+Дет циљ (некога, некуд) пса у шетњу, пионире на излет, сина код доктора	украсти Iг Аж,н+Дет абл кокошке из кокошињца
	хватати 2 Аж+Дет сит друга у лажном представљању , жену у		подвлачити I Ан+Дет циљ нешто под нешто, некамо руку под јакну	

	неверству, лопова на делу (идиом.)			
			подизати 1б Аж,н+Дет абл некога,нешто одакле бебу из корпе, каменчић са жала	
			позивати 1б Аж,кол.+Дет циљ некога у, на нешто (некамо) пријатеља у госте, друга на кафу, разред на излет	
			полагати 1 Аж,н +Дет циљ на, у нешто/некамо бебу у колевку, стакло на сто, венац на гроб, лутке у кутије	
			послати 2 упутити кога некуд Аж+Дет циљ некуд реуматичарау бању, пацијента на рендген	
			пратити 1б Аж+Дет циљ некога некуд брата у војску, другарицу на концерт, ухапшеног у затвор	
			превозити 1в Аж,н+Дет циљ некога, нешто некуд, докле навијаче на стадион,	

			познаника до града, месо у хладњачу, грађу у магацин	
			проводити П (учинити да ко, шта прође одређени пут, да стигне на неко место) Аж,н+Дет +-циљ некога, нешто некамо, докле туристе кроз катакомбе, госте градом, премијера до авиона...	
			пуштати 2 дозволити коме да освоји одређени простор Аж+Дет циљ плесаче у плесну дворану, клизаче на лед, некога у, на нешто, некамо	
			сакривати 1г Аж,н+Дет циљ некога/нешто некамо дете на таван, кутију испод кревета, може и локализатор статичног типа сакрити друга на тавану	
			селити 1в Аж,кол.,н+Дет циљ суседа у нови стан, фабрику на нову локацију	
			сипати 1в Ан+Дет циљ сок у боце, компот у чинију	

			склањати 1в Аж,н+Дет циљ затвореника у ћелију, рубље у фиоку	
			слати 1в Аж,н+Дет циљ дете (баки) на село, позорника у град, пакете у болницу	
			слушати 1в Ан+Дет циљ//Дет лок речнике на полицу, крпе у креденац, папире на столу, оловке у фиоци	
			смештати Аж,н+Дет циљ госта у дневну собу, цакове у оставу	
			спроводити 2 учинити да ко стигне на неко место Аж+Дет циљ затвореника у судницу, војника на саслушање	
			спуштати 1в Аж,н+Дет циљ рудара у јаму, ведро у бунар, канап кроз отвор	
			стављати 1а Аж,н+Дет циљ бебу у колевку, бебу на вагу, сладолед у замрзивач, теглу на полицу, кључ под отирач 1б Ан//Гн+Дет циљ шећер//шећера у чај, прашак//прашка на рану	

			терати (чинити да ко напусти место) Аж+Дет циљ коња у стају, куче на терасу	
			товарити 1б Ан+Дет циљ угаљ у подрум, дрва на коња, вреће на кола	
			уводити 2 учинити да ко уђе где Аж+Дет циљ мајстора у купатило, туристе у музеј	
			ударати 1а Аж боксера 2 налетети на што Ан//Ин+Дет циљ главу//главом у довратак, песницу//песниц ом о сто	
			уписивати а Ан+Дет циљ имена у индекс, круг у троугао, адресу у роковник	
			ухватити Аж,н+Дет циљ миша у клопку, лептира у мрежу 2б Аж+Дет сит дечка у крађи, сина у лажи, шпијуна на тајном задатку//А+Р	
			хватати 1д Аж,н+Дет циљ коње у каруце	

Додатак Б) Списак скраћеница, симбола и ознака

Српски језик		Енглески језик	
пун назив	ознаке	ознаке	пун назив
директни прави објекат	ДПО	DO	Direct object
директни неправи објекат	ДНО	IO	Indirect object
индиректни неправи објекат	ИНО	PO	Prepositional object
адвербијални неправи објекат	АНО	CD	Cambridge dictionary
адвербијална одредба, тј. адвербијал	АО	COCA	Corpus of Contemporary American English
детерминатор модалности	Дет мод	BNC	British National Corpus
детерминатор ситуативности	Дет сит	PDEV	Pattern Dictionary of English Verbs
детерминатор локације	Дет лок	CC	Collins Cobuild dictionary
детерминатор циља	Дет циљ	Oxf	Oxford dictionary
детерминатор без циљне компоненте значења	Дет–циљ	SVIODO	Subject, verb, indirect object, direct object
детерминатор аблативности	Дет абл	SVDOPO	Subject, verb, direct bject, prepositional object
детерминатор темпоралности	Дет темп	adj.	adjective
лексема	Лекс	C	complement
придјев	адј	Adv	adverb
номинатив	Н	I	intransitive verb
српски језик	С	T	transitive verb
енглески језик	Е	v.	verb
акузатив	А	n.	noun
генитив	Г		
датив	Д		
инструментал	И		
локатив	Л		
Рекцијски рјечник, тј. Речник глагола са граматичким и лексичким допунама у српском језику	Рр		
Српска дигитална библиотека	СДБ		
Електронски корпус, тј. Корпус савременог српског језика	ЕЛК		

Речник Матице Српске	РМС		
субјекат, вербум, објекат, објекат	СВОО		
директни објекат у енглеском језику	ДО		
индиректни објекат у енглеском језику	ИО		
приједлошки објекат у енглеском језику	ПО		
приједлошко-падежна конструкција	ППК		
значањски лик (први, други...)	I, II...		
значање (прво, друго...)	1,2,3,4...		
подзначање (а, б, в, г...)	а,б, в, г...		
несвршени вид глагола	несврш. (несвр.)		
свршени вид глагола	сврш. (свр.)		
или	/		
однос алтернације	//		
живо	ж		
неживо	н		
колектив	кол.		
колоквијална употреба	колокв.		
неграматични облик и/или промијењено значење	*		
додатно објашњење	***		
скраћеница	скр.		

Додатак В) Списак табела

Број табеле	Назив табеле	Број странице
Табела 1)	Модел допуна (D, латинична скр.) код Енгела, Жепића, Мразовић, Микића, Матулине и Самарције (преузето и обједињено из М. Самарција, 1986)	32
Табела 2)	Основни реченични модели у српском језику (преузето из Ружић 2005: 518)	40
Табела 3)	Основна својства транзитивних конструкција (према Тејлору 2012: 232, 233)	48
Табела 4)	Једанаест класа глагола са индиректним објектима и њиховим приједлошким алтернацијама према класификацији Џ. Хериман (1995)	65

Табела 5)	Приказ објеката у српском и енглеском језику заједно са нашом терминологијом објеката	72
Табела 6)	Допуне у српском језику (према П. Мразовић и З. Вукадиновић) у односу на нашу подјелу објекатских и необјекатских допуна	76
Табела 7)	Изједначење падежних облика са нашим скраћеницама објеката (ДПО, ДНО, ИНО)	76
Табела 8)	Упрошћен приказ падежних и приједлошко-падежних допуна са нашим скраћеницама	76
Табела 9)	Транзитивни глаголи са ДПО (А/Г) у монорекцији	77
Табела 10)	Транзитивни глаголи са ДПО (А), који стоје у алтернацији са ДПО (Г), и одговарајућом допуном у виду падежне или приједлошко-падежне конструкције различитих функција у бирекцији	80
Табела 11)	Рефлективни транзитивни глаголи (формално непрелазни а семантички прелазни глаголи са морфемом <i>се</i>) у монорекцији са ДНО и/или ИНО	86
Табела 11а)	Рекција повратних глагола: правити се и сматрати се	94
Табела 11б)	Конкурентност ДНО и ИНО/Дет (неправи објекат и обавезни додатак) у монорекцији повратних глагола	98
Табела 11в)	Конкурентност према облику (ДНО или ИНО) и значењу у оквиру функције неправог објекта у монорекцији глагола	100
Табела 11г)	ДПО+Дет мод/Дет сит/Дет лок/Дет циљ/Дет абл (тј. ДПО+АНО)	325–330 (у Додатку)
Табела 12)	Конкурентност ДПО и ДНО (12 глагола)	103
Табела 12б)	Конкурентност именичких синтагми у функцији директног неправог објекта и функцији индиректног неправог објекта (ДНО и ИНО)	118
Табела 12в)	Само ДНО и ИНО у функцији неправог објекта код посматраних монорекцијских глагола	120
Табела 13)	Списак српских глагола за контрастирање са одговарајућим енглеским еквивалентима у енглеском језику	126
Табела 14)	Издвојени глаголи (из табела 12а, 12б, 12в) у семантичком оквиру акционих, процесуалних и релационих глагола са објекатским синтагмама (према подјели Арсенијевић, 2012)	127
Табела 15)	Допуне и додаци у српском и енглеском језику (покушај уједначења критеријума посматрања именичких синтагми према облику и функцији)	129
Табела 16)	Релациони глагол имати са издвојеним објекатским допунама у генитиву/акузативу у функцији право објекта (према Н. Арсенијевић, 2012)	260
Табела 17)	Одрични облик неколико акционих, процесуалних и релационих глагола са њиховим објекатским синтагмама (према Н. Арсенијевић, 2012)	264
Табела 18)	Контрастирање ДПО, ДНО и ИНО (АНО) у српском и енглеском језику (скраћенице су писане латиничним писмом ради лакшег увиђања сличности и разлика у српском и енглеском језику)	334-345 (у Додатку)

Додатак Г)

Табела 18) Контрастирање ДПО, ДНО и ИНО (АНО) у српском и енглеском језику (скраћенице су писане латиничним писмом ради лакшег увиђања сличности и разлика у српском и енглеском језику)

Контрастирани глаголи и рекцијске конструкције	Српски језик vs Енглески језик
(1) вечеравати/вечерати – have (eat) dinner (1а) вечерати сланину/сланине vs have bacon/some bacon for dinner (1б) вечерати код куће vs have dinner at home	DPO(A/G) vs DPO/detDPO+ANO V+AO vs V+DPO+AO
(2) заслуживати – deserve (2а) заслуживати батине/батина vs deserve spanking/some spanking	DPO(A/G) vs DPO/detDPO
(3) извољевати – feel like doing sth (3а) извољевати колаче/колача vs feel like eating cakes (3б) извољети пити чај vs feel like drinking tea/having tea	DPO(A/G) vs V+InfD(gerund)+INO prijedložki glagol V+InfD+DPO vs V+InfD(gerund)+INO prijedložki glagol
(4) имати – have (4а) имати ситнину/ситнине vs have coins/some coins (4б) имати нешто новца vs have some money	DPO(A/G) vs DPO/detDPO detDPO vs detDPO
(5) набављати – buy (5а) набављати кафу/кафе vs buy coffee/some coffee (5б) набављати му књиге (и учитеље) vs buy him books and pay his tutors (*buy him teachers) (5в) набављати књиге и учитеље за њега vs buy books for him and pay his tutors (5г) *купити за њега vs *buy for him. (5д) He bought her a present. He bought a present. vs Купио јој је поклон. Купио је поклон. *He bought her. *He bought. (5ђ) He bought a present for her. He bought a present. *He bought for her. vs Купио је поклон за њу. Купио је поклон. *Купио је за њу.	DPO(A/G) vs DPO/detDPO DNO+DPO(N1+N2) vs V1+DNO+DPO and V2+possDPO DPO(2IF)+zaINO vs V1+DPO+forINO and V2+possDPO *V+INO vs *V+INO E: DNO+DPO; DPO vs DNO+DPO; DPO *DNO;*V DPO+forINO; DPO; *V+forINO vs DPO+zaINO; DPO; *V+zaINO
(6) пити – drink (6а) пити млијеко/млијека vs drink milk/some milk (6б) искапити своју чашу (искапити пиће из своје чаше) vs drink up his glass of sth (his wine, beer, water...)	DPO(A/G) vs DPO/detDPO possDPO (DPO+ANO) vs frazalni glagol+possDPO+ANO
(7) ручавати vs have lunch//to lunch (7а) ручавати месо/меса/кромпир/кромпира vs to have meat/some meat/potatoes/some potatoes for lunch	DPO(A/G) vs DPO/detDPO+APO
(8) сакупљати – collect	DPO(A/G) vs DPO/detDPO (frazalni

(8а) сакупљати папир/папира; жирове/жирова vs collect (up) paper/acorn/some paper/some acorn	glagol+DPO/detDPO)
(9) скупљати – gather (9а) скупљати сијено/сијена vs gather hay/some hay	DPO(A/G) vs DPO/detDPO
(10) узимати vs take (10а) узимати лук/лука vs take onions/some onions	DPO(A/G) vs DPO/detDPO
(11) давати/дати – give (11а) давати воће/воћа првацима vs give first- year pupils fruit/some fruit (give sb sth) (11б) давати воће/воће за прваке vs give fruit/some fruit to first-year pupils	DPO(A/G)+DNO vs DNO+DPO/detDPO DPO(A/G)+INO vs DPO/detDPO+toINO
(12) додавати – add (12а) додавати свјеже воће/свјежег воћа исхрани vs add fresh fruit/some fresh fruit to food *додавати свјеже воће/свјежег воћа за исхрану vs *add fresh fruit/some fresh fruit in food	modDPO(A/G)+DNOinanim vs modDPO/detmodDPO+toINOinanim *modDPO(A/G)+zaINO vs *modDPO/moddetDPO+inINO
(13) слати/послати – send (13а) послати сир/сира жени vs send the woman cheese/some cheese//send cheese/some cheese to the woman (13б) послати сир/сира за жену vs send cheese/some cheese for the woman (13в) послати нешто некоме по некоме vs send sb sth by sb else	DPO(A/G)+DNOanim vs DNOanim+DPO/detDPO DPO(A/G)+zaINOanim vs DPO/detDPO+forINOanim DPO(A)+DNO+poINO
(14) припремати/припремити – prepare (14а) припремити сијено/сијена коњима vs prepare the horses hay/some hay (14б) припремити сијено/сијена за коње vs prepare hay/some hay for the horses	DPO(A/G)+DNO vs DNO+DPO/detDPO DPO(A/G)+zaINO vs DPO/detDPO+forINO
(15) узјамљивати – borrow (15а) узјамљивати кекс/кекса од брата vs borrow sth from sb (borrow biscuits/some biscuits from my brother) (15б) узјамљивати братов кекс vs borrow my brother's biscuits (15в) узјамљивати кекс/кекса од брата за некога vs borrow my brother's biscuits for sb (15г) позајмити кекс/кекса свом брату/за свог брата vs lend my brother biscuits/some biscuits; lend biscuits/some biscuits to my brother//borrow biscuits/some biscuits for my brother	DPO(A/G)+odINO vs DPO/detDPO+fromINO possDPO vs poss genDPO DPO(A/G)+odINO+zaINO vs possgenDPO+forINO DPO(A/G)+DNO/zaINO vs possDNO+DPO/detDPO lend+DPO/detDPO+toINO//borrowDPO/d etDPO+forINO

(16) стављати – put (16a) стављати шећер/шећера у чај vs put sugar/some sugar in tea	DPO(A/G)+inANO vs DPO/detDPO+inANO
(17) носити vs carry (17a) носити цвијеће/цвијећа сестри (Pp) vs carry my sister flowers/some flowers//carry flowers/some flowers to my sister (17б) носити цвијеће/цвијећа за сестру (Pp) vs carry flowers/some flowers for my sister	DPO(A/G)+DNOanim vs DNOanim+DPO/detDPO//DPO/detDPO+ toINOanim DPO(A/G)+zaINO vs DPO/detDPO+toINO DPO/detDPO+zaINOanim vs DPO/detDPO+forINOanim
(18) молити/замолити – beg (18a) замолити со/соли од излетника vs beg salt/some salt from a/the tourist (18б) замолити излетника за со vs beg salt/some salt of a/the tourist (ријетка и формална употреба)//beg a/the tourist for salt/some salt	DPO(A/G)+odINO vs DPO/detDPO+fromINO DPOanim+zaINOinanim vs DPO/detDPOinanim+of/forINOanim
(19) затражити – ask for sth (*ask sth) (19a) затражити воду/воде од конобара vs ask a/the waiter for water/some water//ask water/some water of (from) a waiter	DPO(A/G)+odINOanim vs DPO+forDPO/detDPOinanim//DPO/detDPOinanim+of(from)INOanim
(20) борити се – fight (20a) борити се за слободу vs fight for freedom (20б) борити се (одупирати се чему) са неписменошћу vs fight illiteracy (20в) борити битку vs fight a battle	Vse+zaINO vs V+INO Vse+saINO vs V+DPO V+DPO vs V+DPO
(21) бојати се vs fear sb/sth//be in fear of sth (21a) бојати се вука vs to fear wolf //be afraid of a/the/0 wolf (Vuk me plaši). (21б) бојати се од вука vs fear wolf//be afraid of wolf (Имам осјећање страха према вуку).	Vse+DNO vs V(fear)+detDPO/DPO Vse+odINO vs V(fear)+DPO/detDPO
(22) плашити се – to fear (22a) плашити се смрти vs to fear death (22б) плашити се за дијете (бринути, страховати за дијете) vs to fear for the child	Vse+DNO vs V(fear)+DPO Vse+zaINO vs V+forINO
(23) уплашити се vs fear (23a) уплашити се учитеља vs to fear a/the/my teacher (23б) уплашити се од учитеља vs to fear a/the/my teacher (23в) уплашити се за деду vs to fear for the/my grandfather	Vse+DNO vs V(fear)+det/possDPO Vse+odINO vs V(fear)+DPO Vse+zaINO vs V(fear)+forINO
(24) опраштати се – free sb from/of sth (24a) опраштати се стидљивости vs free myself of shyness (24б) опраштати се од својих пара vs kiss your money goodbye (only with опростити се)	Vse+DNO vs Voneself+ofINO Vse+odINO vs V+DPO+DPO(idiom)
(25) ослобађати се – free myself from//of sth (25a) ослобађати се напасти vs to free myself from/of trouble	Vse+DNO vs Voneself+from/ofINO Vse+odINO vs Voneself+from/ofINO

(25б) ослобађати се од напасти vs to free myself from/of trouble	
(26) спасавати се – save oneself from sb/sth (26а) спасавати се смрти vs save oneself from death (=save one's life) (26б) спасавати се од смрти vs save oneself from death (=save one's life)	Vse+DNO vs Voneself+fromINO Vse+odINO vs Voneself+fromINO
(27) ријешавати се – free oneself (27а) ријешавати се досадног човека vs free oneself from//of a/the boring man (27б) ријешавати се сувишне бриге vs free oneself from//of worrying too much//excessive worry (27в) ријешити се на тужбу, селидбу vs to decide to file a lawsuit//to sue (sb/organization/sth for sth)//decide to move house (27г) ријешавати проблем vs deal with a/the problem	Vse+modDNO vs Voneself+from//ofINO Vse+modDNO vs Voneself from//ofINO Vse+naINO vs V(decide)+infinitivna dopuna V(riješavati)+DPO vs V(deal with)+INO
(28) чувати (се) – beware of sth (28а) чувати се паса vs (само у императиву) beware of dogs (28б) чувати се од паса vs beware of dogs	Vse+DNO vs V(imperative only)+ofINO Vse+odINO vs V(imperative only)+ofINO
(29) штитити (се) – shield (29а) штитити се кишобраном vs to shield oneself with an umbrella (29б) штитити се од ветра vs to shield oneself from the wind (29в) штитити интересе потрошача//штитити потрошачке интересе vs shield consumers' interests//shield the interests of consumers	Vse+DNO vs Voneself+withINO Vse+odINO vs Voneself+fromINO V+DPO+ANO//modDPO vs detgenDPO//DPO+ofINO(genitive)
(30) хвалити (се) – boast; praise (30а) хвалити се другу vs to boast to one's friend (30б) хвалити се пред пријатељем vs to boast in front of one's friend (30в) хвалити ученика vs to praise a student (30г) boast one's beaches (with non-animate subjects) vs поносити се плажама	Vse+DNO vs V+toINO Vse+predINO vs V(boast)+in front ofINO V(hvaliti)+DPO vs V(praise)+DPO S-inanim+V(boast)+possDPOinanim vs Vse+DNO
(31) чистити се – clean (31а) чистити се од снега vs clean the snow from one's clothes (31б) чистити кућу vs clean the house	Vse+odINO vs V(clean)+DPO+fromINO V(čistiti)+DPO vs V(clean)+DPO
(32) бринути (се) – worry (32а) бринути се о младима vs worry about the young (32б) *бринути око послуге vs worry about service staff (32в) бринути се (страховати) за своје дете vs worry about one's child (32г) бринути се због сумпора vs worry over sulphur	Vse+oINO vs V+aboutINO *Vse+okoINO vs V(worry)+aboutINO Vse+zaINO vs V+aboutINO Vse+zbogINO vs V(worry)+overINO

<p>(33) извињавати се – apologise (33a) извињавати се мајци vs apologise to my mother (33б) извињавати се пред колективом vs to apologise in front of the staff</p>	<p>Vse+DNO vs V(apologise)+toINOanim Vse+predINO vs V(apologise)+in front ofINO</p>
<p>(34) сматрати се – consider oneself (34a) сматрати се добрим стручњаком//сматрати се за доброг стручњака vs to consider oneself a good expert//to consider oneself to be a good expert (*as a good expert) (34б) сматрати младића наивчином, сматрати стрип шундом, сматрати Марка за најбољег друга, сматрати роман за бестселер vs consider a youth to be a naïve man, consider a comic to be trash, consider Marco to be one’s best friend, consider a novel (to be) a bestseller</p>	<p>Vse+modDNO//Vse+zaINO vs V+oneself+DPO//V+oneself+infinitive+DPO(*as+DPO) V(smatrati)+DPO+DNO vs V+DPO+infinitive+NP</p>
<p>(35) прогласити – appoint (35a) Председник је прогласио Смита секретаром медија//за секретара медија. (*као секретара медија, *попут секретара медија) vs The president appointed Smith press secretary//The president appointed Smith as press secretary.</p>	<p>V+DPO+DNO//zaINO vs V+DPO+DPO//asINO</p>
<p>(36) именовати – name (36a) Тај капетан је именовао брод „Морепловац” vs The captain named the ship Seafarer (*The captain named the ship as Seafarer)</p>	<p>V+DPO+NP(Nominativ) vs V+DPO+DPO</p>
<p>(37) ослањати се – lean (37a) ослањати се на столицу vs to lean against a chair (37б) ослањати се на искуснијег радника vs to lean on a more experienced worker (rely on sb)</p>	<p>V(se)+naINO vs V+againstINO V(se)+na+mod+INO vs V+on+mod+INO</p>
<p>(38) играти се – play (38a) играти се жмурке vs play hide-and-peek (38б) играти се доктора/каубоја vs play doctors/cowboys (38в) играти се са пријатељем vs play with a friend (38г) играти се са животом/са здрављем vs risk his life/his health (38д) Leopold...has played us a pretty trick. vs Леополд се добро нашалио са нама. (38ђ) I played a game of chess with Sam. vs Играо сам партију шаха са Семом.</p>	<p>V(se)+DNO vs V+DPO V(se)+DNO vs V+DPO V(se)+saINO vs V+withINO V(se)+saINO vs V(risk)+possDPO E: V+DNO+DPO vs V(se)+Adverb+saINO V+DPO+withINO vs V+DPO+saINO</p>
<p>(39) тући се – fight among themselves//they fight each other//they fight one another (39a) тући се тољагама vs to fight with cudgels (39б) тући се за парче земље vs to fight over a piece of land</p>	<p>V(se)+DNO vs V+withINO V(se)+zaINO vs V+overINO</p>

(40) кидати – pluck (40а) кидати цвијеће vs pluck flowers (40б) кидати са традицијом vs break with tradition (*pluck with tradition)	DPO vs DPO saINO vs V(break)withINO
(41) бити (тући) – beat (41а) бити неваљало дете (Аж), бити напасника (Аж) vs beat sb (41б) бити (звонити, куцати) у добош (уАн) vs beat the drum (41в) бити по струнама (поЛн) vs hit the strings	DPO vs DPO uINO vs DPO poINO vs V(hit)+DPO
(42) лупати – hit (42а) лупати дрског возача vs hit an impudent driver (*to knock an impudent driver (to criticise)) (42б) лупати на врата vs knock on the door (42в) лупити (сто) ногом vs hit the desk with his leg (42г) лупити врата, лупити вратима, лупити у врата (СДБ: ударити на врата, на прозор најављујући долазак, дајући неки знак уопште, позивајући) vs slam the door	modDPO vs modDPO naINO vs onINO (DPO)+DNO vs DPO+withINO DPO(akuzativ) vs DPO
(43) ударати – hit (43а) ударати боксера vs hit the boxer (43б) ударати високе дацбине vs impose high taxes (43в) ударати непријатеља vs attack the enemy (43г) ударити у плач vs burst into tears	DPO vs DPO modDPO vs V(impose)+modDPO DPO vs V(attack)+DPO uINO vs intoINO
(44) узимати/узети – grab (44а) узимати дијете у наручје vs take the child in one's arms (44б) узети студента на пробни рад vs take sb for apprenticeship/take a student for an apprentice (44в) узети земљу у закуп vs to hold land	DPO+uINO vs DPO+inINO DPO+naINO vs DPO+forINO DPO+uINO vs V(hold)+DPO
(45) држати – hold (45а) држати пиле у руци vs hold a chicken in his hands (45б) држати до старих обичаја vs hold to the tradition	DPO+inINO vs DPO+in+poss+INO doINO vs toINO
(46) полагаати vs sit for sth (46а) полагаати испит vs sit for the exam (46б) полагаати на свој изглед vs give the importance to one's appearance	DPO vs forINO naINO vs V(give)+DPO+toINO
(47) мицати – move (47а) мицати камен vs move the stone (47б) мицати прсте/прстима vs move one's fingers/ move with one's hands (47в) макнути убицу vs *move the murderer; to kill the murderer	DPO vs DPO DPO/DNO vs possDPO/with+poss+INO DPO vs V(kill)+DPO
(48) тргати – pluck (48а) тргати путника за рукав /тргати путников рукав) vs pull at the passenger's sleeve/pull at the sleeve of a passenger (48б) тргати узде/уздама vs pull at the reins	DPO+zaINO/possDPO vs at+genpossINO/atINO+ofINO DPO/DNO vs atINO

(48в) тргати стабљике vs pluck the stems	DPO vs DPO
(49) трести – shake (49а) трести тепих vs shake the rug//shake the rug out//shake out the rug) (49б) трести главу vs shake one’s head (49в) трести главом vs shake one’s head	DPO vs DPO//(shake out)+DPO DPO vs possDPO DNO vs possDPO
(50) окретати – spin (50а) окретати волан vs turn the wheel (50б) The car spun on the ice vs Ауто се окретало на леду (50в) [+ two objects] They spun us a story about being in desperate need of money (CD) vs Испричали су нам причу о својој очајничкој потреби за новцем	DPO vs DPO S-inanim+V+ANO vs S-inanim+Vse+ANO DNO(dativ)+DPO+aboutINO vs DNO(dativ)+DPO+o+pris.det.INOzaINO(negl. dopuna)
(51) затезати – tighten (51а) затезати шатор vs tighten the tent (51б) затезати међуљудске односе vs (*tighten interpersonal relations) worsen personal relations (51в) затезати са плаћањем vs to delay payment (*tighten payment, *tighten with payment)	DPO vs DPO detDPO vs (*tighten, worsen)+detDPO saINO vs (*tighten, delay)+DPO
(52) лагати – lie (52а) лагати купце vs lie to one's customers (52б) лагати ислѣднику vs lie to the coroner	DPOanim vs to+possINOanim DNO(dativ) vs toINOanim
(53) завијати – wind (53а) завијати рану vs wind a bandage around//round one’s arm (53б) завијати путељком vs (a vehicle) wind along the path (53в) завијати иза куће vs wind behind the house	DPO vs DPO+around//round poss-INObp DNO(inst.) vs S(inanim-vehicle)+V+alongINO izaINO(gen.) vs behindINO
(54) навијати – wind (54а) навијати сат vs wind a watch//wind up a watch (54б) навијати за „Динамо” vs *wind for “Dinamo”; support “Dinamo”	DPO vs DPO//Vphrasal-up+DPO zaINO(akuz.) vs (*wind; support)+DPO
(55) нагињати – lean (55а) нагињати главу vs lean your head (55б) нагињати колевку vs lean the crib (55в) нагињати сину vs (*lean towards one’s son) be inclined to one’s son (55г) нагињати сликарству//к сликарству vs to lean towards painting	DPO(dio tijela) vs possDPO(body part) DPO vs DPO DNOdativ-anim vs (*lean; be inclined)+to possINOanim DNO(dativ)//kINO(dativ) vs towardsINO
(56) говорити – speak (56а) говорити енглески, говорити на енглеском језику vs speak English, speak in English (56б) говорити страни језик; говорити на страном језику, страним језиком vs speak a foreign language; speak in a foreign language	DPO,naINOllok vs DPO, inINO modDPO, na-modINOakuz.,DNOinst. vs detDPO, in-detINO
(57) мрмљати – mumble (57а) мрмљати молитве vs mumble prayers	DPO vsDPO

(58) свирати – play (58a) свирати клавир vs play the piano (58б) свирати лијепо vs play beautifully	DPO vs DPO AO(prilog za način) vs AO(adverb of manner)
(59) јахати – ride (59a) јахати коња vs ride a horse (59б) јахати на коњу vs ride a horse	DPO(životinja) vs DPO(animal) naINO vs DPO
(60) уједињавати – unite (60a) уједињавати двије земље vs unite two countries (60б) уједињавати се у борби за слободу vs unite in the fight for freedom	numDPO vs numDPO Vse+uINOzaINO(negl.dopuna) vs V+inINOforINO(C)
(61) гледати/погледати – watch (61a) гледати/погледати путника vs watch the passenger/look at the passenger (61б) гледати/погледати у саобраћајца vs watch the traffic policeman/look at the traffic policeman (61в) гледати (пазити) на дете vs watch the child/watch over the child	DPOanim/DPOanim vs DPOanim/prepos.V-at+INO(tj.PO) DPO/uINO vs DPO/prepos.V-at+INO(tj.PO) naINOanim vs DPO/phrasalV-over+DPO
(62) слушати, чути – listen, hear (62a) слушати старијег vs to listen to your elders (62б) слушати о подвизима тих ратника vs listen about the heroic deeds of the warriors (62в) чути најновије вијести vs hear the latest news (62г) чути за тај филм vs hear about that movie (62д) чути о њеној удаји vs hear about her being married	DPOanim vs prepos.V+toINO(tj.PO) oINO(lok)animDNO(negl.dopuna)gen vs aboutINOofINO(tj.C) det+DPO vs detDPO za+detINO vs (*listen, hear)+about detINO oINO vs about-possINO(ger.clause)
(63) мирисати – smell (63a) мирисати парфем vs smell the perfume (63б) мирисати нешто како гори vs can smell sth burning	DPO vs DPO nešto+R(kako) vs can+V+sth+ing-clause
(64) сазнавати – learn sth (64a) сазнавати истину vs learn the truth (64б) сазнавати за твоје откриће vs learn about your discovery/of your discovery	DPO vs DPO za-poss-INO vs about-poss-INO//of –poss-INO
(65) учити – learn (65a) учити њемачки језик vs learn German (65б) учити за столара vs learn to become a carpenter/learn carpentry	det DPO(jezik) vs DPO (language/-) zaINOanim(akuz.) vs V+verb.d.(infinitive)+DPO//DPO
(66) одговарати – give an oral presentation (66a) одговарати историју vs give an oral presentation in history (66б) одговарати мајци vs talk back to one's mother (66в) одговарати за грешку vs be held/to be accountable for a mistake	DPO vs detDPO DNOanim(dativ) vs (*give); talk back: phrasalVback+toINO(tj.PO) zaINO(akuz.) vs (*give, be held+Adj.+for sth
(67) знати – know (67a) знати шпански језик vs know Spanish	detDPO(jezik) vs DPO(language)//-
(68) жалити – pity	

<p>(68a) жалити удовицу vs (*mourn the widow, *mourn with the widow) pity the widow, empathise with the widow, sympathise with the widow, feel sorry for the widow (68б) жалити за љетом vs (*to mourn for summer) regret a misspent summer (68в) жалити (сажаљевати) нашу кћерку vs pity our daughter (68a1) mourn a death vs жалити (нечију/једну) смрт (68б1) mourn him one entire day vs жалити некога један читав дан (68в1) mourn forever vs жалити заувјек; (68г1) mourn my life vs жалити свој живот; (68д1) mourn the loss of Tom Ford vs жалити губитак Том Форда (68ђ1) mourn the loss of life vs жалити губитак живота (68е1) mourn with all the families vs саосјећати са свим породицама</p>	<p>DPOanim vs DPOanim zaINO vs (*pity, *mourn; regret)+det-DPO possDPOanim vs possDPOanim E: DPO vs DPO DPOanim+AO vs DPO+AO Adv vs Adv possDPO vs possDPO DPO,INO(of-sb) vs DPO,DNO(gen.-negl.dopuna) DPO,ofINO(C) vs DPO,DNO(gen.) withINOanim vs saINO-anim(inst.)</p>
<p>(69) управљати – rule (69a) управљати народ vs rule people (69б) управљати народом vs rule over people (69в) управљати над народом vs rule over people</p>	<p>DPO vs DPO DNOinst. vs overINOanim.coll. nadINO(inst.) vs overINO</p>
<p>(70) вјеровати/повјеровати – trust (70a) вјеровати доктору vs trust one’s doctor, believe in one's doctor (70б) вјеровати у правду vs trust in justice (formal: trust in God) (70в) повјеровати метеорологу vs trust a meteorologist (70г) повјеровати у причу vs trust a story; believe a story, believe in a story</p>	<p>DNOanim(dativ) vs possDPOanim uINO vs inINO DNOanim(dativ) vs DPOanim uINO vs DPO</p>
<p>(71) избјегавати – avoid (71a) избјегавати непријатан сусрет vs avoid an unpleasant meeting (71б) избјегавати казну//казни vs avoid punishment</p>	<p>detDPO vs detDPO DPO//DNOinanim(dativ) vs DPOinanim</p>
<p>(72) бранити – defend (72a) бранити домовину vs defend one’s homeland (72б) бранити за тим vs defend for a team</p>	<p>DPOinanim vs possDPO zaINOkol. vs forINOccoll.n.</p>
<p>(73) подражавати – imitate (73a) подражавати комичара vs imitate a comedian (73б) подражавати му vs imitate him</p>	<p>DPOanim vs DPOanim DNOanim(dativ-l.zamj.) vs DPOanim(personal pronoun-sb)</p>
<p>(74) помагати – help (74a) помагати сиромашног рођака vs help a poor cousin</p>	<p>detDPOanim vs detDPOanim DPOanim(akuzativ)+DNOgen(negl.</p>

(74б) помагати учеснику квиза vs help a quiz contestant	dopuna) vs detDPO
(75) судити – sue (75а) судити младића vs sue a young man (75б) судити фалсификатору vs sue the forger	DPOanim vs detDPO DNOanim(dativ) vs DPOanim
(76) јурити – chase (76а) јурити играча vs chase the player (76б) јурити за лоптом vs chase the ball (76в) јурити у пропаст vs rush into the abyss (76г) јурити за зарадом vs chase money	DPOanim vs DPOanim zaINOinanim(inst.) vs DPO uINOinanim(akuz.) vs (*chase; rush)+intoINO zaINOinanim(inst.) vs DPOinanim
(77) губити/изгубити – lose (77а) изгубити тежину vs lose weight (77б) изгубити књиге vs lose books (77в) изгубити на књигама vs lose dealing with books	***DPO vs DPO DPOinanim vs DPOinanim naINOinanim(lok) vs lose+gerund.cl.+with+noun
(78) заборављати – forget (78а) заборављати стихове vs forget the lines (78б) заборављати на ручак vs forget about (making) lunch	DPOinanim vs DPOinanim naINO(ak.) vs aboutINO(gerund.clause//INO)
(79) завршавати – finish (79а) завршавати школу vs finish/leave one's schooling (79б) завршавати писање романа vs finish writing a novel (79в) завршавати са писањем романа vs finish writing one's novel/finish one's novel	DPOinanim vs possDPOinanim DPOinanim, DNO(gen.-negl.dop.) vs DPO(gerund.clause+noun) saINO(inst.), DNO-gen(negl.dopuna) vs Cl(gerund.cl.+det.+sth)
(80) настављати – continue (80а) настављати игру vs continue one's game (80б) настављати са игром vs continue with a game	DPO vs DPO saINO(inst.) vs withINO
(81) прекидати – stop (81а) прекинути студије vs drop out of university (81б) прекинути са студијама/да студира vs drop out of university (81в) прекидати са традицијом vs stop tradition; break with the tradition/go against the tradition;	DPO vs phrasal-prepos.V drop out of +INO, tj. PO saINO(inst.)/da+prezent vs phrasal prepos.V drop out of +INO (tj. PO) saINO vs DPO
(82) показивати – show (82а) показивати страх vs show fear (82б) показивати на слику vs point to the picture	DPO vs DPO naINO vs toINO
(83) одговарати – talk (83а) одговарати историју (тј. лекцију) vs give an oral presentation in history (83б) одговарати мајци vs talk back to one's mother (83в) одговарати за злоупотребу положаја vs be held accountable for abusing one's position	DPO vs Vanal.+inINO DNOanim(dativ) vs phras. prepos.V+toINO zaINO, DNO(gen.-negl.dop.) vs passive constr.+adj.+forINO(gerund+poss+noun)

(84) трговати – trade (84a) трговати златом vs trade gold//in gold (84б) трговати са другом државом vs trade with another country	DNO(inst.) vs DPO//inINO saINO(inst.) vs withINO
(85) штедјети – save (85a) штедјети вријеме vs save time (85б) штедјети баку vs spare one's grandmother (85в) штедјети на пићу vs save money on drinks	DPO vs DPO DPOanim vs possDPOanim naINO vs DPO+onINO
(86) уживати – enjoy (86a) уживати углед vs enjoy reputation (86б) уживати у јелу vs enjoy the meal/enjoy eating sth	DPO vs DPO uINO vs DPO/Cl(gerund.cl.+sth)
(87) сањати – dream (87a) сањати шуму vs dream about/of a forest (87б) сањати о успјеху vs dream of success	DPO vs about//ofINO oINO vs ofINO
(88) сазнавати – learn (88a) сазнавати истину (о нечему/у вези са нечим) vs learn the truth (about/of sth) (88б) сазнавати за проневијеру vs learn about embezzlement	DPO+o//u vezi saINO(inst.) vs DPO+about//ofINO zaINO(akuz.) vs aboutINO
(89) рачунати – count (89a) рачунати на пријатеље vs count on (depend on)	naINO vs onINO
(90) радити – work (90a) радити земљу vs farm the land (work the land) (90б) радити на пројекту vs be engaged in a project (work on one's/a project)	DPO vs DPO naINO vs on+detINO
(91) причекати– wait (91a) причекати зубара vs to wait for a dentist (91б) причекати на одлуку vs wait for (one's) decision (91в) причекати са објављивањем говора vs to wait to publish one's speech	DPO vs prepos.V-forINO naINO vs prepos.Vfor+detINO saINO vs Cl(Inf.cl.+det+sth)
(92) проводити vs spend (92a) проводити дан у игри vs spend a day playing games	DPO +inANO vs DPO+Cl(gerund.cl.+sth)
(93) описивати – describe (93a) описивати жену (како свира) за клавиром vs describe a woman (playing) at the piano	DPOanim+(R-kako)+zaANO vs DPOanim+(Cl-ger.cl.)+atANO
(94) писати vs draw (94a) писати графите по зидовима/исписивати зидове графитима vs draw graffiti on the walls/cover the walls with graffiti	V(pisati)+DPO+poANO(lok.)/V(ispisivati) +DPO+DNO(inst.) vs V(draw)+DPO+onANO/V(cover)+DPO+withANO
(95) стављати – put (95a) ставити сладолед у замрзивач vs put icecream into the freezer	DPOinanim +uANOakuz. vs DPOinanim+intoANO
(96) пуштати – release (96a) пустити човјека из затвора vs release a man from prison	DPOanim+izANO vs DPOanim+fromANO

<p>(97) имати/немати – have/not to have (97a) имати новац vs have money (/the money) (87б) имати новца vs have some money</p>	<p>DPO(akuz.) vs DPO (the -DPO) DPO(gen.) vs someDPO</p>
<p>(98) немати – not to have (don't have, doesn't have) (98a) Немам књигу vs I don't have a book (He/She/It doesn't have a book)/I haven't got a book (He/She/It hasn't got a book) (98б) Немам ниједну књигу vs I don't have any books (I have no books) (*I do not have no books, *I have not got no books.)</p>	<p>S: negV+DPO vs S+negV+DPO dvije negacije vs one negation: modDPO vs negV+any+sth/V(positive form)+no+sth</p>
<p>(99) He is nowhere to be found – Нема га нигдје (99a) We can neither change nor improve it vs Не можемо то ни промијенити нити поправити (99б) Strangely, neither Carlo nor Juan saw what happened (CD) vs Чудно, ни Карло нити Хуан нису видјели шта се догодило</p>	<p>E: Cl vs R (logički subjekat) neither, nor vs ni, niti neither, nor vs ni, niti</p>
<p>(100) никад не устајати (у одређено вријеме) – never get up (at the specific time) (100a) I never get up at four o' clock vs Не устајем никад у четири сата (100б) Never do I get up at 4 o' clock vs Никад не устајем у четири сата</p>	<p>E:S+neg. adverb+V+AO vs negV+AO+AO Neg. adverb+interrV+S+Vmain v.+AO vs negV+AO+AO</p>

Биографија

Љиљана Драгић рођена је у парохијском дому села Вршани 7.12.1977. године, у Босни и Херцеговини. Основну школу завршила је у мајевичком селу Прибој. Гимназију «Филип Вишњић» у Бијељини завршила је 1996. године. Филолошки факултет у Београду, одсек Англистика завршила је 16.12.2002. године и стекла звање дипломирани професор енглеског језика и књижевности.

2003. године ради у приватној школи страних језика «Англия», а од 1. новембра 2004. почиње радити у гимназији «Филип Вишњић» у Бијељини као професор енглеског језика, гдје и сада ради. Од 2006. године до 2015. године радила је на приватном факултету «Синергија», као предавач на студијским групама Факултета за рачунарство и информатику, Факултета за економију и Правном факултету, према уговору о допунском раду.

Звање Судски тумач за енглески језик добија 2008. године. 2009. године завршава мастер студије енглеског језика на матичном факултету у Београду. Докторске студије из науке о језику уписала је 2010. године на Филолошком факултету у Београду.

Изјава о ауторству

Име и презиме аутора ЉИЉАНА ДРАГИЋ

Број индекса 10112/Д

Изјављујем

да је докторска дисертација под насловом

КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И

ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

- резултат сопственог истраживачког рада;
- да дисертација у целини ни у деловима није била предложена за стицање друге дипломе према студијским програмима других високошколских установа;
- да су резултати коректно наведени и
- да нисам кршио/ла ауторска права и користио/ла интелектуалну својину других лица.

Потпис аутора

У Београду, 13.7.2017.

Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада

Име и презиме аутора ЛЈИЉАНА ДРАГИЋ

Број индекса
10112/Д

Студијски програм ЈКК – ДАС (модул: Језик)

Наслов рада КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

Ментор Проф. др Милош Ковачевић

Изјављујем да је штампана верзија мог докторског рада истоветна електронској верзији коју сам предао/ла ради похрањена у **Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду**.

Дозвољавам да се објаве моји лични подаци везани за добијање академског назива доктора наука, као што су име и презиме, година и место рођења и датум одбране рада.

Ови лични подаци могу се објавити на мрежним страницама дигиталне библиотеке, у електронском каталогу и у публикацијама Универзитета у Београду.

Потпис аутора

У Београду, **13.7.2017.**

Изјава о коришћењу

Овлашћујем Универзитетску библиотеку „Светозар Марковић“ да у Дигитални репозиторијум Универзитета у Београду унесе моју докторску дисертацију под насловом:

КОНКУРЕНТНОСТ ПРАВОГ И НЕПРАВОГ ОБЈЕКТА У СРПСКОМ И
ЕНГЛЕСКОМ ЈЕЗИКУ

која је моје ауторско дело.

Дисертацију са свим прилозима предао/ла сам у електронском формату погодном за трајно архивирање.

Моју докторску дисертацију похрањену у Дигиталном репозиторијуму Универзитета у Београду и доступну у отвореном приступу могу да користе сви који поштују одредбе садржане у одабраном типу лиценце Креативне заједнице (Creative Commons) за коју сам се одлучио/ла.

1. Ауторство (CC BY)
2. Ауторство – некомерцијално (CC BY-NC)
3. Ауторство – некомерцијално – без прерада (CC BY-NC-ND)
4. Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима (CC BY-NC-SA)
5. Ауторство – без прерада (CC BY-ND)
6. Ауторство – делити под истим условима (CC BY-SA)

(Молимо да заокружите само једну од шест понуђених лиценци.
Кратак опис лиценци је саставни део ове изјаве).

Потпис аутора

У Београду, **13.7.2017.**

1. **Ауторство.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце, чак и у комерцијалне сврхе. Ово је најслободнија од свих лиценци.

2. **Ауторство – некомерцијално.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела.

3. **Ауторство – некомерцијално – без прерада.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела. У односу на све остале лиценце, овом лиценцом се ограничава највећи обим права коришћења дела.

4. **Ауторство – некомерцијално – делити под истим условима.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца не дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада.

5. **Ауторство – без прерада.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, без промена, преобликовања или употребе дела у свом делу, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела.

6. **Ауторство – делити под истим условима.** Дозвољава се умножавање, дистрибуцију и јавно саопштавање дела, и прераде, ако се наведе име аутора на начин одређен од стране аутора или даваоца лиценце и ако се прерада дистрибуира под истом или сличном лиценцом. Ова лиценца дозвољава комерцијалну употребу дела и прерада. Слична је софтверским лиценцама, односно лиценцама отвореног кода.